

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2020

การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียน

จิรัฏฐา จารุพิสิษฐ
คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Adult and Continuing Education Commons](#)

Recommended Citation

จารุพิสิษฐ, จิรัฏฐา, "การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน" (2020).
Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). 4183.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/4183>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF LIFELONG LEARNING COMMUNITY FOR PROFESSIONAL
DEVELOPMENT OF NON - FORMAL EDUCATION TEACHERS

Miss Jiratttha Jarupisitthorn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

FACULTY OF EDUCATION

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู
	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
โดย	น.ส.จิรัชฎา จารุพิสิษฐ
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.ปาน กิมปี

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.ปาน กิมปี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา)

จิรัฏฐา จารุพิสิฐธร : การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน. (DEVELOPMENT OF LIFELONG LEARNING COMMUNITY FOR PROFESSIONAL
DEVELOPMENT OF NON - FORMAL EDUCATION TEACHERS) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.อาชัญญา
รัตนอุบล, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ดร.ปาน กิมปี

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) พัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3) นำเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากร และสมาชิกของกรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 แห่ง จำนวน 15 คน ผู้วิจัยพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนร่วมกับครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำนวน 14 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบบันทึก และแบบสังเกตวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณา จำนวน 10 ท่าน

ผลวิจัยพบว่า 1) บริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีดังนี้ (1) เป้าหมายหลักเป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ (2) สมาชิกของชุมชนประกอบด้วยคนในชุมชน/องค์กร และคนภายนอกที่มีความสนใจ (3) กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้เริ่มจากปัญหาที่เกิดขึ้นและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหา (4) การสนับสนุนจากภายในและภายนอก สมาชิกของชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ประสบความสำเร็จ (5) การประเมินผลการดำเนินงาน เป็นไปอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เพื่อวิเคราะห์และติดตามความก้าวหน้า และ (6) การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาองค์ความรู้และการปฏิบัติที่ดีเป็นการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน (2) การร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน (4) การสะท้อนคิดและการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ และ (5) การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ และประกอบด้วยบริบทของการพัฒนา 6 ประการ คือ (1) เป้าหมายหลักที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน (2) ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิก (3) การเรียนรู้ร่วมกันอย่างเปิดกว้างและจริงใจ (4) โครงสร้างที่สนับสนุนการดำเนินงาน (5) การประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะและต่อเนื่อง และ (6) เครือข่ายทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง 3) แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย (1) แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย (2) นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ (3) การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน
ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม .....

5784203027 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORD: Learning Community, Professional development, Non-formal education teachers

Jiraththa Jarupisitthorn : DEVELOPMENT OF LIFELONG LEARNING COMMUNITY FOR PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF NON-FORMAL EDUCATION TEACHERS. Advisor: Assoc. Prof. Archanya Ratana-ubol, Ph.D. Co-advisor: Parn Kimpee, Ph.D.

The research objectives were to 1) analyze the context of lifelong learning community development 2) develop lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers 3) purpose guidelines for development of lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers. To analyze the context of lifelong learning community, the researcher collected data by interviewing 15 people including executives, staff, and members from 3 lifelong learning communities. To develop lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers, the research was conducted using participatory action research with 14 non-formal education teachers. Then, data were analyzed using all the information and synthesized into the guidelines for development of lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers. Finally, an in-depth interview was conducted with 10 non-formal education experts to approve the guidelines.

The findings revealed that 1) the contexts of developing a lifelong learning community were as follows (1) the main goals of these community arose from the needs to solve local problems which vary with the backgrounds of the communities, (2) the community members were internal personnel of the organizations and external people who liberally joined, (3) the learning process and characteristics began from local problem occurs to collaborative learning in order to find a solution, (4) internal and external support from members of the communities were the main factor a successful operation, (5) operation evaluation was conducted by having meeting regularly to continuously analyze and follow-up their performance and (6) building lifelong learning community network was emphasized due to the benefit of knowledge development, good practice sharing as well as the strength enhancement of a lifelong learning community 2) developing a lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers has 5 steps ; (1) studying learning and teaching problems (2) collaboratively planning the lesson and learning activity (3) teaching and seeing the lesson plan in action (4) sharing reflections and discussion (5) re-teaching with the new version of lesson plan and its contexts include of (1) the main goals emphasized on developing the quality of students' learning (2) strong leadership and good relationship among members (3) open-minded and sincere learning (4) supportive structures (5) periodically and continuously evaluation and (6) strong networks of profession 3) guidelines of development of lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers including of (1) foundation concepts for policy setting (2) development of lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers policy (3) policy drivers in development of lifelong learning community for teacher professional development for non-formal education teachers.

CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Non-Formal Education

Academic Year: 2020

Student's Signature .....

Advisor's Signature .....

Co-advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้ “ทุนการศึกษาหลักสูตรดุริยางค์บัณฑิต 100 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” และ “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช”

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความกรุณาและการสนับสนุนอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล อาจารย์ที่ปรึกษา และ ดร.ปาน กิมปี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่คอยให้ความรู้ คำแนะนำ และชี้แนะตลอดการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ประธานกรรมการสอบ ตลอดจนรองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา รองศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาสละเวลาพิจารณาตรวจสอบ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ร่วมวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ขอกราบขอบพระคุณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร วิทยาลัยชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และโรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ผู้วิจัยในการศึกษาและเก็บข้อมูลวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอดงหลวง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้บริหาร และบุคลากรทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน และขอบคุณเพื่อน พี่ น้อง ที่ได้ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร.ประพิมพ์ อัดตะนันท์ นางสาวสุภัทตรา แก้วกันยา นางสาวนุจริย เณรสวรรณ นางสาววาสนี คล้ายคล้าย นางสาวศิริมล ไชม่อน นายลิขสิทธิ์ พุ่มเขียว นางสาววิชุดา อีสรานูวรรณ์ และเพื่อนร่วมเรียนปริญญาเอกทั้งในเวลาและนอกเวลาราชการทุกคนสำหรับกำลังใจและมิตรภาพ

ขอขอบพระคุณครอบครัวกิตติพิทยาที่ได้อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อที่พัก และความช่วยเหลือต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่อำเภอดงหลวง

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ชาคร จารุพิสิฐธร และนางฉาวิณี จารุพิสิฐธร บิดามารดา ผู้คอยเป็นกำลังใจ และสนับสนุนการเรียนรู้แก่ผู้วิจัยเสมอมา

จิรัชญา จารุพิสิฐธร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ตอนที่ 1 เสาหลักทางการศึกษา.....	14
1.1 ความหมายและความสำคัญของเสาหลักทางการศึกษา.....	14
1.2 เป้าหมายเสาหลักทางการศึกษา.....	15
1.3 ทักษะที่จำเป็นที่เอื้อต่อการเรียนรู้.....	16
1.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้และประเมินผล.....	17
ตอนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีการศึกษาตลอดชีวิต.....	18
2.1 นิยามและความหมาย	19

2.3 สาเหตุที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต	21
2.4 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต.....	23
2.5 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต	26
2.6 รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	28
2.7 การจัดการศึกษาตลอดชีวิต.....	29
ตอนที่ 3 แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	30
3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	30
3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิต	30
3.3 หลักสำคัญในการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้.....	31
3.4 องค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้.....	32
3.5 ขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้.....	34
ตอนที่ 4 แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	34
4.1 ความเป็นมาและแนวคิดหลักของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	34
4.2 ความหมายของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	35
4.3 ความสำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ.....	37
4.4 ระดับของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ.....	38
4.5 องค์ประกอบและคุณลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ.....	40
4.6 เงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	51
4.7 กรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ.....	53
ตอนที่ 5 แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ.....	57
5.1 ความหมายของชุมชนนักปฏิบัติ	58
5.2 องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ	59
5.3 รูปแบบของชุมชนนักปฏิบัติ.....	60
5.4 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของชุมชนนักปฏิบัติ.....	62

5.5 ประโยชน์ของชุมชนนักปฏิบัติ.....	63
5.6 ข้อควรระวังในการทำชุมชนนักปฏิบัติ.....	63
ตอนที่ 6 การปฏิบัติงานของ กศน.อำเภอ.....	64
6.1 อำนาจหน้าที่ของ กศน.อำเภอ.....	64
6.2 โครงสร้างการบริหารงานของ กศน.อำเภอ.....	65
6.3 ความเป็นมาของกศน.ตำบล.....	65
6.5 ครู กศน.ตำบล.....	67
6.6 สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้จัดการศึกษานอกระบบ.....	70
ตอนที่ 7 วิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	73
7.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	73
7.2 ประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	75
7.3 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	78
7.4 จุดมุ่งหมายการวิจัยปฏิบัติการ.....	81
7.5 จุดเน้นของวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	81
ตอนที่ 8 การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน.....	84
8.1 ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน.....	85
8.2 รูปแบบของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน.....	86
8.3 กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน.....	88
ตอนที่ 9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	91
ตอนที่ 10 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	98
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	99
ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	99
1.1 การศึกษารวบรวมข้อมูล.....	99
1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	100

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	100
1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	101
1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	101
ระยะที่ 2 การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน	101
2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	102
2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	103
2.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	103
2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	103
ระยะที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	110
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	113
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต	113
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	170
ตอนที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	241
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	263
สรุปผลการวิจัย.....	263
ตอนที่ 1 สรุปผลการศึกษาริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต	263
ตอนที่ 2 สรุปผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน	265
ตอนที่ 3 สรุปผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน	269
อภิปรายผลการวิจัย	273

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย	285
ข้อเสนอแนะ	290
ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้	290
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	291
บรรณานุกรม.....	292
ภาคผนวก.....	300
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย.....	301
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย	303
ภาคผนวก ค หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย	311
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย	317
ภาคผนวก จ จดหมายเชิญเป็นวิทยากร.....	333
ภาคผนวก ฉ แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study).....	337
ภาคผนวก ช รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ พัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	347
ภาคผนวก ซ ประเด็นคำถามสำหรับการวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน	349
ภาคผนวก ฌ ประมวลผลการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย.....	351
บรรณานุกรม.....	364
ประวัติผู้เขียน.....	366

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	102
ตารางที่ 2 ตารางแสดงกิจกรรมการสังเกตการณ์การจัดการเรียนรู้ของครู กศน. อำเภอหัวหิน.....	105
ตารางที่ 3 ตารางแสดงรายละเอียดการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู....	108
ตารางที่ 4 ตารางแสดงข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน	111
ตารางที่ 5 ตารางสรุปบริบทของการพัฒนาชุมชนการศึกษาลดชีวิตจากกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ..	167

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 รูปแสดงองค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้.....	33
รูปภาพที่ 2 รูปภาพแสดงผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษา นอกระบบ.....	240
รูปภาพที่ 3 รูปภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	288
รูปภาพที่ 4 รูปภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	289

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) เพื่อการก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ การพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับเด็กไทย ซึ่งจะเติบโตไปเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า สามารถดำรงอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้จักที่จะเรียนรู้อย่างไม่หยุดนิ่ง สามารถปรับตัว เพื่อรับมือกับความผันแปรที่อาจเกิดขึ้นตลอดเวลา พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการเป็นกำลังสำคัญที่จะนำพาประเทศให้เจริญงอกงามได้อย่างยั่งยืน

การมีความรักในการเรียนรู้ และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ ถือเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิตมุ่งเน้นที่การสร้างสรรค์ การริเริ่ม และความรับผิดชอบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและเป็นฟันเฟืองสำคัญในการสร้างเสริมพลังบุคคลให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพการทำงานอย่างเต็มที่ เกิดทักษะ ความรู้ ความชำนาญในการทำงาน ก้าวทันสถานการณ์โลก มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการทำงานเป็นทีมมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะก่อให้เกิดต่อการต่อยอดความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่ง นอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และองค์กรด้วย (OECD., 2005; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2558) คุณสมบัตินี้ย่อมต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับทั้งครู และนักเรียน ผ่านระบบการศึกษาเพื่อการเป็นสมาชิกของสังคมแห่งการเรียนรู้ในอนาคต โลกจะปรับตัวเข้าสู่การเป็นสังคมแห่งความรู้ ซึ่งความรู้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบ ทำให้คนจำเป็นต้องเป็นคนที่สามารถแสวงหาความรู้ พัฒนาและสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำพาตนเองสู่ความสำเร็จได้ และนำพาประเทศชาติไปสู่การพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าและสามารถแข่งขันได้

ความสำคัญของคุณภาพครูนั้นเป็นกุญแจสำคัญสำหรับทุกอย่างทั้งในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาระบบการศึกษาทั้งหมด ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ (Salleh, 2008)

“คุณภาพของเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับ คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ขึ้นอยู่กับ คุณภาพของการศึกษา คุณภาพของการศึกษา ขึ้นอยู่กับ คุณภาพของการเรียนการสอน คุณภาพของการเรียนการสอน ขึ้นอยู่กับ คุณภาพของครู คุณภาพของครู ขึ้นอยู่กับ คุณภาพการเรียนรู้ของครู”

นับว่าครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญยิ่งต่อการทำงานด้านการศึกษาที่มีผลต่อความเจริญและความเสื่อมของชาติโดยตรง สำหรับครูในสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เรียกว่า ครู กศน. เป็นครูที่มีความรับผิดชอบในการส่งเสริม และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในทุกพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้มีความแตกต่างอย่างหลากหลายทั้งด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม บางกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก และเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร เช่น กลุ่มชาวไทยภูเขา มีกลุ่มชาวเลซึ่งอาศัยอยู่ตามเกาะต่าง ๆ ของประเทศไทย กลุ่มชาวไทยมุสลิมที่ต้องการเรียนศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในปอเนาะ มากกว่าที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐ กลุ่มเด็ก และเยาวชนที่ถูกปฏิเสธจากโรงเรียนด้วยสาเหตุต่าง ๆ และหนีจากครอบครัวมาเป็นเด็กเร่ร่อน และกลุ่มประชาชนวัยแรงงาน อายุ 15 ปีขึ้นไป ที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นต้น กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชนบทหรือชุมชนเมืองที่เป็นผู้ด้อยโอกาส ที่มีอายุเลยวัยเรียนไปแล้ว และกำลังเข้าทำงานอยู่ในตลาดแรงงานดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมเพื่อการมีรายได้เลี้ยงชีวิตตนเอง และครอบครัว (อภิชาติ จีระวุฒิ, 2553)

ทั้งนี้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่หลักของครู กศน. ไว้ดังนี้

- 1) ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและเกิดผลงานที่ชัดเจน
- 2) ประสานงานกับหน่วยงานที่สำนักงาน กศน. ทั้งสำนักงาน กศน.จังหวัด และ กศน.อำเภอ ที่ได้จัดทำข้อตกลงความร่วมมือในการจัดบริการและกิจกรรมร่วมกัน
- 3) จัดทำฐานข้อมูลชุมชน และสรุปจัดทำแผนการจัดการศึกษาของชุมชน
- 4) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีนักศึกษา 1 ห้องเรียน จำนวน 60 คน และไม่เกิน 66 คน ทุกภาคเรียน
- 5) จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพและการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยจัดให้สอดคล้องกับแผนกับการศึกษาพัฒนาชุมชน
- 6) จัดและพัฒนา กศน.ตำบลให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน ศูนย์สร้างโอกาสทางการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์ข้อมูลชุมชน

7) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ครู กศน. คือ ผู้ปฏิบัติงานในลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรต่าง ๆ ของหน่วยงาน ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมพบกลุ่มและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้สอนเนื้อหาความรู้วิชาเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเป็นผู้แนะนำวิธีแสวงหาความรู้ให้แก่ผู้เรียนและเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังต้องสามารถให้การปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้เรียนทั้งในด้านการศึกษา อาชีพ และทักษะชีวิตเป็นผู้ประสานงานมีส่วนในการส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน สนับสนุนและบูรณาการเนื้อหาสาระหลักสูตรและกิจกรรมชุมชน และมีภาระกิจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544)

เห็นได้อย่างชัดเจนว่าบทบาทของครู กศน. นั้นมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน และบุคคล ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การฝึกอาชีพ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นในชุมชน ดังนั้น ครู กศน. จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ รวมทั้งจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เน้นการฝึกฝนทักษะกระบวนการคิดเป็นมาใช้ประกอบการตัดสินใจ และมีการ บูรณาการการเรียนรู้ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืน ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำปัญหาในชุมชนมาวิเคราะห์เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนจึงไม่ใช่การเรียนรู้จากเนื้อหาวิชาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง (อภิชาติ จีระวุฒิ, 2553)

คุรุสภาได้ กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาไว้ เป็นข้อกำหนดคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบอาชีพทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ และสร้างความเชื่อมั่นต่อสังคม โดยวิชาชีพครูนี้ถูกกำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุม เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะ ต้องใช้ความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพ ซึ่งครอบคลุมการปฏิบัติงานในฐานะครู กศน.เช่นเดียวกัน ประกอบด้วย 3 ด้านดังนี้

1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง ข้อกำหนดสำหรับผู้ที่จะเข้ามาประกอบวิชาชีพ จะต้องมีความรู้ และมีประสบการณ์วิชาชีพเพียงพอที่จะประกอบวิชาชีพ จึงจะสามารถขอรับใบประกอบวิชาชีพเพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์พร้อมที่จะประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้

2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาชีพให้เกิดผลเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมกับมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความชำนาญในการประกอบวิชาชีพ ทั้งความชำนาญเฉพาะด้าน และความชำนาญตามระดับคุณภาพของมาตรฐานการปฏิบัติงาน หรืออย่างน้อยจะต้องมีการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดว่ามีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ เพียงพอที่จะดำรงสถานภาพของการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพนั้นต่อไปหรือไม่ นั่นคือการกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องต่อใบอนุญาตทุก ๆ 5 ปี

3) มาตรฐานการปฏิบัติตน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประพฤติตนของผู้ประกอบวิชาชีพ โดยมีจรรยาบรรณของวิชาชีพเป็นแนวทางและข้อพึงระวังในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งชื่อเสียง ฐานะ เกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

ครู กศน. โดยส่วนใหญ่ ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านวิชาการศึกษา หรือ วิชาชีพครู โดยตรง อาจทำให้ขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการ หรือดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อีกทั้งยังไม่เข้าใจในวิชาชีพ และเทคนิคการส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน(นภมณฑ์ เจียมสุข, 2555; สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2554; อัมภา บัวบุญ, 2544) ดังนั้น เมื่อเริ่มต้นอาชีพการเป็นครู กศน. จึงมักประสบกับปัญหา ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และจัดการเรียนรู้ทั้งสำหรับเด็ก และผู้ใหญ่ ซึ่งคุณสมบัตินี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของมาตรฐานวิชาชีพครู ถึงแม้ว่าจะมีการเสริมด้วยการจัดอบรมจากหน่วยงานเข้าช่วย แต่ก็ไม่สามารถพัฒนาความสามารถเหล่านี้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น ครู กศน.รุ่นพี่จึงทำหน้าที่ดูแลเป็นที่ปรึกษาและเป็นตัวอย่างสำหรับครู กศน.ที่ยังไม่มีประสบการณ์ โดยเป็นการดูแล แนะนำอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้ง เปิดโอกาสให้สังเกตการณ์การจัดการเรียนการสอนของตนเพื่อเป็นตัวอย่าง เพื่อให้ครู กศน.รุ่นใหม่ได้ศึกษาและพัฒนาตนเองได้ (บุญทิม อินปา, สัมภาษณ์, 2559)

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางการศึกษานั้นยังส่งผลต่อวิชาชีพพระยะยาว เช่น วิชาชีพครูนี้ จึงต้องมีการเรียนรู้ และพัฒนาความรู้ และทักษะอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด การพัฒนาของครูจึงนับได้ว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต กิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาตนเองของครู ความรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน หรือภาระงานสอน (OECD, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิพัฒน์ ชื้อสัตย์ (2555) ที่พบว่า ครู กศน. มีความต้องการมากที่สุด ในด้านการให้บริการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนกิจกรรมสังคม วัฒนธรรมประเพณี ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ

นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานสำนักงาน กศน. ที่ผ่านมาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายและจุดเน้น ประจำปีงบประมาณ 2563 ได้ระบุว่าจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรทุกระดับ ทุกประเภทให้มี

สมรรถนะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนและระหว่างการค้ารงตำแหน่งเพื่อให้มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติงานและบริหารจัดการการดำเนินงานของหน่วยงานและสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ข้าราชการในสังกัดพัฒนาตนเองเพื่อเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะ โดยเน้นการประเมินวิทยฐานะเชิงประจักษ์ ทั้งการพัฒนาหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง ให้มีสมรรถนะสูงขึ้น เพื่อการบริหารจัดการ กศน.ตำบล/แขวง และปฏิบัติงานตามบทบาทภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง พัฒนาครู กศน. และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้สามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ โดยส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนการสอน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการวิจัยเบื้องต้น และพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่รับผิดชอบการบริการการศึกษาและการเรียนรู้ ให้มีความรู้ความสามารถและมีความเป็นมืออาชีพในการจัดบริการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน นับว่าเป็นการพัฒนาบุคลากร กศน. ทั้งระบบเพื่อสนองตอบการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตของชุมชนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของครู กศน. นั้น คงมีอาจทำได้โดยการเข้ารับการอบรมจากสถาบันต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว เพราะในระหว่างการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู กศน. จะทำให้เกิดการพัฒนาตนเองทั้งในเรื่องทักษะกระบวนการ มีการพลิกแพลงไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ และวิถีของชุมชน รวมทั้ง การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายแบบบูรณาการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพราะแต่ละหน่วยงานมีความสามารถเฉพาะต่างกัน เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ต้องเปิดใจให้กว้างในการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง (สำราญ ไชยพันธ์ เฟื่องฟ้า, 2555) สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งมีหัวใจหลักอยู่ที่การร่วมมือร่วมพลังของทุก ๆ ฝ่าย ในการร่วมมือกันพัฒนาการทำงาน ถือได้ว่าเป็นการสร้าง ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในการทำงานอย่างแท้จริง เพื่อการพัฒนาการทักษะในการปฏิบัติงานให้ดีในฐานะครูการศึกษาในระบบโรงเรียน และแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดองค์ความรู้ และจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งพัฒนาบุคลากรทางวิชาชีพครูการศึกษาในระบบโรงเรียนให้พัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ จึงมีการนำแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจึงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพครู ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ

แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้ริเริ่มขึ้น โดย ริชาร์ด ดูฟอว์ (Richard DuFour) นักวิจัยทางการศึกษาชาวอเมริกัน ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดนี้ขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 1997 โดยได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการรวมกลุ่มกันของผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในลักษณะของชุมชนเชิงวิชาการ ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การถอดบทเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

เป็นนวัตกรรมที่พัฒนามาจากการจัดการความรู้ (knowledge management) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) ตามลำดับ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2558)

แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็น การสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาวิชาชีพ โดยเป็นแนวคิด ที่ได้รับความนิยมนและยอมรับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่ครูและนักการศึกษาทำงานร่วมกัน ในวงจรของการร่วมกันตั้งคำถาม และการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อบรรลุผล การเรียนรู้ที่ดีขึ้นของนักเรียน โดยมีความเชื่อว่า หัวใจของการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้น อยู่ที่การเรียนรู้ที่ฝังอยู่ในการทำงานของครูและนักการศึกษา กิจกรรมที่ซับซ้อน มีหลากหลาย องค์ประกอบที่สำคัญ คือ เน้นที่การเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ของทุกคน ทุกฝ่าย ร่วมกันตั้งคำถามต่อวิธีการที่ดี และตั้งคำถามต่อสภาพปัจจุบัน เน้นการลงมือทำ มุ่งพัฒนาต่อเนื่อง และเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน (DuFour, 2008) สอดคล้องกับ เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ (2558) ที่ได้ให้เหตุผลของการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือเครือข่ายครูว่าเป็น กระบวนการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพ และเป็นระบบที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งกลุ่มประเทศที่นักเรียนมี ผลสัมฤทธิ์สูงในระดับแนวหน้าได้นำมาใช้ในการพัฒนาครู

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้เกิดการรวมกลุ่มกันของครูผู้สอนอย่าง แท้จริงในการร่วมมือกัน เรียนรู้ และพัฒนาการปฏิบัติผ่านการสะท้อนคิดซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ โดยมีเป้าหมาย มุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพ และพัฒนาการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2558) ซึ่งภายในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะเป็นโอกาสที่สมาชิกครูต่างได้ การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างเป็นทางการนี้เป็นการสร้างให้ครูได้มีโอกาสพบกันอย่าง สม่ำเสมอ ซึ่งการมีเวลาร่วมกันนี้เป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาไปสู่การมีความร่วมมือผิชอบร่วมกันต่อ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และความสำเร็จของโรงเรียน วัฒนธรรมความร่วมมือนี้สามารถสร้าง และพัฒนาได้หลาย ๆ ทาง มีหลักฐานเชิงประจักษ์หลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือกันระหว่าง ครูนี้จะทำให้สมรรถนะของครูมีการพัฒนาที่ดีมากขึ้น และสามารถส่งผลต่อการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ ของนักเรียน และรักษาพฤติกรรมเชิงบวกของครู ผลการวิจัยของ TALIS แสดงให้เห็นว่า การทำงาน แบบร่วมมือกันนี้มีความสัมพันธ์ในงานในระดับสูงต่อสมรรถนะของตนเอง และความพึงพอใจในอาชีพ (OECD, 2016)

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานความต้องการของแต่ละบุคคล รับรู้ได้ทั้ง โดยบังเอิญ และโดยตั้งใจ เป็นการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในชุมชน และนอกชุมชน พัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง หรือแบบสั้น ๆ เฉพาะเรื่อง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทุก

สิ่งทุกอย่างในชีวิตของบุคคล ที่มีมุมมองแบบองค์รวมที่ครอบคลุมกิจกรรมทุกด้าน ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพ ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะประกอบไปด้วย การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้เกิดการ เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ย่อมพัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เปิดโอกาสให้ สมาชิกได้เรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และด้วยตนเอง เพื่อพัฒนา วิชาชีพ ได้แก่ทักษะ และสมรรถนะต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติงานในฐานะ ครู กศน. ได้ดียิ่งขึ้น

ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งบริบทของการพัฒนาประกอบด้วย เป้าหมายหลัก สมาชิกของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ การสนับสนุนจากภายใน และภายนอก การประเมินผลการดำเนินงาน และ การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะเป็นพื้นที่ของ การรวมกลุ่มกันของบุคคลที่มีความต้องการในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด สมาชิกในชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และ องค์ความรู้โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ เพื่อพัฒนาตนเอง และกลุ่ม อยู่เสมอให้มีความเข้มแข็ง เป็นการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาแนวคิด และความรู้ อย่างมีความหมาย โดยอาจร่วมกันแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ผ่านกระบวนการการสร้าง แผนการทำงาน และกิจกรรมร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ มุ่งเน้นที่การทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่ความ เข้าใจ มีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ส่งเสริมให้มีความตระหนัก และนำประสบการณ์ การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ทั้งที่เกิดอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ร่วมกันกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียนนั้น จะเปิดโอกาสให้ครู กศน. ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ และหลากหลาย เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้วิชาชีพครู กศน. เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เป็นตัวอย่างของ บุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมทั้งเป็นแรงผลักดันการเรียนรู้สู่ชุมชน ตามบทบาทที่ได้รับใน การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตให้สมาชิก ในชุมชนที่ดูแลต่อไป

จากการพัฒนาและความก้าวหน้าเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาอย่างไม่หยุดนิ่ง ทำให้เราทุกคนจะต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะของตนเองตลอดเวลาเพื่อให้รู้จักวิธีใช้ ความเหมาะสม ต่าง ๆ เพื่อการใช้งานที่เป็นประโยชน์ และมีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต ครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียนจึงต้องหมั่นพัฒนาตนเองให้เท่าทัน และสามารถจัดการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ โดยจะต้องสามารถออกแบบ มีความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนการสอน การจัด กระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล อย่างไรก็ตาม ครู กศน. นั้นมีส่วนหนึ่งที่จบการศึกษา ด้านการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ และอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านนี้มาโดยตรง

ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานมีหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาครู เช่นคุรุสภา แต่ก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ ทั้งนี้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาครู กศน. ให้มีความรอบรู้และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้และบริหารจัดการความรู้ที่ดี รวมทั้งเป็นผู้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุข ผ่านการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันด้วยแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งศึกษาแนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูที่เหมาะสม และเป็นไปได้สำหรับบริบทการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย เป็นการพัฒนาและยกระดับความเป็นวิชาชีพครู กศน. ให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตลอดชีวิต และนำไปสู่การพัฒนาให้ประเทศให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

คำถามการวิจัย

1. ปัจจุบันการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นอย่างไร มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตอะไรบ้าง
2. การพัฒนาคุณภาพของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยแนวคิดการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรเป็นอย่างไร และแนวทางเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองในด้านเนื้อหาความรู้ ทักษะ และ เจตคติ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของครูที่อาจส่งผลต่อการทำงานและการพัฒนาวิชาชีพ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของครู

การศึกษานอกระบบโรงเรียนในการพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาสมรรถนะในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยบริบทของการพัฒนา 6 ประการ คือ

- 1) เป้าหมายหลัก 2) สมาชิกของชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้
- 4) การสนับสนุนจากภายใน และภายนอก 5) การประเมินผลการดำเนินงาน และ
- 6) การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ขอบเขตของประชากร

การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยกำหนดให้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 อำเภอ เป็น 1 ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการศึกษา และบุคลากรในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กลุ่มบุคคลในสถานศึกษา ที่มีความต้องการในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาทั้งของตนเอง และกลุ่ม ซึ่งต่างมีความสนใจ ต้องการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์กรความรู้ ทักษะ และเจตคติร่วมกัน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการวิพากษ์ อภิปราย และสนทนาสะท้อนคิด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายซึ่งตั้งไว้ร่วมกัน กลายเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแก้ไขปัญหาของสมาชิกในชุมชน โดยมีบริบทของการพัฒนา 6 ประการ คือ เป้าหมายหลัก สมาชิกของชุมชน กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ การสนับสนุนจากภายใน และภายนอก การประเมินผลการดำเนินงาน และการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมายหลัก หมายถึง ความคาดหวังในการจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเป็นข้อตกลงร่วมกันของสมาชิก และถือเป็นพันธสัญญาในการร่วมมือกันเพื่อไปบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

สมาชิกของชุมชน หมายถึง บุคคลที่มีความสนใจใฝ่รู้ด้วยตนเอง ต้องการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาร่วมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการปฏิบัติ

กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคล จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การทำงาน

การเข้าชุมชน จากการสังเกต และการประเมินผลต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาความเป็นมืออาชีพ และวิชาชีพ

การสนับสนุนจากภายในและภายนอก หมายถึง กระบวนการในการส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การสนับสนุนจากภายใน ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม พื้นที่ และเวลา ในการพบปะ พูดคุย กันของสมาชิก 2) การสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร งบประมาณ และทรัพยากรที่จำเป็นในการส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การประเมินผลการดำเนินงาน หมายถึง การติดตาม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์เป็นพันธมิตรในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มากกว่า 2 ชุมชนขึ้นไป เปิดโอกาสการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างชุมชน หรือองค์กรต่าง ๆ

ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง บุคลากรที่สังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีหน้าที่การปฏิบัติงานในระดับตำบล โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนได้รับโอกาส และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ครู กศน.

วิชาชีพการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง คุณลักษณะ และคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ ความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในการปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน และมีจรรยาบรรณของนักการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการที่จะนำไปสู่การดำเนินการ และการปฏิบัติของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ประกอบด้วย 1) แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน 2) นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3) การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความคิด และวัฒนธรรมในวิชาชีพครู สร้างคุณค่าของการแบ่งปัน และสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
2. เกิดแนวทางในการประยุกต์แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในบริบทของไทยอย่างเป็นรูปธรรม และได้ผล ในการปฏิบัติจริงสำหรับครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู เช่น ครูสภา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบกระบวนการและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ
4. หน่วยงานระดับนโยบายสามารถนำแนวทางนี้ไปประยุกต์ในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในภูมิภาคต่าง ๆ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำไปสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาวิชาชีพให้เข้มแข็ง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 10 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เสาหลักทางการศึกษา

- 1.1 ความหมายและความสำคัญของเสาหลักทางการศึกษา
- 1.2 เป้าหมายของเสาหลักทางการศึกษา
- 1.3 ทักษะที่จำเป็นที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 1.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้และประเมินผล

ตอนที่ 2 แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต

- 2.1 นิยามและความหมาย
- 2.2 เป้าหมายและแนวคิดสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต
- 2.3 สาเหตุที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต
- 2.4 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต
- 2.5 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต
- 2.6 รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต
- 2.7 การจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิต
- 3.3 หลักสำคัญในการสร้างชุมชนการเรียนรู้
- 3.4 องค์ประกอบสำคัญของชุมชนการเรียนรู้
- 3.5 ขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้

ตอนที่ 4 แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

- 4.1 ความเป็นมาของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 4.2 ความหมายของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 4.3 ความสำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 4.4 ระดับของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 4.5 องค์ประกอบและคุณลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
- 4.6 เงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

4.7 กรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ตอนที่ 5. แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ

- 5.1 ความหมายของชุมชนนักปฏิบัติ
- 5.2 องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ
- 5.3 รูปแบบของชุมชนนักปฏิบัติ
- 5.4 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของชุมชนนักปฏิบัติ
- 5.5 ประโยชน์ของชุมชนนักปฏิบัติ
- 5.6 ข้อควรระวังในการทำชุมชนนักปฏิบัติ

ตอนที่ 6 การปฏิบัติงานของ กศน.อำเภอ

- 6.1 อำนาจหน้าที่ของ กศน.อำเภอ
- 6.2 โครงสร้างการบริหารงานของ กศน.อำเภอ
- 6.3 ความเป็นมาของ กศน.ตำบล
- 6.4 หลักการทำงานของ กศน.ตำบล
- 6.5 ครู กศน.ตำบล
- 6.6 สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้จัดการศึกษานอกระบบ

ตอนที่ 7 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

- 7.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 7.2 ประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 7.3 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 7.4 จุดมุ่งหมายการวิจัยปฏิบัติการ
- 7.5 จุดเน้นของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ตอนที่ 8 การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

- 8.1 ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน
- 8.2 รูปแบบของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน
- 8.3 กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

ตอนที่ 9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 10 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 เสาหลักทางการศึกษา

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยจัดให้มีการประชุมนานาชาติ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ทั่วโลก จนกระทั่งได้ข้อสรุปแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ 6 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ (Learning to do) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) (Fraure, 1972) การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง (Learning to Change) และการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (Learning for Sustainability) (UNESCO, 1996)

1.1 ความหมายและความสำคัญของเสาหลักทางการศึกษา

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ยึดแนวทางการเรียนรู้ 6 แบบ ที่ มุ่งจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเอง และสังคม ดังนี้

1.1.1 การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) หมายถึง การพัฒนาด้านพุทธิปัญญา ซึ่งจะทำให้เข้าใจโลก และความซับซ้อนของโลกได้ เป็นการผสมผสานความรู้ทั่วไประบุกับการนำไปใช้ได้จริง รวมถึงการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (learning to learn) ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาต่อในอนาคตการศึกษาที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต กระบวนการเรียนรู้เน้นการฝึกสติสมาธิความจำความคิดผสมผสานกับสภาพจริงและประสบการณ์ ในการปฏิบัติ

1.1.2 การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ (Learning to do) หมายถึง การพัฒนาทักษะของบุคคล เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ และสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทักษะดังกล่าวไม่เพียงเฉพาะทักษะในการทำงาน หรือประกอบวิชาชีพเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงสมรรถนะในการจัดการกับสถานการณ์ในการทำงานต่าง ๆ และการทำงานเป็นทีม ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัตินี้ในบริบทของเด็ก ๆ นั้น รวมถึงประสบการณ์ที่หลากหลายของการทำงาน และสังคม ซึ่งจะอยู่ในลักษณะไม่เป็นทางการ และเป็นผลจากบริบทท้องถิ่น และนานาชาติ หรือ เป็นทางการ ในการร่วมหลักสูตรหรือการเรียน และทำงาน การศึกษาที่มุ่งพัฒนาความสามารถและความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ปรับประยุกต์องค์ความรู้ ไปสู่การปฏิบัติงาน และอาชีพได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนการสอน บูรณาการระหว่างองค์ความรู้ ภาควิชา และการศึกษาปฏิบัติที่เน้นประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม

1.1.3 การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) หมายถึง การวิเคราะห์ตนเอง และทักษะทางสังคมที่ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดได้ ทั้งทางด้านอารมณ์สังคม และทางกายภาพ

เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพ ด้วยการแสดงออก การตัดสินใจ และความรับผิดชอบ การศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาในทุกแง่มุมของบุคคล ทั้งความรู้ความจำ การให้เหตุผล สุนทรียภาพ ความสามารถทางร่างกาย และทักษะการสื่อสาร การศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจ และร่างกาย สติปัญญา ให้ความสำคัญต่อจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ศีลธรรม สามารถปรับตัว และปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเอง และผู้อื่น

1.1.4. การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) หมายถึง การแสดงออกของบุคคล ต่อค่านิยมของหลักสิทธิมนุษยชน และความเป็นประชาธิปไตย สามารถเรียนรู้ที่จะจัดการกับความขัดแย้งได้ ด้วยความเข้าใจ และเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งจะทำให้มนุษย์และสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนัก ในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม

1.1.5 การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง (Learning to Change) เป็นการพัฒนาศักยภาพทางความคิด การตัดสินใจ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.1.6 การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (Learning for Sustainability) เป็นการสร้างวิสัยทัศน์ มุมมองใหม่ที่จะช่วยให้เราเข้าใจโลกที่เราอาศัยอยู่ ทั้งด้านความซับซ้อน และปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน ตัวอย่างเช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพ สิทธิมนุษยชน ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าใจเรื่องราวเหล่านี้ จะทำให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาของโลกด้วยความหวังและความมั่นใจได้

กล่าวได้ว่า เสาหลักทางการศึกษามีความสำคัญในฐานะเป็นหัวใจเป้าหมาย และแนวทางการจัดการศึกษาทุกระดับ ที่ผู้บริหารการศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกผ่าน เช่น ชุมชน สังคม ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ใช้เป็นกรอบการคิด และการตัดสินใจ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ การคิดเป็นระบบ มีจิตสาธารณะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และมีความสุข

1.2 เป้าหมายเสาหลักทางการศึกษา

การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับเสาหลักทางการศึกษามีเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน 4 ด้าน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) ดังนี้

1.2.1 มีวิธีการคิดระดับสูง เช่น คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการคิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งเทคโนโลยี

สารสนเทศ มีการเปลี่ยนแปลงทางความรู้ และนวัตกรรมอย่างรวดเร็ว คนที่คิดเป็นเท่านั้นที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

1.2.2 มีวิธีการเรียนรู้ (Learning how to learn) และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learner person) เนื่องจากการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิต มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง บุคคลที่มีการเรียนรู้จะมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และสังคมได้มากกว่าบุคคลที่ไม่มีการเรียนรู้

1.2.3 มีทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะทางสังคม และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เราไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ทักษะทางสังคม คือปัจจัยส่งเสริมให้การทำงานที่ต้องประสานความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายสำเร็จลุล่วง การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ เป็นกระบวนการเรียนรู้ขั้นสูงที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

1.2.4 มีคุณลักษณะสมรรถนะที่พึงประสงค์ สิ่งสำคัญที่ควบคู่กับการมีความรู้อันลึกซึ้ง คือ คุณลักษณะและสมรรถนะที่พึงประสงค์ การมีคุณลักษณะที่ดีช่วยทำให้สามารถพัฒนาตนเอง และดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาคือเป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย การพัฒนากระบวนการคิด การพัฒนาวิธีการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะทางสังคม และการพัฒนาคุณลักษณะซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคคลให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

1.3 ทักษะที่จำเป็นที่เอื้อต่อการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับเสาหลักทางการศึกษาในสังคมปัจจุบันควรตอบสนองทักษะที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถจัดได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

1) ทักษะการรู้ขั้นพื้นฐาน

- (1) การรู้หนังสือพื้นฐาน (Basic Literacy)
- (2) การรู้ทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (Scientific Literacy)
- (3) การรู้ทางเศรษฐศาสตร์พื้นฐาน (Technological Literacy)
- (4) การรู้ทางทัศนศิลป์พื้นฐาน (Visual Literacy)
- (5) การรู้ทางข่าวสารข้อมูลพื้นฐาน (Information Literacy)
- (6) การรู้ทางพหุวัฒนธรรมพื้นฐาน (Multi-Cultural Literacy)

2) ทักษะด้านการคิดระดับสูง

- (1) ความคิดระดับสูงและมีเหตุผล (Higher-Order Thinking and Sound Reasoning)
- (2) ความคิด สร้างสรรค์ (Creativity)

- 3) ทักษะด้านการมีวิธีการเรียนรู้
  - (1) ความสามารถกำหนดเป้าหมายของตนเอง (Self - Decision)
  - (2) ความสนใจใฝ่รู้ (Curiosity)
  - (3) ความสามารถปรับตัว และจัดการกับสิ่งซับซ้อน (Adaptability and Managing Complexity)
  - (4) สามารถใช้เครื่องมือที่เป็นปัจจุบัน (Effective Use of Real – World Tools)
  - (5) ความตระหนักและเข้าใจสังคมโลก (Global Awareness)
- 4) ทักษะด้านการมีทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะทางสังคม
  - (1) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication)
  - (2) การทำงานเป็นทีม (Teaming and Collaboration)
  - (3) ทักษะเข้าใจตนเอง และผู้อื่น (Interpersonal Skills)
  - (4) มีปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร (Interactive Communication)
- 5) ทักษะด้านมีคุณลักษณะสมรรถนะที่พึงประสงค์
  - (1) ความกล้าเสี่ยง (Risk Taking)
  - (2) มีความรับผิดชอบ (Personal Responsibility)
  - (3) เป็นพลเมืองดีและรับผิดชอบต่อสังคม (Social and Civic Responsibility)
  - (4) การจัดลำดับวางแผน และการบริหารมุ่งผล (Prioritizing Planning, and Managing for Results)
  - (5) สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพภาพสูง (Ability to Produced Relevant, High – Quality Product)

สรุปได้ว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต่อการเรียนรู้ และควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ทักษะการรู้พื้นฐาน ทักษะการคิดระดับสูง ทักษะวิธีการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นสิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับบุคคล สามารถพัฒนาตนเอง และดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างราบรื่น

1.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้และประเมินผล

การจัดการเรียนรู้เพื่อบรรลุเสาหลักทางการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาใหม่ที่มีฐานคิดและมุมมองว่า “การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะห้องสี่เหลี่ยมแต่มีอยู่รอบตัวจะเกิดที่ชุมชนหรือที่บ้านสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตได้จริง”

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการเรียนรู้ความคิดรวบยอดหลัก (main concept) และบูรณาการที่เห็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้ใช้วิจารณญาณในการคิดของตนเอง ส่งเสริม

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตจริง ด้วยตนเองบนฐานของการวิจัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปฏิบัติคุณลักษณะ การเคารพผู้อื่น เข้าใจ ในความหลากหลายของวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การพัฒนาบุคลิกภาพที่ดี ค่านิยม ประชาธิปไตยและสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

สำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง และ นำผลการ ประเมินมาพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายเสาหลักของการศึกษาคือ

- (1) ใช้ผู้ประเมินหลาย ๆ คน เช่น ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน ผู้เกี่ยวข้อง
- (2) ใช้วิธีการหลาย ๆ ชนิด เช่น การสังเกต การปฏิบัติ การทดสอบ การรายงานตนเอง
- (3) ประเมินหลาย ๆ ครั้ง ในแต่ละช่วงเวลาของการเรียนรู้ เช่น ก่อนเรียน ระหว่างเรียนสิ้นสุด ติดตามผล และ

- (4) สะท้อนผลการประเมินสู่การพัฒนาผู้เรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เสาหลักของการศึกษาที่เป็นหลักการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ 6 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อชีวิต การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง และการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน มีเป้าหมายการเรียนรู้ 4 ประการ ได้แก่ มีวิธีการคิด ระดับสูง มีวิธีการเรียนรู้ มีทักษะการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และทักษะทางสังคม และมีคุณลักษณะ สมรรถนะที่พึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้ ให้บรรลุเป้าหมายโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ และประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ตอนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษามีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงอายุ เพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ความรู้ที่จากการสังสรรค์มาในวันเรียนไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา และ ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ การศึกษาจึงจะเป็นสำหรับบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย บุคคลจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษามีได้สิ้นสุดลงเมื่อจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็น ภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ครอบคลุมการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ ซึ่งแนวคิดเรื่องนี้ได้รับการพิจารณาเป็นครั้งแรกในการประชุม “The Third International Committee for Facilitating Adult Education” จัดโดย UNESCO ในปี 2507 หลังจากนั้นการศึกษาตลอดชีวิตได้กลายเป็น แนวความคิด และแนวทางที่มีความหมาย และสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในลักษณะของการ ผสมผสานสัมพันธ์กับทรัพยากรทางการศึกษาและวิถีชีวิตของคนในชุมชนจนเป็นหนึ่งเดียว ยังผลให้ เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

2.1 นิยามและความหมาย

ยูเนสโก UNESCO (1996) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้พอสรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตนั้นได้นำมาใช้ในเชิงของการให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ผู้ที่ออกจากโรงเรียนแล้ว หรืออาจจะเรียกว่าผู้ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่เป็นเวลานาน แต่ในปัจจุบันนี้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตจะครอบคลุมกว้างขวางกว่า กล่าวคือจะครอบคลุมกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมเป็นการจัดการศึกษาที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคลและของกลุ่ม จะครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง การศึกษาสำหรับเด็กต้องมีการทบทวนและปรับปรุงใหม่ การศึกษาจะไม่สิ้นสุดลงที่การสอบและการได้รับประกาศนียบัตรจากสถาบันการศึกษา แต่ควรจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ในทางกลับกันความสามารถของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ในการรับการฝึกอบรมในการพัฒนาสติปัญญา จิตใจ วัฒนธรรมก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพและขอบเขตของการศึกษาที่ได้รับเมื่อเป็นเด็กหรือวัยรุ่น

Faure E (1972) กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกลักษณะ ทุกรูปแบบ เป็นการศึกษาโดยรวมทั้งหมดไม่ว่าจะมองการศึกษาในส่วนใด ๆ หรือการศึกษาในลักษณะล้วนเป็นการศึกษาตลอดชีวิตทั้งสิ้น การศึกษาตลอดชีวิตไม่ได้เป็นระบบการศึกษาแต่เป็นการจัดการศึกษาซึ่งรวมการศึกษาทุกระบบ ทุกหน่วย ทุกแหล่งไว้ด้วยกันทั้งหมด และเป็นการพัฒนาการศึกษาในทุกส่วน

R. Dave (1976) กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตมาจากคำ 3 คำ คือ ชีวิตตลอดชีวิต และการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นเมื่อชีวิตเริ่มต้นและสิ้นสุดลงเมื่อชีวิตสิ้นสุดลงการศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาและกิจกรรม การเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่การศึกษาในวัยเด็กไปจนถึงการศึกษาโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เมื่อจบจากโรงเรียนไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ก็จะต้องมีการศึกษาต่อไปอีก แต่อาจจะอยู่ในรูปการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษานอกระบบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและมีความรู้เพียงพอที่เผชิญกับชีวิตกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

สุมาลี สังข์ศรี (2545b) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า หมายถึง ผลรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคล และพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคล การศึกษามีได้สิ้นสุดลงเมื่อบุคคลเรียนจบจากโรงเรียนหรือสถาบันหนึ่งเท่านั้น การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ทุกวิธีการการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล

สุนทร สุนันท์ชัย (2544) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน และพัฒนาต่อเนื่องไป

ให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และไม่เป็นทางการ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้สรุปความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า เป็นกระบวนการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคล ในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคล ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพ โดยบุคคลจะต้องมีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 กำหนดความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องจากชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

จากนิยามและความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตหมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นกับบุคคลในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่ครรภ์มารดาถึงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้ง 3 ระบบกล่าวคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับชีวิตเข้าไว้ด้วยกัน มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน และพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการเรียนรู้ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

2.2 เป้าหมายและแนวคิดสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้กล่าวถึงเป้าหมายและแนวคิดสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

2.2.1 เพื่อให้บุคคลพัฒนาเต็มเต็มตามขีดความสามารถของตนเองและเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมที่ตนอาศัยอยู่

2.2.2 เป็นการศึกษาทั้งชีวิตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย

2.2.3 บุคคลมีอิสรภาพที่จะเลือกเรียนรู้จากการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับตนเอง

2.2.4 มุ่งพัฒนาให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

2.2.5 การศึกษาที่จัดให้แก่ทุกกลุ่มอายุตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ

2.2.6 การศึกษาที่บริการให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกคนในแต่ละช่วงวัย ตลอดชีวิต

2.2.7 การจัดกิจกรรมการศึกษาที่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับชีวิตจริง

2.2.8 การจัดกิจกรรมการศึกษาที่กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้
ในการดำเนินชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า เป้าหมายและแนวคิดสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตนั้น คือ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้เต็มທີ່ โดยมุ่งให้เท่าทันการเปลี่ยนของสังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งจากชีวิตส่วนตัว และการทำงานอย่างอิสระ ไม่จำกัดรูปแบบ หรือวิธีการ หรือช่วงเวลา

2.3 สาเหตุที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษานับได้ว่าเป็นกระบวนการสร้าง และสะสมทุนทางปัญญา ความรู้และทักษะ เจตนาารมณ์ของการศึกษามีอยู่เพื่อพัฒนาคน ดังนั้นในฐานะที่การศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม การศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะการศึกษาจะช่วยให้คนพัฒนาตนเองได้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การศึกษากับการดำเนินชีวิตจึงเป็นกระบวนการอันหนึ่งอันเดียวกัน การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ครอบคลุมการศึกษาทุกประเภททุกระดับ และเมื่อนับเนื่องถึงความจำเป็นของการพัฒนาคนดังกล่าวจึงสามารถสรุปถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตได้ดังนี้ (สมาลี สังข์ศรี, 2545a)

2.3.1 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของโลก และประเทศต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบอย่างมากต่อความเป็นอยู่ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกประเทศเพราะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิต ในประเทศอุตสาหกรรม เทคโนโลยีในการผลิตและการเพิ่มผลผลิตได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงมีความต้องการบุคลากรและคนงานที่มีความรู้มีทักษะที่ก้าวหน้าและทัดเทียมกับความเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ ๆ นอกจากนั้นยังมีการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอยู่เสมอทำให้เกิดผลกระทบมากมาย การเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางด้านวิชาการและวิชาชีพเพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนั้นยังต้องให้ความรู้และทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ สามารถเลือกหรือพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสังคม จึงจำเป็นที่บุคคลต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

2.3.2 ความเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมมีความเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัยยิ่งในสภาวะปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ปัญหาของสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นจากสภาพดังกล่าวเป็นเหตุทำให้บุคคลควรได้รับการศึกษา ได้รับความรู้ทุกช่วงชีวิต การได้รับความรู้จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ปัญหาต่าง ๆ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์ และสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตนเอง

2.3.3 ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็วมาก นักวิชาการ นักการศึกษา นักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ในทางอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ เกษตร สาธารณสุข การสื่อสาร การคมนาคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีดังกล่าวนี้มีพัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลาและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากบุคคลจบจากโรงเรียนมาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอทุกช่วงชีวิตของชีวิตเพื่อให้สามารถติดตามได้ทันความก้าวหน้าเหล่านี้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการประกอบอาชีพ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2.3.4 การแพร่กระจายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร ในปัจจุบันนี้มีแหล่งที่เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่มากมายและข้อมูลข่าวสารนี้สามารถเผยแพร่ด้วยสื่อชนิดต่าง ๆ ไปยังประชาชนในทุกภูมิภาคของโลกอย่างรวดเร็ว ซึ่งประกอบด้วยความรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ สุขภาพ พละนามัย อาหาร ครอบครัว ตลอดจนความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรจะเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้เหล่านี้ ควรมีทักษะที่จะเข้าถึงความรู้ข้อมูลเหล่านี้ ต้องเรียนรู้อยู่เสมอเพื่อให้มีความรู้เท่าทันและนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่นอกจากนั้นข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่มีอยู่มากมายนั้นมีทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ บุคคลต้องมีความสามารถที่จะวิเคราะห์และเลือกรับข้อมูลสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้

2.3.5 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากร โดยทั่วไปแล้วโครงสร้างประชากรของประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นรูปปิระมิด ฐานกว้าง ยอดแหลม คือมีประชากรวัยเด็กมากที่สุด รองลงมาเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตามลำดับ และจำนวนประชากรที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือประเทศวัยสูงอายุ แต่ในปัจจุบันนี้โครงสร้างประชากรในหลายประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือ จำนวนเด็กแรกเกิดลดลง จำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาก จำนวนประชากรผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น เพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องขยายออกไปสู่ประชากรวัยแรงงาน วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และวัยสูงอายุด้วย และนับวันจำนวนผู้สูงอายุจะยิ่งมากขึ้น เพราะฉะนั้นประเทศต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น นั่นคือการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรนี้จะต้องเป็นการจัดการศึกษาให้แก่คนสูงอายุทุกกลุ่มอายุ ซึ่งก็คือการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง

2.3.6 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ในโลกส่วนใหญ่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิเสรีภาพในการศึกษาหาความรู้ ประเทศต่าง ๆ ได้ตระหนักถึง

ความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศชาติ เพราะฉะนั้น จึงมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การศึกษาถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จะพบว่าประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้เริ่มนำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 เป็นต้นมา และในปัจจุบันแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตยังได้รับการยอมรับกว้างขวางมากขึ้นและเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาของทุกประเทศก็ว่าได้ และจากประสบการณ์ที่หลายประเทศได้นำแนวคอกการศึกษาตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติต่างเห็นพ้องกันว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับสังคม สำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงดังเช่นปัจจุบัน (Galbraith, 1992)

2.3.7 การศึกษาที่มีอยู่ยังไม่เอื้อให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดทุกช่วงชีวิตการศึกษาที่จัดอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกแม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตามยังเน้นที่การศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งเป็นการศึกษาเพียงช่วงต้นของชีวิตเท่านั้น แต่ละประเทศจะทุ่มเทงบประมาณบุคลากรและทรัพยากรอย่างมากมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเน้นว่าการศึกษาสำหรับคนวัยต่าง ๆ ที่พ้นจากวัยเรียนมาแล้วก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แต่เท่าที่เป็นอยู่การศึกษาหลังวัยเรียนในประเทศต่าง ๆ จัดอยู่ไม่ว่าจะเป็นการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตามยังทำได้น้อยและไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร

นอกจากนั้นการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ยังให้โอกาสแก่ประชาชนอย่างไม่เท่าเทียมกัน ผู้ที่ยากจน ผู้ที่อยู่ห่างไกล ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้อยกว่ายังได้รับโอกาสน้อยกว่าในหลายประเทศ สิ่งที่ทำให้เรารู้ยังมีความสัมพันธ์กับชีวิตไม่มากยังไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตหลังวัยเรียนได้อย่างเต็มที่ ทำให้บุคคลต้องแสวงหาความรู้อยู่เสมอ การศึกษาที่เป็นอยู่เน้นการให้เนื้อหาความรู้มากกว่าการให้ทักษะวิธีการในการแสวงหาความรู้

จากข้อจำกัดต่าง ๆ ของการศึกษาที่เป็นอยู่นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลต้องได้รับการศึกษาที่กว้างขวางขึ้น และได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2.4 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

ในการจัดการศึกษาไม่ว่ารูปแบบใดก็ตามรวมทั้งแนวคิดของการศึกษาของชีวิตจะพิจารณาถึงองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการคือ คน ความรู้หรือวิชาการที่ได้สะสมมาแต่อดีตและ สภาพแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งวิทยาการ ทั้งสามองค์ประกอบนี้จะสัมพันธ์กัน การศึกษาตลอดชีวิตได้พิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการข้างต้นมาประสานเข้าด้วยกันโดยมุ่งให้คนได้บังเกิดสิ่งเหล่านี้คือ (ปฐม นิคมานนท์, 2558)

- 1) เพื่อช่วยให้บุคคลได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพในทุก ๆ ด้านต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต

2) เพื่อให้บุคคลได้มีส่วนสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมตามความสามารถและความรับผิดชอบของแต่ละคน

3) เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย นั่นคือได้ร่วมอาศัย ร่วมเรียนและแบ่งปันความเจริญในสังคมเพื่อสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543a) ได้เสนอหลักการจัดการศึกษาที่เป็นการยึดหลักการศึกษาลดชีวิตไว้ดังนี้

- 1) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีวัฒนธรรมการเรียนรู้
- 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน
- 3) คนไทยทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 4) ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข
- 5) ผู้เรียนมีโอกาสและมีทางเลือกในการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน
- 6) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
- 7) ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน
- 8) ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน
- 9) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน
- 10) คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขณะเดียวกัน (สุมาลี สังข์ศรี, 2545a) ได้สังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านและสรุปหลักการของการศึกษาลดชีวิตได้ดังนี้

1) การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ การศึกษามีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิต ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ หรือวัยสูงอายุก็ตาม เพราะสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในทุกช่วงชีวิตของบุคคล บุคคลอาจต้องเผชิญกับสถานการณ์กับสภาพปัญหาที่แตกต่างไปในแต่ละช่วงชีวิต การศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเอง สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ได้

2) บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ความสามารถในการเรียนรู้ในการรับการศึกษาของบุคคลนั้นมีได้จำกัดเพียงแค่ว่าเมื่อบุคคลอยู่ในวัยเรียนคือ ช่วงวัยเด็ก วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่

ตอนต้นเท่านั้น บุคคลที่อยู่ในวัยอื่น ๆ ก็สามารถที่จะเรียนรู้ได้เพียงแต่ว่าผู้จัดกิจกรรมการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพัฒนาการตามวัยของเขา

3) การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาโดยทั่วไปมักจะเป็นที่เข้าใจว่าการศึกษาลิ้นสุดลงเมื่อบุคคลเรียนจบการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งแล้วได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรแล้ว ถือว่าเป็นการสิ้นสุดการศึกษา ซึ่งนับเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้อง การศึกษาจากสถาบันการศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งชีวิตของบุคคล เป็นช่วงเวลาที่สำคัญมากหลังจากนั้นบุคคลจะต้องออกมาเผชิญกับโลกของชีวิตจริงภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นเวลายาวนานหลายเท่านักในช่วงหลังของชีวิต ความรู้ที่ได้รับมาจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่อาจนำมาใช้เป็นพื้นฐานแต่ยังไม่เพียงพอ บุคคลยังต้องเรียนรู้ ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เข้ามาในทุกช่วงชีวิต

4) การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ

5) การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน กล่าวคือการสัมพันธ์กันในแนวตั้ง หมายถึง การพิจารณาถึงช่วงชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรได้รับการศึกษาโดยตลอดและการศึกษาที่จัดให้แต่ละช่วงอายุควรมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน การสัมพันธ์กันในแนวนอน หมายถึง การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันดังนั้นในช่วงวัยหนึ่ง ๆ บุคคลควรจะได้รับการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาตนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และเจตคติ เพื่อจะช่วยให้บุคคลพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์ดังนั้นการศึกษาที่ควรจัดให้ควรเป็นการศึกษาทุกประเภทหรือทุกรูปแบบจากทุกแหล่งความรู้ผสมผสานกัน

6) การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้นั้น หน่วยงานผู้รับผิดชอบจะต้องหามาตรการที่จะช่วยให้ทุกคนได้รับโอกาสอย่างเสมอภาคกันในทุกกลุ่มเป้าหมาย

7) การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นหลากหลาย

8) การศึกษามีความเป็นประชาธิปไตยและให้อิสระแก่ผู้เรียน เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกได้ตัดสินใจตามความพร้อม ความสามารถ ตามความสนใจ ตามความสะดวกของเขาเอง

9) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นมีความจำเป็นมากที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้ เพราะถึงแม้จะมีบริการทางการศึกษามากมายหลากหลายและเข้าถึงตัวกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายอาจไม่สนใจ การสร้างแรงจูงใจนี้ต้องเริ่มที่การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อบุคคลในทุกช่วงชีวิต การสร้างแรงจูงใจอาจต้องใช้หลากหลายวิธีการ

10) ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ บุคคลจะศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้ จะต้องรู้วิธีแสวงหาความรู้หรืออีกนัยหนึ่งคือมีเครื่องมือในการหาความรู้ต้องให้เรียนรู้วิธีเรียน

11) ให้ศึกษาเรียนรู้เรื่องของชีวิตแลสภาพปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตจริงเนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ก็คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ดังนั้นสิ่งที่จัดให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ควรเป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ควรเป็นสภาพการณ์และปัญหาที่เขาจะต้องเผชิญในชีวิตจริงอีกครั้ง

12) บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต และเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลสืบเนื่องต่อไปทุกช่วงอายุตลอดชีวิตของเขา

13) ชุมชนมีบทบาทสำคัญ แหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลถัดจากบ้านคือชุมชนหรือสังคม

14) ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย การจัดการศึกษาจะจัดเพียงลำพังอีกต่อไปไม่ได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

15) การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลพึ่งตนเองได้ มนุษย์ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลา

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการที่ผสมผสานประสบการณ์ในการดำรงชีวิตและการศึกษาให้สอดคล้องกัน โดยเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในทุกสถานการณ์ และในทุกช่วงเวลาของชีวิตตามความต้องการของตน การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นแนวทางที่จะทำให้บุคคลได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในแนวตั้งและแนวนอนที่มุ่งไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลนั่นเอง

2.5 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคน นับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความคู่มากับสังคมมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตได้ (R. H. Dave, 1973) ดังนี้

1) การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาของทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชราโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตัวเองให้ก้าวทันยุคความเปลี่ยนแปลง

2) กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกกระบวนโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย กล่าวคือ มนุษย์เรียนรู้จากกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) นั่นคือ เรียนรู้จากครอบครัว จนมาถึงจากสถาบันการศึกษา

3) ทุกหน่วยงานในสังคม จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถาบันทางการศึกษา องค์กรต่าง ๆ อาสาสมัคร ฯลฯ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษาของแต่ละสถาบันมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตลอดจนสนองความต้องการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่าง

4) รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาคยืดหยุ่นหลากหลายปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ความเหมาะสมและสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับ ยุทธศาสตร์ในการจัดกิจกรรมนั้นสามารถทำได้หลาย ๆ วิธี หรือผสมผสานบูรณาการ โดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ หรือสื่อประสม ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

5) ระบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จะต้องดำเนินการตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาคและระดับท้องถิ่น โดยมีกรอบแนวคิดและโครงสร้างในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่นโยบาย จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการจัด การวางแผน โครงสร้างการจตุตจักร การบริหารงานและการจัดการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึง วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ หลักสตรยุทธศาสตร์การเรียนรู้ สื่อ การวัดผล ประเมินผล เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้เสนอลักษณะของกระบวนการที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไว้ดังนี้

- 1) เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล
- 2) เป็นการจตุที่มีการวางแผน ทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติอันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุด ทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ
- 3) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 4) ให้แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกประเภทในการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และไม่เป็นทางการหรือตามอัธยาศัย

สนอง โลหิตวิเศษ (2544) ได้นำเสนอลักษณะการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

- 1) การศึกษาในระบบโรงเรียนจะต้องไม่สิ้นสุดเพียงเมื่ออยู่ในโรงเรียนแต่จะต้องจัดให้บุคคลเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วสามารถเข้ามาเรียนได้อีก กล่าวคือ โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนสามารถมีเจตคติ แรงจูงใจที่จะใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว

- 2) ทุกหน่วยงานในสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม วัด ที่ทำงาน เป็นต้น อันเป็นการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐและเอกชน เป็นการจตุประสพการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง

3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ควรจะจัดหลักสูตรในลักษณะของการบูรณาการ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อ เสริมทักษะ ความรู้ และพัฒนาคุณภาพของ ผู้เรียน โดยให้ถือการทำงาน หรือ ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

4) หลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องครอบคลุมบทบาทของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ ชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว การงาน การพักผ่อน สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ฉะนั้นจะต้องพัฒนาให้มี เครื่องมือที่จะเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งวิทยาการ มีแรงจูงใจที่จะคิดศึกษาหาความรู้ไปตลอดชีวิต

5) การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องเกื้อกูลกัน สังคมจะต้องส่งเสริมให้มี แหล่งวิชาที่ทุกคนมีโอกาสใช้สอยทุกประเภท และศึกษา หาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ อาทิ ห้องสมุด วิทยุ โทรทัศน์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ

จากลักษณะการจัดการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิตต้องมี ลักษณะการจัดโดยจัดการศึกษาตลอดช่วงอายุของบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในระบบโรงเรียน นอก ระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้จะต้องปรับโครงสร้างขององค์กรที่จัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับนโยบาย หลักการศึกษาตลอดชีวิตโดยยึดการบูรณาการความเสมอภาค ความเป็น ประชาธิปไตย และความสอดคล้องกับวิถีชีวิต

2.6 รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วยการจัดการศึกษาใน 3 รูปแบบ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) ดังนี้

1) การจัดการศึกษาในโรงเรียน (Formal Education) หมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษาที่มี โครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอน และมีลำดับ มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุ จัดการเรียนการสอนตามลำดับ ชั้น ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงโดยมีลักษณะที่สำคัญคือ มีหลักสูตร เวลาเรียนที่แน่นอน มีการจำกัดอายุผู้เรียน มีการลงทะเบียนเรียน และมีการวัดผล การประเมินผลเพื่อรับใบ ประกาศนียบัตร การเรียนเน้นเรื่องอนาคตส่วนใหญ่มีสถานที่แน่นอนในการเรียน

2) การจัดการศึกษานอกโรงเรียน (Non-formal Education) หมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษา ที่จัดขึ้นนอกโรงเรียนปกติ โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการเป็นประชาชน อยู่นอกโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่ยืดหยุ่น และสอดคล้อง กับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ มีหลักสูตร เวลาเรียน มีการลงทะเบียนเรียน มีการประเมินเพื่อรับประกาศนียบัตร ไม่จำกัดอายุ เป็นการเรียนนอกโรงเรียน เน้นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน มีเวลาเรียนที่ไม่แน่นอน

3) การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็น การเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อ ชุมชน แหล่งความรู้ต่าง ๆ

เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียนเรียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยของชีวิต

การศึกษาทั้งสามรูปแบบ คือการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนได้ โดยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และ หรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ ซึ่งจะสอดคล้องตามความต้องการของบุคคล ชุมชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติในที่สุด

2.7 การจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ในการส่งเสริมให้การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่นนั้น จะต้องเป็นการ บูรณาการการเรียนรู้อยู่เข้าไปในทุกภาคส่วน ทั้งในระดับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น สถานประกอบการ โดยกระจายแหล่งเรียนรู้ให้ชุมชน องค์กรภายนอกได้มีบทบาทในการจัดการเรียนรู้มากขึ้น ตอบสนองการเรียนรู้อยู่ได้ทุกที่ ทุกเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543b) จึงได้เสนอยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

1. ให้ความรู้ความเข้าใจ ในความหมายของการศึกษา และการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้เห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต มิใช่ให้ความสำคัญเพียงการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. กำหนดนโยบายให้องค์กรนำในชุมชน เช่นโรงเรียน/สถานศึกษาและองค์กรทางศาสนา ยึดหลักการจัดการจัดการศึกษา ที่เน้นการศึกษาตลอดชีวิต และยกย่องการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครอบครัวและชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี
3. เปิดโอกาสให้ครอบครัวและชุมชน ได้มีโอกาสจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามความต้องการที่แท้จริงของครอบครัวและชุมชน โดยสนับสนุนในแง่ความรู้และวิชาการ
4. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในสถานประกอบการในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนสำรวจและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างความพร้อมในการให้การศึกษาตลอดชีวิต
5. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับครอบครัว ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

สรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคคล เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่บุคคลประสบอยู่ และการเรียนรู้สิ่งใหม่ ทั้งในด้านชีวิตการทำงาน และการพัฒนาตนเอง โดยองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่มีพันธกิจโดยตรง ได้แก่งานหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ และ

สถาบัน หรือองค์กรอื่น ๆ ที่ต้องการมีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตเหล่านี้ได้ เพื่อให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

ตอนที่ 3 แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Peterson 1975 อ้างถึงใน สุมาลี สังข์ศรี (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิตของเขา อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา สังคม และบุคคล การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้ครอบคลุมการศึกษาของผู้ใหญ่แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุก ๆ ช่วงชีวิต ตั้งแต่แรกเกิด การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษาไปจนผู้สูงอายุ เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย

รุ่ง แก้วแดง (2543) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงการเรียนรู้ที่รวมถึงการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตั้งแต่อ่อนเกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทั้งชีวิต ครอบคลุมคนที่ศึกษาด้วยตนเอง คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุ ฯลฯ

จากความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้สูงสุด จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลจากการประพฤติปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรม เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงอายุ และทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยเป็นความริเริ่มของผู้เรียนเองอย่างตั้งใจ และมีเป้าหมายในการพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถภาพ และพฤติกรรม ที่ครอบคลุมการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนเพื่อปฏิบัติ การเรียนรู้เพื่อชีวิต การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน การเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลง และการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและสังคม

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิต

วิชัย ตันศิริ (2539) และสุมาลี สังข์ศรี (2546) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่าง “การศึกษาตลอดชีวิต” กับ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเหมือนเป้าหมายการจัดการศึกษาตลอดชีวิต นั่นคือการศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้มนุษย์มีความสามารถในการที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เรียนรู้อย่างเหมาะสม เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่มีจุดเน้นที่ต่างกันคือ การนำคำทั้งสองไปใช้ ในการใช้คำว่าการศึกษาตลอดชีวิตจะเน้นในแง่การให้แนวทาง มองในแง่ผู้จัดว่าจะจัดเตรียมกระบวนการจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมตลอดชีวิต ส่วนที่ใช้คำว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นที่ตัว

ผู้เรียนโดยละการจัดการศึกษาไว้ เน้นเฉพาะในส่วนผู้เรียนว่าเมื่อมีผู้จัดการศึกษาให้แล้วผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไรเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรในลักษณะใด

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิต มี จุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ต้องการให้บุคคลได้เรียนรู้ตลอดชีวิตของเขา เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมเพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองเพียงแต่อาจมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ นักการศึกษาที่ใช้ คำว่า การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) นั้น อาจจะมองในแง่ของการที่จะใช้แนวทาง มองในแง่ ผู้จัดที่จะจัดเตรียมกระบวนการจัดการจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างเหมาะสมตลอดชีวิตของเขา ส่วนนักการศึกษาที่ใช้คำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อาจจะมุ่งเน้นมาที่ตัวผู้เรียนโดยละการศึกษาไว้ในฐานที่เข้าใจ จะเน้นในส่วนของผู้เรียนว่า หลังจากมีผู้จัดการศึกษาแล้วผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรหรือในลักษณะใดก็คือ เป้าหมายปลายทางเดียวกัน

แนวคิดชุมชนการเรียนรู้

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะ และกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา และนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และ/หรือ นวัตกรรมใหม่ ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2554)

3.3 หลักสำคัญในการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช) (2553) ได้ดำเนินการทำวิจัย และนำเสนอหลักสำคัญของการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1) การสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เน้นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิต/ผลิตภัณฑ์ การเพิ่มผลิตภาพผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ชุมชน การเพิ่มความสามารถในการประกอบอาชีพ และเพิ่มโอกาส/ทางเลือกในการทำอาชีพเสริม ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยของชุมชนในรูปแบบกลุ่มองค์กรเกษตรกร/วิสาหกิจชุมชน การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะขีดความสามารถ รวมทั้งหลักการบริหารจัดการที่ดีแก่กลุ่มที่มีศักยภาพและความพร้อมในการผลิตเชิงพาณิชย์เพื่อนำไปสู่การขยายผล ตลอดจนการเชื่อมโยงต่อยอดห่วงโซ่การผลิต เพื่อให้ผลผลิตและผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยราคาต่อหน่วยสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตลดลง และหรือรายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายลดลง

2) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของสมาชิกชุมชน ลดช่องว่างทางความรู้ระหว่างชุมชนเมือง และชุมชนชนบท และให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้เข้าถึงความในทางตรงได้โดยง่าย ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้ง

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การแนะนำ การทดสอบ การสาธิต การตัดสินใจ การยอมรับและการประเมินผล โดยเฉพาะการปฏิบัติร่วมกันในทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาท้องถิ่น

3) การสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตอย่างถูกวิธี ประหยัดและมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้ชุมชนมีทางเลือกทำการผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย โดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

4) การรักษาและเสริมสร้างศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน เน้นการถ่ายทอดและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ทั้งต่อการวิจัยพัฒนาต่อยอด และการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ โดยการสืบหา พัฒนาระบบการจัดเก็บเพื่อรวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลทางความรู้ ตลอดจนสร้างหลักประกันด้านสังคมให้ปราชญ์ชาวบ้าน อาทิ การสนับสนุนเงินทุนในการรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทยทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยมที่ดีงาม และความเป็นไทยเพื่อการศึกษา เรียนรู้ ฟันฟู ถ่ายทอดและเผยแพร่สู่สังคมโลก

5) การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพันธมิตรด้านกิจกรรมการพาณิชย์ระหว่างชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน

สรุปได้ว่า หลักสำคัญของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของสมาชิกชุมชน การสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมการรักษาและเสริมสร้างศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน และการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.4 องค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้

ต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีศักยภาพและมีโอกาสประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช), 2553) ได้แก่

1) มีผู้นำที่ดี จะต้องมิใช่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงานและการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

2) มีกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี: ต้องมีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใส

3) มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ

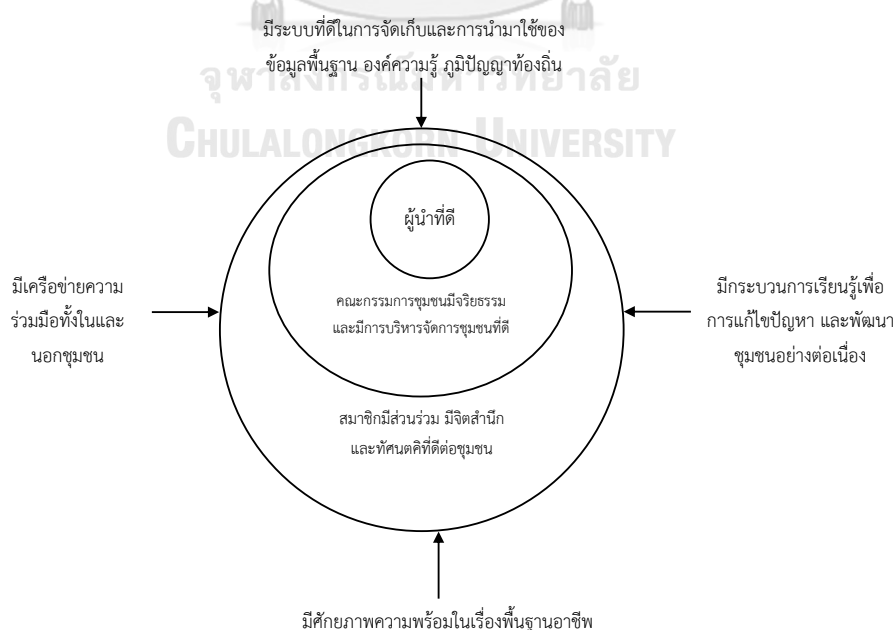
4) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง: จะต้องมีการ เรียนรู้ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

5) มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ: จะต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเอง และมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความรู้ พร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือ พัฒนาให้ดีกว่าเดิม

6) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำใช้ขององค์ความรู้ที่ดี: ต้องมีระบบการเก็บความรู้ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชนและความรู้ภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มี อยู่มาใช้ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ โดยเข้าใจได้ง่าย

7) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน: ต้องมีความร่วมมือในด้านทุน กิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิด การพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท โดยแต่ละองค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กัน (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช), 2553) ดังรูปภาพที่1

รูปภาพที่ 1 รูปแสดงองค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้

3.5 ขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้

สมาลี สังข์ศรี (2556) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เป็นอยู่ในประเทศไทย มีดังนี้

- 1) กำหนดพื้นที่ หรือชุมชนที่จะพัฒนา เช่น ตำบล หรือหมู่บ้าน
- 2) มีผู้ริเริ่ม หรือจุดเริ่มต้น เช่น เริ่มจากหน่วยงานที่อยู่ในชุมชน เริ่มจากผู้นำชุมชน เริ่มจากผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ
- 3) มีกลุ่มแกนกลาง กลุ่มที่เริ่มดำเนินการ เช่น กรรมการชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่สนับสนุน
- 4) มีการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชน เมื่อประชาชนเข้าใจแล้ว ขอความร่วมมือจากประชาชน
- 5) มีการวิเคราะห์สภาพและปัญหาของชุมชน และจัดทำแผนชุมชน
- 6) มีการแสวงหาภาคีเครือข่าย เพื่อช่วยสนับสนุน และช่วยจัดกิจกรรม
- 7) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีกิจกรรมหลากหลายประเภท หลากหลายรูปแบบเพื่อสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน
- 8) มีการติดตามประเมินผลกิจกรรม

ตอนที่ 4 แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

4.1 ความเป็นมาและแนวคิดหลักของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้ริเริ่มขึ้น โดย ริชาร์ด ดูฟอร์ (Richard DuFour) นักวิจัยทางการศึกษาชาวอเมริกัน ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดของเขาไว้อย่างเป็นทางการในหนังสือ Professional learning community at work: Best practice for enhancing student achievement เมื่อปี ค.ศ. 1997 โดยได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการรวมกลุ่มกันของผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในลักษณะของชุมชนเชิงวิชาการ ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การถอดบทเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นนวัตกรรมที่พัฒนามาจากการจัดการความรู้ (knowledge management) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) ตามลำดับ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2558)

โดยหลักการพื้นฐานของชุมชนนั้น ไม่ว่าจะเป็นชุมชนใด ๆ นั่นคือ การมีค่านิยม และความคาดหวังร่วมกัน สำหรับหลักการพื้นฐานของชุมชนการเรียนรู้นี้ ครูมีค่านิยมและความคาดหวังร่วมกันโดยแสดงออกทางภาษา และการกระทำบนพื้นฐานความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันภายใต้ข้อตกลงเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เช่น การเรียนรู้ การสอน และบทบาทของครู ข้อตกลงเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางสังคมที่ถูกคาดหวังขององค์กร รวมทั้งความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่โดยรอบ

ซึ่งรูปแบบของการสร้างบรรยากาศเพื่อให้ครู การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ เป็นความรับผิดชอบของสมาชิกในชุมชน ดังนั้น ชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเป็นการรวมกลุ่มกันของสมาชิก ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และสมาชิกรอบ ๆ ชุมชนทั้งหมด โดยมีเป้าหมายสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน (Roberts, 2009)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู (Professional Learning Community : PLC) เป็นการผสมผสานแนวคิด 2 ประการ ได้แก่ ความเป็นมืออาชีพ (professional) และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ และคุณภาพของผู้เรียนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมมือร่วมใจ (collaborative learning) การเรียนรู้ประสบการณ์การปฏิบัติงานในพื้นที่ (field) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (sharing learning) อย่างต่อเนื่อง จุดเน้นของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู คือ การเรียนรู้ร่วมกันที่เป็นมากกว่าการแลกเปลี่ยนวิธีการสอน การทำงานร่วมกัน และความรับผิดชอบต่อตนเอง องค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูแต่ละคนจะถูกนำมาจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ช่วยทำให้ครูมีความรู้ในเนื้อหา และเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2558)

อีกทั้งคำนิยามของคำว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้จะทำให้ขอบเขตขยายออกไปจากการพฤติกรรม และการแสดงการแลกเปลี่ยนครู ไปสู่การแลกเปลี่ยน หรือแบ่งปันความเชี่ยวชาญผ่านการร่วมมือ รวมพลังกัน ซึ่งเป็นกระบวนการเพิ่มความรู้สึกร่วมกันของครูในการเข้าร่วมหรือมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และโรงเรียน ครูได้มีการแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันบทบาทของการเป็นพี่เลี้ยง (mentor) ที่ปรึกษา (advisor) หรือ ผู้เชี่ยวชาญ (specialist) ซึ่งได้นำไปสู่การชี้แนะการปฏิบัติให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการสอน และความสัมพันธ์ภายในหน่วยงานด้วย นอกจากนี้ยังได้มีการพูดคุยสนทนากันที่สะท้อนถึงผลการปฏิบัติงานการสอน และการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้ครูสามารถตรวจสอบคุณภาพการปฏิบัติงานของครูได้ รวมทั้งทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสอน และผลผลิตของการสอน และการเรียนรู้ของนักเรียน (Stoll, 2006)

กล่าวโดยสรุป คือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มุ่งเน้นให้มีการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเริ่มพัฒนาจากแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้และปรับประยุกต์ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาและการเรียนรู้ร่วมกันในทางวิชาชีพ มุ่งเน้นการกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ และ มีหน้าที่ต่อความรับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกันเป็นสำคัญ

4.2 ความหมายของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ในการศึกษาแนวคิดของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้น สามารถแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการมุ่งเน้นการศึกษาทั้งโรงเรียน ในภาพรวมของโรงเรียน

หรือ schoolwide community ส่วนลักษณะที่สองเป็นการมุ่งเน้นศึกษากลุ่มย่อยภายในโรงเรียน หรือ subgroup within school (Bulkley, 2005) อย่างไรก็ตามกระแสนการปฏิรูปการศึกษานั้นมุ่งให้โรงเรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนั้น ปัจจุบันนี้นักวิจัยจึงมุ่งศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทั้งโรงเรียน หรือ เรียกว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การรวมตัว รวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

Bryk (1999) ได้ให้ความหมายของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ว่าหมายถึง ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูทั้งหลายภายในโรงเรียนที่เกิดขึ้นอย่างเป็นประจำและเป็นวิถีปฏิบัติหรือความประพฤติของครูที่มีบรรทัดฐานร่วมกันในการมุ่งเน้นไปสู่การสอน และการปรับปรุงพัฒนาการสอนของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน

DuFour (2008) กล่าวว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็น กระบวนการต่อเนื่อง ที่ครูและนักการศึกษาทำงานร่วมกัน ในวงจรของการร่วมกันตั้งคำถาม และการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อบรรลุผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของนักเรียน โดยมีความเชื่อว่า หัวใจของการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นอยู่ที่การเรียนรู้ที่ฝังอยู่ในการทำงานของครูและนักการศึกษา กิจกรรมที่ซับซ้อน มีหลากหลายองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เน้นที่การเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ของทุกคน ทุกฝ่ายร่วมกันตั้งคำถามต่อวิธีการที่ดี และตั้งคำถามต่อสภาพปัจจุบัน เน้นการลงมือทำ มุ่งพัฒนาต่อเนื่อง และเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน

วิจารณ์ พานิช (2555) ให้คำอธิบายความหมายของ “ชุมชนการเรียนรู้ของครู : เปลี่ยนห้องสอนเป็นห้องเรียนรู้แก่เด็ก” หรือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ไว้ว่า เป็นการรวมตัวกันของครูในโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยที่ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารการศึกษาระดับประเทศ เข้าร่วมจัดระบบสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อเนื่อง มีการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของศิษย์อย่างต่อเนื่อง เป็นวงจรไม่รู้จบ มีคุณค่าร่วม และวิสัยทัศน์ร่วมกัน ไปถึงการเรียนรู้ร่วมกันและการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน การรวมตัวในรูปแบบนี้เป็นเหมือน แรงผลักดัน โดยอาศัยความต้องการและความสนใจของ สมาชิกใน ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพสู่มาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหลัก และได้เรียกชุมชนนี้ว่าเป็น “ชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์”

เรณู ชัยเชาวรัตน์ (2558) กล่าวว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลที่มารวมกันเพื่อทำงานร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมกันวางเป้าหมายการเรียนรู้ของ

ผู้เรียน และตรวจสอบ สะท้อนผลการปฏิบัติทั้งในส่วนบุคคลและผลที่เกิดขึ้นโดยรวมผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานร่วมกัน การร่วมมือร่วมพลัง โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม

สรุปได้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้น หมายถึง การรวมตัว รวมใจ ร่วมมือกันของครู และนักศึกษาในโรงเรียนบนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกันแบบทีมเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้นำ เพื่อร่วมเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ เปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองจากภายในสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นความสำเร็จ หรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นหลัก และความสุขในการทำงานของสมาชิกในชุมชน หัวใจสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ คือ แนวคิดการเรียนรู้ ร่วมกัน และแนวคิดของชุมชนที่มีเป้าหมายครอบคลุมการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูในระดับบุคคล และ ชุมชน

4.3 ความสำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ด้านความสำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จากผลการวิจัย ของ (Hord, 1997) ที่ยืนยันว่าการดำเนินการในรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งด้านวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

4.3.1 ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่งผลต่อครูผู้สอน กล่าวคือ ลดความรู้สึกโดดเดี่ยวงานสอนของครู เพิ่มความรู้สึกผูกพันต่อพันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียนมากขึ้น โดยเพิ่มความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติให้บรรลุพันธกิจอย่างแข็งขัน รู้สึกว่าต้องการร่วมกันรับผิดชอบต่อการพัฒนาการเรียนรู้โดยรวมของนักเรียน และร่วมกันรับผิดชอบเป็นกลุ่มต่อผลสำเร็จของนักเรียน รู้สึกเกิดสิ่งที่เรียกว่า “พลังการเรียนรู้” ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติการสอนในชั้นเรียนของตนมีผลดียิ่งขึ้น กล่าวคือ มีการค้นพบความรู้และความเชื่อใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวกับวิธีการสอน และตัวผู้เรียนซึ่งตนเคยสังเกตหรือสนใจมาก่อน เข้าใจในด้านเนื้อหาสาระที่ต้องจัดการเรียนรู้ได้แตกฉานยิ่งขึ้น และรู้ว่าตนเองควรแสดงบทบาทและพฤติกรรมการสอนอย่างไร จึงจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดตามเกณฑ์ที่คาดหวัง รับทราบข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อวิชาชีพได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วขึ้น ส่งผลดีต่อการปรับปรุงพัฒนางานวิชาชีพของตนได้ตลอดเวลา ครูเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างแรงบันดาลใจต่อการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนต่อไป เพิ่มความพึงพอใจ เพิ่มขวัญกำลังใจต่อการปฏิบัติงานสูงขึ้น และลดอัตราการลาหยุดงานน้อยลง มีความก้าวหน้าในการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนได้อย่างเด่นชัด และรวดเร็วกว่าที่พบในโรงเรียนแบบเก่า มีความผูกพันที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ให้ปรากฏอย่างเด่นชัดและยั่งยืน สุดท้ายคือ มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบต่อปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ

4.3.2 ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่งผลต่อผู้เรียน กล่าวคือ สามารถลดอัตราการตกซ้ำชั้น และจำนวนชั้นเรียนที่ต้องเลื่อนหรือชะลอการจัดการเรียนรู้ให้น้อยลง อัตราการขาดเรียนลดลง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิชาการอ่านที่สูงขึ้น อย่างเด่นชัด เมื่อเทียบกับโรงเรียนแบบเก่า สุดท้ายคือ มีความแตกต่างด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มีภูมิหลังไม่เหมือนกัน ลดลงชัดเจน

นอกจากประเด็นทั้งสองที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู ยังเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เกิดความร่วมมือในทุก ๆ ส่วน ตั้งแต่ครู และนักเรียนในชั้น ระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน และผู้บริหาร รวมถึงฝ่ายสนับสนุนการศึกษา ถือได้ว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสำคัญ ในหลายประเด็น กล่าวคือ เป็นกลยุทธ์ในการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญจากหลากหลายพื้นที่ที่ได้นำแนวทางของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะช่วงแห่งการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ เป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครู นักการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูปการศึกษาสู่การเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 (DuFour, 2008)

สรุปได้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นมีความสำคัญต่อทั้งผู้สอน และผู้เรียน ในทางบวก กล่าวคือ เกิดการพัฒนาวิชาชีพตลอดเวลา และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น จนกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

4.4 ระดับของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สามารถแบ่งได้ 3 ระดับ คือ ระดับสถานศึกษา ระดับเครือข่าย และระดับชาติ โดยแต่ละลักษณะจะแบ่งตามระดับของความเป็นชุมชนการเรียนรู้ย่อย (Learning Community) ดังนี้

4.4.1 ระดับสถานศึกษา (School Level) คือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ขับเคลื่อนในบริบทสถานศึกษา หรือ โรงเรียน สามารถแบ่งได้ 3 ระดับย่อย (Sergiovanni, 1994) คือ

(1) ระดับนักเรียน (Student Level) ซึ่งนักเรียนจะได้รับการส่งเสริมและร่วมมือให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น จากครูและเพื่อนนักเรียนอื่นให้ทำกิจกรรมเพื่อแสวงหาคำตอบที่สมเหตุสมผล สำหรับตน นักเรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะการเรียนรู้

(2) ระดับผู้ประกอบวิชาชีพ (Professional Level) ซึ่งประกอบด้วยครูผู้สอนและผู้บริหารของโรงเรียน โดยใช้ฐานของ “ชุมชนแห่งวิชาชีพ” เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของชุมชน จึงเรียกว่า “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่ง ที่ทุกคนในโรงเรียนจะต้อง

มาร่วมกันพิจารณาทบทวนเรื่องนโยบาย การปฏิบัติต่าง ๆ และกระบวนการบริหารจัดการต่าง ๆ ของโรงเรียน ใหม่อีกครั้ง โดยยึดหลักในการปรับปรุงแก้ไขสิ่งเหล่านี้ เพื่อให้สามารถบริการด้านการเรียนรู้ แก่นักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเพื่อให้การปรับปรุงแก้ไขดังกล่าว นำมาสู่การสนับสนุนการปฏิบัติงานวิชาชีพของครูผู้สอน และผู้บริหารให้มีคุณภาพและสัทธิผลสูงยิ่งขึ้น มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของการทำงานที่ดีต่อกันของทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง

(3) ระดับการเรียนรู้ของชุมชน (Learning Community Level) จะครอบคลุมถึงผู้ปกครอง สมาชิกชุมชนและผู้นำชุมชน โดยบุคคลกลุ่มนี้จำเป็นต้องมีส่วนร่วมเข้ามาร่วมสร้างและผลักดันวิสัยทัศน์ของโรงเรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมาย กล่าวคือ ผู้ปกครองนักเรียน ผู้อาวุโสในชุมชนตลอดจนสถาบันต่าง ๆ ของชุมชนเหล่านี้ต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมเป้าหมายการเรียนรู้ของชุมชนและโรงเรียน กล่าวคือ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการศึกษาได้โดยการให้การดูแลแนะนำการเรียนรู้ที่บ้านของนักเรียน รวมทั้งให้การสนับสนุนแก่ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ ให้แก่บุตรหลานของตน ผู้อาวุโสในชุมชนสามารถเป็นอาสาสมัครถ่ายทอดความรู้

4.4.2 ระดับกลุ่มเครือข่าย (Cluster Level) คือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ขับเคลื่อนในลักษณะการรวมตัวกันของกลุ่มวิชาชีพจากองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มุ่งมั่นร่วมกันสร้างชุมชนเครือข่าย ภายใต้วัตถุประสงค์ร่วม คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุน ให้กำลังใจ สร้างความสัมพันธ์และพัฒนาวิชาชีพร่วมกัน อาจมีทั้งการเป้าหมายที่เป็นแนวคิดร่วมกันร่วมกันอย่างชัดเจน สามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

(1) กลุ่มเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบัน คือ การตกลงร่วมมือกันในการพัฒนาวิชาชีพครูระหว่างสถาบันโดยมองว่าการร่วมมือกันของสถาบันต่าง ๆ จะทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนหรือร่วมลงทุนด้านทรัพยากร และการเกื้อหนุนเป็นกัลยาณมิตรคอยสะท้อนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กรณีตัวอย่างเช่น กรณีศึกษาการจัดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกลุ่มของโรงเรียนในประเทศสิงคโปร์เพื่อร่วมพัฒนาแลกเปลี่ยนและสะท้อนร่วมกันทางวิชาชีพ อีกหนึ่งกรณีตัวอย่างการจัดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของกลุ่มโรงเรียนเบญจมินทร จังหวัดสงขลา ที่เป็นการรวมตัวกันของโรงเรียนจำนวน 6 โรงเรียนเพื่อจัดพื้นที่ให้ครูแต่ละโรงเรียนมาร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ นำเสนอผลงาน ถอดบทเรียน และสะท้อนคิด เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

(2) กลุ่มเครือข่ายความร่วมมือของสมาชิกวิชาชีพครู คือ การจัดพื้นที่เปิดกว้างให้สมาชิกวิชาชีพครูที่มีอุดมการณ์ร่วมกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ สมาชิกที่รวมตัวกันไม่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับสังกัด แต่จะตั้งอยู่บนความมุ่งมั่น สม่ครใจ ใช้อุดมการณ์ร่วมเป็นหลักในการไหลรวมกันเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กรณีตัวอย่างเช่น ชุมชนการเรียนรู้ “ครูเพื่อศิษย์” ของมูลนิธิสตรียศ-สฤณีวงศ์ (มสส.) ที่สร้างพื้นที่ส่วนกลางสำหรับวิชาชีพครูให้จับมือร่วมกันเป็นภาคีร่วมพัฒนา “ครูเพื่อศิษย์” มุ่งสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย (วิจารณ์ พานิช, 2555)

4.4.3 ระดับชาติ (The National Level) คือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เกิดขึ้นโดยนโยบายของรัฐที่มุ่งจัดเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ของชาติ เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของวิชาชีพ โดยความร่วมมือของสถานศึกษา และครู ที่ผนึกกำลังร่วมกันพัฒนาวิชาชีพ ภายใต้การสนับสนุนของรัฐ ดังกรณีตัวอย่าง นโยบายวิสัยทัศน์เพื่อความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการประเทศสิงคโปร์ (MOE) (2009) รัฐจัดให้มีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของชาติสิงคโปร์เพื่อมุ่งหวังขับเคลื่อนแนวคิด “สอนให้น้อย เรียนรู้ให้มาก” (Teach Less, Learn more) ให้เกิดผลสำเร็จ

จากการศึกษาระดับของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมี 3 ระดับ คือ ระดับสถานศึกษา ระดับเครือข่าย และระดับชาติ โดยในแต่ละระดับจะมีการกำหนดเป้าหมายและแนวคิดร่วมกันอย่างชัดเจน และมีความใกล้ชิด เป็นพันธมิตรทางการเรียนรู้ร่วมกัน

4.5 องค์ประกอบและคุณลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวคิดที่มีที่มา และได้รับการพัฒนามาจากองค์แห่งการเรียนรู้มาเป็นบริบท โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ และพัฒนากลายเป็น ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งในบริบทของวิชาชีพครูนั้น จะมีลักษณะเฉพาะ และมีความแตกต่างจากรูปแบบองค์กรโดยทั่วไป

Kruse (1994) ได้กล่าวถึงชุมชนทางวิชาชีพ (Professional Community) ว่ามีองค์ประกอบหลักที่สำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไว้ 5 ประการ คือ 1) การมีบรรทัดฐาน และค่านิยมร่วมกัน (shared norms & values) 2) การวางเป้าหมายร่วมกันสู่การเรียนรู้ของนักเรียน (collective focus on student learning) 3) การร่วมมือร่วมพลัง (collaboration) 4) การชี้แนะการปฏิบัติ (deprivation of practice) และ 5) การสะท้อนผล การปฏิบัติ (reflective dialogue) โดยองค์ประกอบแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

1) การมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน (shared norms and values)

การมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องการมีฐานความรู้ทางเทคนิคร่วมกันนับว่า เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพต่าง ๆ ที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชน ในทำนองเดียวกัน พบว่าการมีพันธกิจ (mission) ร่วมกันและชัดเจนเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาความเป็นชุมชนการเรียนรู้ (learning communities) ในโรงเรียน ในที่นี้ จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ การมีพันธกิจร่วมกันและการมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกันจะไม่เหมือนกันทีเดียว แต่ทั้งสองสิ่งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่ความต้องการจำเป็นสำหรับชุมชนในโรงเรียนเพื่อพัฒนาความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่ง และมีร่วมกันในวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางการศึกษาที่สำคัญของโรงเรียน

สมาชิกในชุมชนทางวิชาชีพนี้ เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นชุมชนและจะถือว่าได้มีการตกลงร่วมกันในการทำภารกิจของโรงเรียน ค่านิยม และบรรทัดฐาน ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ในฐานะมีอาชีพ

2) การวางเป้าหมายร่วมกันสู่การเรียนรู้ของนักเรียน (collective focus on student learning)

โรงเรียนต้องการให้ครูมีเทคนิคการสอนและกลยุทธ์ที่หลากหลายที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนได้ ทั้งนี้สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้น่าจะมาจากความคาดหวังระดับสูงของครูต่อนักเรียนบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่านักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และข้อผูกพันของครูต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การเรียนรู้ของนักเรียนถือเป็นจุดหมายสำคัญของชุมชนทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นไปเพื่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการของนักเรียน องค์ประกอบในข้อนี้จะเกิดขึ้นจากการสนทนา การอภิปราย และการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร การสอน การเรียนรู้ ที่จะต้องรวบรวมความพยายามทั้งหมดไปที่ผลลัพธ์ของนักเรียน

3) การร่วมมือรวมพลัง (collaboration) การร่วมมือรวมพลังนี้เป็นคุณลักษณะที่ถูกสร้างขึ้นโดยการอภิปรายแล้ว นำมาสู่ข้อสรุปของครูถึงการพัฒนาร่วมกันเกี่ยวกับทักษะที่สัมพันธ์กับความสำเร็จหรือความเชี่ยวชาญใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานการสอน หรือโดยการสร้างองค์ความรู้ แนวความคิด หรือโครงการที่จะสามารถช่วยให้ครูมีความเชี่ยวชาญ หรือชำนาญการมากขึ้นรวมทั้งเสริมสร้างสมรรถนะของโรงเรียน ทั้งนี้การร่วมมือรวมพลังดังกล่าวได้นำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจร่วมกันระหว่างครูซึ่งมักจะเชื่อมโยงไปสู่การมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกันของโรงเรียน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูในโรงเรียนโดยมีความเกี่ยวข้องกับงานที่สัมพันธ์กับการสอน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน สื่อการสอน และกลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การประเมิน โปรแกรมที่สอน เป็นต้น ทั้งนี้ การร่วมมือรวมพลังนี้ไม่ใช่ลักษณะการร่วมมือรวมพลังของครูเพียงไม่กี่คน แต่เป็นการร่วมมือรวมพลัง ของครูในภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียน

ตามรูปแบบดั้งเดิมนั้น ครูจะทำงานเพียงคนเดียวในห้องเรียนของตน ซึ่งเป็นที่ ๆ ครูจะสร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนรู้สำหรับนักเรียน อย่างไรก็ตาม Kruse, Louis และ Bryk (1994) ได้ระบุว่าการทำงานร่วมกัน หรือการประสานงานนั้นจะเกิดขึ้นต่อเมื่อครูได้แบ่งปันกลวิธีในการสอน หรือเทคนิคการสอน ตัดสินใจว่าการจัดการสอนวิธีใดที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นสำหรับสมาชิกในชุมชน

4) การชี้แนะการปฏิบัติ (deprivation of practice)

ภายในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ครูสามารถปฏิบัติงานการสอนให้เป็นสาธารณะและได้รับข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์จากเพื่อน ร่วมงานได้ ในลักษณะเช่นนี้จะมีการพูดคุยสนทนากันมากขึ้นระหว่างครูด้วยกันโดยจะช่วยให้มีการพิจารณาว่ายังมีสิ่งใดที่ยังไม่สามารถทำได้ในระหว่างการสอน รวมทั้งยังช่วยให้ครูได้เรียนรู้จากครูคนอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จและสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อความไม่ประสบความสำเร็จอันจะทำให้เกิดผลทางบวกต่อการเรียนการสอนในภาพรวมของโรงเรียน

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของครู และความสัมพันธ์ทางวิชาชีพจะสนับสนุนให้ครูได้ร่วมแบ่งปันความคิดเห็น และเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งร่วมไปถึงการเปิดห้องเรียนของตนให้เพื่อนครูมาร่วมสังเกตการณ์

5) การสะท้อนผลการปฏิบัติ (reflective dialogue)

การพูดคุย สนทนากันระหว่างครู ควรเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานการสอน นอกจากนี้ การพูดคุย สนทนากันดังกล่าควรขยายไปสู่ประเด็นความเป็นองค์กร (organization) ความเสมอภาค (equity) และความเป็นธรรม (justice) ของโรงเรียนอีกด้วย เพราะว่าประเด็นเหล่านี้ อาจจะเป็นเครื่องมือ หรือกลไกในการทบทวน ประเด็นพื้นฐานสำคัญของการสอนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความ เป็นชุมชนในภาพรวมทั้งหมดของ ครู ซึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหลักความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยม ของชุมชนในโรงเรียน

การสะท้อนคิดด้วยการสนทนา เป็นการสนทนาระหว่างเพื่อนครู หรือครู และผู้บริหาร จะมุ่ง ประเด็นไปที่ลักษณะการจัดการเรียนการสอน และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะเปิดโอกาส ให้เพื่อนครูได้ร่วมกันอภิปราย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติการสอน และร่วมกันพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

Hord (1997) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิด องค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Senge (1990) ไว้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำเชิงร่วม และเชิงสนับสนุน (Supportive and shared leadership) 2) การรวบรวมความคิดสร้างสรรค์ (Collective Creativity) 3) การกำหนดวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วม (Shared Values and Vision) 4) การจัดสภาพที่เอื้ออำนวย Supportive conditions และ 5) การแบ่งปันบทเรียนส่วนบุคคล (Shared Personal Practice)

1) การสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน (Supportive and shared leadership)

ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูใหญ่ จะต้องมีการกระจายอำนาจ และสร้างความมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น โดยที่การกระจายอำนาจดังกล่าวจะต้องปรากฏผ่านการร่วมกันตัดสินใจของทุกคนในชุมชนการเรียนรู้

2) การรวบรวมความคิดสร้างสรรค์ (Collective Creativity)

ภายในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสมาชิกจะได้เรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความคิดใหม่ ๆ จากการพูดคุย และเปลี่ยนเรียนรู้กัน ถึงข้อมูล และวิธีการแก้ไขปัญหา

3) การกำหนดวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วม (Shared Values and Vision)

คุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้จะมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ของนักเรียน มุมมองภาพของนักเรียนที่มีความสามารถทางวิชาการ ครู และบุคลากรสนับสนุนต่างเห็นพ้องกันใน แง่มุมดังกล่าว และสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อสนับสนุน และตระหนักถึงศักยภาพของ

นักเรียนที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เมื่อสมาชิกมีวิสัยทัศน์ และค่านิยมร่วมกันเช่นนี้ จะนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นบรรทัดฐานซึ่งทุกคนร่วมกัน

4) การจัดสภาพที่เอื้ออำนวย (Supportive Conditions)

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยนี้ เป็นตัวกำหนดเวลา สถานที่ และวิธีการเพื่อให้สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้นี้ได้พบปะ พูดคุยร่วมกัน ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของการเรียนรู้ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์งานร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยสภาพทางกายภาพ และศักยภาพของสมาชิก

5) การแบ่งปันบทเรียนส่วนบุคคล (Shared Personal Practice)

เป็นการเปิดโอกาสให้เพื่อนครูได้เรียนรู้จากกันและกัน เป็นการแบ่งปันบทเรียน เพื่อช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอน สนับสนุน และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การที่ครูและเพื่อนครูได้ถกเถียง อภิปราย และโต้แย้งกัน รู้สึกสบายใจที่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว ได้ร่วมยินดีกับชัยชนะ และแสดงความเสียใจเมื่อประสบปัญหาต่อกัน

วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง (2557) ได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ องค์กรประกอบ 6 ประการ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ร่วม (Share vision) 2) การเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ (Learning and Professional development) 3) ชุมชนกัลยาณมิตร (Caring Communities) 4) ทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative teamwork) 5) ภาวะผู้นำร่วมและสนับสนุน (Supportive and shared leadership) และ 6) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน (Supportive structure) โดยในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1) วิสัยทัศน์ร่วม (Share vision)

วิสัยทัศน์ร่วม เป็นการมองเห็นภาพทิศทางการที่จะเกิดขึ้นจริงในอนาคตร่วมกัน โดยอาศัยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันซึ่งเป็นพลวัตรเชื่อมโยงสู่การเปลี่ยนแปลงหรือผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อาจเป็นการมองเริ่มจากผู้นำหรือกลุ่มผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ที่ทำหน้าที่เหนี่ยวนำให้ผู้ร่วมงานเห็นวิสัยทัศน์นั้นร่วมกัน หรือ การมองเห็นจากแต่ละปัจเจกที่มีวิสัยทัศน์เห็นในสิ่งเดียวกันเหนี่ยวนำซึ่งกันมาสู่การรวมตัวกันเป็นวิสัยทัศน์ร่วมจากภาพอนาคตนำสู่ความชัดเจนในการตั้งเป้าหมายความสำเร็จ หรือ วัตถุประสงค์ร่วม (Shared Purpose) เมื่อสมาชิกในชุมชนมีเป้าหมายที่แต่ละคนเห็นร่วมอย่างชัดเจน จะเกิดเป็นเป้าหมายความสำเร็จที่มีพลัง ซึ่งมาจากการไหลรวมสู่ทิศทางเดียวกันของเป้าหมายของระดับปัจเจกบุคคล ที่เป็นบุคคลที่มีลักษณะค่านิยมร่วมกัน (Share Value) ต่อเรื่องนั้น ๆ จึงเกิดเป็นพลังของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมากจะมีค่านิยมร่วมยึดเหนี่ยวกันด้วยอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ และคุณงามความดีเพื่อการศึกษาที่มีหัวใจร่วมกัน คือ มุ่งการเรียนรู้เรียนรู้ผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ

การริเริ่มของกลุ่มครูในการพัฒนาตนเองถือเป็นพื้นฐานของเจตจำนงที่จะกระทำให้สิ่งใดหนึ่งร่วมกันด้วยใจอย่างมีความสุข โดยมีอาจมีการกำหนดภารกิจในการดำเนินการเป็นพันธกิจร่วมกันเพื่อเป็นเส้นทางดำเนินการไปสู่ทิศทาง และเป้าหมายที่มุ่งหวัง

การที่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพจึงใช้วิสัยทัศน์ร่วมเป็นเข็มทิศในการนำทาง ทิศทางการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีแตกต่างจากการทำงานตามนโยบาย คำสั่ง และหน้าที่ ที่เสี่ยงที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริง ในระดับคิด ความรู้สึก เป็นผลให้ผู้ทำงานเกิดความรู้สึกกลัว สับสน ขาดความเชื่อมั่นที่จะทำงานนั้นอย่างเต็มที่ ในทางเดียวกันหากเกิดวิสัยทัศน์ร่วมเป็นเบื้องต้น การทำงานร่วมกันทั้ง แต่ละบุคคล และแต่ละทีม จะสามารถตระหนักรู้ในการทำงานเห็นศักยภาพ ความสามารถของตนเองและผู้อื่น ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับการดำเนินการไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ เป็นการจัดระบบทั้งความคิด ความรู้สึก ของแต่ละบุคคลและชุมชน ให้มีความชัดเจนในสิ่งที่จะดำเนินการ ผู้ทำงานจึงพร้อมที่จะทุ่มเทพลังที่มีในการทำงานอย่างเต็มที่ ถูกทาง และบรรลุบรรลุเป้าหมาย

2) ทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork)

ทีมร่วมแรงร่วมใจ เป็นการพัฒนามาจากกลุ่มที่ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ลักษณะการทำงานร่วมกันแบบมีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และพันธกิจร่วมกัน รวมกันด้วยใจ จนเกิดเจตจำนงในการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุผล บนพื้นฐานงานที่มีลักษณะต้องมีการคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ความเข้าใจร่วมกัน ข้อตกลงร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน แนวปฏิบัติร่วมกัน การประเมินผลร่วมกันและการรับผิดชอบร่วมกัน จากสถานการณ์ที่งานจริงถือเป็นโจทย์ร่วม ให้เห็นและรู้เหตุปัจจัยกลไกในการการทำงานซึ่งกันและกัน เห็นและรู้ความสามารถของแต่ละคนร่วมกัน เห็นและรับรู้ถึงความรู้สึกร่วมกันในการทำงาน จนเกิดประสบการณ์หรือความสามารถในการทำงาน และพลังในการร่วมเรียนรู้ ร่วมพัฒนา บนพื้นฐานของพันธะร่วมกันที่เน้นความสมัครใจ และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

การที่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเน้นการขับเคลื่อนด้วยการทำงานแบบทีมร่วมแรงร่วมใจ ที่ทำให้ลงมือทำ และเรียนรู้ไปด้วยกันด้วยใจอย่างสร้างสรรค์ ต่อเนื่องนั้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษของการรวมตัวที่เหนียวแน่นจากภายใน นั่นคือการเป็นกัลยาณมิตร ทำให้เกิดทีมในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอยู่ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์เหมือนครอบครัวเดียวกันที่ต่างช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลซึ่งกัน จึงทำให้การทำงานเต็มไปด้วยบรรยากาศที่มีความสุข ไม่โดดเดี่ยว บรรยากาศที่เกิดขึ้นภายในทีมร่วมแรงร่วมใจจะเป็นบรรยากาศการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันโดยส่วนมากมักจะเป็นรูปแบบไม่เป็นทางการ แต่ดำเนินการไปด้วยกันอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ในเรื่องที่ทำ จนกลายเป็นวิถีการทำงานและการอยู่ร่วมกัน สิ่งนี้เป็นพลังสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่มาจากการทำงานร่วมกันที่มีเป้าหมายร่วมชัดเจน และร่วมทำกันอย่างมีความสุข ซึ่งรูปแบบของทีมจะมีเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับเป้าประสงค์ หรือพันธะ

กิจในการดำเนินการของชุมชนการเรียนรู้ เช่น ทีมร่วมสอน (Team Teaching) ทีมเรียนรู้ (Team Learning) และกลุ่มเรียนรู้ (Group Learning) เป็นต้น

3) ภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership)

ภาวะผู้นำร่วมในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีนัยสำคัญของการผู้นำร่วม 2 ลักษณะสำคัญ คือ ภาวะผู้นำผู้สร้างให้เกิดการนำร่วม และ ภาวะผู้นำร่วมกัน ดังนี้

(1) ภาวะผู้นำผู้สร้างให้เกิดการนำร่วม เป็นผู้นำที่สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งตนเองและวิชาชีพ จนสมาชิกเกิดภาวะผู้นำในตนเองและเป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้โดยมีผลมาจากการเสริมพลังอำนาจจากผู้นำ (Empowerment) ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการเป็นผู้นำที่เริ่มจากตนเองก่อน ด้วยการลงมือทำงานอย่างตระหนักรู้ และใส่ใจให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานทุก ๆ คน จนเป็นแบบที่มีพลังเหนี่ยวนำให้ผู้ร่วมงานมีแรงบันดาลใจและมีความสุขกับการทำงานด้วยกันอย่างวิสัยทัศน์ร่วม รวมถึงการนำแบบไม่นำ โดยทำหน้าที่ผู้สนับสนุน และเปิดโอกาสให้สมาชิกเติบโตด้วยการสร้างความเป็นผู้ร่วม (Share Leadership) ผู้นำที่จะสามารถสร้างให้เกิดการนำร่วมดังกล่าว ควรมีคุณลักษณะสำคัญ ดังนี้ ลงมือทำงานร่วมกัน (Collaborate) เข้าไปอยู่ในความรู้สึกของผู้อื่นได้ (Empathy) ตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) คอยดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลคน (Stewardship) โค้ชผู้ร่วมงานได้ (Coaching) มีความสามารถในการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) มีวิสัยทัศน์ (Vision) และมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทต่อการเติบโตของผู้อื่น (Commitment to the Growth of People Persuasion) เป็นต้น

(2) ภาวะผู้นำร่วมกัน เป็น ผู้นำร่วมกันของสมาชิกชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยการกระจายอำนาจ เพิ่มพลังอำนาจ ซึ่งกันและกันให้สมาชิกมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น จนเกิดเป็น “ผู้นำร่วมของครู” ในการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักแนวทางบริหารจัดการร่วม (Shared Governance) สนับสนุน การกระจายอำนาจ สร้างแรงบันดาลใจของครู โดยครูเป็น ผู้ลงมือกระทำ หรือ ครูทำหน้าที่เป็น “ประธาน” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ ไม่ใช่ “กรรม” หรือ ผู้ถูกกระทำ และผู้ถูกให้กระทำ ซึ่งผู้นำร่วมจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีบรรยากาศส่งเสริมให้ครูสามารถแสดงออกด้วยความเต็มใจ อิสระปราศจากอำนาจครอบงำที่ขาดความเคารพในวิชาชีพ แต่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ “อำนาจทางวิชาชีพ” ที่มีข้อปฏิบัติที่มาจากเกณฑ์และมาตรฐานที่เห็นพ้องตรงกันและยึดถือร่วมกันของผู้ประกอบวิชาชีพครูทั้งหลาย ให้ชุมชนฯ ร่วมกันสร้างและร่วมเรียนรู้ บนพื้นฐานการใช้ อำนาจเชิงคุณธรรม (Moral Power) อำนาจที่เกิดขึ้นจากการยึดถือในค่านิยมที่ชุมชนของผู้ประกอบวิชาชีพครูยอมรับร่วมกันว่า สิ่งใดถูกต้องและดีงามตามหลักการแห่งศีลธรรม

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำร่วมดังที่กล่าวมามีหัวใจสำคัญคือนำการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองของแต่ละคนทั้งสมาชิก และผู้นำโดยตำแหน่งเมื่อใดที่บุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาชีพและชีวิตจนเกิดพลังการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความสุขในวิชาชีพของตนเองและผู้อื่น ภาวะผู้นำร่วมจะเกิดผลต่อความเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวทางเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และชี้นำบทบาทของผู้นำการศึกษาโดยเฉพาะ “การสนับสนุน และการเป็นผู้นำร่วมกันด้านการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน และภาวะผู้นำทางการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในอิทธิพลของบทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปรับปรุงแก้ไขโรงเรียน (Hord, 1997)

4) การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ (Learning and Professional Development)

การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีจุดเน้นสำคัญ 2 ด้าน คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ และการเรียนรู้เพื่อจิตวิญญาณความเป็นครู กล่าวคือ

(1) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ หัวใจสำคัญการเรียนรู้บนพื้นฐานประสบการณ์ตรงในงานที่ลงมือปฏิบัติจริง (Learning by Doing in Real-Life Experiences) ร่วมกันของสมาชิก จะมีสัดส่วนการเรียนรู้มากกว่าการอบรมจากหน่วยงานภายนอก อ้างถึงแนวคิดของ Edgar Dale(1969) แนวคิดกรวยประสบการณ์ (Cone of Experience) ยืนยันให้อย่างสอดคล้องว่าการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง จะส่งผลต่อการประสิทธิผลและประสิทธิผลการเรียนรู้ได้มากที่สุด ด้วยบริบทชุมชนการเรียนรู้ที่มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม จึงทำให้การเรียนรู้จากโจทย์และสถานการณ์ที่ครูจะต้องจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการร่วมเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ทำให้บรรยากาศการพัฒนาวิชาชีพของครูรู้สึกไม่โดดเดี่ยว คอยสะท้อนการเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถือเป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน ที่ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น สะท้อนการเรียนรู้ สนทนา สุนทรียะสนทนา การเรียนรู้สืบเสาะแสวงหา การสร้างมโนทัศน์ ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การคิดเชิงระบบ การสร้างองค์ความรู้ และการเรียนรู้บนความเข้าใจการทำงานของสมอง และการจัดการความรู้ เป็นต้น

(2) การเรียนรู้เพื่อจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองจากข้างใน หรือจากจิตวิญญาณ ให้เป็นครูที่สมบูรณ์ โดยมีนัยยะสำคัญคือ การเรียนรู้ตนเอง รู้จักตนเองของครู เพื่อที่จะเข้าใจมิติของผู้เรียนที่มากกว่าความรู้ แต่เป็นมิติของความเป็นมนุษย์ ความฉลาดทางอารมณ์ วุฒิภาวะ เมื่อครูมีความเข้าใจธรรมชาติตนเองแล้ว จึงสามารถมองเห็นธรรมชาติของศิษย์ตนเองอย่างถ่องแท้ จนสามารถสอน หรือจัดการเรียนรู้โดยยึดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญได้ รวมถึงการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ที่ต้องอาศัยการตระหนักรู้ สติ การฟัง การใคร่ครวญ เป็นต้น จิตที่สามารถเรียนรู้และเป็นครูได้อย่างแท้จริงนั้นจะเป็นจิตที่เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา กรุณา และความอ่อนน้อม เห็นศิษย์เป็นครู เห็นตนเองเป็นผู้เรียนรู้ มีพลังเรียนรู้ในทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มองเห็นว่าเป็นปัญหาเพื่อบั่นทอนตนเอง แต่เป็นความสุขที่ได้ทำ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) การเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ (Contemplative) และการฝึกสติ (Mind fullness) เป็นต้น

การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้น มีหัวใจสำคัญคือการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุขของทีมเรียนรู้ เป็นบรรยากาศการเรียนรู้แบบนำตนเองของครู เพื่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเป็นสำคัญ

5) ชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community)

ลักษณะชุมชนกัลยาณมิตรของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นลักษณะกระบวนการทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเปรียบเทียบคน หรือปัจจัยมนุษย์ ทั้งสองปัจจัยนอกเหนือจากคณะครูโรงเรียน คือ การสนับสนุนเจตคติการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครอง และสมาชิกภายในชุมชนเหมือนเป็นพันธมิตร การรวมตัวกันที่เน้นหน้าที่ ที่ช่วยสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนา เพื่อลดความแตกแยกของคณะครู เพิ่มความสามารถของคณะครู เอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียน

ลักษณะชุมชนกัลยาณมิตรของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะต้องเป็นโรงเรียนที่มีชุมชนแห่งความเอื้ออาทร ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงออกถึงความห่วงใย ต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียนเป็นหลัก และก่อให้เกิด “พลังอำนาจเชิงคุณธรรม” ในโรงเรียนในที่สุด และเป็นชุมชนที่มีความเป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการ หรือ มี “วิทยสัมพันธ์ต่อกัน” เป็นชุมชนการเรียนรู้ที่สร้างเสริมวัฒนธรรมแห่ง ความไว้วางใจ และความนับถือ ในหมู่สมาชิกของชุมชน กล่าวคือ ความนับถือ นั้น จะหมายถึงการรู้จักยอมรับและให้เกียรติในความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของบุคคลอื่น ส่วนความไว้วางใจ หมายถึง ระดับคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของกลุ่มสมาชิก โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเหล่านี้เป็นผลจากการที่ได้มีกิจกรรมในการสนทนาอย่างใคร่ครวญ การฟังอย่างลึกซึ้ง และการร่วมมือร่วมใจระหว่างกัน การสร้างความไว้วางใจ และความนับถือต่อกันจะเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างสมาชิก นอกจากนี้ยังสามารถขยายกรอบให้กว้างออกไปถึงผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ตลอดจนสมาชิกของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นชุมชนแวดล้อมโรงเรียน โดยบุคคลเหล่านี้จะต้องยอมรับว่า การศึกษา และการเรียนรู้เป็นความรับผิดชอบร่วมของทุก ๆ คนในชุมชน มีความเหนียวแน่นจากภายใน มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มีจริยธรรมในการดูแลซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงกับชีวิตครู นักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษา ภายใต้บรรยากาศของวัฒนธรรมแบบเปิดเผย ซึ่งทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตน

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านชุมชนกัลยาณมิตร คือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันโดยมีวิถีการอยู่ร่วมกันในชุมชน ชุมชนมีความสุข อยู่บนฐานของจริยธรรม และมีความเอื้ออาทร พลังเชิงคุณธรรม คุณงามความดี มีความไว้วางใจ และเคารพซึ่งกันและกัน ร่วมกันทำงานแบบอุทิศตนเพื่อ

วิชาชีพมีเจตคติเชิงบวกของครู ต่อการศึกษา และนักเรียน มีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการ ลดความโดดเดี่ยวระหว่างปฏิบัติงานสอนของครู เชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กันทั้งในเชิงวิชาชีพ และชีวิตมีวินัยเชิงบวก เชื่อมโยงการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปพร้อม ๆ กับวิถีชีวิตของตนเอง และวิถีของชุมชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพึ่งพาตนเอง มีวิถีแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ยึดความสามารถ และสร้างพื้นที่ปลอดภัยใช้อำนาจกดดัน นอกจากนี้ ยังสามารถขยายกรอบให้กว้างขวางออกไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งครอบคลุม บุคคลหน่วยงานอื่น ๆ ที่เป็นชุมชนรอบโรงเรียน

6) โครงสร้างสนับสนุนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Supportive structure)

โครงสร้างสนับสนุนของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะมีลักษณะ “เงื่อนไขการสนับสนุน” โครงสร้างที่สนับสนุนวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นสิ่งสำคัญนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพ และนวัตกรรมการสอนในระดับห้องเรียน โครงสร้างการคิดที่สร้างสรรค์ รวมถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งอธิบายว่ามีปัจจัยเดียวเท่านั้นที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ และเป็นสิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงเมื่อต้องการยกระดับโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ

ลักษณะโครงสร้างสนับสนุนของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้น Sergiovanni (1998) ได้สรุปไว้ว่า เป็นโครงสร้างแบบ “ลดความเป็นองค์การที่ยึดวัฒนธรรมแบบราชการ หรือ Bureaucratic culture” ที่ใช้กฎระเบียบคำสั่งต่าง ๆ แบบตึงตัว ในการปฏิบัติงาน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้ปฏิบัติงานไปสู่การเน้น “วัฒนธรรมแบบกัลยาณมิตรทางวิชาการ” ซึ่งเน้นวิธีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกตามลักษณะชุมชนกัลยาณมิตร

จากการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ถูกออกแบบโครงสร้างเป็นแบบราชการที่มีสายงานบังคับบัญชาด้วยอำนาจที่ลดหลั่นกันลงมา มีกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ใช้ได้ดีในอดีตที่เป็นโลกยุคอุตสาหกรรม แต่เป็นอุปสรรคในโลกยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่ต้องการมี “โครงสร้างองค์การที่ยืดหยุ่น คล่องตัวสูง” พร้อมทั้งจะรองรับความต้องการในการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่จะสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เกิดขึ้นได้ภายในโรงเรียนนั้น จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างของโรงเรียนในประเด็น ดังนี้

(1) การกำหนดตารางเวลาในการพบปะเพื่ออภิปรายปัญหา การจัดตารางเวลาเพื่อให้ครูได้มีปฏิสัมพันธ์กันนี้ ถือเป็นเงื่อนไขที่มีความสำคัญ ในการเปิดโอกาสให้ครูได้พบปะ เพื่อแสวงหาความร่วมมือทางวิชาชีพซึ่งกันและกันได้ มีโอกาสในการร่วมกันพิจารณาหากลยุทธ์ใหม่ ๆ ด้านการสอนที่เหมาะสม

(2) การกำหนดขนาดของชั้นเรียน กล่าวคือ ถ้าจำนวนนักเรียนในชั้นน้อยลงเท่าไร ก็ยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ในห้องเรียนที่มีครูเพียงคนเดียว ความสามารถในการดูแลนักเรียนให้มีประสิทธิภาพก็จะถูกจำกัด ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถระบุจำนวนนักเรียนในชั้นที่แน่นอนได้

แต่การขยายชั้นเรียน และเพิ่มจำนวนนักเรียนต่อชั้นให้มากขึ้น ย่อมเพิ่มภาระ และความยากลำบากแก่ครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

องค์ประกอบในด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นโครงสร้างที่สนับสนุนให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และดำเนินการคงอยู่อย่างยั่งยืน นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดวัฒนธรรมแบบราชการ แต่ให้เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการแทน เป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมวิสัยทัศน์ การดำเนินการที่ต่อเนื่องและมุ่งมั่นความยั่งยืน จัดปัจจัยเงื่อนไขสนับสนุนตามบริบท มีโครงสร้างองค์การที่ไม่รวมศูนย์ เป็นโครงสร้างแบบการปกครองตนเองของชุมชนเพื่อลดความขัดแย้ง ระหว่างครูที่ปฏิบัติงานสอน กับฝ่ายบริหารให้น้อยลง มีการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่เน้นรูปแบบทีมงานเป็นหลัก การจัดปัจจัยสนับสนุนให้อื้อต่อการดำเนินการของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เช่น เวลา สถานที่ ขนาดชั้นเรียน กำลังใจ ข้อมูลสารสนเทศ และอื่น ๆ ตามความจำเป็น และบริบทของแต่ละชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาใจใส่สิ่งแวดล้อมให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีรูปแบบในการสื่อสารด้วยใจ เปิดกว้างให้พื้นที่อิสระในการสร้างสรรค์ของชุมชน เน้นความคล่องตัวในการดำเนินการ จัดการกับเงื่อนไขความแตกต่าง และมีระบบสารสนเทศของชุมชนเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2558) ได้ระบุองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ไว้ 5 ประการ ได้แก่

- 1) **การแลกเปลี่ยนคุณค่า และวิสัยทัศน์** หมายถึง การแลกเปลี่ยนแบ่งปันและกำหนดวิสัยทัศน์ การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ตลอดจนการมีพันธะสัญญาร่วมกันระหว่างครู และผู้บริหารในการยกระดับคุณภาพการศึกษา
- 2) **วัฒนธรรมความร่วมมือร่วมใจ** หมายถึง พันธะสัญญาเกี่ยวกับความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคน รวมทั้งผู้บริหารในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีเป้าหมายเดียวกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 3) **การปรับปรุงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน** หมายถึง การให้ความสำคัญแก่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการประเมินผลการเรียนรู้ และนำข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินมาใช้ในการวางแผน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งครูและผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบต่อผลการตรวจสอบดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน
- 4) **การสนับสนุนและแลกเปลี่ยนภาวะผู้นำ** หมายถึง การสนับสนุนการดำเนินการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพรวมทั้งการให้ครูทุกคนเป็นผู้นำในการตัดสินใจ บนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน และข้อมูลสารสนเทศ บทบาทภาวะผู้นำ มีจุดเน้นที่การกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันให้มากที่สุด เพื่อให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นบรรลุเป้าหมาย คือ คุณภาพผู้เรียน

5) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคล หมายถึง การนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน จากการประเมินตนเอง การสังเกตการจัดการเรียนการสอนของเพื่อนครูและผลการประเมินต่าง ๆ เช่น ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งการแบ่งปันประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคลนี้จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาความเป็นมืออาชีพของครูอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

นอกจากองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น การเรียนรู้ของผู้เรียนถือเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพราะการปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนคือ “อุดมการณ์แห่งวิชาชีพ” ของครูในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Sergiovanni, 1994) แนวคิดของการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ถูกเสนอร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเชื่อว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะสามารถทำให้เกิดการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็น และเหมาะสม ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากเดิมอย่างสิ้นเชิง การเรียนรู้ ก้าวเข้าสู่ยุคที่ความรู้ไร้ขอบเขต เป็นเหตุผลที่ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนไป การสอน หรือการเรียนรู้แบบเก่าไม่อาจสามารถทำได้ดำรงอยู่ได้ จึงจำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวคิดเชิงวิธีการหรือกระบวนการ ที่มีการดำเนินการปฏิบัติร่วมกันในชุมชน ซึ่งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะสะท้อนเป็นคุณลักษณะหรือเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนตามธรรมชาติความเป็นจริงของชุมชนนั้น ๆ ที่มีบริบทแตกต่างกันไป โดยมีองค์ประกอบ และคุณลักษณะที่เป็นกระบวนการที่เอื้อให้เกิดการรวมใจ รวมตัว รวมแรง และรวมปัญญา ร่วมกันของครู ผู้บริหาร นักการศึกษาในชุมชน เพื่อการทำงานแบบมุ่งรวมพลังเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ของครู สู่คุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีคุณลักษณะสำคัญดังนี้

การมีบรรทัดฐาน วิสัยทัศน์ และค่านิยมร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนมีหลักการพื้นฐาน มีค่านิยม และความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการนำหลักคิดและแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ของผู้บริหารและครู/บุคลากรทางการศึกษา มาปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่ง และมีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อใช้ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่สำคัญของชุมชน

วัฒนธรรมการร่วมมือร่วมใจ หมายถึง การดำเนินกิจกรรม หรืองานต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกร่วมกัน พึงพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามภาระงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบและส่วนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และได้รับประโยชน์ร่วมกันเกี่ยวกับทักษะที่สัมพันธ์กับความสำเร็จ/ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน การสร้างองค์ความรู้ แนวความคิด ตลอดจนการเสริมสร้างสมรรถนะของโรงเรียนเช่นการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ

การร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึง การวางเป้าหมายร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ต้องการในนักเรียน โดยอาศัยแนวทางและกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นร่วมกันอย่างหลากหลายระหว่างสมาชิกในชุมชน ให้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

การสนับสนุนและแลกเปลี่ยนภาวะผู้นำ หมายถึง การสนับสนุนการดำเนินการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพรวมทั้งการให้ครูทุกคนเป็นผู้นำในการตัดสินใจใน บนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน และข้อมูลสารสนเทศ บทบาทภาวะผู้นำ มีจุดเน้นที่การกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันให้มากที่สุด เพื่อให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นบรรลุเป้าหมาย คือ คุณภาพผู้เรียน

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคล หรือการสะท้อนคิดเชิงวิชาชีพ หมายถึง การพูดคุยสนทนากันระหว่างสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เกี่ยวกับการบริหารจัดการ และการปฏิบัติงานสอนและการจัดการเรียนรู้เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติ และร่วมกันเสนอแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติบนพื้นฐานของความก้าวหน้าในการทำงานที่ต่อเนื่อง การเตรียมความพร้อมในด้าน การสนับสนุนให้บุคลากร หรือสมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสสังเกตการสอน วิพากษ์ และสะท้อนการปฏิบัติงาน รวมทั้งการสอนของเพื่อร่วมงาน และของชุมชนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน และส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นที่ผู้เรียน โดยมีลักษณะที่เปิดกว้างให้เป็นสาธารณะเพื่อรับข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์จากเพื่อนร่วมงานเพื่อเรียนรู้ ทบทวน และสร้างสรรค์ การปฏิบัติงาน

4.6 เจาะลึกความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Hord (2009) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้ประสบความสำเร็จ จะต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกของชุมชน ในการจัดการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ ทำได้ 2 ทาง คือ (1) การจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อพบปะกันเป็นประจำสัปดาห์ละครั้ง (หรือมากกว่า) ในกลุ่มครูที่สอนชั้นเดียวกัน หรืออยู่ในกลุ่มสาระวิชาเดียวกัน ในกลุ่มนี้ สมาชิกจะมุ่งเน้นไปที่ความต้องการของนักเรียน หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ ซึ่งมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับนักเรียน และ (2) การประชุมกลุ่มใหญ่ กล่าวคือ ครู และเจ้าหน้าที่ทั้งหมด ร่วมพูดคุยกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาโรงเรียนในภาพรวม ซึ่งในกลุ่มใหญ่นี้ จะเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งที่สมาชิกได้ร่วมแบ่งปัน และพูดคุย รวมถึงการตัดสินใจจากกลุ่มย่อย

2) ความเป็นผู้นำ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูใหญ่นั้นมีความสำคัญอย่างมากในการนำการประชุม และขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ การกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์

ของการรวมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญ พร้อมทั้งสนับสนุนการพูดคุยให้เกิดความร่วมมือ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียน

3) เวลาในการเรียนรู้ เช่นเดียวกันกับความสำคัญของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูใหญ่ที่จะต้องจัดสรรเวลาให้ครูได้มีโอกาสในการพบปะ พูดคุย หรือประชุมกัน เพื่อให้มีช่วงเวลาในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือผู้ปกครอง และสมาชิกอื่น ๆ ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ได้เข้าใจความต้องการ และการจัดสรรตารางเวลาของโรงเรียนเพื่อให้เหล่านักการศึกษาได้เรียนรู้ ถือเป็นอีกหนึ่งภารกิจของครู และผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูใหญ่ เช่นกัน

4) พื้นที่ในการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูใหญ่ จะต้องกำหนดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ การประชุมกลุ่มดังกล่าวอาจมีการหมุนเวียนไปยังห้องเรียนต่าง ๆ ของครู เพื่อให้ทุก ๆ คนได้เห็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการปฏิบัติการสอน การจัดการเรียนรู้ เพื่อนักเรียน

5) ข้อมูลสนับสนุน การศึกษาทบทวน และการแปลผลข้อมูลเป็นพื้นฐานของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อาจมีการมอบหมายหน้าที่ในการรับผิดชอบการจัดการข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นระบบเพื่อให้สมาชิกเข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

6) การกระจายอำนาจ อำนาจ และการควบคุมชุมชนการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูใหญ่แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้สามารถเป็นผู้นำชุมชนได้เช่นกัน ซึ่งจะช่วยให้ทุกคนได้เรียนรู้ในการนำการสนทนา การตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับความต้องการ และการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูใหญ่เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ที่คอยแนะแนวทางเท่านั้น เพื่อสร้างให้เกิดบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย

เรวณี ชัยเชาวรัตน์ (2558) กล่าวว่า การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยมีการดำเนินการอย่างน้อย 5 ประการ ดังนี้

- 1) มีเป้าหมายร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- 2) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยงาน และสถานการณ์จริงของชั้นเรียน
- 3) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมเรียนรู้ และรวมพลัง หนุนเสริมให้เกิดการสร้างการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมาย
- 4) มีการวิพากษ์ สะท้อนผลการทำงานพัฒนาผู้เรียน
- 5) มีการสร้าง HOPE ให้ทีมงาน อันประกอบด้วย
  - 5.1) honesty & humanity เป็นการยึดข้อมูลจริงที่เกิดขึ้นและให้การเคารพกันอย่างจริงจัง
  - 5.2) option & openness เป็นการเลือกสรรสิ่งที่ดีที่สุดให้ผู้เรียน และพร้อมเปิดเผย เปิดใจเรียนรู้จากผู้อื่น
  - 5.3) patience & persistence เป็นการพัฒนาความอดทน และความมุ่งมั่น ทุ่มเทพยายามจนเกิดผลอย่างชัดเจน

5.4) efficacy & enthusiasm เป็นการสร้างความเชื่อมั่นในผลของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนว่าจำทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ และกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จนั้น องค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชนการเรียนรู้ทั้งหมด จะต้องทำหน้าที่สอดประสานกันเป็นอย่างดี กล่าวคือ การเป็นสมาชิกจะต้องทำด้วยความสมัครใจ ปราศจากการบังคับ ความเป็นประชาธิปไตยจะสะท้อนภาวะผู้นำที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ไม่เพียงผู้บริหารเท่านั้นที่จะมีอำนาจในการสั่งการ หรือตัดสินใจ พร้อมกันนั้น วัฒนธรรมองค์กร ที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ ความร่วมมือระหว่างสมาชิกของชุมชน เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายใต้เวลา และพื้นที่ ที่เหมาะสม

4.7 กรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์

วิเชียร ไชยบัง (2555) ผู้อำนวยการโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำแนวคิดการสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (PLC) ไปใช้ที่โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาและให้สัมภาษณ์ไว้ใน เว็บไซต์ของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา สรุปได้ว่า โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนาจัดการเรียนการสอนแบบใช้ ปัญหาเป็นฐาน หรือ Problem-base Learning (PBL) ซึ่ง PBL เป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะ ใหม่อันจำเป็นในอนาคต และการจะพัฒนานวัตกรรมนี้ขึ้นมาได้ ต้องเกิดจากการทำงานจริง แล้วมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หรือที่เรียกว่า Professional Learning Community (PLC) การใช้นวัตกรรม PBL นี้ วิเชียร ไชยบัง ยังกล่าวอีกว่า “เวลาทำงาน ครูคนใดทำได้ ใครเจออะไร อะไรใช่หรือไม่ใช่ กลุ่มครูจะมา ขมวดด้วยกัน แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งทุกคนต้องการความเข้าใจทั้งหมดด้วยกัน”นอกจากนี้ยังสำคัญถึงบทบาท หน้าที่ของผู้บริหารว่า “ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครู ผู้บริหารจึงมีหน้าที่อำนวยความสะดวกการทำงานด้วย การบริหาร ชี้ทางให้ถูกต้อง โดยอาศัยทักษะการสร้างภาพในสมองชั้นสูง”

กรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนเพลินพัฒนา

วิมลศรี ศุขิลวรรณ (2556) ผู้ช่วยผู้อำนวยการด้านการจัดการความรู้ โรงเรียนเพลินพัฒนา ได้กล่าวถึงการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาจากพลังการเรียนรู้ การปฏิบัติของชุมชนเรียนรู้ครู (Professional Learning Community) และได้พัฒนารูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นชุมชนเรียนรู้ครูเพลินพัฒนา หรือเพลินพัฒนาโมเดล ซึ่งเป็นกลุ่มครูอาจารย์ที่เข้าร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติเชิงวิชาชีพของตนเอง ให้ความสำคัญกับการใคร่ครวญ การร่วมมือกัน การเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย การให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ และความงอกงามของปัจเจกบุคคลและกลุ่ม

หัวใจสำคัญของแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ของครูอาจารย์ คือ ‘ความเป็นชุมชน’ ดังนั้น จุดมุ่งหมายของแนวคิดนี้จึงไม่ได้อยู่เพียงแค่การเรียนรู้ของครูที่เป็นปัจเจกบุคคล แต่เป็นการเรียนรู้

ภายในบริบทของความเป็นชุมชน ซึ่งชุมชนที่ว่านี้ก็คือ ชุมชนแห่งผู้เรียนรู้ (community of learners) หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบรวมกลุ่ม (collective learning) โดยมีองค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดความเป็นชุมชนขึ้นได้ คือ ความเชื่อและความเข้าใจที่มีร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์และการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่ง การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การใส่ใจต่อความคิดเห็นของปัจเจกบุคคลและเสียงส่วนน้อย ความสัมพันธ์ที่มีความหมาย

จากองค์ประกอบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความห่วงใยใส่ใจระหว่างกันและกันของสมาชิกในชุมชน อาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจหลักที่เชื่อมร้อยองค์ประกอบทั้งห้าประการข้างต้นเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนการเรียนรู้ ดังนี้

1. การมีคุณค่าและวิสัยทัศน์ร่วมกัน คือ การที่สมาชิกในชุมชนกำหนดเป้าหมายร่วมของการดำเนินการภายในชุมชนเพื่อให้มีหลักยึดถือ ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจภายในชุมชนเกิดขึ้นบนฐานของความเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชน

2. ความรับผิดชอบร่วมกันในบทบาทความเป็นครู คือ การที่สมาชิกในชุมชนล้วนมีพันธกิจหลักร่วมกันในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพันธะทางใจระหว่างสมาชิกในการมองเห็นเป้าหมายร่วมกัน

3. การสืบค้นใคร่ครวญในแง่มุมวิชาชีพของตนเอง คือ การที่สมาชิกในชุมชนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เกี่ยวกับแง่มุมต่าง ๆ ในวิชาชีพความเป็นครูของตนเอง โดยการใคร่ครวญดังกล่าวอาจเกิดขึ้นทั้งใน ระดับปัจเจกบุคคล คือ การสะท้อนความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ของตนเอง และระดับกลุ่ม คือ การสนทนาระหว่างสมาชิกชุมชน เพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการผสมผสานความรู้ของปัจเจกบุคคลเข้าด้วยกัน

4. การร่วมมือระหว่างกัน คือ การที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงการดำรงอยู่ และการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของชุมชน โดยเมื่อสมาชิกในชุมชนรู้สึกว่ ตนเองสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ การดำรงอยู่และการขับเคลื่อนชุมชน ก็จะสามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นธรรมชาติ

5. การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่ม คือ การที่สมาชิกในชุมชน (ครู) มีสถานะเป็นผู้เรียนรู้ไปพร้อมกับสมาชิกคนอื่น ๆ โดยการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มนั้น จะเกิดขึ้นได้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของครู การสนทนาด้วยใจอันเปิดกว้าง และการแสวงหาความหมายและความเข้าใจร่วมกัน ต่อความรู้และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

ปัจจุบันมีงานวิจัยโดยเฉพาะในประเทศโลกตะวันตก ที่ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของชุมชนการเรียนรู้ของครู ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา พบว่ การเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้ของครู ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการสอน และการปฏิบัติต่อเด็กในชั้นเรียนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนข้อสรุปดังกล่าว โดยชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่ ชุมชนการเรียนรู้ ส่งผลให้ครูปรับปรุง

พัฒนาการสอนในชั้นเรียนของตน เนื่องจากการเรียนรู้ในชุมชนดังกล่าวมักเกิดขึ้นภายในบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม ที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเปิดกว้างและสร้างสรรค์ ในแง่ที่ว่า การเข้าร่วมใน ชุมชนการเรียนรู้ ส่งผลให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของตนเอง ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ เพื่อนครูคนอื่น ๆ ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ซึ่งทั้งหมดนี้ นำไปสู่การที่ครูที่เป็นสมาชิกใน ชุมชนดังกล่าว เกิดแรงบันดาลใจและความพร้อมด้วยตนเอง ในการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการ เรียนการสอนของตนเอง

ลักษณะของเพลินพัฒนาโมเดล

โรงเรียนเพลินพัฒนานำเอารูปแบบของการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ซึ่งเป็นระบบพัฒนา วิชาชีพครูแบบหนึ่งของญี่ปุ่น ที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนาการเรียนรู้ ลักษณะที่สำคัญของ ระบบดังกล่าวคือ กลุ่มครูจะมาพบกันเป็นระยะ ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาแผนการสอนคณิตศาสตร์ สร้างสรรค์นวัตกรรมการสอน ทดลองใช้แผนการศึกษาดังกล่าวในห้องเรียนจริง และปรับปรุงแผน ร่วมกัน แนวคิดพื้นฐานของระบบดังกล่าวคือ วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการปรับปรุงและ พัฒนาการสอนในห้องเรียน นั่นคือการพัฒนาและปรับปรุงบทเรียนในบริบทของห้องเรียนจริง สิ่งที่ทำ หายคือ การกำหนดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในห้องเรียน การ แลกเปลี่ยนความรู้และปัญหาในห้องเรียนร่วมกับครูคนอื่น และการให้กลุ่มครูรับรู้เป้าหมายของการ สอนร่วมกัน

การศึกษาชั้นเรียนประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่

ขั้นที่ 1 การสร้างแผนการสอนร่วมกัน (ก่อนสอน)

ขั้นที่ 2 การสังเกตการสอนร่วมกัน (ระหว่างสอน)

ขั้นที่ 3 การสะท้อนผลบทเรียนร่วมกัน (หลังสอน)

ในการเปิดชั้นเรียนทุกครั้ง กลุ่มครูที่สอนในหน่วยวิชานั้น จะมาร่วมกันสร้างแผนการเรียนรู้ จากการประเมินความรู้สะสม (Met Before) ในเรื่องนั้น ๆ ของเด็ก กำหนดเป้าหมายปลายทางเอาไว้ ร่วมกันสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยจะมีการขอย่อยเป้าหมายและ กระบวนการเป็นรายครั้ง จากนั้นครูเจ้าของห้องจะไปดำเนิน การจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูท่านอื่น ๆ จะเข้าร่วมสังเกตการณ์ และทำการสะท้อนหลังสอนร่วมกัน เพื่อช่วยกันปรับพัฒนากันเป็นรายครั้งไป จนกระทั่งบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

โรงเรียนเพลินพัฒนาเริ่มนำวิธีการเปิดมาใช้กับห้องเรียนคณิตศาสตร์ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา 2554 ขั้นตอนที่สำคัญของวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ คือ

1. การสร้างสถานการณ์ปัญหา ที่จะพาให้เด็กรับเอาสถานการณ์นั้นไปเป็นโจทย์การเรียนรู้ เพื่อ รองรับเด็กที่มีวิธีคิดที่แตกต่าง

2. การสร้างสื่อการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ครูได้เห็นวิธีคิดของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน และช่วยให้เด็กแต่ละคนได้แสดงความสามารถ แสดงศักยภาพ ความสนใจ และลีลาการเรียนรู้ (learning style) ที่แตกต่าง

3. การมีเวลาให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เขาเต็มทีกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ครูเป็นเพียงผู้สังเกต และบันทึกวิธีคิดของเด็กที่ได้พบ

4. การแลกเปลี่ยนแนวความคิดร่วมกัน เด็กแต่ละคนจะนำเสนอความคิดที่ตนคิดได้

5. การสรุป ครูจะทำหน้าที่เชื่อมโยงความคิดของทุกคนเข้าด้วยกัน และพาไปสู่ความเข้าใจในเรื่องที่ครูต้องการสอน โดยอาศัยความเข้าใจของเด็กที่มีอยู่เดิมเป็นฐาน

กรณีศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของโครงการการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

DLIT Professional Learning Community: DLIT PLC “ชุมชนการเรียนรู้ครูมืออาชีพ” คือช่องทางในการสร้างและพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ให้กับครูทั่วประเทศ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะการจะพัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืน คือ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ในกลุ่มครูทั่วประเทศ DLIT PLC มี 3 รูปแบบ คือ

1. สื่อรายการที่ทำให้ครูได้เห็นแบบปฏิบัติการสอนที่ดี หรือ Good Practice ของครูไทยและครูทั่วโลก เช่น โทรทัศน์ครู

2. กิจกรรมการแบ่งปันและการเรียนรู้หรือ Share and Learn ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ และผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น ครูมีนวัตกรรมก็นำเสนอผ่านช่องทาง DLIT PLC คุณครูสนใจก็เลือกไปประกอบการเรียนการสอน นวัตกรรมใดถูกเลือกมากก็อาจจัดเป็นผลงานรางวัลต่อไป

3. กิจกรรมการชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง หรือ Coaching and Mentoring กิจกรรมที่สร้างครูหรือผู้บริหารให้มีความเชี่ยวชาญแล้วพัฒนาต่อยอดให้เป็นผู้ชี้แนะหรือพี่เลี้ยง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในโรงเรียน โดยอาจสร้างครู หรือผู้บริหารในโรงเรียนเอง DLIT PLC จะทำให้ครูไม่โดดเดี่ยวอีกต่อไป แต่ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกชีวิตจะรวมพลังกัน พัฒนาการศึกษไทยและเยาวชนไทยให้ดีขึ้น

จากกรณีศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่า สถานศึกษาต่าง ๆ สามารถนำแนวคิดหลักการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพบริบท โดยนำแนวคิดอื่น ๆ มาผสมผสานกัน เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมการทำงานของครูสอน นอกจากนี้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงได้นั้น บุคลากรทุกฝ่ายยังต้องมีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกัน การตั้งคำถามที่นำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม การปรับปรุงและ

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลลัพธ์ การเรียนรู้ของผู้เรียน การสะท้อนผลการดำเนินการเพื่อการพัฒนาต่อยอด ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้น มิได้ถูกจำกัดไว้แต่เพียงเฉพาะในขอบเขตของโรงเรียนเท่านั้น ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสามารถขยายออกไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ รอบบริบท และระหว่างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยกัน ก็สามารถที่จะร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อรวมพลังกันนำไปสู่เป้าหมายที่ใหญ่ขึ้นได้ โดยสามารถนำเอาเทคโนโลยีมาประยุกต์เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทางออนไลน์ได้อีกด้วย

ตอนที่ 5 แนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ

ปัจจุบันเราต่างให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความรู้ภายในองค์กร หรือ Knowledge Management (KM) กันมากขึ้น ให้ความสำคัญกับการจัดการสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Asset) ดังเช่นความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาองค์กร เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร ให้กลายเป็นความสามารถในแข่งขันที่ยั่งยืนต่อไป การบริหารความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร เพื่อนำองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน เพราะหัวใจขององค์กรแห่งการเรียนรู้ คือความสามารถในการบริหารจัดการความรู้ที่มีอยู่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบริหารให้สมาชิกขององค์กร ทุกคนมีจิตสำนึกในการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเอง และพัฒนากลุ่มบุคคลอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรม การส่งเสริมการเรียนรู้โดยการใช้เครื่องมือเพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing)

เป้าหมายของ KM คือ ต้องการดึงความรู้ในตัวผู้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นความรู้แบบ Tacit Knowledge หรือความรู้แบบฝังลึก ให้กลายเป็น Explicit Knowledge หรือความรู้ที่ปรากฏแจ้งชัด เพื่อสร้าง Best Practices หรือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการทำงาน ให้บุคคลอื่นได้ทดลองนำไปใช้ การจะไปถึงเป้าหมายนี้ได้ต้องอาศัยเครื่องมือในการจัดการความรู้แบบต่าง ๆ (KM Tools) และเครื่องมือที่นิยมใช้ คือการทำชุมชนนักปฏิบัติ

ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice, CoP) เป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญในการจัดการความรู้ขององค์กร และจะนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยการสร้างเป็นชุมชนขึ้นมา เพื่อทำการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ของผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน มีวัตถุประสงค์หรืออุดมการณ์ร่วมกันผ่านทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยอาจจะมีการพบปะกันจริงหรือพบปะกันแบบเสมือนผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรืออินเตอร์เน็ต ซึ่งจะเป็นการทำให้เกิดการทำงานที่มีการประสานร่วมมือกันปรึกษาหารือกัน มีลักษณะเป็นการทำงานแบบเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่มีการแบ่งปันความรู้ร่วมกัน หากองค์กรสามารถเชื่อมโยงชุมชนนักปฏิบัติหลาย ๆ ชุมชนเข้าด้วยกัน ก็จะเป็นเครือข่ายการทำงานที่มีการปฏิบัติงานร่วมกันจากหลาย ๆ ฟังก์ชันงาน ทำให้

บุคลากรไม่เพียงแต่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นแต่อาจจะมีรู้ความสามารถที่หลากหลายมากขึ้น เมื่อได้มีการแบ่งปันความรู้ร่วมกันผ่านชุมชนนักปฏิบัติ

5.1 ความหมายของชุมชนนักปฏิบัติ

บุรชัย ศิริมหาสาคร (2550) ได้ให้ความหมายของชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice : CoP) ว่า หมายถึง ชุมชนที่รวบรวมกลุ่มคนที่มีความรู้ความสนใจในเรื่องเดียวกัน มาร่วมแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ร่วมกัน เพื่อได้มาซึ่ง Knowledge Assets (KA) หรือชุมชนความรู้ในเรื่องนั้น ๆ สำหรับคนในชุมชน เพื่อไปทดลองใช้ แล้วนำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก อันส่งผลให้ความรู้นั้น ๆ ถูกยกระดับขึ้นเรื่อย ๆ ผ่านการปฏิบัติ ประยุกต์ และปรับใช้ตามแต่สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่หลากหลาย อันทำให้งานบรรลุผลดีขึ้นเรื่อย ๆ

กรมการปกครอง (2553) ได้ให้ความหมายของชุมชนนักปฏิบัติว่า หมายถึง กลุ่มคนที่มารวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อช่วยในการทำงานมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น ส่วนใหญ่การรวมตัวกันในลักษณะนี้จะมาจากคนที่อยู่ในกลุ่มงานเดียวกันหรือคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ซึ่งความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญ

Wenger E. (2002) ได้ให้ความหมายของชุมชนนักปฏิบัติว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันแลกเปลี่ยนสิ่งที่สนใจ ปัญหา หรือความสนใจใคร่รู้ร่วมกัน และกลุ่มบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในเนื้อหาองค์ความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติในบริบทนั้น ๆ

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่า ชุมชนนักปฏิบัติ คือการรวมตัวของคนหรือกลุ่มคนที่มีความชอบ มีความสนใจในสาระ ความเชี่ยวชาญ ที่คล้าย ๆ กัน หรือมีปัญหาาร่วมกันทำงานด้านเดียวกัน สมาชิกในกลุ่มพร้อมและเต็มใจที่จะเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมร่วมกันซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันและความเป็นเจ้าของร่วมกัน ก่อให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ต่อไป โดยที่การพบปะกันของสมาชิกในชุมชน อาจจะเป็นการพบปะกันจริง ๆ แบบเผชิญหน้ากัน เช่น เป็นการประชุมสัมมนา หรือแม้กระทั่งสภากาแฟเล็ก ๆ นอกจากนี้ยังมีการพบปะกันแบบเสมือนผ่านทางเครื่องมือหรือเทคโนโลยีได้แก่ แบบออนไลน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ต เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์จากการทำงานผ่าน Webboard องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนนักปฏิบัติ หมายถึง กลุ่มคนที่จุดมุ่งหมายหรือมีความสนใจในเรื่องเดียวกันมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำผลจากการเรียนรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับการทำงาน เป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลซึ่งมีความชำนาญ และความสนใจร่วมกัน มีวัตถุประสงค์

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน โดยผู้ที่มีความชำนาญมากกว่าจะแบ่งปันประสบการณ์ต่อผู้ที่ชำนาญน้อยกว่า เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้องค์ความรู้นั้นได้รับการพัฒนามากขึ้นเรื่อย ๆ ผ่านการปฏิบัติ ประยุกต์ และปรับใช้ตามสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นในที่สุด

5.2 องค์ประกอบของชุมชนนักปฏิบัติ

ชุมชนนักปฏิบัติจะมุ่งเน้นการนำความรู้ที่ใช้ในงานมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อต่อยอดความรู้และพัฒนาคุณภาพงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ โดยทั่วไปการที่จะรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนแนวปฏิบัติจะมีองค์ประกอบ (Wenger, 1998) ดังนี้

1) หัวข้อความรู้ (Domain) เป็นหัวข้อที่กลุ่มหรือชุมชนจะมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยหัวข้อที่ดีจะต้องมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นหัวข้อที่เกิดจากความต้องการของชุมชน การรวมตัวของชุมชนนักปฏิบัติไม่ได้เป็นเพียงการรวมกลุ่มของเพื่อนที่เป็นการติดต่อกันระหว่างบุคคล แต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อแบ่งปันขอบข่ายความสนใจ ด้วยเหตุนี้ สมาชิกจึงแสดงนัยในการให้คำมั่นสัญญาที่จะร่วมกันแบ่งปันความสามารถ รวมถึงการมีค่านิยมในการเรียนรู้จากบุคคลอื่น และเห็นคุณค่าในความรู้ ความชำนาญของบุคคล

2) ชุมชน (Community) เป็นพันธะทางสังคมที่จะรวบรวมและยึดเหนี่ยวสมาชิกเข้าไว้ด้วยกันภายใต้โดเมนและแรงปรารถนาเดียวกัน ในการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนแนวปฏิบัติไม่ได้มีกฎตายตัวว่าสมาชิกในชุมชน จะต้องมีความเท่าเทียม มีตำแหน่งใดบ้าง แต่เพื่อความสะดวกในการก่อตั้งชุมชนแนวปฏิบัติ สมาชิกในชุมชนควรประกอบด้วย ผู้ดำเนินการหลัก (Facilitator) ผู้บันทึกสิ่งสำคัญ (Community Historian) สมาชิกชุมชน (Member) ผู้สนับสนุน (Sponsor) ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) เป็นต้น

3) แนวปฏิบัติ (practice) คือ ผลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนที่สมาชิกสามารถนำไปปฏิบัติในงานของตนได้จริง โดยทั่วไปแนวปฏิบัตินี้ได้มาจากการบันทึกเป็นคลังความรู้ขององค์กรที่ได้จากการสังเคราะห์โดยชุมชน และจัดเก็บ/ปรับปรุง/ถ่ายทอดโดยชุมชนเอง รังรอง สมมิตร (2558) ได้กล่าวว่า การรวมกลุ่มเป็นชุมชนนักปฏิบัติ มีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ กลุ่มคน ความรู้ หรือขอบเขตความสนใจร่วมกัน และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติระหว่างกลุ่มคนในชุมชน ซึ่งกลุ่มคนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนนักปฏิบัตินี้จะแสดงบทบาทที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้สนับสนุนกลุ่ม (sponsor) มีบทบาทเป็นศูนย์รวมการสื่อสารภายในชุมชนนักปฏิบัติ และระหว่างสมาชิก มีภาวะผู้นำ เป็นผู้นำในการสนทนา รู้วัตถุประสงค์ของชุมชน ชัดเจน เป็นผู้ไกล่เกลี่ยความไม่เข้าใจกันของชุมชนนักปฏิบัติ และมักเป็นผู้ดำเนินการหลักของชุมชนด้วย

2) **ผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator)** ทำหน้าที่จัดระบบของชุมชนนักปฏิบัติ บริหารจัดการทรัพยากรเพื่อสนับสนุนชุมชนนักปฏิบัติ ส่งเสริมเทคนิคต่าง ๆ ในชุมชนดำเนินไปได้ เป็นผู้สื่อสารความสำเร็จของชุมชนสู่องค์กรมีการสื่อสารอย่างจริงจังสู่ชุมชนนักปฏิบัติ

3) **ผู้บันทึก (Community Historian)** ทำหน้าที่บันทึกสิ่งสำคัญที่ได้จากการประชุมของชุมชนนักปฏิบัติ จับประเด็นการอภิปราย สรุปประเด็นทั้งหมดของการสนทนา หรือการอภิปรายของชุมชนนักปฏิบัติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4) **สมาชิกของชุมชนนักปฏิบัติ (Member)** ทำหน้าที่แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์มีส่วนร่วมในการอภิปราย นำเสนอประเด็นใหม่ คิดวิธีการแก้ปัญหา แนะนำวิธีการที่ทำให้ชุมชนนักปฏิบัติมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้สมาชิกที่มาเข้าร่วมในชุมชนนักปฏิบัตินี้ต้องมาด้วยความสมัครใจ กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนนักปฏิบัติจะแสดงบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป โดยมีหน้าที่สำคัญร่วมกันคือการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีส่วนในการนำเสนอประเด็น คิดวิธีการแก้ปัญหา แนะนำวิธีการที่จะช่วยให้ชุมชนนักปฏิบัตินี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนนักปฏิบัติเป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มคนที่มีความสนใจ หรือมีปัญหาในการทำงานร่วมกัน มารวมกลุ่มกันเพื่อเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการสร้าง และพัฒนาความสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจ ในระหว่างการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกัน ก่อให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการที่สร้างสรรค์และพัฒนางานต่อไป ชุมชนแห่งการปฏิบัติ จะทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะในการทำงานเพิ่มมากขึ้น จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ขึ้น และจะเห็นว่า ชุมชนนักปฏิบัติจะต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนครบถ้วนและสมดุล อันได้แก่ หัวข้อความรู้ ชุมชน และแนวปฏิบัติ จึงจะสามารถดำรงอยู่และขับเคลื่อนการจัดการความรู้ให้กับองค์กร หากขาดองค์ประกอบอันใดอันหนึ่งไปจะไม่สามารถสร้างชุมชนให้เกิดความยั่งยืนขึ้นได้

5.3 รูปแบบของชุมชนนักปฏิบัติ

ลักษณะรูปแบบในการทำชุมชนนักปฏิบัติ มีด้วยกันหลายรูปแบบ แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนจะเลือกใช้แบบใดแบบหนึ่ง หรืออาจจะผสมผสานกันได้ (วีระพจน์ กิมาคม, 2550) โดยมีรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1) แบบกลุ่มเล็ก มี 5 กลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน ซึ่งมีข้อดีคือ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้อย่างทั่วถึง

2) แบบเป็นทางการ (Public) ที่เปิดเผย มีการจัดทำเป็นโครงการ KM ดำเนินการโดย KM Team ขององค์กรเนื่องจากเป็น โครงการนำร่องจัดเป็นครั้งแรกจึงต้องทำแบบเป็น ทางการ

3) แบบไม่เป็นทางการ เป็นลักษณะที่ต้องการพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันเมื่อไรก็ได้ ตามความเหมาะสม และต้องการของสมาชิก เช่น สภากาแฟ หรือพบปะพูดคุยกันในโต๊ะอาหาร เป็นต้น

4) แบบบนลงล่าง (Top Down) เพราะเป็นนโยบายขององค์กร ซึ่งต่อไปในอนาคตเมื่อทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง KM ดีแล้ว แต่ละฝ่ายงานจะมีการทำ CoP แบบรากหญ้า (Grass Root) ที่เริ่มต้นรวมตัวกันจากสมาชิกภายในฝ่าย

5) แบบคละฝ่ายเนื่องจากหัวข้อเรื่องการทำ CoP เป็นหัวข้อใหญ่มีลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกันหลายฝ่ายคืองานบริการด้านฝึกอบรม จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

6) แบบเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนกับคน แบบซึ่งหน้า (Face to Face) ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนความรู้โดยผ่านสื่อ Intranet หรือ Internet

7) แบบที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในองค์กรและคนนอกองค์กรเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมจากสำนักงานที่ดินมาร่วมกิจกรรมด้วย โดย รังรอง สมมิตร (2558) ได้สรุปขั้นตอนสำคัญในการเกิดกลุ่มไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ขั้นตอนการเกิดกลุ่ม ขั้นตอนนี้เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกตระหนัก และรับรู้ปัญหา เกิดความสนใจในการเข้าร่วมกลุ่ม และการสร้างแนวร่วมหรือกลุ่มนำเพื่อเป็นแกนประสานหรือขับเคลื่อนการทำงาน

(2) ขั้นการสร้างกลุ่ม เป็นการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม อาจเริ่มจากการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากนั้นจึงพัฒนาสู่กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนดไว้ ในขั้นนี้ผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) อาจทำหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ กระตุ้นให้เกิดการคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหา สนับสนุนให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่วางไว้รวมถึงการสนับสนุนด้านความรู้ เทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการทำงานกลุ่ม

(3) ขั้นการเจริญเติบโตของกลุ่ม ในขั้นที่เน้นการกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความสำคัญจำเป็นในการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น การสร้างแม่ข่าย หรือแกนกลางในการประสานงาน การสร้างการบริหารจัดการ การพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร

จากการศึกษารูปแบบของชุมชนนักปฏิบัติ สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบของชุมชนนักปฏิบัติขึ้นอยู่กับทางเลือกของชุมชนเอง อาจเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลายรูปแบบผสมผสานกันก็ได้ มีหลายขนาดทั้งขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก โดยมีขั้นตอนในการเกิดกลุ่ม 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการเกิดกลุ่ม ขั้นการสร้างกลุ่ม และขั้นการเจริญเติบโตของกลุ่ม

5.4 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของชุมชนนักปฏิบัติ

องค์ประกอบหลัก ที่ช่วยสนับสนุนให้ชุมชนนักปฏิบัติประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้ (สายพิน เชิงขาว, 2551)

5.4.1 ผู้บริหาร ผู้นำองค์กรน่าจะมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ชุมชนนักปฏิบัติประสบความสำเร็จได้ โดยสามารถสนับสนุนได้ด้วยวิธีการต่อไปนี้ เช่น มุ่งเน้นที่ความรู้ซึ่งสำคัญต่อทั้งกิจการขององค์กร และสมาชิกในองค์กร สนับสนุนการจัดตั้งชุมชนนักปฏิบัติ สำหรับประเด็นที่เป็นหัวใจขององค์กร ขณะเดียวกันเปิดโอกาสให้ได้พูดคุยในสิ่งที่สมาชิกต้องการ หาผู้ประสานงานซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิก ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรม พยายามควบคุมชุมชนนักปฏิบัติให้สอดคล้องกับเป้าหมาย วัฒนธรรม และค่านิยมหลักขององค์กร

5.4.2 สมาชิก สิ่งที่มีคุณค่ามากของชุมชนนักปฏิบัติ คือ การร่วมกันแก้ปัญหา โดยความท้าทายของสมาชิกที่สำคัญ คือ การพูดถึงปัญหาของตนเอง ต่อหน้าผู้คนจำนวนมากที่ไม่รู้จัก ซึ่งสมาชิกในองค์กรต้องเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหลักการ ความสำคัญความเป็นมา เป้าหมายและประโยชน์ในการที่จะจัดให้มีชุมชนนักปฏิบัติขึ้นในองค์กร ปฏิบัติต่อชุมชนนักปฏิบัติเสมือนว่าเป็นทรัพย์สินขององค์กร โดยให้การสนับสนุนทรัพยากร และข้อมูลข่าวสารเท่าที่จะทำได้ ให้การยอมรับผลงานที่เกิดขึ้นจากชุมชนนักปฏิบัติ และพยายามชักจูงให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมกับชุมชนนักปฏิบัติให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นอีก สมาชิกต้องไม่มุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน

5.4.3 วิธีการ วิธีการที่สำคัญของชุมชนนักปฏิบัติ ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจในกลุ่มขนาดเล็ก 2-3 คน อาจเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการสร้างชุมชนนักปฏิบัติได้ มีการดำเนินการอย่างสอดคล้องกับเป้าหมาย วัฒนธรรม และค่านิยมหลักขององค์กร ไม่พยายามไปหักล้าง หรือคัดค้าน วัฒนธรรมที่มีอยู่เต็มการสร้างความไว้วางใจโดยให้มีสมาชิกอาวุโสหรือผู้มีประสบการณ์ ร่วมเสวนา และมีผู้ประสานงานช่วยกระตุ้นให้อธิบายหลักคิดของข้อเสนอเพื่อให้สมาชิกอภิปราย อาจเชิญผู้นำทางความคิด ซึ่งเป็นที่ยอมรับเข้ามาร่วมแต่เริ่มแรก เพื่อสร้างพลังให้แก่ชุมชน จัดให้มีเวทีพบปะกัน ส่งเสริมการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนกลุ่มแกนหลักด้วยการให้เป็นที่รับรู้ของชุมชน และเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากภายในชุมชนเอง และจากชุมชนอื่น ๆ

5.4.4 เทคโนโลยี ควรเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยอาจจะเริ่มจากเทคโนโลยีที่ง่าย และคุ้นเคยก่อน แล้วจึงใช้เทคโนโลยีในระดับที่สูงขึ้น เพื่อการพัฒนาการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการบันทึกการถ่ายทอดความรู้เฉพาะบุคคล ให้เป็นความรู้ที่มีหลักฐานชัดเจน สมาชิกคนอื่น ๆ สามารถนำไปศึกษา หรือยึดถือเอาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานได้

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของชุมชนนักปฏิบัติ ได้แก่ การบริหาร สมาชิก วิธีการ และ เทคโนโลยี หากสามารถส่งเสริมปัจจัยดังกล่าวนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนนักปฏิบัติก็จะประสบความสำเร็จได้

5.5 ประโยชน์ของชุมชนนักปฏิบัติ

อรรวรรณ น้อยวัฒน์ (2554) กล่าวว่า ชุมชนนักปฏิบัตินั้นมีประโยชน์ต่อทั้งองค์กร และต่อบุคคล โดยสรุปรายละเอียดได้ ดังนี้

5.5.1 ประโยชน์ต่อองค์กร มีดังนี้

- 5.5.1.1 ช่วยขับเคลื่อนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์
- 5.5.1.2 ทำให้องค์กรสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้รวดเร็ว และทันเหตุการณ์
- 5.5.1.3 เป็นหนทางในการเผยแพร่แนวทางปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices)
- 5.5.1.4 เพิ่มโอกาสในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในองค์กร
- 5.5.1.5 พัฒนาองค์ความรู้ที่มีพลวัตขององค์กร
- 5.5.1.6 ทำให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
- 5.5.1.7 เป็นหนทางที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในการจัดการความรู้

5.5.2 ประโยชน์ต่อบุคคล มีดังนี้

- 5.5.2.1 ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกในชุมชน
- 5.5.2.2 ได้ร่วมมือกับเพื่อนสมาชิกในชุมชน ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้
- 5.5.2.3 ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ๆ ที่มีหลายสิ่งหลายอย่างคล้ายกัน รวมทั้งอาจกำลังเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เมื่อได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน จะทำให้ค้นพบวิธีแก้ปัญหา
- 5.5.2.4 ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของชุมชนนักปฏิบัตินั้นมีทั้งต่อภาพรวม หรือองค์กร และต่อบุคคล โดยเป็นการพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของทั้งสองระดับ

5.6 ข้อควรระวังในการทำชุมชนนักปฏิบัติ

อนุชาติ พวงสำลี และ รวิน ระวีวงศ์ (2550) ได้สรุปถึงข้อควรระวังของในการทำชุมชนนักปฏิบัติ มีรายละเอียด ดังนี้

5.6.1 การทำชุมชนนักปฏิบัติครั้งแรกมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการจัดการความรู้ จึงต้องแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของ ชุมชนนักปฏิบัติ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนางาน หรือมีวิธีการทำงานแบบใหม่ที่ดีกว่าวิธีการทำงานแบบเดิม

5.6.2 การทำชุมชนนักปฏิบัติเป็นกิจกรรมรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์การทำงานซึ่งกันและกัน เป็นการสื่อสารสองทาง เป็นการบอกเล่าแบ่งปันเรื่องราวความสำเร็จ ประสบการณ์ วิธีการทำงานของผู้ปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน ดังนั้น ผู้ดำเนินกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติ (Knowledge Facilitator) ต้องมีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยเหลือด้านเทคนิคเกี่ยวกับความรู้ เรื่องที่ต้ง ประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ประเมินผล และสื่อสารความสำเร็จของชุมชนนักปฏิบัติ โดยมีเลขาฯ การ (Note Taker, Community Historian, Knowledge Banker, Secretary) ช่วยบันทึกสรุปย่อเรื่องเล่าทุกเรื่องที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มเล่า และจัดทำเป็นฐานข้อมูลความรู้ที่ได้จากกลุ่ม ทั้งนี้การจัดการความรู้ในองค์กรจะเดินไม่ได้หากปราศจากการสนับสนุน ทรัพยากร การให้ทิศทางและแนวคิด การสร้างแรงจูงใจ และการสร้างการยอมรับ (Sponsor หรือ Leader)

5.6.3 การทำชุมชนนักปฏิบัติควรเป็นชุมชนนักปฏิบัติที่ยั่งยืนและให้ผลถาวร ควรทำให้เป็นวิถีชีวิตการทำงานตามปกติอย่างหนึ่ง หรือกลายเป็นวัฒนธรรมการทำงานในองค์กรที่ทุกคนได้ถือปฏิบัติ เพื่อให้องค์กรนั้นเข้าถึงแก่นแท้หรือจิตวิญญาณที่แท้จริงของการจัดการความรู้ จากการศึกษา ข้อควรระวังของการทำชุมชนนักปฏิบัติ สรุปได้ว่า จะต้องให้ความสำคัญและชี้ให้เห็นประโยชน์ของชุมชนนักปฏิบัติต่อสมาชิก กระตุ้นให้เกิดการสื่อสารสองทาง และต้องสร้างให้เป็นวิถีชีวิตการทำงานปกติ จึงจะเป็นการเปลี่ยนแปลง และสร้างความยั่งยืนถาวรให้ชุมชนนักปฏิบัติ

ตอนที่ 6 การปฏิบัติงานของ กศน.อำเภอ

6.1 อำนาจหน้าที่ของ กศน.อำเภอ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต หรือ กศน.อำเภอ/เขต มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

- 1) จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย เพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3) ดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาลและงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ
- 4) จัด ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่
- 5) จัด ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ
- 7) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้แลประสบการณ์

8) กำกับ ดูแล ตรวจสอบ นิเทศภายใน ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

9) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

10) ระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดและพัฒนาศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

11) ดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ให้สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

12) ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

6.2 โครงสร้างการบริหารงานของ กศน.อำเภอ

ประกอบด้วย 3 กลุ่มงาน ดังต่อไปนี้

6.2.1 กลุ่มงานอำนวยการ งานธุรการและสารบรรณ งานการเงินและบัญชี งานงบประมาณ และระดมทรัพยากร งานพัสดุ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่และยานพาหนะ งานแผนงานและโครงการ งานประชาสัมพันธ์ งานสวัสดิการ งานข้อมูลสารสนเทศและการรายงาน ศูนย์ราชการใสสะอาด งานควบคุมภายใน งานนิเทศภายใน ติดตามประเมินผล งานเลขานุการคณะกรรมการ สถานศึกษา งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

6.2.2 กลุ่มงานจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย งานส่งเสริมการรู้หนังสือ งานการศึกษาพื้นฐานนอกระบบ งานการศึกษาต่อเนื่อง งานการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ (กพอ) งาน การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ งานการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต งานการศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน /เศรษฐกิจพอเพียง งานการศึกษาตามอัธยาศัย งานจัดพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น งานพัฒนา กศน.ตำบล งานห้องสมุดประชาชน งานการศึกษาเคลื่อนที่ งาน การศึกษาทางสื่อสารมวลชน/ทางไกลผ่านดาวเทียม งานพัฒนาหลักสูตร สื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีทางการศึกษา งานทะเบียนและวัดผล งานศูนย์บริการให้คำปรึกษาแนะนำ งานกิจการ นักศึกษา

6.2.3 กลุ่มงานภาคีเครือข่ายและกิจการพิเศษ งานส่งเสริมสนับสนุนภาคีเครือข่าย งาน กิจการพิเศษ งานป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด /โรคเอดส์ งานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตย งาน สนับสนุน ส่งเสริมนโยบายจังหวัด/อำเภอ งานกิจการลูกเสือและยุวกาชาด งานอื่น ๆ

กล่าวได้ว่า โครงสร้างการบริหารงานของ กศน.อำเภอ มี 3 กลุ่ม ได้แก่ งานอำนวยการ งานจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และงานภาคีเครือข่ายและกิจการพิเศษ

6.3 ความเป็นมาของกศน.ตำบล

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) รัฐบาลได้ให้ความสำคัญ เรื่องการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้คนไทย

ได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพในทุกกระดับ และทุกประเภทการศึกษา ให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยเฉพาะได้ดำเนินการจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในทุกพื้นที่ เดิมเต็มระบบการศึกษาให้รองรับการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะนั้นได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวจึงได้มีนโยบายให้มีการจัดตั้ง กศน. ตำบลขึ้นเป็นศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบลยุคใหม่ที่มีเครื่องมือที่ทันสมัยในการดำเนินงานโดยการผลักดันงบประมาณโครงการไทยเข้มแข็งให้แก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือ กศน. ตำบล และได้มอบให้สำนักงาน กศน. เร่งรัดพัฒนาและเดินนำไปสู่ความเป็นศูนย์การเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของชุมชน เพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศได้มีพลังแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่มีที่สิ้นสุดตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอย่างแท้จริง โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่าในเดือนกันยายน 2553 จะมี กศน. ตำบลครบทั้ง 7,409 ตำบลทั่วประเทศ และได้ทำพิธีเปิดตัว กศน. ตำบล เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2552 ณ อิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ต่อมานายชินวรณ์ บุญยเกียรติ ได้ สืบสานนโยบายเรื่อง กศน. ตำบลต่อโดยกำหนดให้มี 8 นโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งนโยบาย ข้อที่ 5 เรื่องสร้างแหล่งเรียนรู้ราคาถูก ให้จัดตั้ง กศน. ตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ราคาถูกสำหรับประชาชน โดยร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมให้มีโครงการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ กศน. ตำบล เป็นศูนย์การเรียนรู้ เช่น ประชาชนในตำบลสามารถตรวจสอบราคายางพารา การใช้ปุ๋ยเคมี ฯลฯ โดยให้ ครู กศน. ตำบล ดูแล และส่งเสริมการอ่าน สร้างเครือข่ายรักการอ่านแก่บุตรหลานในชุมชน จัดทำมุมหนังสือเพื่อส่งเสริมการอ่านทั้งที่บ้าน ห้องสมุด โรงพยาบาล หรือสถานที่ต่างๆ มีศูนย์ Fix it center รวมทั้งมี การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขยายผลโครงการ Teacher TV และโครงการ Student Channel ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ราคาถูกเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ของผู้เรียน ครู และประชาชนทั่วไป มีมหาวิทยาลัย เพื่อการเรียนรู้โดยประสานกับ สสวท. ร่วมสนับสนุนสื่อทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ กศน. ตำบล ร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสารสนเทศสนับสนุนเครื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในโครงการ ICT ตำบลมาจัดตั้งที่ กศน. ตำบล เป็นต้น ซึ่งได้ทำพิธีเปิด กศน. ตำบล : แหล่งเรียนรู้ราคาถูก ประเทศไทยร่วมใจปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2553 ณ อิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี นอกจากนั้น คณะรัฐมนตรีโดยการนำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2553 อนุมัติปรับสถานภาพครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยกฐานะเป็นพนักงานราชการ จำนวน 8,672 คน และในวันที่ 12 ตุลาคม 2553 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี และนายชินวรณ์ บุญยเกียรติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้เกียรติมอบนโยบายในงานสัมมนาสมัชชา กศน.ตำบล : ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตลอดชีวิต ให้กับครู กศน.ตำบล และผู้เกี่ยวข้อง ประมาณ 9,000 คน ณ ศูนย์นิทรรศการและ

การประชุมไบเทคบางนา กรุงเทพมหานคร ดังนั้น สำนักงาน กศน. จึงได้กำหนดเป็นนโยบายสำคัญเร่งด่วนให้ กศน. ตำบล จัดและส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนและพัฒนา กศน. ตำบล เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553)

6.4 หลักการทำงานของ กศน.ตำบล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553) ได้ระบุถึงหลักการทำงานของ กศน. ตำบล ยึดชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงานและการจัดการเรียนรู้โดยใช้ต้นทุนของชุมชน เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี มีการประสานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนในชุมชน/สังคมเข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรม กศน. ตำบล ทั้งในฐานะผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน มีคณะกรรมการ กศน. ตำบล ที่เป็นคนในชุมชน ให้การส่งเสริมสนับสนุน ติดตามดูแลและร่วมประเมินผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

6.4.1 เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

6.4.2 สร้างและขยายภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน

6.4.3 ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่าย

6.4.4 ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

จากการศึกษาหลักการทำงานของ กศน.ตำบล สามารถสรุปได้ว่า งานของ กศน.ตำบลนั้นเป็นงานที่ยึดถือชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน และการจัดกิจกรรม โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน สนับสนุนการดำเนินการต่าง ๆ ของกิจกรรม ตลอดจนการประเมินผลด้วย

6.5 ครู กศน.ตำบล

บทบาทหน้าที่ของครู กศน.ตำบล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553) ได้เสนอหน้าที่ของครู กศน. ตำบล เนื่องจากครู กศน.ตำบลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการให้เกิดกระบวนการ

เรียนรู้ของคนในชุมชนอย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการขับเคลื่อน กศน. ตำบล ดังนี้

1) การวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้

(1) ศึกษาสำรวจชุมชนโดยละเอียดเพื่อจัดทำฐานข้อมูลชุมชน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลประชากร จำแนกตามอายุ เพศ อาชีพ ฯลฯ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติชุมชน ข้อมูลด้านอาชีพ รายได้ ข้อมูลทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

(2) จัดทำเวทีประชาคมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมกัน จัดทำแผนชุมชนที่ระบุความต้องการในการพัฒนาชุมชน ความต้องการการเรียนรู้ หรือการศึกษาต่อ ฯลฯ ของประชาชนในชุมชน

(3) จัดทำโครงการด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มาจากแผนชุมชน เสนอต่อศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเพื่อขอรับการสนับสนุนและ ประสานขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย

(4) ประสานงานแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนอาสาสมัครต่าง ๆ เพื่อร่วมจัดกิจกรรมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของชุมชนที่รับ ผิดชอบ

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ กศน.ตำบล โดยจำแนกกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

(1) การส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ

(2) การจัดการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(3) การจัดการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรระยะสั้นเพื่อการพัฒนาอาชีพ (วิชาทำมาหากิน) การ พัฒนาทักษะชีวิตและการพัฒนาสังคมและชุมชน

(4) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

(5) การจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตาม แนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงหรือการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ทั้งนี้ ครู กศน. ตำบลจะมีบทบาทหลักเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้กลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีกระบวนการทำงาน คือ

(1) วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ในแต่ละกิจกรรม/หลักสูตรเกี่ยวกับวิธีเรียน เวลา เรียน การใช้สื่อหรือแบบเรียน และการวัดผลประเมินผล

(2) ประสานงานเพื่อจัดหาวิทยากร หรือผู้สอนในแต่ละรายวิชาหรือ แต่ละหลักสูตร ร่วมกับ กศน. ตำบล และจัดส่งผู้เรียนไปเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้

(3) ให้คำปรึกษาแนะนำ และเป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่วม ทั้งคอยช่วยแก้ไขปัญหในการเรียนและการสอนตลอดจน หลักสูตร

(4) ประสานงานกับ กศน. อำเภอ เพื่อจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละ หลักสูตร

(5) ประสานงานกับ กศน.อำเภอ เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลในแต่ละหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

(6) สรุปผลและรายงานผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อกศน.อำเภอ

3) การให้บริการการเรียนรู้ ใน กศน. ตำบล โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ข่าวสารของชุมชน ศูนย์บริการชุมชน ซึ่งนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น

(1) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านและมุมห้องสมุดชุมชน

(2) การให้บริการสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วีดิทัศน์ รายการวิทยุเพื่อการศึกษา

(3) การประสานงานสนับสนุนศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fit it Center)

4) การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งสนับสนุนการใช้บริการของประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการจัดกิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ และส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมคุ่มครองผู้บริโภคร สภาเด็กและเยาวชน และองค์กรนักศึกษา กศน. เป็นต้น

5) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยการประสานขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย องค์กรชุมชนผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นอาสาสมัครกศน. , อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน เป็นต้น

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2557) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูกศน.ตำบล ดังนี้ **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

(1) ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนของทุกกระทรวง ทบวง กรมและองค์กรชุมชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและเกิดผลงานที่ชัดเจน

(2) ประสานงานกับหน่วยงานที่สำนักงานกศน. สำนักงานกศน.จังหวัด/กทม. และอำเภอ/เขตที่ได้จัดทำข้อตกลงความร่วมมือในการจัดบริการและกิจกรรมร่วมกัน

(3) จัดทำฐานข้อมูลชุมชน โดยใช้ Micro Planning เป็นเครื่องมือ และสรุปจัดทำแผนการจัดการศึกษาของชุมชน

(4) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีนักศึกษา 1 ห้องเรียน จำนวน 60 คน และไม่เกิน 66 คน ทุกภาคเรียน

(5) จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับแผนกับการศึกษาพัฒนาชุมชน

(6) จัดและพัฒนา กศน.ตำบลให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน ศูนย์สร้างโอกาสทางการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์ข้อมูลชุมชน

(7) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของครู กศน.ตำบลนั้น ส่วนที่สำคัญที่สุด คือ การดูแลและสนับสนุนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ซึ่งจะต้องส่งเสริมให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ตามความสนใจของแต่ละบุคคล ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยจะรับผิดชอบกระบวนการตั้งแต่การวางแผนร่วมกับผู้เรียนไปจนถึงการสรุปผลรายงานการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ จะต้องให้ผู้เรียนหรือผู้มีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานร่วมกัน

6.6 สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้จัดการศึกษานอกระบบ

Grabowski อ้างถึงในชิตชงค์ ส.นันทนาเนตร (2546) ได้เสนอว่าบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นทั้งครูสอนผู้ใหญ่ ตลอดจนผู้บริหารจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ควรมีความสามารถดังต่อไปนี้

- 1) มีความเข้าใจและให้ความสำคัญในเรื่องของแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษา
- 2) มีความเข้าใจในผู้เรียนและสามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับผู้เรียนได้
- 3) มีความรู้ในเรื่องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ทั้งในทฤษฎีและการปฏิบัติ
- 4) รู้จักชุมชนและเข้าใจในความต้องการของชุมชน
- 5) สามารถใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
- 6) มีทักษะในการติดต่อสื่อสารและการรับฟัง
- 7) มีความสามารถในการบริหารจัดการสื่อการเรียนรู้
- 8) มีใจที่เปิดกว้างเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาในสิ่งที่ตนสนใจอย่างแท้จริง
- 9) เป็นบุคคลที่มีความใส่ใจในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 10) มีความสามารถในการประเมินโครงการ

อาชญญา รัตนอุบล (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิต หรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ ได้แก่

- 1) การเข้าถึงได้ โดยต้องแสดงให้เห็นว่า สามารถเข้าถึงได้เมื่อผู้เรียนต้องการ ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นเรียนหรืออยู่ภายนอกชั้นเรียน เมื่อ “ผู้เรียนต้องการจะพบ ควรจะต้องได้พบ” และมีเวลาให้แก่ผู้เรียนอย่างเพียงพอ

2) เข้าใจในบทบาทของตน ทั้งบทบาทของผู้สอน บทบาทของผู้อำนวยความสะดวก บทบาทของผู้ให้การฝึกอบรมหรือบทบาทของผู้ทำงานในองค์กร และบทบาทที่สำคัญที่สุดคือ บทบาทของการเป็นผู้เรียนเอง

3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนที่แตกต่างกัน

4) ความเห็นอกเห็นใจ มีความตระหนักถึง มีความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้เรียน มีการรับรู้รับฟังผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ

5) ความกระตือรือร้น มีความกระตือรือร้นในงานที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่

6) การปรับอารมณ์ เป็นการผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์และความยืดหยุ่น ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่เหมาะสม

7) ทักษะการสื่อสาร มีทักษะในการสื่อสารกับผู้เรียน สามารถพูดจาโน้มน้าวผู้เรียน รู้จักการประนีประนอมและจูงใจผู้เรียนได้

8) ปฏิบัติในสิ่งที่สอน ผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ จะถูกผู้เรียนเฝ้ามองการปฏิบัติหรือการกระทำในสิ่งที่พูด สิ่งที่สอนอยู่เสมอ การเรียนจึงจะไม่ประสบความสำเร็จหากผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ มีเจตคติว่า “จงอย่าทำตามสิ่งที่ครูทำ แต่จงทำตามสิ่งที่ครูสอน” อย่างไรก็ตาม ไม่มีผู้สอนคนใดจะสมบูรณ์แบบได้อย่างหมดจด แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ “การรู้จักการยอมรับความผิดพลาด” ที่เกิดขึ้น และสามารถอธิบายเหตุผลของความผิดพลาดดังกล่าวได้

9) การตรงต่อเวลา หากผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ ต้องการให้ผู้เรียนมาถึงสถานที่เรียนหรือห้องเรียนได้ตรงเวลา ตัวผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้เอง ก็ควรจะต้องเป็น “ต้นแบบที่ดี” ให้กับผู้เรียนในเรื่องดังกล่าว

10) การตระหนักถึงตนเอง ผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ ควรจะต้องถามคำถามตัวเองอยู่เสมอว่าตนเองได้ตระหนักถึง “ความเป็นจริง” ในพฤติกรรมของตนเองมากน้อยเพียงใด เข้าใจในการกระทำของตนเองมากน้อยเพียงใด อธิบายพฤติกรรมของตนเองได้หรือไม่ และอย่างไร

11) การพัฒนาการสนใจในตนเอง การเรียนรู้เป็นผลจากการสนใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ จึงต้องมีการสนใจตนเองเพื่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อนที่จะไปชักจูงให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้

12) ความไวต่อการรู้สึก ผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ ควรมีความไวต่อความรู้สึกของผู้เรียน โดยไม่จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียนมาพูด มากกล่าว หรือมาอธิบาย

ความรู้สึกหรืออารมณ์ของตนเองด้วยวาจา เพียงแต่ควรรู้จักการสังเกตสีหน้า แววตา เจตคติ หรือ พฤติกรรมของผู้เรียน

13) ทักษะและความรู้ในการเรียนการสอน ควรมีความรู้และทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นสำคัญ

14) ความชัดเจนในการนำเสนอ ผู้เรียนสามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือ เพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ นำมาเสนอได้อย่างชัดเจน เมื่อตัวผู้นำเสนอเองมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ตน นำมาเสนอนั้นอย่างแท้จริง สามารถพูดหรือนำเสนอได้อย่างชัดเจน มีเหตุและมีผล มีลำดับขั้นตอน เข้าใจได้ง่าย

15) ความผูกพัน ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อน ร่วมทางการเรียนรู้ ควรต้องมีความผูกพันร่วมกัน ให้ความสำคัญร่วมกันต่อโครงการการศึกษาตลอด ชีวิตที่จัดขึ้นเนื่องจากจะทำให้บุคคลทุกฝ่ายเกิดความรู้สึก “เป็นเจ้าของร่วมกัน” ในโครงการนั้นๆ ซึ่ง จะนำไปสู่ความสำเร็จของกิจกรรมดังกล่าวต่อไป

16) ความน่าเชื่อถือได้ ผู้ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ ควรจะต้อง ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือผู้เรียนเกิดความนับถือ เกิดความน่าเชื่อถือโดยการมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญในเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่

17) สนุกในการทำงานร่วมกับผู้อื่น “รักที่จะทำงานร่วมกับ” คนอื่น มีความสุข สนุกกับงานที่ตน รับผิดชอบอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าว

18) ความยืดหยุ่น ความยืดหยุ่นของผู้ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการ เรียนรู้ จะเกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากกลุ่มผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกัน หากผู้ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ จัดกิจกรรมโดยปราศจากความยืดหยุ่น เมื่อถึงสถานการณ์ที่ควรจะมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความ เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เรียนแล้ว ก็จะทำให้ความสนใจในโครงการดังกล่าวของผู้เรียน ลดลงไป และอาจจะไม่เข้าร่วมในโครงการนั้นต่อไป

19) เจตคติทางบวก เจตคติทางบวกต่อสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะต่อตัวผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้ ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้พึงต้องมี ตลอดจนควรต้องพัฒนาความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ตนสังกัดอยู่ และทักษะทั่วไปที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

20) ทักษะในการออกแบบโครงการ ทักษะในการออกแบบโครงการการศึกษาตลอดชีวิต ความ เข้าใจในวิธีการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกับโครงการการศึกษาตลอดชีวิตที่ จัด ควรจะต้องหาทางแก้ไขปัญหา ไม่ปล่อยให้ปัญหาดังกล่าวมีผลต่อการปฏิบัติงานของตน

21) ความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้ที่ทำงานกับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้ ควรจะมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง การมีอารมณ์ขัน การรู้จักใช้สถานการณ์เพื่อลดความตึงเครียด และการบริหารความขัดแย้ง

จากการศึกษาสมรรถนะ และคุณลักษณะสำหรับผู้จัดการศึกษานอกระบบ สามารถสรุปได้ว่า ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต รวมไปถึงผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูสอน และบริหารจัดการ การศึกษาผู้ใหญ่ จะต้องมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต การจัดกิจกรรม การเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีหลากหลาย มีทักษะในด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี สามารถ เข้าถึงชุมชนได้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และมีเจตคติที่ดี ต่อวิชาชีพ มีความมั่นใจในตนเอง และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ตอนที่ 7 วิจัยเชิงปฏิบัติการ

7.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วรรณดี สุทธิสารกร (2556) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีชื่อที่เรียกเป็นที่รู้จักใน หลาย ๆ ชื่อ เช่น Participatory Research, Collaborative inquiry, Emancipatory Research, Action learning, Contextual Action Research และ Concertizing Research

ในปัจจุบันนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นที่รู้จักและได้รับการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง และยิ่งไป กว้านั้นยังได้ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาในชุมชนสถานศึกษา สถาบัน หรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชนของประเทศไทยมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งได้มีนักวิชาการให้ความหมายของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังต่อไปนี้

Taggart (1998) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยที่ไม่ได้แตกต่างไป จากการวิจัยอื่น ๆ ในเชิงเทคนิค แต่แตกต่างในด้านวิธีการ ซึ่งวิธีการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การทำงานที่ เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นวงจรแบบขดลวด (Spiral of Self-Reflecting) โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการวางแผน (planning) การปฏิบัติ (action) การ สังเกต (observing) และการสะท้อนกลับ (reflecting) เป็นการวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมใน กระบวนการสะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

กมล สุตประเสริฐ (2540) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยที่ค้นคว้าแสวงหา ความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันแค่เพียงว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนา เป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการร่วมมือกันของกลุ่ม ผู้เข้าร่วมการวิจัยเอง

พันทิพย์ รามสุต (2540) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ เป็นการวิจัยที่ผู้เข้าร่วม งานวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดำเนินการวิจัย อยู่ในกระบวนการวิจัยโดยเริ่มตั้งแต่ตัดสินใจเข้า

ร่วมการวิจัยเลย แล้วศึกษาชุมชน หาข้อมูล เพื่อกำหนดปัญหา ประเด็นปัญหา สร้างเครื่องมือ เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ผล แล้วนำไปสู่ลงมือปฏิบัติ

สุภางค์ จันทรวาณิช (2547) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการ มาผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูล และการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญห าระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูล เป็นไปในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในการแก้ไขปัญห ้าได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัย ในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ซึ่งสามารถเป็นตัวนำของการพัฒนาไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

องอาจ นัยพัฒน์ (2548) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ทำโดยนักวิจัยและคณะบุคคลที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยที่ค้นพบหรือสรรค์สร้างขึ้นไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญห ้า หรือพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ต้องการแก้ไข รวมทั้งกลมกลืนกับโครงสร้างการบริหารงาน ตลอดจนบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมและด้านอื่น ๆ ที่แวดล้อมหรือเกิดขึ้นในสถานที่เหล่านั้น

สมนึก ปฏิปทานนท์ (2549) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มุ่งจะนำหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาในสภาพการณ์เฉพาะ เน้นการวิจัยที่ง่ายไม่สลับซับซ้อน และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการทำงานจริง ๆ

กิตติพร ปัญญาบุญผล (2549) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อเข้าใจดีขึ้น หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเองและการใช้วิจารณ์ญาณ ประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

จากความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้จากสถานการณ์จริงอย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการ การวางแผน การรวบรวมข้อมูล และการประเมินผล เพื่อจะนำข้อมูลมาแก้ปัญหา ปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหที่พบ หรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่ โดยอาศัยผู้ที่ปฏิบัติงานจริง และผู้ที่มีช่วยร่วมในกระบวนการสะท้อนคิด เพื่อพัฒนาคุณภาพของงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7.2 ประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

นักวิชาการหลายท่านได้อภิปรายถึงประเภทของวิจัยเชิงปฏิบัติการ อาทิ Crundy , Holter และ Schwartz Barcott , McKernan และ McCutcheon และ Jurg ต่างก็ให้แนวคิดเกี่ยวกับวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าแบ่งเป็น 3 ประเภท (กิตติพร ปัญญาบุญผล, 2549) คือ

ประเภทที่ 1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค หรือทฤษฎี หรือเชิงวิพากษ์ (technical action research)

ประเภทที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ (practical action research)

ประเภทที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยจากพันธการทั้งปวง (emancipatory action research) หรือการวิจัยการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research)

ประเภทที่ 1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค (Technical Action Research) โครงการที่ใช้วิธีของวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิคนั้น ดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีประสบการณ์สูงหรือมีคุณสมบัติที่จัดว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ งานวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้งานที่ปฏิบัติมีทั้งประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิบัติมุ่งโดยตรงไปที่ผลการวิจัย แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ปฏิบัติการวิจัยเองเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบเป็นกันเองในกระบวนการของการปรับปรุง การวิจัยแบบนี้มีผลทำให้เกิดการสะสมของการทำนวยความรู้ ความสำคัญอยู่ที่การตรวจสอบความตรงและการทำให้

ทฤษฎีที่มีอยู่ละเอียดมากขึ้น และให้ความสำคัญของการพิจารณาจากทฤษฎีนำไปสู่เรื่องเฉพาะของการปฏิบัติงาน พุด่าง ๆ คือ นำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ประเภทที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ (Practical Action Research) โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานกับผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติงาน ช่วยกันกำหนดปัญหา และเป็นเหตุให้เกิดการลองใช้วิธีการต่าง ๆ เข้าไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง การกำหนดปัญหาเกิดหลังจากการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้วิจัยกับผู้ปฏิบัติงานต่างก็เข้าใจกัน การวิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้แสวงหาหนทางเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติ โดยใช้สติปัญญาของผู้ร่วมปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ทำไปแก้ไขไปแล้วแต่สถานการณ์ เป้าหมายสำคัญของนักวิจัยแบบ practical action research คือ เข้าใจการปฏิบัติงานและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (กิตติพร ปัญญาภิบาล, 2549) วิจัยเชิงปฏิบัติการประเภทนี้ช่วยพัฒนาการทางวิชาชีพ โดยเน้นที่การตัดสินใจของผู้วิจัยเองที่มุ่งเพื่อให้เกิดสิ่งดี ๆ กับงานของตนและผู้เกี่ยวข้อง

ประเภทที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยจากพันธการทั้งปวง (Emancipatory Action Research) หรือวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) การวิจัยประเภทนี้ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติเป็นไปอย่างอิสระเสรี โดยผู้ปฏิบัติงานทุกคนต่างมีความสามารถ มีจิตสำนึก มีวิจารณ์ญาณส่วนตนในตัวเองที่จะผลักดันให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เป้าหมายสำคัญ 2 ประการของวิธีการประเภทนี้ คือ ประการแรก การทำให้เกิดความใกล้เคียงกันมากขึ้นระหว่างปัญหาที่เกิดขึ้นจริง (กับผู้ปฏิบัติงานในเฉพาะแห่งเฉพาะที่) กับทฤษฎีที่ใช้อธิบายและใช้แก้ปัญหา ประการที่สองซึ่งมีเป้าหมายเหนือกว่าวิจัย 2 ประเภทแรก คือ เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถกำหนดและสามารถตั้งฐานเบื้องต้นของปัญหาออกมาได้โดยใช้ความสามารถรู้คิดที่มีอยู่ในตัวผู้ปฏิบัติงานเอง

วิธีการแบบนี้ ต้องผ่านกระบวนการของการพัฒนาการวิพากษ์วิจารณ์ที่ทำให้เกิดการใกล้เคียงและมีความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ ดังนั้นการกระทำที่นำโดยการวิพากษ์วิจารณ์ก่อน จึงประกอบด้วย 3 อย่าง คือ ทฤษฎี การทำความเข้าใจกระจ่างแจ้งในทฤษฎี และลงมือกระทำ (กิตติพร ปัญญาภิบาล, 2549) ไม่ได้หมายความว่าการศึกษาประเภทนี้จะเริ่มต้นด้วยทฤษฎี และจบลงด้วยการปฏิบัติแต่เป็นการได้คำบอกกล่าวจากทฤษฎีก่อน ดังนั้น ทฤษฎีจึงเป็นแนวทางเริ่มต้นของการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ที่เป็นพลวัตระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติในการวิจัยประเภทนี้นำไปสู่การขยายทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ ในขณะที่ทำงานยังดำเนินการอยู่สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติคือ การจัดกระบวนการของการทำความเข้าใจกับการนำทฤษฎีมาใช้และการทดสอบในลักษณะที่เฉพาะสิ่ง โดยใช้กระบวนการสะท้อน (process of reflection) กับกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มหนึ่ง กระบวนการของการสะท้อนเหล่านี้จะทำให้

เกิดความกระจำแจ้งในรูปของการรู้แจ้งเห็นจริง (authentic insights) ภายในตัวผู้ร่วมปฏิบัติงาน และตามด้วยสื่อสารเกี่ยวกับการรู้แจ้งเห็นจริงเป็นลำดับถัดไป นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงก็คือ การจัดทำแผนเพื่อการปฏิบัติหลังจากกระบวนการทำความเข้าใจชัดในทฤษฎีแล้ว จากนั้นก็นำไปสู่การประยุกต์ใช้โดยการลงมือทำซึ่งจะทำให้เกิดการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติ ซึ่งอิสระจากข้อจำกัดหรือข้อขัดข้องทั้งปวงจากสิ่งแวดล้อม

ความแตกต่างของวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้ง 3 ประเภท ไม่ใช้อยู่ที่วิธีวิทยาการวิจัย แต่เป็นเรื่องของข้อตกลงเบื้องต้น (assumption) และทัศนะการมองโลกของผู้ปฏิบัติงานที่เป็นสาเหตุของความหลากหลายในการนำวิธีวิทยาการวิจัยไปใช้ ความแตกต่างที่เด่นชัดตามที่ ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นเรื่องของอำนาจ กล่าวคือวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ยึดเทคนิค ผู้มีอำนาจควบคุมคือ ตัวผู้วิจัยหลักที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ และผู้อำนวยความสะดวก ในขณะที่วิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติ อำนาจเฉลี่ยอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วม เน้นไปที่แต่ละคนมีอำนาจในการลงมือกระทำ ส่วนอำนาจของวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อิสระปลดปล่อยเป็นอำนาจทั้งหมดภายในของทั้งกลุ่ม (กิตติพร ปัญญาภิญโญผล, 2549) O'Brien (1998) ได้สรุปประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบดั้งเดิม (Traditional action research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบดั้งเดิมเกิดจากงานของเลวิน (Lewin) ที่เขาทำขึ้นภายในองค์กรและกำหนดความคิดรวบยอด รวมทั้งใช้ทฤษฎีงานวิจัยภาคสนามในการปฏิบัติ ได้แก่ กลุ่มสัมพันธ์ (Group dynamics) กลุ่มที (T-group) และรูปแบบคลินิก (Clinical model) ความสำคัญของการจัดการเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพของผู้ปฏิบัติงานที่พัฒนาขึ้นนั้นนำไปสู่การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในด้านการพัฒนาหน่วยงานหรือองค์กร (Organization development) คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of working) ระบบเกี่ยวกับกลวิธีในสังคม และความเป็นประชาธิปไตยในหน่วยงาน ยุทธวิธีแบบดั้งเดิมนี้น่าที่จะรักษาสถานะเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจขององค์กร

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบตามบริบท (Contextual action research) หรือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action learning) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบตามบริบท เป็นยุทธวิธีที่เกิดจากงานเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพภายในองค์กรของ อิริค ทริสท์ (Eric Trist) จิตแพทย์ทางสังคม ชาวอังกฤษ บางครั้งหมายถึงการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างโครงสร้างความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในบริบทของสังคมนั้น ๆ ขึ้นใหม่ โดยพยายามที่จะให้ผู้ประสบกับปัญหาและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาทุกคนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยทั้งหมด ตลอดจนเน้นให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนได้ออกแบบโครงการปฏิบัติงานของตนเองรวมทั้งเป็นผู้วิจัยร่วมด้วย ความคิดรวบยอดของความสัมพันธ์ของคนในหน่วยงานจะเกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบตามบริบท

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการตามหลักการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิม (Radical action research) กระแสของหลักการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิมมีจุดเน้นและให้ความสำคัญกับการ

ปลดปล่อยและการเอาชนะพลังแห่งความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ที่มักจะใช้ในการเคลื่อนไหวของผู้เรียกร้องเสรีภาพ วงจรการพัฒนาความเป็นนานาชาติ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับผู้หญิง (Feminist action research) มุ่งมั่นที่จะทำการปฏิรูปสังคมโดยใช้กระบวนการสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกลุ่มคนในสังคม

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา (Educational action research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษาเกิดมาจากการเขียนของโทมัส ดิวอี้ (Thomas Dewey) นักปรัชญาชาวอเมริกาผู้มีชื่อเสียงในช่วง ค.ศ. 1920 – 1930 ดิวอี้ (Dewey) มีความเชื่อว่านักศึกษามืออาชีพควรจะได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชน ซึ่งเป็นงานหลักของนักวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา ต้องปฏิบัตินอกเหนือจากการทำงานในสถาบันการศึกษา หรือมหาวิทยาลัย และให้ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาวิชาชีพ และการประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้จากบริบทของสังคม ในหลาย ๆ กรณีนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยจะทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษา ตลอดจนนักเรียนและชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน

จากการศึกษาประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถแบ่งประเภทได้จากกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัย ซึ่งจะส่งผลต่อการออกแบบกระบวนการให้มีความเหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด อย่างไรก็ตาม จุดร่วมที่สำคัญคือ ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายจะต้องร่วมกันทำวิจัยปฏิบัตินี้ ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงขั้นการสะท้อนผลการปฏิบัติ

7.3 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วาสนา ประवालพฤษ (2538) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล อย่างรอบคอบและเป็นระบบ และเข้มงวดกวดขันในการดำเนินงานมากกว่าปฏิบัติงานประจำวัน โดยนำความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่หมุนไปในกระบวนการเหล่านี้มาใช้ เป็นเสมือนแหล่งให้เกิดการปรับปรุงและแหล่งความรู้ นักวิจัยปฏิบัติการจะต้องดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 นี้ด้วยความร่วมมือกันในระหว่างกลุ่มตลอดกิจกรรมของการวิจัย โดยอธิบายได้ดังนี้

1) Plan การวางแผน คือ การปฏิบัติงานที่มีโครงสร้าง และตามคำจำกัดความแล้ว แผนคือแนวทางปฏิบัติซึ่งตั้งความคาดหวังไว้ เป็นการมองไปในอนาคตข้างหน้า โดยจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า เหตุการณ์ทางสังคมนั้นไม่สามารถจะทำนายหรือกำหนดล่วงหน้าได้ และจะต้องมีการเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนอยู่บ้าง การกำหนดแผนทั่วไปจึงต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร เพื่อที่จะสามารถปรับให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ กิจกรรมหรือการปฏิบัติที่กำหนดไว้ในแผนจะต้องมี 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับความเสี่ยงอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลง

ทางสังคม และความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสภาพจริง เช่น เกี่ยวกับสภาพการณ์ของสิ่งต่าง ๆ และการเมือง ลักษณะที่สอง กิจกรรมที่ถูกเลือกมากำหนดในแผน จะต้องได้รับเลือกมา เนื่องจากกิจกรรมนั้นสามารถปฏิบัติได้ดีกว่ากิจกรรมอื่น ๆ สามารถลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ (อย่างน้อยในระดับหนึ่ง) และช่วยให้เกิดพลังในการปฏิบัติที่เหมาะสมกว่า และมีประสิทธิภาพสูงกว่า ในฐานะนักการศึกษาที่จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้น กิจกรรมหรือการปฏิบัตินั้นควรช่วยผู้ปฏิบัติงานสำนึกในศักยภาพใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานทางการศึกษา ในส่วนของกระบวนการวางแผนนั้น ผู้ร่วมงานจะต้องให้ความร่วมมือร่วมใจในการอภิปราย (ทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติ) เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์และปรับปรุงการกำหนดแผนงาน ที่จะสามารถปฏิบัติได้จริงในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่

2) Action การปฏิบัติ ตามความหมายที่ตั้งไว้ ณ ที่นี้เป็นสิ่งที่ละเอียด จงใจ และภายใต้การควบคุมเป็นการปฏิบัติงานจากแนวคิดหลากหลายอย่างไตร่ตรองและรอบคอบ และมีหลักฐานที่ได้รับการวิจารณ์ และใช้การปฏิบัตินี้เป็นฐานของการพัฒนาการปฏิบัติในขั้นต่อไป ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่มีจุดปรารถนาเชิงการศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน การปฏิบัติงานจะดำเนินตามแนวที่วางแผนไว้อย่างมีเหตุผลและมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์ แต่การปฏิบัติจากแนวทางที่วางไว้นี้มีโอกาสของการเสี่ยงอยู่ด้วย เนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องทำให้เกิดขึ้นจริงตามเหตุการณ์ทางการเมืองและสภาพการณ์จริง (ซึ่งบางอย่างจะเกิดขึ้นทันทีทันใด ไม่สามารถจะทำนายได้ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง) ดังนั้น แผนที่วางไว้สำหรับการปฏิบัติจะต้องสามารถแก้ไขได้ โดยการกำหนดให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง การให้ข้อมูลจากกิจกรรมก่อนหน้านั้นจะต้องต่อเนื่อง และนำมาใช้ในกิจกรรมต่อไป (สิ่งที่เคยทำมาก่อน หรือวิธีการทำงานก่อน ๆ) แต่การทำงานที่ผ่านมาไม่จำเป็นต้องนำมาเป็นแนวทางสำหรับปัจจุบันเสมอไป การปฏิบัติงานจะต้องเปลี่ยนรูปแบบ หรือปรับปรุงไปได้เรื่อยๆ ตามผลการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำนั้น ๆ การดำเนินงานของแผนปฏิบัติการนั้นจะต้องเป็นไปตามคุณลักษณะของสิ่งที่มีอยู่ ตามสภาพการต่อสู้ทางสังคมและการเมืองไปสู่การพัฒนา การปรับปรุง การเจรจาต่อรอง การประนีประนอมกันเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่เป็นการประนีประนอมที่มีในบริบทยุทธศาสตร์ของพวกตน ในขั้นแรกอาจหวังผลเพียงปานกลาง การปฏิบัติที่มีการรายงานอย่างวิพากษ์วิจารณ์กันในภายหลัง ก็จะอยู่บนพื้นฐานของผลที่ได้ในการปฏิบัติที่แล้วมา

ลักษณะอาการอย่างหนึ่งของการวิจัยปฏิบัติการแตกต่างไปจากการปฏิบัติในสถานการณ์ทั่ว ๆ ไปก็คือ การวิจัยปฏิบัติการนั้นมีการสังเกตได้ ผู้ปฏิบัติงานมุ่งที่จะรวบรวมหลักฐานข้ออ้างอิงเกี่ยวกับการกระทำของตน เพื่อที่จะสามารถประเมินได้อย่างตลอด ในการเตรียมพร้อมเพื่อการประเมินนั้น ผู้ปฏิบัติจะเสนอความคิดเห็นก่อนลงมือกระทำต่อประเภทของหลักฐานที่จะต้องมีการประเมินการกระทำของตน โดยใช้วิจารณ์ญาณ

3) Observe การสังเกต ทำหน้าที่เก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติงานอย่างมีรายงานหลักฐานเชิงวิจารณ์ญาณ การสังเกตจะช่วยมองไปข้างหน้า โดยเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะสะท้อน

เหตุการณ์ในปัจจุบัน แต่จะมากขึ้นในลักษณะของเหตุการณ์ในปัจจุบัน แต่จะมากขึ้นในลักษณะของเหตุการณ์ในอนาคตอันใกล้ที่ดำเนินการต่อเนื่องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน การสังเกตอย่างรอบคอบและระมัดระวังเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการปฏิบัตินั้นจะมีข้อจำกัดจากการบีบบังคบของสภาพความเป็นจริง และข้อขัดข้องทั้งหมดเหล่านี้จะไม่เคยชัดเจนและบอกให้รู้ล่วงหน้าเลย การสังเกตจึงต้องมีการวางแผนจนกระทั่งได้ข้อมูลเป็นเรื่องราวสะท้อนต่อเนื่องและสอดคล้องต่อกัน แต่จะต้องไม่เป็นแผนที่แคบจนเกินไป ข้อมูลจากการสังเกตจะต้องตอบสนองและเปิดกว้าง คือจะต้องมองหลายแง่หลายมุมในทุก ๆ ด้าน ส่วนประเภทของการสังเกต (รวมถึงการวัด) ที่วางแผนไว้ล่วงหน้านั้นจะไม่เป็นการเพียงพอ ผู้สังเกตจะต้องมีความไวในการจับภาพหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะสังเกตข้อมูลตามที่วางแผนเอาไว้แล้ว ยังต้องมีความยืดหยุ่นที่จะจัดเก็บข้อมูลลักษณะที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนด้วย นักวิจัยปฏิบัติการจะต้องรายงานผลการสังเกตอย่างครบถ้วน

นักวิจัยปฏิบัติการจำเป็นจะต้องสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ) สังเกตสถานการณ์และข้อขัดข้องของการปฏิบัติ สังเกตวิธีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพล หรือมีผลเกี่ยวเนื่อง และปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงาน การสังเกตจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่จะมีพื้นฐานที่สมบูรณ์สำหรับการสะท้อนภาพการกระทำที่สำคัญของตนเอง การสังเกตจะฉายภาพสลัวในสัมฤทธิ์ผลของการสะท้อนภาพการดำเนินงานในกรณีเช่นนี้ ข้อมูลจากการสังเกตจะช่วยให้เกิดการปรับปรุงการปฏิบัติงานโดยเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น และมีการปฏิบัติที่มียุทธศาสตร์ที่มีหลักฐานรายงานอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามเนื้อหาสาระของการสังเกตจะเป็นเรื่องการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติและสภาพแวดล้อมของสถานการณ์ที่การปฏิบัติกำลังดำเนินอยู่

4) Reflect การสะท้อนผลการปฏิบัติ ทำให้นักถึงการกระทำที่ได้บันทึกไว้จากการสังเกตเก็บข้อมูล แต่เป็นการกระทำที่ยังกระฉับกระเฉง ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของกระบวนการ ปัญหาข้อขัดแย้งและแรงบีบบังคับที่ปรากฏในการปฏิบัติที่มียุทธศาสตร์ การสะท้อนจะเป็นลักษณะของความเป็นไปได้ของสถานการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ปฏิบัติลงไป การสะท้อนภาพจะพิจารณาโดยใช้การอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้ร่วมงาน โดยวิธีนี้จะช่วยให้ได้ภาพสะท้อนของกลุ่มที่จะนำไปสู่การปรับสถานการณ์ทางสังคม และปรับปรุงโครงการ การสะท้อนภาพจะมีลักษณะเป็นการประเมินอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยปฏิบัติการจะต้องตัดสินใจจากประสบการณ์ของตนว่า ผลของการปฏิบัติ (หรือผลที่เกิดขึ้น) นั้นเป็นสิ่งที่ต้องประสงค์หรือไม่ และให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติต่อไป นอกจากนั้นการสะท้อนภาพยังหมายถึงการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อนที่จะดำเนินการจริงอีกด้วย การสะท้อนข้อมูลนี้จะช่วยในการวางแผนการดำเนินการในขั้นต่อไป ที่จะเป็นไปได้สำหรับกลุ่มและสำหรับแต่ละบุคคลในโครงการ ในการที่จะยอมรับจุดมุ่งหมายของการดำเนินของกลุ่มด้วย

สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติ นั้น มี 4 ขั้นตอนหลัก มีรูปแบบเป็นกระบวนการเคลื่อนหมุน ไม่หยุดนิ่งของ 4 จุดสำคัญ คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ ซึ่งในแต่ละขั้นจะต้องทำอย่างรอบคอบ และร่วมมือกันตลอดระหว่างกลุ่มในการทำวิจัยนี้

7.4 จุดมุ่งหมายการวิจัยปฏิบัติการ

วาสนา ประवालพฤษ (2538) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการวิจัยปฏิบัติการ มีดังนี้

1) เพื่อพัฒนาบุคลากร

- การวิจัยปฏิบัติการเป็นการส่งเสริมให้ผู้ทำวิจัยได้ฝึกทักษะใหม่ ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง การจดบันทึก เป็นต้น ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

- การวิจัยปฏิบัติการเป็นแนวทางส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) เพื่อพัฒนางาน

- โดยค้นหาปัญหา แสวงหาทางเลือก หรือวิธีการที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

- โดยประเมินสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย นำไปปรับแผน แล้วลงมือทำ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ มีความมุ่งหมายจะปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำงานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์หาสาระสำคัญของสาเหตุที่เป็นปัญหาอันเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากนั้นจะใช้แนวคิดทางทฤษฎีและประสบการณ์การปฏิบัติที่ผ่านมา เสาะหาข้อมูลและวิธีการที่คาดว่าจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แล้วนำวิธีการดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น เช่น ทดลองใช้กับครูผู้ร่วมสอนเมื่อต้องการมีความร่วมมือในการทำงานมากขึ้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่จำเป็นต้องมีกลุ่มตัวอย่าง เพราะกลุ่มหน่วยงานหรือห้องเรียนซึ่งมีขนาดตัวอย่างไม่ใหญ่นัก และประการสำคัญการวิจัยชนิดนี้ไม่ต้องการผลทั่วไปสรุปอ้างอิง (generalization) ถึงคนอื่น ๆ แต่อย่างใด สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นมีจุดมุ่งหมายหลักสำคัญ 2 ส่วน คือ การพัฒนาคนและการพัฒนางาน ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าปัญหาที่เกิดขึ้นสาเหตุมาจากส่วนใด การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงจะมุ่งแก้ปัญหา และพัฒนาส่วนนั้น ๆ

7.5 จุดเน้นของวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วาสนา ประवालพฤษ (2538) กล่าวว่า จุดเน้นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 17 ข้อ ดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และอาศัยการเรียนรู้จากผลสืบเนื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ต้องนำตัวเองเข้าไปร่วมในกิจกรรม เป็นการวิจัยที่บุคคลจะต้องดำเนินการเพื่อที่จะปรับปรุงงานที่ตนปฏิบัติอยู่ (และสามารถใช้แนวทางปฏิบัติของบุคคลอื่นเป็นข้อมูลวิทยุมิ)

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการดำเนินการผ่านขั้นตอนของการสะท้อนภาพตนเองในลักษณะเกลียวสว่าน ซึ่งมีวัฏจักรของการวางแผน การดำเนินงาน (การใช้แผนดำเนินงาน) การสังเกต (อย่างมีระบบ) การสะท้อนข้อมูล และหลังจากนั้นก็ย้อนกลับไปวางแผน การดำเนินการ การสังเกต และการสะท้อนข้อมูลเพื่อการวางแผนต่อไปใหม่ จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนและมีระบบ โดยผ่านการกลั่นกรองวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มผู้ดำเนินงานร่วมกัน

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการร่วมมือกันทำงาน การวิจัยประเภทนี้ต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น ขยายขอบเขตของความร่วมมือระหว่างกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน โดยตรงให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อผลของการปฏิบัติที่จะตามมา

5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการก่อให้เกิดชุมชนแบบพัฒนาตนเอง โดยสมาชิกจะเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย (การวางแผน การปฏิบัติงานตามแผน การสังเกต และการสะท้อนข้อมูล) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างชุมชนให้พึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองในด้านความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ การปฏิบัติ และผลสืบเนื่องที่ตามมา มีความเป็นอิสระในการที่จะคิดเกี่ยวกับสถาบันและตนเอง เพื่อที่จะสร้างกฎระเบียบ และคุณค่าทางสังคมของตนเองขึ้น

6) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างมีระบบ ที่บุคคลปฏิบัติการตามเจตนาที่ไตร่ตรองดีแล้ว ซึ่งไม่ใช่การกระทำโดยบังเอิญ หรือไม่มีแผนงาน แต่เป็นกระบวนการของการใช้สติปัญญาอย่างรอบคอบ เพื่อที่จะดำเนินการใด ๆ ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับ (มีข้อมูลพร้อมเพรียงที่จะยอมรับในการปฏิบัติ) โดยผ่านแนวทางของชีวิตที่แน่นอน มีคุณค่าทางการศึกษา

7) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวข้องกับบุคคล ในการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติสอบถามถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างเหตุการณ์ การกระทำ และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นทำให้เข้าใจสภาพความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผลของการกระทำที่กระทบต่อชีวิตของเขา ซึ่งทฤษฎีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้พัฒนาตามแนวหลักการนี้ กล่าวคือ ใช้ผลของการกระทำเป็นแนวทางพิจารณาพิเคราะห์ เพื่อพัฒนาการกระทำที่ผ่านกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

8) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการเปิดให้บุคคลทำการปฏิบัติตามแนวคิดของข้อสมมติเกี่ยวกับสถาบันที่ไม่ทดสอบ โดยเก็บรวบรวมกิจกรรมจากแนวปฏิบัติที่ผ่านมา ซึ่งมีความผิดพลาดมาตรวจสอบเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติในครั้งต่อไป

9) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการเปิดใจกว้างในการรวบรวมเหตุการณ์ (หรือข้อมูล) โดยไม่เพียงแต่เก็บรายละเอียดที่จะอธิบายสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนถูกต้องที่สุดเท่านั้น (โดยกำหนด

คำถามที่จะหาคำตอบและการเก็บข้อมูลจากชีวิตจริง) แต่จะรวบรวมและวิเคราะห์ด้วยตนเองพร้อมทั้งการตัดสินใจขาดปฏิบัติตอบ และความประทับใจกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้นด้วย

10) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการเก็บเรื่องราวส่วนตัว ซึ่งสามารถจะบันทึกความก้าวหน้าและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ 2 ชุดคู่ขนานกัน คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่กำลังศึกษาอยู่ (การปฏิบัติของเรากำลังพัฒนาไปอย่างไร) และการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการ (การปฏิบัติการ) ของการศึกษา (โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการของเราดำเนินไปอย่างไร)

11) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการทางการเมือง เพราะการวิจัยนี้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อผู้อื่น ด้วยเหตุนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะทำให้เกิดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ทั้งในตัวเองของผู้วิจัยและผู้อื่นอีกด้วย

12) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวข้องกันคน ในการวิเคราะห์ขั้นวิกฤติเกี่ยวกับสถานการณ์ (ชั้นเรียน โรงเรียน ระบบ) ที่เขาดำเนินการอยู่ สภาพการณ์เหล่านี้เป็นระบบของสถาบัน หรือแบบของการต่อต้านที่นักวิจัยเชิงปฏิบัติการพบก็คือ การเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างแนวทางใหม่กับแนวเดิมที่ได้รับการยอมรับในสถาบันอยู่แล้ว (การยอมรับในแง่ของการสื่อสาร การปฏิบัติ การตัดสินใจ และงานด้านการศึกษา) ด้วยการวิเคราะห์ในสถาบันนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถจะเข้าใจถึงรากฐานของการต่อต้านและความขัดแย้ง โดยมีการแข่งขันระหว่างการปฏิบัติ แนวคิดด้านการศึกษา และคุณค่าด้านองค์การ และการตัดสินใจ ซึ่งความเข้าใจนี้จะช่วยให้ นักวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถผ่านพ้นอุปสรรคและการต่อต้านนี้ไปได้ (ดังตัวอย่างเช่น การขอความร่วมมือกับผู้อื่นในกระบวนการวิจัย ชักชวนให้ผู้อื่นตรวจสอบการกระทำหรือการปฏิบัติงาน หรือโดยการทำงานร่วมกันในบริบทของโรงเรียนที่กว้างออกไป เพื่อที่จะเข้าใจระบบการศึกษาดีขึ้น เข้าใจระบบการตัดสินใจ และงานการศึกษาด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง)

13) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มต้นด้วยงานเล็ก ๆ โดยการทำงานผ่านกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะเป็นเพียงบุคคลเดียว (ตัวฉันเอง) ก็สามารถจะลองทำได้ และขยายงานต่อไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดหรือสถาบัน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปนโยบายหรือแนวปฏิบัติในชั้นเรียน โรงเรียน หรือระบบในวงกว้างออกไป

14) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มจากวัฏจักรเล็ก ๆ ของการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนภาพ ซึ่งจะช่วยให้นิยามประเด็นปัญหา แนวคิด และข้อตกลงเบื้องต้นได้ชัดเจนขึ้น อันจะนำไปสู่การนิยามปัญหาที่มีความยากและซับซ้อนมากขึ้น เมื่อการดำเนินงานก้าวหน้าต่อไป

15) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มจากผู้ทำงานร่วมมือกันในกลุ่มเล็ก ๆ แล้วขยายวงกว้างสู่การปฏิบัติการในชุมชน

16) การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะช่วยให้เราสามารถรวบรวมบันทึกความก้าวหน้าต่าง ๆ

(1) บันทึกเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมและการปฏิบัติ

(2) บันทึกความเปลี่ยนแปลงด้านสื่อภาษา คำอธิบายและวิจารณ์ญาณเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

(3) บันทึกการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบขององค์กร ที่อธิบายคุณลักษณะของการปฏิบัติของเรา และ

(4) บันทึกพัฒนาการให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการของเรา

17) การวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้สามารถแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่น่ามาใช้ในการวิเคราะห์ และการตรวจสอบเหตุผลว่ากำลังทำอะไร ในการพัฒนาเหตุผลเหล่านี้ ซึ่งอาจจะขอให้ผู้อื่นพิจารณา การปฏิบัติงานในแง่ของทฤษฎีและหลักฐาน เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติที่ได้จากผู้อื่นร่วมกับส่วนของตนเองด้วย

ตอนที่ 8 การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

แนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study Approach) นี้เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการพัฒนาครูโดยให้ครูรวมกลุ่มกันศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบแบบร่วมมือร่วมพลัง (Collaborative work) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเอง และเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยครูจะดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการที่มีลักษณะเป็นวงจร ซึ่งเรียกว่า กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน วงจรของกระบวนการตามแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับกลุ่มครูที่วางแผนร่วมกันแบบร่วมมือร่วมพลังในประเด็นวิจัยเดียวกัน การดำเนินการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามที่ได้วางแผนไว้ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสะท้อนและอภิปรายจากข้อมูลดังกล่าว และการพัฒนาบันทึก หรือแผนการจัดการเรียนรู้ของตน ซึ่งกระบวนการนี้มีได้เป็นเพียงแค่การที่ครูศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนจากสื่อต่าง ๆ หรือการพัฒนาบทเรียนที่สามารถใช้ได้จริงเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนอีกด้วย นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันยังสามารถช่วยให้ครูได้พัฒนาความสามารถต่าง ๆ ได้แก่ การคิดเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ในชั้นเรียน การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดและการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อการสะท้อนกลับอย่างเหมาะสม และความสามารถในการระบุหรือระลึกถึงความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปรับปรุงการสอนของตนและสามารถสร้างทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาได้ กล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันจะช่วยให้ครูเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learner) ว่าจะสามารถพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของตนได้อย่างไร (School, 2005)

8.1 ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

ซาริณี ตริวรัญญ (2552) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) หมายถึง การศึกษาวิจัยหรือการทดสอบและตรวจสอบการปฏิบัติงานการสอนของครู ซึ่งเป็นการที่กลุ่มครูพบปะกันในระยะยาว อาจหลายเดือนต่อปีเพื่อทำงานออกแบบ ดำเนินการทดสอบ ศึกษา ค้นคว้า และพัฒนาบทเรียนอย่างลุ่มลึกและต่อเนื่อง จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้พัฒนานักเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นฤมล อินทร์ประสิทธิ์ (2552) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน คือ การ “ศึกษา” ด้วยการดำเนินตามขั้นตอนในการพยายามเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการวิจัยที่ครูทุกคน เลือกว่าจะทำงานร่วมกัน (เช่น การทำความเข้าใจว่าจะทำอย่างไรจึงจะส่งเสริมนักเรียนให้เป็น ผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้อย่างเป็นอิสระ)

ไผ่ วสยางกูร (2556) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน คือ กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครู โดยกลุ่มเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างร่วมมือ เพื่อพัฒนาครู พัฒนาการจัดการเรียนการสอน และเป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนานักเรียน โดยเป็นการศึกษาวิจัยแผนการ เรียนการสอนในระยะยาวผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2555) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานจริงโดยใช้วิธีการสกัดเอาความรู้และประสบการณ์ของครูที่รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น รวมทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและเผยแพร่ได้ ในการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเน้นการพูดคุย สัมภาษณ์ เล่าเรื่อง จับ ประเด็นสังเคราะห์ให้ได้กระบวนการวิธีดำเนินงานจากบทเรียนหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา

Cerbin (2006) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและกระบวนการสร้างองค์ความรู้ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

Mee (2013) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการฝึกปฏิบัติร่วมกันของคุณครู โดยกลุ่มคุณครูเหล่านี้จะต้องมีการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ร่วมกัน ได้แก่ การจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การสังเกตการณ์สอน การให้ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากการสอน และการปรับปรุงบทเรียนหรือการจัดการเรียนการสอน

Takahashi (2004) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นการทำงานร่วมกันของคุณครู ที่จะต้องมีการกำหนดภารกิจในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้แก่ การ ตั้งเป้าหมายในการทำงาน ร่วมกันเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การวางแผนดำเนินการจัดการเรียน การสอนและการ

สังเกตการณ์สอนในรูปแบบของการวิจัยชั้นเรียน ตลอดจนการแสดงความคิดเห็น และการปรับปรุง บทเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้จะมีการ ออกแบบการทำงานใน ระยะยาวเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย

Iksan (2014) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นการศึกษาวิธีการจัดเตรียม แนวทางที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับ คุณครูเพื่อช่วย ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะ วิชาชีพ โดยการศึกษาบทเรียนนี้จะถูกนำไปใช้ในกระบวนการฝึกอบรม สำหรับการพัฒนาหลักสูตรและ จัดเตรียมวิธีการสอน

Perry (2009) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นวิธีการใน การพัฒนาสมรรถนะ วิชาชีพครู โดยได้ปรับใช้จากแนวทางของ Lesson study จากประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้ Lesson study ยังเป็นกระบวนการในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนซึ่งคุณครู จะต้องทำงานร่วมกัน โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การวางแผนการวิจัยชั้นเรียนร่วมกัน วิธีการจัดการเรียน การสอนในชั้นเรียนที่จะมีคุณครูช่วยในการสังเกตการณ์การสอนและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้น ระหว่างการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อนำผลที่ได้ ไปใช้ในการ ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนการสอนและวิธีการสอนต่อไป

Pjanic (2014) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการซึ่งถูก ดำเนินการ โดยคุณครูอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนเพื่อใช้ในการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียน การสอน คุณครูจะมี การดำเนินงานร่วมกันเพื่อช่วยในการตรวจสอบและสังเคราะห์เทคนิควิธีการ จัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ Lesson study ยังสามารถมองได้ใน 4 มิติ ประกอบด้วย

1. กิจกรรม ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
2. รูปแบบงานวิจัยที่สอดคล้องกับบทเรียน ชั้นเรียนหรือการจัด การเรียนการสอน
3. หัวใจสำคัญของกระบวนการศึกษาชั้นเรียนคือนักเรียน
4. ความเข้าใจ กระบวนการเริ่มต้นที่มีจุดเน้นในเนื้อหาและผู้เรียน

สรุปได้ว่าการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูโดยกลุ่มเครือข่ายที่ เกี่ยวข้องร่วมมือกันศึกษาวิจัยและปฏิบัติร่วมกัน ทำงานร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการวิจัยร่วมกัน ออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีครูร่วมช่วยสังเกตการณ์ การสอนและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนร่วมแสดงความคิดเห็น สะท้อนคิด เพื่อทำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ต่อไป โดยมี เป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาผู้สอน พัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครู

8.2 รูปแบบของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

Lewis. (2012) ได้แบ่งรูปแบบของ Lesson Study หรือ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ดังนี้

1. School-wide เป็นรูปแบบที่มีการใช้แนวทางของ Lesson Study หรือ การพัฒนาบทเรียน ร่วมกันในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูที่มีการดำเนินการจากการรวมกลุ่มของ ครูจากสาขาวิชาต่าง ๆ ที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน เพื่อศึกษาและพัฒนาบทเรียนจนได้บทเรียนที่มี คุณภาพ รวมทั้งได้ผลลัพธ์ ตามเป้าหมายที่แต่ละกลุ่มได้กำหนดไว้ และส่งผลให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้

2. District-level เป็นรูปแบบที่มีการใช้แนวทางของ Lesson Study หรือ การพัฒนาบทเรียน ร่วมกันในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูที่เกิดจากการรวมกลุ่มของคุณครูของแต่ละ โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาสามารถรวมกลุ่มกัน โดยมีการกำหนดระยะเวลาที่จะมาพบปะกัน ในทุกเดือน ซึ่งในประเทศ ญี่ปุ่นมีกลุ่มของคุณครูที่รวมกันข้ามเขตพื้นที่การศึกษาหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น เป็นกลุ่มคุณครูในรายวิชา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ ซึ่งคุณครูในแต่ละโรงเรียนสามารถ เลือกเข้ากลุ่มได้ตาม ความสนใจ

3. National School Based Lesson Study เป็นรูปแบบที่มีการใช้แนวทางของ Lesson Study หรือ การพัฒนาบทเรียนร่วมกันในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูที่เกิดจากการ ที่ประเทศญี่ปุ่นมีเครือข่ายความร่วมมือจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาภายในประเทศ โดยมีการ รวมกลุ่มของคุณครูระดับประถมศึกษาเป็นเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายนี้จะมีพันธกิจร่วมกันว่าหน้าที่ของ คุณครูนั้นไม่ใช่แค่เพียงการสอนเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการสอนและ วิธีการจัดการเรียนการสอน และตั้งแต่ประเทศญี่ปุ่นได้มีการกำหนดให้โรงเรียนระดับประถมศึกษา ได้รับการดูแลจากมหาวิทยาลัยนั้นจึงส่งผลให้ผู้เชี่ยวชาญของแต่ละมหาวิทยาลัยได้เข้ามาให้ความรู้ และให้คำแนะนำแก่คุณครู รวมทั้งคุณครูที่เข้าร่วมกลุ่มจะต้องมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในชั้นเรียน ดังนั้นโรงเรียนของรัฐเหล่านี้จะต้องมีการพัฒนาวิธีการสอนและหลักสูตรที่ทันสมัยต่อการ เปลี่ยนแปลงของโลกและเผยแพร่ผลงานด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเขียนบทความ การเป็นโรงเรียน ต้นแบบ เป็นต้น

4. Association-sponsored lesson study เป็นรูปแบบที่มีการใช้แนวทางของ Lesson Study หรือ การพัฒนาบทเรียนร่วมกันในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูที่เกิดจากการที่มี องค์กร อิสระต่าง ๆ ให้การสนับสนุนในการทำ lesson study ในรูปแบบที่เป็นารรวมกลุ่มของคุณครูจาก โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่อยู่คนละเมืองเพื่อทำวิจัยชั้นเรียนร่วมกัน และมีการแบ่งปัน องค์ความรู้ ซึ่งคุณครูกลุ่มดังกล่าวนี้เมื่อมีการทำ Lesson Study ในแต่ละรอบแล้วจะมีการนำ ผลการวิจัยบทเรียนดังกล่าวมานำเสนอในการประชุมและผู้เข้าร่วมงานจากหลากหลายที่จะช่วยกันให้ ข้อคิดเห็นซึ่งวิธีการนี้นอกจากจะเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ยังส่งผลให้เกิดการสร้างองค์ความรู้และ แนวทางเทคนิควิธีการสอนใหม่อีกด้วย

ซาริณี ตริวรัญญู (2550) ได้เสนอ รูปแบบในการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Model of Lesson Study) โดยทั่วไป มี 3 รูปแบบ คือ การพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบสถานศึกษาเป็นฐาน การพัฒนา

บทเรียนร่วมกันแบบข้าม สถานศึกษา และการพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบข้ามเขตพื้นที่ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้

1.การพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบสถานศึกษาเป็นฐาน (School-based Lesson Study) เป็นรูปแบบการพัฒนาบทเรียนร่วมกันที่มีการดำเนินการมากที่สุด ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มครูในสถานศึกษาเดียวกัน เพื่อศึกษา และพัฒนาบทเรียนให้ได้บทเรียนที่มีคุณภาพ เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษา โดยเป็นการดำเนินการพัฒนาวิชาชีพครูตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน อาจเป็นการดำเนินการของกลุ่มครู กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือดำเนินการทั้งสถานศึกษา

2.การพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบข้ามสถานศึกษา (Cross-school Lesson Study) เป็นการดำเนินการที่เกิดจากการรวมกลุ่มของครูจากหลายสถานศึกษาที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน หรือ ในเขตพื้นที่เดียวกันมาพัฒนาบทเรียนร่วมกัน โดยกลุ่มครูนั้นจะต้องมีความสมัครใจ และสนใจที่จะ ศึกษาในประเด็นเดียวกัน หรือบทเรียนเดียวกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อให้บทเรียนที่พัฒนานั้นสามารถใช้ร่วมกันได้

3.การพัฒนาบทเรียนร่วมกันแบบข้ามเขตพื้นที่ (Cross-district Lesson Study) เป็นการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในรูปแบบนี้จะเป็นการดำเนินงานของกลุ่มครูต่างสถานศึกษา และต่างเขตพื้นที่ที่มีความสมัครใจที่จะพัฒนาบทเรียนร่วมกันในประเด็นเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการดำเนินงานร่วมกันตามนโยบายของสถานศึกษา ที่มีหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน หรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้จัดตั้งกลุ่มดำเนินงานในลักษณะเช่นนี้

สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาบทเรียนร่วมกันนั้นมีได้หลายระดับ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ที่ดำเนินการ โดยมีระดับพื้นฐานเป็นการดำเนินงานในระดับโรงเรียน ค่อย ๆ ขยายวงกว้างขึ้นไปเป็นระดับข้ามโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับชาติ และนานาชาติ รวมทั้งการรวมกลุ่มครูจากหลากหลายพื้นที่ หรือระดับชั้นเพื่อร่วมกันทำวิจัย โดยมีองค์กรอิสระสนับสนุน

8.3 กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีจุดเด่นที่สำคัญคือ เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่างครู เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ การช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันพัฒนาการปฏิบัติงาน แบ่งปันประสบการณ์ และเกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมุ่งเน้นที่กระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ (Lenski, 2009)

กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันนั้นเริ่มต้นจากการที่ครูกำหนดเป้าหมายบทเรียนร่วมกัน โดยคำนึงถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งครูจะต้องทำให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ เป้าหมายที่วางไว้บรรลุผลสำเร็จ จากนั้นก็ร่วมกันวางแผนอย่างรอบคอบ ร่วมกันออกแบบแผนการ จัดการเรียนรู้ โดยครูคนหนึ่งในกลุ่มสมาชิกจะนำแผนการสอนที่ได้วางแผนไปสอนนักเรียนของตน ครูสมาชิกในกลุ่ม

คนอื่น ๆ ก็จะไปสังเกตการสอนพร้อมทั้งบันทึกผลการสังเกต และนำมาอภิปรายร่วมกัน ซึ่งบางครั้งกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันอาจเสร็จสิ้นหลังจากการอภิปรายหากนักเรียนสามารถ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ แต่บางกรณีครูจะต้องทบทวน แก้ไขบทเรียนหากพบว่าการจัดการเรียนการสอน ไม่ประสบผลสำเร็จ นักเรียนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เมื่อแก้ไขแผนการสอนแล้ว ครูคนที่ 2 ในกลุ่มสมาชิกจะนำแผนการสอนที่ปรับปรุงไปสอนนักเรียนของตน และครูสมาชิกคนอื่น ๆ ก็จะสังเกตการสอน และร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ โดยสมาชิกกลุ่มอาจมี 4-6 คน อาจเป็นครูที่สอนระดับชั้นเดียวกัน หรือเป็นครูที่สอนระดับชั้นใกล้เคียงกันที่สอนในรายวิชาเดียวกัน Fernandez (2002) นอกจากนี้ Wenger E. (2002) ได้กำหนดขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตรวจสอบ 2) หาเป้าหมาย 3) ขั้นการวางแผน 4) ขั้นการวิจัยบทเรียน และ 5) ขั้นสะท้อนผล

จากกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันข้างต้นสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนา บทเรียนร่วมกันของ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ 2547 อ้างถึงใน นภาพร วรเนตรสุตาทิพย์ (2554) คือ

- (1) กำหนดประเด็นที่จะสอน ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียน
- (2) วางแผนการสอน โดยเน้นที่นักเรียนและครูเป็นสำคัญ
- (3) นำแผนการสอนไปใช้ โดยเน้นบทเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการคิดของนักเรียน และแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน
- (4) ประเมินผลบทเรียนว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร และร่วมกันอภิปรายสะท้อนคิด
- (5) ปรับปรุงบทเรียนโดยอาศัยข้อมูลที่รวบรวมได้
- (6) นำแผนการสอนไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่น
- (7) ประเมินผลบทเรียน และร่วมกันอภิปรายสะท้อนคิด
- (8) นำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนสำคัญของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันจะเริ่ม จากการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และวางแผนบทเรียน ต่อจากนั้นก็เริ่มจัดการ สอนและสังเกตในชั้นเรียน สืบสอบผลการปฏิบัติงาน และการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน หากมีการ ปรับปรุงแก้ไขอาจดำเนินการซ้ำอีกในการสอนและสังเกตในชั้นเรียน และสุดท้ายคือการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ซึ่งอาจนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการศึกษาผ่านบทเรียนในครั้งต่อ ๆ ไป

กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันทำให้ครูสามารถพัฒนาความรู้ ความเชื่อในเนื้อหา สารวิชา ศาสตร์การสอน การเรียนรู้ของผู้เรียน และเป้าหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนในระยะยาว นอกจากนี้ยังสร้างให้ครูเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการสร้างแรงจูงใจ สร้าง ความสามารถทั้งทางกาย

และทางใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนร่วมกันเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Lewis, 2009)

North Central Regional Educational Laboratory (NCREL, 2002) ได้เสนอลักษณะการดำเนินงานพัฒนาครูวิชาชีพตามแนวคิดการพัฒนาทเรียนร่วมกันไว้ ดังนี้

1. เป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาครูวิชาชีพ คือการสังเกตผู้เรียนและครูโดยตรงในชั้นเรียน
2. มุ่งความสนใจที่มโนทัศน์ที่ทำทายให้สอน หรือมโนทัศน์ที่ยากแก่ความเข้าใจของผู้เรียน
3. เป็นกระบวนการพัฒนาครูวิชาชีพที่ครูวินิจฉัยการทำงานของตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูจัดเตรียมให้แก่ผู้เรียนของตน และเพื่อให้ครูเป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ
4. เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะยาว
5. บูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาครูวิชาชีพที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน เช่น การสังเกตโดยเพื่อน (Peer observation) การร่วมมือร่วมพลัง (Ongoing collaboration) และการพิจารณาการคิดของนักเรียนอย่างใกล้ชิด
6. พิจารณาถึงความต้องการในการทำงานของครูซึ่งอยู่บนพื้นฐานของคำถามหรือข้อสงสัยของครูเอง มากกว่าที่จะเป็นการกำหนดกลุ่มของทักษะที่ครูจะต้องดำเนินการ
7. เป็นการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องที่ครูร่วมมือร่วมพลังกันวางแผน สังเกต และกำหนดบทเรียนบทหนึ่งในบริบทของทั้งหน่วยการเรียนรู้
8. ไม่ใช่การสร้างบทเรียนที่หลากหลายจำนวนมาก แต่เป็นการเรียนรู้ว่าเด็กคิดอย่างไรและคาดหวังว่าผู้เรียนจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างไร
9. คุณค่าที่แท้จริงมิใช่การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ แต่เป็นกระบวนการคิดที่เกี่ยวกับการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
10. ไม่ใช่เพียงแค่การที่ครูมาเขียนแผนการสอนร่วมกัน วางแผนการสอนร่วมกันเท่านั้น
11. เป็นการพัฒนาชุมชนแห่งความเป็นมืออาชีพร่วมกัน โดยให้ความสำคัญต่อการช่วยเหลือให้ผู้เรียนบรรลุถึงความสำเร็จ
12. ความสำเร็จขึ้นอยู่กับผู้นำที่เข้มแข็ง

กล่าวได้ว่า กระบวนการดำเนินงานตามแนวคิดนี้เป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นมืออาชีพของครู โดยครูได้ตรวจสอบการปฏิบัติ ปรับปรุง และพัฒนาการสอนของตนเองอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการขั้นตอนมีลักษณะเป็นวงจร กล่าวคือ เริ่มต้นจากการกำหนดประเด็นที่เป็นปัญหาหรือเป็นความต้องการในการพัฒนา นำไปสู่การออกแบบเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความ

ต้องการดังกล่าว แผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ โดยนำผลที่ได้มาประเมินผ่านการสะท้อนคิด และนำกลับไปพัฒนาปรับปรุงต่อไป

ตอนที่ 9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาโรนี ตริวรัญญ (2552) ได้ศึกษา และนำเสนอ กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study) ในบทความเรื่อง “การศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study): ทางเลือกให้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน” ซึ่งเป็น กระบวนการทำงานในการพัฒนาวิชาชีพของครูในบริบทการทำงานจริงของตนผ่านการทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ รวมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนมีขั้นตอนที่สำคัญ 6 ขั้น ที่มีลักษณะเป็นวงจร ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายการศึกษาผ่านบทเรียน 2) การวางแผนบทเรียน 3) การสอนและการสังเกตในชั้นเรียน 4) การสืบสอบผลการปฏิบัติงาน 5) การปรับปรุงแก้ไขบทเรียน และ 6) การแลกเปลี่ยนของผู้รู้

นภาพร วรเนตรสุตาทิพย์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาชั้นเรียน (Lesson study) พบว่า ในรูปแบบหลักในการพัฒนาวิชาชีพครู รูปแบบนี้ได้รับการพัฒนาและใช้ได้ดีในประเทศญี่ปุ่น มาแล้ว และรูปแบบการสอนคณิตศาสตร์ รูปแบบการสอนคณิตศาสตร์แบบเปิดที่ใช้ นวัตกรรม Lesson study ได้รับการพัฒนา และปรับปรุงให้เกิดการสอนที่ยั่งยืน รูปแบบนี้มีความสำคัญในการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องตามเหตุผลคือ 1) ทำให้เกิดความเข้าใจแนวคิดและแนวปฏิบัติการสอน 2) ปรับเปลี่ยนความคิดวิธีสอน และการเรียนรู้ 3) ครูได้รับการพัฒนาจากผลสะท้อนของนักเรียน ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนครูด้วยกัน ข้อดีของรูปแบบ Lesson study คือ ช่วยลดอุปสรรคเรื่องจำนวนเด็กต่อห้องเรียนที่มากเกินไปได้ และครูจะได้ประโยชน์โดยตรงจากการพัฒนาแผนการเรียนรู้ทำให้เกิดการวิจัยในชั้นเรียนขึ้นได้ การเรียนแบบเปิดในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เป็นการเน้นให้นักเรียนเสาะหาคำตอบโดยได้ร่วมกันคิด นักเรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่แตกต่างและการหาเหตุผลมาสนับสนุนและเด็กนักเรียนจะได้อภิปรายผล ร่วมกัน โดยครูและนักเรียนจะร่วมกันสรุปประเด็นความรู้ที่ได้ซึ่งรูปแบบนี้จะสามารถพัฒนาศักยภาพคณิตศาสตร์ของนักเรียนแต่ละบุคคลได้ ซึ่งกระบวนการ Lesson study มีดังนี้ 1) สร้างสถานการณ์หรือโจทย์การเรียนรู้ 2) สร้างสื่อการเรียนรู้จะช่วยให้เห็นวิธี การคิดของผู้เรียนแต่ละคนและช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนแสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ 3) การมีช่วงเวลาให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การแลกเปลี่ยนแนวความคิดร่วมกัน ของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม 5) ขั้นตอนการสรุปครูจะทำหน้าที่เชื่อมโยงร้อยความคิดของกลุ่ม ทุกกลุ่ม 6) สะท้อนผลการสอน 7) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพ ลักษณะ ของ Lesson study แตกต่างจากการพัฒนาครูทั่วไป คือ การเปิดโอกาสให้ครูได้มอง เห็นการสอนและการเรียนรู้ใน

ชั้นเรียนอย่างเป็นรูปธรรม นักเรียนเป็นหัวใจหลักในการ เรียนการสอน และครูได้มีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการสอนและ การพัฒนาหลักสูตร

มินตรา ลายสนิทเสรีกุล และ ปิยพงษ์ สุเมตติกุล (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพา กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม และพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพา กรุงเทพมหานครพบว่า การเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพา กรุงเทพมหานครในภาพรวมและรายด้านทุกด้านปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นด้วยดัชนี PNI modified ได้เป็น 1) ด้านหลักสูตร 2)ด้านการจัดการเรียนการสอนและ 3)ด้านการวัดและประเมินผล โดยมีด้านที่เป็นจุดแข็ง คือ การวัดและประเมินผล และด้านที่เป็นจุดอ่อน คือหลักสูตร กับการจัดการเรียนการสอน สำหรับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพา กรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วยกลยุทธ์หลัก 3 กลยุทธ์ กลยุทธ์รอง 12 กลยุทธ์ และ วิธีดำเนินการ 29 วิธีดำเนินการ พร้อมทั้งได้เสนอแนะว่าควรมีการวิจัยกลยุทธ์การนำผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือระดับกระทรวง โดยอาศัยการสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ โดยกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพากรุงเทพมหานครที่ได้จากการวิจัยมีดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 ด้านหลักสูตร :ประสานสัมพันธ์ในการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นความร่วมมือระดับสหวิทยาเขต ประกอบไปด้วยการเสริมกลยุทธ์ในด้านนโยบายของผู้บริหาร การให้ความสำคัญกับงานของครูและบุคลากร การเพิ่มศักยภาพในตัวบุคคล และการให้การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกและข้อมูลข่าวสารให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์หลักที่ 2 ด้านการจัดการเรียนการสอน : เสริมสร้างบทบาทความร่วมมือของครูผู้ปกครองและนักเรียนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ประกอบด้วยการสร้างระบบเครือข่ายให้เข้มแข็งระหว่างผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน นำนวัตกรรมการสอนที่เน้นความร่วมมือ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเข้ามาใช้ ลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันในลักษณะของชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรบนการสนับสนุนของผู้บริหารอย่างเป็นรูปธรรม

กลยุทธ์หลักที่ 3 ด้านการวัดและประเมินผล : เปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการวัดและประเมินผลผู้เรียนบนความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชนประกอบด้วย ความร่วมมือกันในระดับส

วิทยาเขต เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของการเป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพในด้านการวัดและประเมินผล พร้อมทั้งเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านการวัดและประเมินผลโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการออกแบบการวัดและประเมินผลตามศักยภาพของตนเอง ด้วยรูปแบบการวัดและประเมินผลผ่านกิจกรรมบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้และเพิ่มบทบาทของชุมชนในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนผ่านการวัดและประเมินผล

วรลักษณ์ ชูกำเนิด เอกรินทร์ สังข์ทอง และชวลิต เกิดทิพย์ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาองค์ประกอบ คุณลักษณะ และรูปแบบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูบริบทโรงเรียนในประเทศไทยที่มีแนวทางการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ แบบพหุกรณี เลือกแบบเฉพาะเจาะจงโรงเรียนในแต่ละภูมิภาคที่มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 5 แห่ง เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกแบบเฉพาะเจาะจงทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน รวมจำนวน 64 คน การฝังตัวสังเกตการณ์แบบ มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ศึกษา การศึกษาเอกสาร และการสนทนากลุ่มตัวแทนจากพื้นที่ศึกษา นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คนเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของทฤษฎี ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตการณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบศึกษาเอกสารแบบบันทึกภาคสนาม และแนวคำถาม การสนทนากลุ่ม โดยการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูลปรากฏการณ์ที่ยังขาดทฤษฎีมาอธิบาย ให้เข้าใจได้ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในงานวิจัย ผู้ศึกษาใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคย การยืดหยุ่นเวลาการเก็บข้อมูลจนถึงจุดอิ่มตัว การเก็บข้อมูลยืนยันแบบสามเส้า การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์กับเพื่อนคู่วิจัย และการพัฒนาความไวเชิงทฤษฎี ของผู้วิจัยด้วยการปฏิบัติการในพื้นที่นำร่อง แบบคู่ขนานกับการศึกษา ปรากฏการณ์ พบว่า รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย ประกอบด้วย จุดเปลี่ยนผ่านจากระบบปิดสู่ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูที่มี ด้วย การขับเคลื่อนผ่านองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียน ในประเทศไทยที่มีความสัมพันธ์ส่งผลต่อเนื่องกันอย่างเป็นเหตุและผลอย่างเป็นลำดับตามองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้านด้วยกัน ได้แก่ (1) ชุมชนกัลยาณมิตรตามวิถีไทย ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและรับฟัง (2) ภาวะผู้นำเร้าศักยภาพ ทำให้เกิดการเผยตนของผู้นำการเปลี่ยนแปลง (3) วิสัยทัศน์เชิงศรัทธาร่วม ทำให้เกิดพลังเข้มทิศ วิสัยทัศน์ร่วม (4) ระบบเปิดแบบผืนก้างมุ่งสู่ผู้เรียน ทำให้เกิดการเผยตนเป็นเจ้าของงานการเรียนรู้ (5) ระบบ ทีมเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ผู้ภาวะและจิตวิญญาณความเป็นครู ทำให้เกิดเจตจำนงร่วมพัฒนาวิชาชีพ (6) พื้นที่เรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจบนฐานงานจริง ทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อการ

เปลี่ยนแปลงบนฐานจริง เมื่อแต่ละพื้นที่มีการพัฒนาในรูปแบบดังกล่าวอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีปกติขององค์กร

Vescio and Adams (2008) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practice and student learning (ผลของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีต่อการปฏิบัติการสอน และการเรียนรู้ของนักเรียน) โดยทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสหรัฐอเมริกาจำนวน 10 ชิ้น และการศึกษาของประเทศอังกฤษ 1 ชิ้น พบว่า แม้ว่าแทบจะไม่มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีผลกระทบเชิงบวก โดยตรง แต่ผู้วิจัยยังพบว่าม้งานวิจัยเชิงประจักษ์จำนวนหนึ่ง ที่ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนการสอนของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน ผลจากการรวบรวมข้อมูลพบว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี จะมีผลเชิงบวกต่อการปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนการสอนของครู และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พบว่า ชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเป็นนวัตกรรมที่ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาวิชาชีพ ในด้านการพัฒนาการเรียนการสอนของครู และการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยภายในชุมชนการเรียนรู้นี้ ครูผู้ร่วมวิชาชีพจะได้มีโอกาสในการเรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ภายใต้กรอบแนวคิดของชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ทั้งครู และผู้บริหาร รวมไปถึงชุมชนจะได้ร่วมมือกัน เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้อของเด็ก ให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมา นั้น ได้นำเสนอการใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในโรงเรียนเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนาชุมชนดังกล่าวนี้ ในกลุ่มนักศึกษานอกระบบ หรือ ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะทำวิจัยในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์บริบทการพัฒนาของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

เพื่อให้ได้ประเด็นในการทำวิจัยในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบ และคุณลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ (Learning Community) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices: CoP) เพื่อสังเคราะห์บริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ลักษณะพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะพื้นฐานของชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และชุมชนนักปฏิบัติ พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้ มีทักษะ และกระบวนการในการคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา และนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และ/หรือ นวัตกรรมใหม่ๆ ในขณะที่ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นกลุ่มบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อทำงานร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ผ่านกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมกันวางเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน และตรวจสอบ สะท้อนผลการปฏิบัติทั้งในส่วนบุคคลและผลที่เกิดขึ้นโดยรวมผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานร่วมกัน การร่วมมือร่วมพลัง โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ส่วนชุมชนนักปฏิบัติ จะประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความสนใจ หรือมีปัญหาในการทำงานร่วมกัน มารวมกลุ่มกันเพื่อเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการสร้าง และพัฒนาความสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจในระหว่างการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการที่สร้างสรรค์และพัฒนางานต่อไป ดังนั้นเมื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานของชุมชนการเรียนรู้ทั้ง 3 แบบแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่าชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีลักษณะพื้นฐานเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาทั้งของตนเอง และกลุ่มโดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติร่วมกัน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการวิพากษ์ อภิปราย และสนทนาสะท้อนคิด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายซึ่งตั้งไว้ร่วมกัน สมาชิกของชุมชนต่างเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความใฝ่รู้ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยการนำตนเอง อย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายหลัก ผู้วิจัยได้ศึกษาเป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และชุมชนนักปฏิบัติ พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ จะมีเป้าหมายหลักเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างสมดุลในการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากร เน้นถ่ายทอด และนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ มีระบบที่ดีในการจัดเก็บ และนำองค์ความรู้มาใช้ ส่วน ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป้าหมายหลักนั้นจะมีวิสัยทัศน์ และพันธกิจร่วมกัน ในการทำงาน ความร่วมมือร่วมใจเป็นกุญแจสำคัญ ในขณะที่ชุมชนนักปฏิบัติ มีเป้าหมายหลักที่คุณค่าขององค์กร สร้างสรรค์นวัตกรรม และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ทั้ง 3 แบบแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่า เป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องมีความวิสัยทัศน์ และสร้างคุณค่าของชุมชนร่วมกัน มีความเข้าใจ และความไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐาน

สมาชิกของชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาสมาชิกของชุมชน ของชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และชุมชนนักปฏิบัติ พบว่า สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ เป็นไปโดยอิสระ เกิดจากการขอ

ความร่วมมือจากผู้ริเริ่ม และกลุ่มแกนกลาง สมาชิกมีส่วนร่วม และมีจิตสำนึกและเจตคติที่ดีต่อชุมชน ผู้ริเริ่ม อาจเป็นหน่วยงาน หรือผู้นำชุมชน และมีกลุ่มแกนกลางเพื่อช่วยในการดำเนินงาน ในขณะที่สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นไปโดยสถานะและบทบาทตามตำแหน่งในองค์กร ขนาดของกลุ่มการเรียนรู้มีหลากหลาย ทั้งกลุ่มเล็ก และใหญ่ ผู้บริหาร หรือได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจ และจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน ส่วนสมาชิกของชุมชนนักปฏิบัติ เป็นไปด้วยความสมัครใจ ความเป็นสมาชิกนี้อาจมาจากการเสนอตัว หรือได้รับมอบหมายจากองค์กรได้ โดยมีพื้นฐานจากความเชี่ยวชาญ และความกระตือรือร้นที่มีต่อหัวข้อ (topic) นั้น ๆ มีการกระจายอำนาจ ภาวะผู้นำมาจากทั้งผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากทั้งในชุมชนเอง และภายนอกชุมชน

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ทั้ง 3 แบบแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่า สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นไปอย่างอิสระ ความเป็นสมาชิกของชุมชนที่เกิดขึ้นอาจเป็นได้ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีทั้งกลุ่มเล็ก หรือใหญ่ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ความเป็นผู้นำจะกระจายไปในชุมชนที่ทำงานร่วมกัน โดยผู้บริหารจะคอยให้การสนับสนุนการทำงานให้สะดวกและคล่องตัว

กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ของชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และชุมชนนักปฏิบัติ พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ มีกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่วนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการอภิปรายร่วมกันระหว่างสมาชิก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการเพื่อนชี้แนะ (peer coaching) และการสะท้อนคิด ในขณะที่ชุมชนนักปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายในชุมชน สมาชิกแลกเปลี่ยนการปฏิบัติซึ่งกันและกัน

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้ทั้ง 3 แบบแล้ว จึงสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นจะมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคล มีการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการประเมินตนเอง มาแบ่งปันข้อมูล องค์ความรู้ และนวัตกรรมร่วมกัน ภายในชุมชน องค์กร หรือหน่วยงาน

การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ผู้วิจัยได้ศึกษาการสนับสนุนจากภายในและภายนอกของชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และชุมชนนักปฏิบัติ พบว่า การสนับสนุนจากภายในและภายนอกชุมชนการเรียนรู้ นั้นบทบาทของหน่วยงานอื่น ๆ จะมีส่วนกระตุ้นให้ชุมชนพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ การสร้าง โอกาสในการเข้าถึงความรู้ที่หลากหลาย ภายใต้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม มุ่งให้ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต

แบบค่อยเป็นค่อยไป ส่วนการสนับสนุนจากภายในและภายนอกชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ทั้งการกำหนดเวลา สถานที่ และวิธีการเพื่อให้สมาชิกได้พูดคุยพบปะกัน และมีโครงสร้างการดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่น เน้นวัฒนธรรมที่เปิดกว้างทางความคิด และมีความคล่องตัวในการดำเนินการ

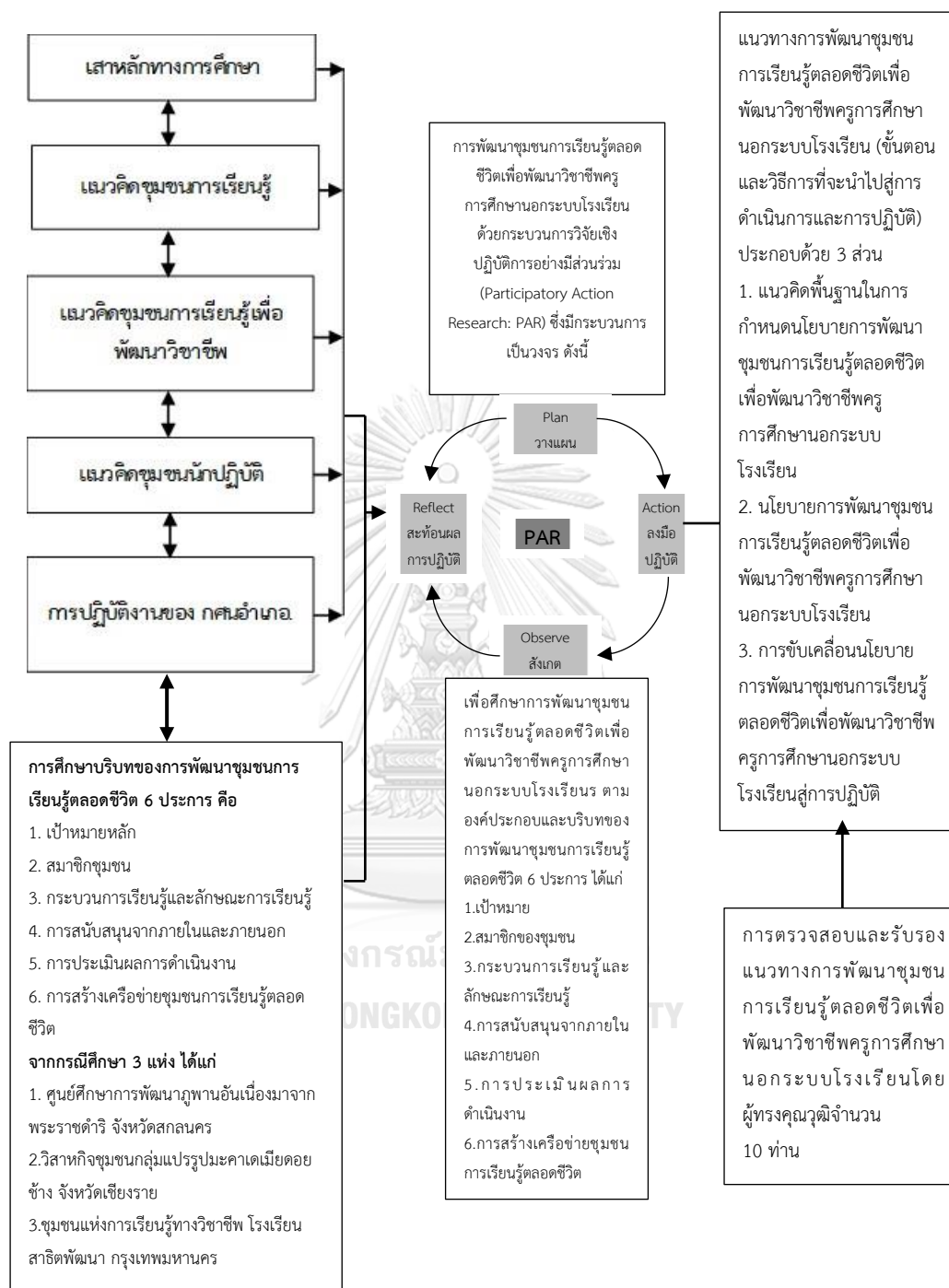
ดังนั้นจึงสามารถสรุปการสนับสนุนจากภายในและภายนอกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ว่าการสนับสนุนจากภายใน ได้แก่ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ทั้งพื้นที่ และเวลาให้สมาชิกชุมชนได้พบปะ พูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน การสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ นโยบาย และโครงสร้างที่จะช่วยสนับสนุนให้การดำเนินไปของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้เป็นไปโดยสะดวก และราบรื่น รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ และทรัพยากรที่เหมาะสม

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และชุมชนนักปฏิบัติ พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ มีสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเป็นทางเลือกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสามารถอยู่ร่วมกันกับสังคมอื่น ส่วนชุมชนนักปฏิบัติ นั้นมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ข้ามชุมชนบ้างในบางกรณีขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

ดังนั้นจึงสามารถสรุปการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ว่า เครือข่ายความร่วมมือที่เกิดขึ้นจะเป็นการแบ่งปันข้อมูล องค์ความรู้ และนวัตกรรมร่วมกัน ภายในชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานสนับสนุนการสร้างเครือข่าย และการแบ่งปันข้ามชุมชน อาจเรียกได้ว่าการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์บริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

ตอนที่ 10 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

กระบวนการวิจัยที่ใช้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มี 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาพหุกรณี (Multiple case study) ระยะที่ 2 เป็นการทดลองใช้แผนตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 แห่ง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนแล้วศึกษาผลที่เกิดขึ้น ในส่วนนี้ใช้การวิจัยเชิงทดลอง รูปแบบ (Pre-experimental Design) และ ระยะที่ 3 เป็นการศึกษาการนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ โดยใช้การสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 การศึกษารวบรวมข้อมูล

การวิจัยในระยะนี้ มีจุดมุ่งหมายที่ศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยศึกษาสภาพแวดล้อมและความเป็นไปของกรณีศึกษา 3 แห่ง โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษาดังนี้

1) เป็นองค์กร ชุมชน หรือหน่วยงานที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ หรือแก้ไขปัญหา ด้านใดด้านหนึ่งอย่างต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี

2) เป็นองค์กร ชุมชน หรือหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับในการดำเนินงานระดับประเทศ

3) เป็นองค์กร ชุมชน หรือหน่วยงานที่ยินดีในการให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยพิจารณาตามเกณฑ์ระบุไว้ และได้เลือกกรณีศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.สกลนคร วิทยาลัยชุมชน กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมีย ดอยช้าง จ.เชียงราย และโรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ครอบคลุม องค์ประกอบบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ประการ คือ

1. เป้าหมายหลัก 2. สมาชิกของชุมชน 3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ 4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก 5. การประเมินผลการดำเนินงาน และ 6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยพิจารณาจากตำแหน่งโครงสร้างในการบริหาร และบุคลากรในตำแหน่งปฏิบัติการซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสำคัญในการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้แต่ละแห่งอย่างน้อย 3 ปี

1.2.1 ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ. สกลนคร และเกษตร จำนวน 8 คน

1.2.2 ผู้ก่อตั้ง ประธาน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมีย ดอยช้าง จ. เชียงราย จำนวน 3 คน

1.2.3 ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา จำนวน 4 คน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์จำนวน 3 ชุด โดยเป็นแบบสัมภาษณ์โครงสร้างและข้อคำถามปลายเปิดที่มีเนื้อหาครอบคลุม บริบทการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ประการ คือ 1. เป้าหมายหลัก 2. สมาชิกของชุมชน 3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ 4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก 5. การประเมินผลการดำเนินงาน และ 6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ การศึกษานอกระบบโรงเรียน และระเบียบวิธีวิจัย จำนวน 7 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Congruence Index: IOC) โดยผู้วิจัยสร้างแบบประเมินเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบวิเคราะห์บริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยสร้างเป็นรูปแบบจัดระดับเป็น สอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจ (0) และไม่สอดคล้อง (-1) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือค่า IOC อยู่ในช่วง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่าข้อคำถามมีความตรงเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้ได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะให้ปรับคำที่ใช้ในสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารที่เข้าใจได้ง่ายมากขึ้น ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างได้ดำเนินการดังนี้

1.4.1 ผู้วิจัยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.สกลนคร ผู้ก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมีย ดอยช้าง จ.เชียงราย และผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา เพื่อนัดหมายการสัมภาษณ์

1.4.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4.3 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4.3.1 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้ก่อตั้ง ประธานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมีย ดอยช้าง จ.เชียงราย ระหว่างวันที่ 22-23 มีนาคม 2562

1.4.3.2 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา วันที่ 29 มีนาคม 2562 และเดินทางไปสัมภาษณ์ฝ่ายบริหาร และครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา วันที่ 7 มิถุนายน, 22 ตุลาคม และ 13 ธันวาคม 2562

1.4.3.3 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาการศึกษาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.สกลนคร ระหว่างวันที่ 23-25 ตุลาคม 2562

1.4.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องกันของข้อมูลที่ได้ นำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเชิงวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การวิจัยในระยะที่ 2 นี้ ดำเนินการวิจัยตามกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนของตนเอง มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำเป็นที่จะต้องให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยจึงให้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 14 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 14 คน

รหัส	เพศ	จบการศึกษา ด้านการศึกษา	ป.บัณฑิต	ประสบการณ์ การสอน กคน.	ระดับชั้นที่ดูแล
PE	หญิง	/	-	-	ฝ่ายบริหาร
TE1	หญิง	/	-	16	ม.ปลาย
TE2	หญิง	x	x	19	ประถม/ม.ต้น/ ม.ปลาย
TE3	หญิง	x	/	12	ม.ต้น/ม.ปลาย
TE4	หญิง	x	/	12	ม.ต้น/ม.ปลาย
TE5	หญิง	x	กำลังศึกษา	7	ม.ต้น/ม.ปลาย
TE6	หญิง	/	-	5	ม.ต้น
TE7	หญิง	/	-	12	ม.ต้น/ม.ปลาย
TE8	หญิง	/	-	10	ม.ต้น/ม.ปลาย
TE9	หญิง	/	-	22	ประถม/ม.ต้น
TE10	ชาย	/	-	1	ประถม/ม.ต้น
TE11	หญิง	x	กำลังศึกษา	1	ม.ต้น/ม.ปลาย
TE12	หญิง	x	/	15	ม.ปลาย
TE13	หญิง	x	/	12	ม.ปลาย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.2.1 การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 2 นี้ ประกอบด้วย แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และแบบสังเกตการณ์ประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยประเด็นหลักของการประชุมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้ง เพื่อบันทึกสาระสำคัญและข้อสรุปที่ได้จากการประชุม

2) แบบสังเกตการณ์ประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย ประเด็นการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดการประชุมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้ง โดยประเด็นการสังเกต แบ่งออกเป็น 1) บรรยากาศการประชุม ประกอบด้วย สถานที่และสภาพแวดล้อมในการประชุม และบรรยากาศระหว่างการประชุม และ 2) การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายผ่านการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนความรู้ และแบ่งปันประสบการณ์ ความสำเร็จหรือรู้ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การรับฟัง เสนอแนะข้อคิดเห็น

2.2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (ความตรงเชิงเนื้อหา) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Content Validity Congruence Index: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาคผนวก) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ในงานวิจัยได้

2.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล และสร้างข้อสรุป

2.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 14 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 คน ข้าราชการครู 1 คน ครูบรรณารักษ์ 1 คน ครู กศน. ตำบล 8 คน ครูอาสาสมัคร 2 คน และ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 1 คน โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.4.1 ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนร่วมกัน

กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2562 ณ ห้องสมุดประชาชนอำเภอหัวหิน จ. ประจวบคีรีขันธ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มเป้าหมายเพื่อแนะนำตัวเอง แจ้งความประสงค์ และขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มเป้าหมายในการร่วมกันทำวิจัยครั้งนี้

2) ผู้วิจัยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน และกระบวนการการทำวิจัยให้กลุ่มเป้าหมายด้วยการแนะนำแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพ

3) ผู้วิจัยนำเสนอขั้นตอนกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระบบโรงเรียนที่ได้วางแผนไว้ต่อกลุ่มเป้าหมาย

4) กลุ่มเป้าหมายพิจารณากระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ และร่วมกันปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปลงมือปฏิบัติในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

2.4.2 ขั้นตอนที่ 2 การลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ในแต่ละชั้น ดังนี้

1) กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2562 ณ หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล อำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ ข้าราชการครู ครูบรรณารักษ์ 1 คน ครู กศน.ตำบลครูอาสาสมัคร ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และผู้วิจัยได้ร่วมกันศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน กศน. การกำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา แนวทางในการแก้ไข

1.1) ผู้วิจัยเปิดประเด็นให้กลุ่มเป้าหมายสำรวจปัญหาที่กลุ่มเป้าหมายประสบในการปฏิบัติงาน ทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาพฤติกรรมผู้เรียน และอื่น ๆ

1.2) กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันระดมสมอง และนำเสนอความคิดเห็นอย่างหลากหลาย

1.3) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันจัดกลุ่มปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ว่าประเด็นใดควรได้รับการแก้ไขก่อน-หลัง

1.4) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา และระดมความคิดเห็นถึงแนวทางเพื่อแก้ไข

1.5) กลุ่มเป้าหมายเลือกประเด็นปัญหาที่ตนเองสนใจและต้องการแก้ไขเพื่อนำไปพัฒนาแผนการเรียนรู้ แผนพัฒนาบทเรียนต่อไป

2) กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2562 ณ หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล อำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มเป้าหมายร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ในประเด็นที่กำหนด

3) กลุ่มเป้าหมายจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้วิจัยร่วมกันสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 13 ครั้ง มีรายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงกิจกรรมการสังเกตการณ์การจัดการเรียนรู้ของครู กศน. อำเภอหัวหิน

ครั้งที่	วันเดือนปี	สถานที่	กิจกรรม
1	วันที่ 24 พฤศจิกายน 2562	วัดเขาอติสุตโต	กิจกรรมปฐมนิเทศ และเกมละลายพฤติกรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
		วัดเขาอติสุตโต	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กศน.ตำบลหัวหินรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
		วัดเขาอติสุตโต	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
		ห้องสมุด ประชาชน อ.หัวหิน	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำข้อตกลงในการพบกลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2	วันที่ 1 ธันวาคม 2562	หอสมุดรัชมัง คลาภิเษก วังไกลกังวล	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
3	วันที่ 2 ธันวาคม 2562	ห้องสมุด ประชาชน อ.หัวหิน	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
4	วันที่ 3 ธันวาคม 2562	กศน.ตำบลหิน เหล็กไฟ	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาสุขศึกษา พลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
5	วันที่ 4 ธันวาคม 2562	หอสมุดรัชมัง คลาภิเษกวังไกล กังวล	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา
		กศน.ตำบล หนองแก	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
		วัดเขาอติสุตโต	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
6	วันที่ 10 ธันวาคม 2562	กศน.ตำบลหิน เหล็กไฟ	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
7	วันที่ 15 ธันวาคม 2562	วัดเขาอติสุตโต	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
8	วันที่ 5 มกราคม 2563	หอสมุดรัชมัง คลาภิเษกวังไกล กังวล	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
9	วันที่ 7 มกราคม 2563	กศน.ตำบลทับ ใต้	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
10	วันที่ 8 มกราคม 2563	หอสมุดรัชมัง คลาภิเษกวังไกล กังวล	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา

ครั้งที่	วันเดือนปี	สถานที่	กิจกรรม
11	วันที่ 9 มกราคม 2563	หอสมุดรัชมัง คลาภิเษกวังไกล กังวล	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการรายวิชาศิลปศึกษา และรายวิชา ภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
12	วันที่ 26 มกราคม 2563	ห้องสมุด ประชาชน อ.หัวหิน	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา
13	วันที่ 30 มกราคม 2563	หอสมุดรัชมัง คลาภิเษกวังไกล กังวล	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น

4) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันประเมินผลและสะท้อนผล และปรับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

4.1) กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2562 ณ หอสมุดรัชมังคลาภิเษกวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1) ผู้วิจัยทบทวนมโนทัศน์ของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับกลุ่มเป้าหมาย

4.1.2) ผู้วิจัยนำเสนอความสำคัญของการสังเกตการณ์ชั้นเรียน ข้อปฏิบัติและข้อควรระวัง

4.1.3) ผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเกตการณ์ชั้นเรียนในช่วงระหว่างวันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 - วันที่ 4 ธันวาคม 2562 ร่วมกับครู กศน. ที่เป็นเจ้าของชั้นเรียน

4.1.4) ผู้วิจัยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนในชั้นเรียน

4.1.5) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนคิดอภิปราย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาของแต่ละคน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้

4.1.6) กลุ่มเป้าหมายสะท้อนคิดและนำเสนอความความคิดเห็น และความตั้งใจที่จะปรับการจัดการเรียนการสอนของตน

4.2) กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2562 ณ โรงแรมแกรนด์แปซิฟิก อำเภอชะอำ จ.เพชรบุรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1) ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับกลุ่มเป้าหมาย

4.2.2) ผู้วิจัยทบทวนข้อปฏิบัติและข้อควรระวังในการสังเกตการณ์ชั้นเรียน

4.2.3) ผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเกตชั้นเรียนในช่วงระหว่างวันที่ วันที่ 10-15 ธันวาคม 2562 ร่วมกับครู กศน. ที่เป็นเจ้าของชั้นเรียน

4.2.4) ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนในชั้นเรียน เปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนกับครั้งก่อนที่ได้ร่วมกันสะท้อนคิด

4.2.5) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันเสนอความคิดเห็น สะท้อนคิด อภิปราย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาของแต่ละคน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้

4.2.6) กลุ่มเป้าหมายสะท้อนคิดและนำเสนอความคิดเห็น และความตั้งใจที่จะปรับการจัดการเรียนการสอนของตนต่อไป

4.3) กิจกรรมจัดขึ้นวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2563 ณ หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล ณ หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล อำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.3.1) ผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเกตชั้นเรียนในช่วงระหว่างวันที่ วันที่ 5 - 30 มกราคม 2563 ร่วมกับครู กศน. ที่เป็นเจ้าของชั้นเรียน

4.3.2) ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนในชั้นเรียน เปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนกับครั้งก่อนที่ได้ร่วมกันสะท้อนคิดถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

4.3.3) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันเสนอความคิดเห็น สะท้อนคิด อภิปราย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาของแต่ละคน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

2.4.3 ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตผลระหว่างปฏิบัติ

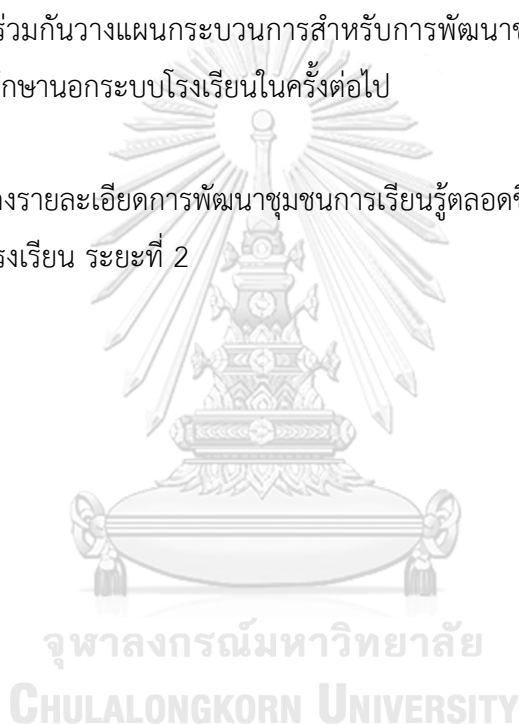
ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตผลระหว่างปฏิบัติ โดยมีประเด็นการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดการประชุมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้ง แบ่งออกเป็น 1) บรรยากาศการประชุม ประกอบด้วย สถานที่และสภาพแวดล้อมในการประชุม และบรรยากาศระหว่างการประชุม และ 2) การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายผ่านการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนความรู้ และแบ่งปันประสบการณ์ ความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การรับฟัง เสนอแนะข้อคิดเห็น

2.4.4 ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ

กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2563 ณ หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล อำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ มีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยทบทวนกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ดำเนินการมาทั้งหมด
- 2) ผู้วิจัยเปิดประเด็นให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน
- 3) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติจากการร่วมกันพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในภาพรวมที่ได้ดำเนินการมาทั้งหมด ในประเด็นกระบวนการ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ และความคาดหวังในอนาคต
- 4) กลุ่มเป้าหมายร่วมกันวางแผนกระบวนการสำหรับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในครั้งต่อไป

ตารางที่ 3 ตารางแสดงรายละเอียดการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระยะที่ 2

ระยะที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษาในระยะที่ 3 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้วยการสัมภาษณ์เพื่อวิพากษ์ ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาตลอดชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาครู และวิชาชีพครู ทั้งหมด 10 ท่าน เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีความชัดเจน ถูกต้อง สมบูรณ์ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จัดเตรียมแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยระยะที่ 1-2

1.2 ผู้วิจัยสังเคราะห์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจากผลการวิจัยระยะที่ 1-2

1.3 ผู้วิจัยกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.4 ผู้วิจัยจัดทำเอกสารประกอบการวิพากษ์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผลการวิจัยระยะที่ 1-2 ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และประเด็นสัมภาษณ์เพื่อการวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2. ประสานงานติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน จัดทำ และส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ พร้อมกับเอกสารประกอบการวิพากษ์

3. เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 (COVID19) ผู้วิจัยจึงดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายบุคคล และมีผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านสะดวกการวิพากษ์ผ่านทางเอกสาร

4. นำข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาสังเคราะห์และเรียบเรียงเพื่อสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

5. จัดทำแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 4 ตารางแสดงข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระบบโรงเรียน

ระยะที่	กิจกรรม	ผู้เข้าร่วม	เครื่องมือ	วัน และสถานที่	ผลผลิต	ผลกระทบ	ผลลัพธ์
1	ศึกษาบริบทของ การพัฒนาชุมชน การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากกรณีศึกษา 3 แห่ง	กรณีศึกษาที่ 1 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ. สกลนคร ประกอบด้วยผู้บริหารศูนย์ศึกษา . การพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Mac1) .2เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คน 6 (S1c-156c) เกษตรกรที่เข้าร่วม .3 โครงการกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจาก 1 พระราชดำรินคน (Mc1)	แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	23-25 ตุลาคม 2562 ณ ศูนย์ ศึกษาการพัฒนา ภูพานอัน เนื่องมาจาก พระราชดำริ จ.สกลนคร	ข้อมูลบริบท ของการพัฒนา ชุมชนการ เรียนรู้ตลอด ชีวิตของศูนย์ ศึกษา การ พัฒนาภูพาน อัน เนื่องมาจาก พระราชดำริ	เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนา กระบวนการพัฒนา ชุมชนการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเพื่อ พัฒนาวิชาชีพครู การศึกษา นอก ระบบโรงเรียน	เกิดแนวทาง ในการการ พัฒนาชุมชน การเรียนรู้ ตลอดชีวิตที่มี คุณภาพและ มีความยั่งยืน
		กรณีศึกษาที่ 2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จ.เชียงราย ประกอบด้วย 1. ผู้ก่อตั้งและอดีต ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมีย ดอยช้าง (Fc2) 2. ประธานวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง (Mac2) 3. สมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง (Mc2)	แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	22-23 มีนาคม 2562 ณ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะ คาเดเมียดอย ช้าง จ.เชียงราย	ข้อมูลบริบท ของการพัฒนา ชุมชนการ เรียนรู้ตลอด ชีวิตของ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะ คาเดเมียดอย ช้าง		
		กรณีศึกษาที่ 3 โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1. ผู้อำนวยการโรงเรียน สาธิตพัฒนา (Mac3) 2. ครูโรงเรียนสาธิต พัฒนาจำนวน 3 คน (T1c3-T3c3)	แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	29 มีนาคม 2562 7 มิถุนายน 2562 และ 22 ตุลาคม 2562 ณ โรงเรียนสาธิต พัฒนา กรุงเทพมหานคร	ข้อมูลบริบท ของการพัฒนา ชุมชนการ เรียนรู้ตลอด ชีวิตของ โรงเรียนสาธิต พัฒนา		

ระยะที่	กิจกรรม	ผู้เข้าร่วม	เครื่องมือ	วันและสถานที่	ผลผลิต	ผลกระทบ	ผลลัพธ์
2	พัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ กศน.อำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์	1. ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอหัวหิน (PE) 2. ครู กศน.ตำบล ครูอาสาสมัคร และครูศรช. จำนวน 13 คน (TE1-TE13)	แบบบันทึก .1 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แบบสังเกต .2 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน	9 ตุลาคม 2562 - 14 กุมภาพันธ์ 2563 ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์	ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ และร่วมกันพัฒนากระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน	เกิดชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ กศน.อำเภอหัวหิน	เกิดการพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้น
3	นำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน (Ex1-Ex10)	.1 สรุปวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน (ร่าง) แนว .2 ทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ประเด็น .3 คำถามสำหรับการวิพากษ์	27 สิงหาคม - 25 กันยายน 2563	ได้ขอคิดเห็นจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน	เป็นทางแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน	เกิดการยกระดับคุณภาพจัดการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนในภาพรวม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) พัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยดังนี้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการสัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรณีศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ประธานและสมาชิก วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะคาเดเมีย ดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแยกเป็นรายกรณีศึกษาได้ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร จากที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของศูนย์การศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร อาทิเช่น แผนแม่บทศูนย์การศึกษาการพัฒนาภูพาน ในแต่ละช่วงทศวรรษ และฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ได้ผลการวิเคราะห์ทั้ง 6 ประเด็นดังนี้

เป้าหมายหลัก

1.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายหลักดังนี้ แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ช่วงทศวรรษแรก (พ.ศ. 2530-2539) ระบุว่า ด้วยหลักภูมิสังคมได้ทรงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศจำนวน 6 ศูนย์

โดย “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร” เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริแห่งหนึ่ง ที่มีพระราชดำริให้จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525 โดยทรงพิจารณาเห็นว่าสภาพพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทั่วไปประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดินขาดความอุดม สมบูรณ์มีคุณภาพ ต่ำ ขาดแคลนน้ำ ส่งผลให้ทำการเกษตรไม่ได้ผล ราษฎรยากจนและยากไร้ เกิดการบุกรุกทำลายป่าทำให้เกิดปัญหาความแห้งแล้ง (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2530)

แผนแม่บทศูนย์ภูพาน ช่วงทศวรรษแรก (พ.ศ. 2530-2539) ระบุว่า “...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร เดิมเป็นป่าโปร่งคนไปตัดไม้สำหรับเป็นฟืนและใช้พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม ป่าไม้ที่อยู่เหนือพื้นที่ถูกทำลายไปมากจึงไม่มีน้ำในหน้าแล้ง น้ำไหลแรงในหน้าฝนทำให้มีการชะล้างหน้าดินบางลงและเกลือที่อยู่ข้างใต้จะขึ้นเป็นหย่อมๆ...” พร้อมกันนี้ ได้พระราชทานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของดินบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ว่า “...เป็นดินทรายดินเค็ม ขาดน้ำ...” โดยมีสาเหตุมาจาก

1. ปัญหาเกี่ยวกับดินสภาพภูมิศาสตร์โดยทั่วไปขาดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร อันได้แก่ ป่าไม้ ดิน น้ำ และแร่ธาตุต่าง ๆ โดยเฉพาะดินที่มีคุณภาพต่ำ เป็นดินทรายอุ้มน้ำได้น้อยและมีความเค็มของ ดิน

2. ปัญหาด้านแหล่งน้ำป่าไม้แหล่งน้ำตามธรรมชาติมีไม่เพียงพอ ทำให้ผืนดินขาดความชุ่มชื้น ส่งผลให้การเพาะปลูกพืชและการเกษตรกรรมอื่น ๆ ได้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนจึงประสบปัญหา รายได้ต่ำ ยากไร้ เป็นเหตุให้เริ่มบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของปัญหาด้านน้ำลำธารและระบบนิเวศ

3. ปัญหาด้านวิทยาการ ปัญหาดังกล่าวข้างต้นเป็นผลมาจากการขาดความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเทคนิควิทยาการเกษตรที่ถูกต้อง การปรับปรุงรักษาคุณภาพของปัจจัยการผลิตอย่างมีหลักวิชาการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ฯลฯ ตลอดจนการขาดความรู้เรื่องการตลาด กลไกราคา อันมีผล ต่อการผลิตและรายได้ของเกษตรกร

ปัญหาทั้ง 3 ประการที่กล่าวข้างต้น นับเป็นข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับเป็น ตัวอย่างให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้ (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2530)

แผนแม่บทศูนย์ภูพาน ช่วงทศวรรษแรก (พ.ศ. 2530-2539) ระบุว่า ด้วยพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูง สภาพดินเป็นดินทรายอุ้มน้ำได้น้อย ส่วน ใหญ่

เป็นพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้งทำให้การประกอบเกษตรกรรมได้ผลผลิตไม่ดีราษฎรประสบปัญหารายได้ น้อย ยากจน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินงานสนองพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงมุ่งบรรเทา ปัญหาความยากไร้ และยกระดับความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตของราษฎร มาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 ซึ่งมีหน้าที่หลักคือ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาทดลอง การเกษตรในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเพาะปลูก การประมง ปศุสัตว์ การพัฒนาป่าไม้การปรับปรุงบำรุง ดิน ฯลฯ เพื่อค้นคว้าวิธีการที่เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการนำไปขยายผล เผยแพร่สู่ราษฎร สามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาทดลองเพื่อค้นหาแนวทาง และ วิธีการพัฒนาด้านการเกษตรให้เหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพแวดล้อม เปรียบเสมือน “ต้นแบบ” ของความสำเร็จ เพื่อนำความรู้และเทคโนโลยีแบบเบ็ดเสร็จมาสาธิตและพัฒนาขยายผล เพื่อยกระดับ รายได้และความเป็นอยู่ของราษฎร ทำให้คุณภาพชีวิตของราษฎรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ถือกำเนิดขึ้นเพื่อเป็นแบบจำลองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและศึกษาวิธีการพัฒนาของภูมิภาคนี้อย่างเหมาะสม (ศูนย์ศึกษาการ พัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอภูพาน, 2530)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริมาเป็น เวลากว่า 3 ทศวรรษ ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของ ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เป็น “ต้นแบบการพัฒนาของภาค” และสามารถขยายผลการพัฒนาสู่ ราษฎรในพื้นที่ เป้าหมาย ทำให้ราษฎรมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ ความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม โดยยึด หลักการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ ผนวกกับหลักการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถ บพิตร รัชกาลที่ 9 โดยวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้สะท้อนออกมาใน การกำหนดแผนแม่บทแบบเบ็ดเสร็จมาตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เห็นความสำคัญในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อวางแผนงานพัฒนาโครงการฯ ให้มีลักษณะเบ็ดเสร็จ คือ รวมส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานร่วมกันเป็นทีมงานเดียวมีเป้าหมายวัตถุประสงค์การพัฒนา ในทิศทาง เดียวกัน เพื่อมุ่งขยายผลงานพัฒนาให้ราษฎรได้รับประโยชน์มากที่สุด สามารถพัฒนา อาชีพ และพัฒนาชุมชนซึ่งมีประเด็นสำคัญในแต่ละช่วงเวลาของแผนแม่บทแต่ละฉบับ ดังนี้

แผนแม่บทศูนย์ฯ ภูพาน ช่วงทศวรรษแรก (พ.ศ. 2530-2539) มุ่งเน้นด้านโครงสร้างพื้นฐาน การ พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบสาธารณูปโภค การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างการบริหารงาน การปฏิสัมพันธ์กับราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ การสำรวจตรวจสอบปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่ (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอภูพาน, 2530)

แผนแม่บทที่ศูนย์ฯ ภูพาน ช่วงทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2540-2549) มุ่งเน้นการริเริ่มงานวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยเพื่อหาแนวทางปฏิบัติ เป็นงานวิจัยที่มุ่งแสวงหาความรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ หรือ วิทยาการต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ หรือเป็นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาโดยตรง มีการทดสอบ ทดลอง จัดทำแปลงสาธิต เพื่อประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ และความเป็นไปได้ในการขยายผลเผยแพร่สู่เกษตรกร โดยเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม เช่น การเลี้ยงสุกร เกษตรกรมีความต้องการให้เลี้ยงง่าย กินง่าย โตไว การก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธารเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่พัฒนาด้านป่าไม้ (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2540)

แผนแม่บทศูนย์ฯ ภูพาน ช่วงทศวรรษที่สาม (พ.ศ. 2550-2559) มุ่งสู่การบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์และการขยายผลงานศึกษา ทดลอง วิจัยการขยายผลการดำเนินงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ เกษตรกรต้นแบบฯ เพื่อเป็นเครือข่ายการขยายผลองค์ความรู้สู่เกษตรกรต่อเนื่องจากเดิมโดยเน้น “การคิดและทำตามแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” รวมถึงการเตรียมพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยที่ทุกภาคส่วนของหน่วยงานร่วมได้เข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการจัดทำแผนการดำเนินงานทุกขั้นตอนตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2550)

แผนแม่บทโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2560 – 2564) มุ่งผลสัมฤทธิ์และการขยายผลงานศึกษา ทดลอง วิจัยการขยายผลการดำเนินงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการนำ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตและภูมิสังคมอย่างลงตัว พอดี พอเพียง รายละเอียดแผนแม่บทฯ จะประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลุ่มเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กรอบ แนวคิดการพัฒนา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งแผนแม่บทจะใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน รวมทั้งการจัดทำแผนงานและงบประมาณ และเป็นเครื่องมือในการจัดสรร ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดทำแผนแม่บทจะพิจารณาให้สอดคล้อง สนับสนุน สนองตอบวัตถุประสงค์ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ สำนักงาน กปร. ได้แก่ 1. เพื่อสร้างระบบข้อมูลองค์ความรู้พระราชดำริที่ครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อการเผยแพร่และใช้ ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และ 2. เพื่อขับเคลื่อนโครงการพระราชดำริและขยายผลองค์ความรู้พระราชดำริไปสู่การปฏิบัติอย่าง กว้างขวางและเข้มข้นสู่สังคมเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าประสงค์ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร) ได้แก่สังคมเข้มแข็งเกษตรกร

ก้าวหน้าการค้ามั่งคั่งและการท่องเที่ยว ยั่งยืน (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2560)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีวิสัยทัศน์ในการทำหน้าที่เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต สาธิต พัฒนา ขยายผลและบริการแบบเบ็ดเสร็จตามแนวพระราชดำริที่สอดคล้องกับภูมิสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนสู่ความอุดมสมบูรณ์ที่ยั่งยืน และมีพันธกิจในการศึกษาค้นคว้า ทดลองวิจัย เพื่อหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคมนำองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมไปสู่องค์กรและชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ เน้นการทำงานแบบบูรณาการพัฒนาระบบบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาล และได้กำหนดจุดมุ่งหมายร่วมและกรอบในการพัฒนาไว้ในแผนแม่บทของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2560-2564) ไว้ดังนี้ (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2560)

1. ยึดแนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบการพัฒนา รวมทั้งความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

2. ศึกษา ค้นคว้า ทดลองวิจัย การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินำการต่อยอดสู่นวัตกรรมใหม่ และนำผลสำเร็จสาธิตแสดงไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

3. ขยายผลการพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ อย่างบูรณาการ มุ่งพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรให้สามารถดำรงชีวิตและพึ่งตนเองได้ ขยายแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กว้างขวางสู่ประเทศเพื่อนบ้าน และพัฒนาศูนย์บริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

4. พัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่เป้าหมายให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง พัฒนาอาชีพรายได้ และพัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์

5. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริที่เรียบง่ายและสอดคล้องกับภูมิสังคม

นอกจากนี้ยังได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริที่พระราชทานไว้ให้ครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. ศึกษาทดลองวิจัยแนวทางและวิธีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริและต้นแบบความสำเร็จในลักษณะพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

2. เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียวบูรณาการดำเนินงานอย่างเป็นองค์รวมเป็นระบบครบวงจร

3. ขยายผลองค์ความรู้สู่ประชาชนโดยพัฒนาส่งเสริมฐานการผลิตด้านการเกษตรและอาชีพที่สอดคล้องกับภูมิสังคม เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้ประชาชนกินดีอยู่ดีพึ่งตนเองได้

4. พัฒนาคนและคุณภาพของคนให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมเพื่อสร้างความมั่นคงของมนุษย์

5. ขยายผลองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริเพื่อสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ เป็นภูมิคุ้มกันรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เชิงรุกแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อขยายผลสู่ระดับประเทศและ ประเทศเพื่อนบ้าน

เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยและพัฒนา ไว้ว่าศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จะเป็นแหล่งปัญญาที่ก้าวหน้าสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม มุ่งเน้นการศึกษาทดลองวิจัยตามแนวพระราชดำริได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เป็นการศึกษาวิจัยลักษณะต่อยอดงานวิจัยขั้นพื้นฐานและมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคมสามารถนำผลงานวิจัยขยายผลการพัฒนาไปสู่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการจัดเก็บสืบค้นเพื่อศึกษาวิจัยตามแนวพระราชดำรินับสนุนการทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2560)

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเป้าหมาย ได้ดังนี้

“ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เปรียบเสมือนที่ ๆ หนึ่ง เหมือนมหาวิทยาลัย ซึ่งใช้ทดลอง ค้นคว้าวิจัย ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทราธิราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ท่านทรงมีวิสัยทัศน์ที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาพื้นที่ที่เกิดขึ้นในภาคอีสาน โดยปัญหาที่ทราบกันดีอยู่ ได้แก่ ดินเสื่อมโทรม ดินที่มีอยู่ใกล้กลับไปเป็นดินที่มีวามเค็มสูง เป็นเกลือ ซึ่งใช้ในการผลิตเกลือสินเธาว์ พื้นที่ข้างใต้มีความเค็มสูง อีกประการหนึ่ง คือ ปัญหาด้านแหล่งน้ำ และป่าไม้ ทั้งสองอย่างนี้เป็นส่วนที่เอื้อกัน หากไม่มีแหล่งน้ำ ก็จะไม่มีการทำป่า ไม่มีป่า ก็ไม่มีที่อุ้มน้ำ และประการสุดท้ายคือ ปัญหาด้านวิทยาการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของคนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรส่วนใหญ่ เราใช้สิ่งที่เรียกว่าความเคยชิน หรือการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น บางคนประสบความสำเร็จจากการลองผิดลองถูก ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ถ้าหากสามารถทำให้วิทยาการเข้าถึงพวกเขาได้เร็ว นักวิชาการของหน่วยงานต่าง ๆ ทำวิจัย มีงบประมาณ พร้อมทั้งดำเนินการแล้ว ได้ผลสัมฤทธิ์ นำออกไปให้เกษตรกรใช้ได้เลย เป็นสิ่งที่ศูนย์ฯ ทำ” (MAC1)

“สิ่งที่เราทำอยู่มันทำหายอยู่อย่างหนึ่ง เราอาจจะเคยได้ยินว่า ขาดทุนคือกำไร ผมจำคำนี้มาใช้ เพราะว่าอะไร เพราะว่าหากเป็นชาวบ้านทำ ชาวบ้านขาดทุน คือทำให้เขาเป็นหนี้ แต่ถ้าผมทำ เรา

เป็นรัฐ เราไม่เป็นหนี้หรอก ปีหน้าก็มีงบประมาณมาอีก เพราะฉะนั้น รัฐบาลทุน แต่กำไรอยู่ที่ชาวบ้าน คุณอย่าไปทำ เราลองให้แล้ว กำไรของเขา สิ่งที่เราทำคือ ทำให้ดูว่าอย่าทำแบบนี้ ชาติทุนนะ” (S1c1)

“เราเน้นทดสอบปรับปรุงพันธุ์ให้ดี ทดสอบ มันมีพันธุ์มาเยอะ แต่จะมีไม่กี่พันธุ์ที่ปลูกได้ดี มันต้องเข้ากับภาคอีสาน พันธุ์ที่ได้มาแต่ละพันธุ์เป็นพันธุ์ที่ใช้ทางภาคกลางบ้าง แต่จะง่ายหน่อยถ้ามาจากทางขอนแก่นหรือที่ใกล้ขอนแก่น มันจะง่ายกับเราเพราะว่าพื้นที่มีความใกล้เคียงทางสิ่งแวดล้อม พอมาปลูก ก็จะได้ผลดี ซึ่งเราทำเพื่อชาวบ้านทั่วไป และเรามีโครงการวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์ ดูแลและทดสอบว่าที่ได้ผลดีมา เป็นไปตามที่รายงานหรือไม่ในพื้นที่นี้ รายงานอาจจะมามีค่าตัวเลขมาสูง แต่พอเอามาปลูกในพื้นที่ภาคอีสานแล้ว จะได้ผลจริงเป็นอย่างไร เราต้องตรวจสอบพื้นที่ก่อน ไม่อย่างนั้นถ้าเอาไปส่งเสริมทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ผลผลิตก็จะแย่ไปกันหมด เราเป็นตัวแทนของภาคอีสาน เมื่อมีหลายพันธุ์มาทดสอบ บางพันธุ์ก็ไม่เหมาะสมกับพื้นที่นี้ เราก็เลือกเอาเฉพาะพันธุ์ที่ได้ผลดีไปส่งเสริม” (S2c1)

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ประเด็นเป้าหมายหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร พบว่า เป้าหมายหลักเป็นการพัฒนางานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา และสร้างองค์ความรู้ด้านการเกษตร ผ่านกระบวนการทดลอง ค้นคว้าวิจัยได้เป็นนวัตกรรมใหม่ทางการเกษตร เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับเป็นตัวอย่างให้ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้ ค้นคว้าวิธีการที่เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการนำไปขยายผล เผยแพร่สู่ราษฎรนำไปประกอบเลี้ยงชีพได้ เป็นพื้นที่ที่ใช้ค้นหาแนวทาง และวิธีการพัฒนาด้านการเกษตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของราษฎรและชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ พัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ และเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตสำหรับผู้สนใจ

สมาชิกของชุมชน

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ สมาชิกของชุมชนดังนี้

แผนแม่บทโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2560 – 2564) ระบุว่าในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีลักษณะการดำเนินงานแบบผสมผสานร่วมกันในพื้นที่ ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ ดังนี้

1. กรมชลประทาน จัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาระบบชลประทาน
2. กรมป่าไม้ ดูแลป่าไม้ ผลิตกล้าไม้ วิจัยด้านป่าไม้ พืชอาหารและพืชสมุนไพร ส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่า
3. กรมวิชาการเกษตร ศึกษาทดสอบพันธุ์พืช ระบบการปลูกพืชและเทคโนโลยีการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ผลิตและขยายพันธุ์พืชที่มีคุณภาพดี แนะนำถ่ายทอดเทคโนโลยีวิชาการเกษตรแผนใหม่

4. กรมปศุสัตว์ สาธิต ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การฝึกอบรมให้บริการพัฒนาสุขภาพสัตว์ และบริการผสมเทียม จัดหา และขยายพันธุ์สัตว์

5. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ดูแลความเป็นอยู่และสุขภาพอนามัยของประชาชนในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ให้ถูกสุขลักษณะ ฝึกอบรมด้านสุขภาพโภชนาการและพิษสมุนไพรร

6. กรมพัฒนาที่ดิน ศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาการปรับปรุงบำรุงดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ การขยายพันธุ์พืชเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาดินภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน

7. กรมประมง ศึกษาพัฒนาประมงน้ำจืดให้เหมาะสมกับพื้นที่ ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืดชนิดต่าง ๆ เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่เกษตรกร ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะและสาธิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

8. กรมการข้าว ร่วมวิจัยพันธุ์ข้าวและรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตข้าว และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

9. กรมหม่อนไหมเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและบริหารจัดการ ด้านหม่อนไหมให้เป็นไปอย่างครบวงจร

10. กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชในเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับสมบูรณ์

11. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมสนับสนุนให้มีอุตสาหกรรมขนาดเล็กและอุตสาหกรรมในครัวเรือนในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

12. กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนส่งเสริมการนำความรู้ผลการศึกษาที่สำเร็จไปเผยแพร่สาธิตและขยายผลสู่ราษฎร ถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกี่ยวกับไม้ผล

13. กรมการพัฒนาชุมชนเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาของหน่วยงานต่าง ๆ ส่งเสริมอาชีพให้ราษฎรสามารถพึ่งตนเองได้

14. สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางดำเนินกิจการให้การสงเคราะห์การทำสวนยาง และการสงเคราะห์ปลูกแทนด้วยไม้ยืนต้นชนิดอื่นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ

15. ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย วางมาตรการ ส่งเสริมสนับสนุน การป้องกัน บรรเทา และฟื้นฟูจากสาธารณภัย

16. ตำรวจตระเวนชายแดนร่วมบริหารงานเครือข่ายศูนย์สาขาโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ซึ่งจะปฏิบัติงานใกล้ชิดกับศูนย์ฯ อีกด้วย ในการปฏิบัติงานเพื่อสนองพระราชดำรินในการช่วยเหลือเกษตรกร หน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานภายใต้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จะทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อดำเนินการแบบบูรณาการ ครบวงจร (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2560)

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับ สมาชิกของชุมชน ได้ดังนี้

“เราได้ข้อมูล เราได้ทีม หลังจากได้ตัวแทนหมู่บ้าน 1 คนแล้ว เราก็นำทีมลงไปทั้งเขต มีดิน ประมง ข้าว สาธารณสุข ปศุสัตว์ เติบ เจ้าหน้าที่จะมาจากหน่วยการเกษตรคนเดียวสามารถดูแล ได้หมดเลย ทั้งพืชไร่ เพาะเห็ด ในคน ๆ เดียว เมื่อลงไปปฏิบัติหน้าที่เป็นทีม เริ่มต้นคุยกับเกษตรกรว่า ต้องการอะไร จะไม่มีการบังคับเด็ดขาด ให้เลือกตามความสนใจ บางคนชอบข้าว เราก็ส่งให้ทีมข้าวไป ดูแล ประกอบไปกับทีมดิน เพราะว่าถ้าหากดินไม่ดี ข้าวก็ไม่สวย กำไรก็น้อย ทำอย่างไรที่ดินปลูกข้าว 1 ไร่ แต่สามารถทำกำไรได้มากกว่า 1 ไร่ นี่เป็นโจทย์ เป็นหน้าที่ของกรมข้าวไป เป็นต้น” (S3c1)

สรุปได้ว่าการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นสมาชิกของชุมชนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร พบว่า สมาชิกของชุมชนสามารถแบ่งได้ เป็น 2 ลักษณะคือ เจ้าหน้าที่จากสังกัดหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือ เกษตรกร ทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างการทำงานขององค์กร เป็นเจ้าหน้าที่จาก หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด กรมพัฒนาที่ดิน กรมประมง กรมการข้าว กรมหม่อนไหม กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และตำรวจตระเวน ชายแดน ดำเนินงานแบบบูรณาการครบวงจร ภายใต้การบริหารงานโดยผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งมาจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และสมาชิกของชุมชนอีกส่วนคือเกษตรกรที่ประสบปัญหา และสนใจต้องการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตร สมัครเข้ามาอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ร่วมเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้และการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษา พัฒนาภูพานฯ และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตน

กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเรียนรู้และ ลักษณะการเรียนรู้ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2560-2564) ระบุว่า ในการดำเนินงานสนองพระราชดำริจำนวน 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการศึกษาทดลองวิจัยและพัฒนา
2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการขยายผลพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้
3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการท่องเที่ยวเรียนรู้
4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการบริหารจัดการองค์กร

จากยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มี 3 ยุทธศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการศึกษาทดลองวิจัยและพัฒนา ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการขยายผลพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ และยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการท่องเที่ยวเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการศึกษาทดลองวิจัยและพัฒนา

มุ่งเน้นการศึกษาทดลองวิจัยตามแนวพระราชดำริได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เป็นงานศึกษาวิจัยในลักษณะต่อยอดงานวิจัยขั้นพื้นฐานและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคม สามารถนำผลงานวิจัยตามแนวพระราชดำริเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่ก้าวหน้าสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม ตลอดจนส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนการทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์

มุ่งเน้นเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่ก้าวหน้ามีนวัตกรรมใหม่ ๆ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคมสามารถนำผลงานวิจัยขยายผลการพัฒนาไปสู่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. รวบรวมทบทวนและวางแผนการศึกษาทดลองวิจัยตามแนวพระราชดำริให้ครบถ้วนสมบูรณ์
2. พัฒนาคุณภาพงานศึกษาทดลองวิจัยให้สามารถนำไปขยายผลสู่ประชาชนได้อย่างเหมาะสมกับภูมิสังคมและเกิดประโยชน์สูงสุด
3. มีการบูรณาการกับตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ และบูรณาการกับเครือข่ายให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน
4. เพิ่มองค์ความรู้และพัฒนาบุคลากรดำเนินงานวิจัยให้มีคุณภาพ

กลยุทธ์

1. ดำเนินการรวบรวมทบทวนจัดทำระเบียบและพัฒนาระบบข้อมูลการจัดเก็บผลการศึกษาทดลอง วิจัย และจำแนกประเภทสถานะไว้ให้ชัดเจน
2. พิจารณาผลการศึกษาทดลองที่เสร็จสิ้นแล้วและพิจารณาต่อยอดสู่นวัตกรรมใหม่
3. พัฒนาบุคลากรดำเนินงานวิจัยให้มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้

เป็นยุทธศาสตร์ในเชิงรุกที่มุ่งเน้นเผยแพร่ผลสำเร็จสู่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน มีการเพิ่มเครือข่ายการขยายผลทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และฝึกอบรมตามแนวพระราชดำริ โดยเฉพาะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการนำเสนอแนวพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ การสร้างงาน สร้างรายได้ตามสนับสนุนภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้เป็นที่ยอมรับต่อสาธารณะ

เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ที่ 2

มุ่งเน้นเผยแพร่ผลสำเร็จสู่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยยกระดับการพัฒนา สานิต และถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ พร้อมขยายผลสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์

1. การพัฒนาการเกษตรและอาชีพเพื่อยกระดับการดำรงชีวิต
2. การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการพัฒนา
3. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในอาชีพ
4. การพัฒนาส่งเสริมอาชีพนอกการเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือนเพื่อสร้างอาชีพเพิ่มรายได้และนำไปสู่วิสาหกิจชุมชน
5. การนำเสนอผลงานที่ประสบผลสำเร็จถอดเป็นองค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไปได้ (ในที่นี้องค์ความรู้ หมายความว่าความถนัดความถนัดหลัก การ หรือวิธีการที่ได้จากการศึกษาวิจัยหรือทดสอบสาธิตของศูนย์ศึกษา)
6. พัฒนาองค์ความรู้การเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรชุมชนเครือข่ายให้สามารถพึ่งตนเองได้
7. ส่งเสริมสุขภาพประชาชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในชุมชน
8. ส่งเสริมการจัดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริและสนับสนุน ภาคีเครือข่ายการขยายผล
9. เพิ่มศักยภาพศูนย์ศึกษาฯ ในการรองรับประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มเยาวชนทั้ง ภายในและต่างประเทศและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน

10. พัฒนาศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริให้สามารถรองรับการศึกษาดูงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและพัฒนาศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพัฒนาตามแนวพระราชดำริมี การจัดการแปลงเกษตรที่ได้รับคุณภาพมาตรฐานของการผลิตการเกษตรเพื่อส่งเสริมสุขอนามัยที่ดีของ ประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการท่องเที่ยวเรียนรู้ มุ่งเน้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนโดยพัฒนาศักยภาพของศูนย์ศึกษาฯ ตาม มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ คือ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากขึ้นได้รับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ และพัฒนาศูนย์เรียนรู้ให้ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยมีแนวทางสำคัญในการจัดการ การท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ เพื่อรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นศักยภาพในการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนการจัดการด้านการให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และได้กำหนด

กลยุทธ์

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ของให้ได้ตามมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ และระดับสากล

พัฒนาศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นที่ยอมรับใน ระดับประเทศ และระดับสากล (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์, 2560)

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ได้ดังนี้

“เรื่องการศึกษาค้นคว้าวิจัยพัฒนา เป็นยุทธศาสตร์เป็นเป้าหมายแรก ...โดย งานวิจัยจะต้องสอดคล้องกับแนวพระราชดำริทั้งหมด ทางสำนักงาน กปร. จึงจะให้ทำ หรือพระราชดำริที่เกิดขึ้นภายในศูนย์ฯ เท่านั้น แต่ผมมองว่ามันเป็นการตีกรอบเกินไป งานวิจัยของเราจะต้องตอบสนองรองรับในอนาคตด้วย ผมจึงเสนอท่านผู้ว่าฯ ให้ตั้งคณะกรรมการชุดวิชาการของศูนย์ฯ รวมผู้ทรงคุณวุฒิที่เราคิดว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิของเรา มาช่วยดูกรอบงานวิจัยทั้งหมด เรามีระบบกลั่นกรองมา มีกระบวนการกลั่นกรอง ไม่ได้เสนอมาสะเปะสะปะ ซึ่งทำให้งานวิจัยของเรามีพลังมากขึ้นตอบสนองยุทธศาสตร์ที่ 1 เราได้เริ่มทำแล้ว ปรับโครงสร้างที่ปรึกษาใหม่ อยู่ในช่วงกระบวนการแก้ไข ทั้งนักวิจัยและคณะกรรมการร่วมกันดำเนินงาน รวมทั้งหน่วยงานอีก 16 หน่วยงานที่เข้าร่วม เสนองานวิจัยที่สอดคล้องต่อแนวพระราชดำริ” (MAC1)

“ยุทธศาสตร์ด้านการขยายผลและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งส่วนที่เป็นพื้นที่สำคัญก็คือหมู่บ้านรอบศูนย์ ซึ่งยังไม่สามารถเป็นตัวแทนของภาคอีสานทั้ง 20 จังหวัดได้ แต่กำลังของเราสามารถทำได้เท่านี้ อย่างไรก็ตามในจังหวัดต่าง ๆ มักมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในจังหวัดนั้น ๆ อยู่ ซึ่งก็เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้ แม้จะไม่ได้เป็นศูนย์ที่ก่อตั้งจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ แต่เขาก็เรียนรู้ด้วยกระบวนการของเขาเอง สามารถใช้ได้เช่นเดียวกัน ชุมชนอยู่ได้ ชาวบ้านก็อยู่ได้... กระบวนการสอนให้คนรู้ คนเก่ง ผมว่าเราโอเค แต่คนเอาไปแล้วจะเก่งหรือไม่ นั่น ขึ้นอยู่กับเขาด้วย เป็นการเรียนรู้ของเขา คนเราเรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน...ฝ่ายขยายผลจะเป็นคนดูแล เชื่อมโยงทุกศูนย์การเรียนรู้ จะทำหน้าที่ในการออกไปหากลุ่มเป้าหมายซึ่งก็คือ 22 หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และมีหมู่บ้านขยายผลอีก 5 หมู่บ้าน นอกจากนี้จะมีหนังสือขอความอนุเคราะห์จากหมู่บ้านต่าง ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เราจะจัดคิวเพื่อส่งเจ้าหน้าที่ หรือ อาจให้พวกเขาเรียนรู้ภายในศูนย์เอง กล่าวคือ ทำหนังสือเข้ามาผ่านฝ่ายประชาสัมพันธ์เพื่อเข้าชมพื้นที่ เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ เมื่ออบรมเสร็จแล้วก็มีการสร้างเครือข่ายต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เราไม่ค่อยได้ส่งเจ้าหน้าที่ของเราออกไปเพราะคนเราไม่พอ ก็จะเป็นชาวบ้านมาเรียนรู้ที่นี่ แล้วกลับไปสอนคนของเขาอีกที เป็นแบบ train the trainer หากอยู่ไกล บางทีเราก็กส่งไปไม่ไหว นาน ๆ ที เราจะจัดคิวได้ และเราก็กไปดูกันว่าที่เขาดำเนินการเป็นอย่างไร”

(MAC1)

ลักษณะการขยายผล จะมีการดำเนินงานเป็นรูปแบบที่แน่นอน ในการคัดเลือกจะมาจาก 2 ส่วน ส่วนแรกจะมาจากงานขยายผล ออกไปสำรวจว่าเกษตรกรคนใดสนใจ และอีกส่วนหนึ่งมาจากผู้ที่มาศึกษาดูงาน โดยจะต้องผ่านการอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ก่อน

กระบวนการเรียนรู้ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จะเน้นเพื่อการแก้ปัญหาด้านการเกษตร โดยมีโจทย์ในการแก้ปัญหามาจากเกษตรกรในพื้นที่ทั้งนั้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ S4c1 ซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการไก่อดำภูพาน ได้เล่าประวัติความเป็นมาของการศึกษา และพัฒนาพันธุ์ไก่อดำภูพานไว้ ดังนี้

จุดเริ่มต้นของการพัฒนางานปศุสัตว์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานแห่งนี้ เริ่มมาจากการที่มีคนมาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งนี้เป็นจำนวนมาก วันหนึ่งคุณหมอบเดินตามกลุ่มผู้ดูงานกลุ่มหนึ่ง จำได้เลยว่าเป็นคุณลุงแก่ ๆ 2 คน ที่อยู่ข้างหน้า แล้วเกิดความสงสัยใจว่าไม่มีอะไรให้ดู ที่บ้านของเกษตรกรเองมีสิ่งที่น่าสนใจกว่านี้ เมื่อเป็นแบบนี้หลาย ๆ ครั้งเข้า จึงรู้สึกว่ายอมไม่ได้ อย่างไรก็ตามสิ่งที่แสดงอยู่ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ นั้น เป็นแบบนี้จริง กล่าวคือ ยังไม่มีอะไรจริง ๆ มีเปิดพื้นเมือง ไก่ธรรมดา มีไก่ไข่ เปิดไข่ วัวพื้นเมือง วัวนม ซึ่งบ้านเกษตรกรเองก็มี มันไม่ได้แตกต่างไปจากที่ชาวบ้านคุ้นเคยอยู่แล้ว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงไม่น่าสนใจเพียงพอที่จะเป็นแหล่งศึกษาดูงานของเกษตรกรในขณะนั้น

“...เพราะตอนที่ผมมาเนี่ย มีคนมาดูงานเยอะมาก แล้วเขาก็จะไม่รู้หรอกว่าผมเป็นใคร เพราะผมไม่ค่อยจะบอกว่าผมเป็นใคร ผมก็จะเป็นคนนึงจะเดินตามเขาไปเรื่อย ๆ คำพูดหนึ่งที่มันสะกิดใจผมมาก

เลยก็คือ จำได้เลยว่าเป็นคุณลุงแก่ๆ 2 คน ที่อยู่ข้างหน้าผม ถามว่า ไม่รู้จะให้มาดูอะไรนะ ไม่เป็นเรื่องเป็นราว ไม่มีอะไรน่าดูเลย ที่บ้านน่าดูกว่านี้ ถ้าไม่ได้จ้างให้มาดู ไม่ได้มีข้าวให้กิน ไม่ได้เอายากออกจากบ้านมาเคี้ยว ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาของในหลวง พอฟังเสร็จ เราสะท้อนใจเลย ว่า ถ้าเขามาดูแล้ว เขารู้สึกแบบนี้ แสดงว่ามันแย่วะ เราก็ได้ยินเสียงแบบนี้หลายครั้งเข้า ๆ เรา รู้สึกยอมไม่ได้...” (S4c1)

จากแนวพระราชดำริในการก่อตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานที่จะต้องเป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ ทำทุกเรื่องเพื่อเกษตรกร และเป็นศูนย์ต้นแบบ ทำให้คุณหมอเริ่มต้นกระบวนการพัฒนางานด้านปศุสัตว์ด้วยกระบวนการระดมความคิด และ SWOT ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ไม่สามารถใช้ได้จริง เพราะเครื่องมือซับซ้อนเกินไป เกษตรกรไม่พูดสักคำ หรือสิ่งที่ได้ไม่ตรงกับความเป็นจริง จึงมีการปรับกระบวนการให้สอดคล้องกับกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายเป็นการพูดคุยระหว่างมืออาหาร และชวนคุยในประเด็นที่เป็นปัญหา และต้องปรับปรุงแทน โดยผลลัพธ์ที่ได้มาตั้งเป็นเป้าหมายในการพัฒนา

“...เวที SWOT ที่ดีที่สุดของที่นี่ คือการเชิญชาวบ้านมานั่งกินส้มตำด้วยกัน นั่งกินข้าวแล้วก็คุยกันว่า เป็นอย่างไร ดูแล้วรู้สึกเป็นอย่างไร ทุกคนก็จะรู้สึกสนุกสนาน คุยกันโดยไม่รู้ว่าเป็นใคร ที่ได้ฟัง มันคือที่ที่ แยมมาก เสียใจที่มา ไม่อยากมาอีกแล้ว มาเพราะว่าคาดหวังว่าจะได้เห็นอะไรที่มันดี ๆ แต่ไม่เห็นเลย เราก็ถามไปว่า แล้วต้องการจะเห็นอะไร ถ้ามาเจอ มันก็ต้องเห็นอะไรที่มันประหลาด ๆ เห็นอะไรที่มันดี ๆ แต่มันต้องทำได้ด้วยนะ ไม่ใช่ดีจนกระทั่งทำไม่ได้ เพราะงั้นมันก็ต้องคาดหวังว่า ต้องเป็นของดีสิ เพราะมาศูนย์ของพ่อ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เพราะงั้นมันก็ควรจะมีอะไรได้ประทับใจ แล้วก็อยากเอากลับไปเลี้ยงที่บ้าน อยากเอาเทคโนโลยีกลับเอาไปใช้ที่บ้าน แล้วตอนนั้นละ ไม่มีชักอย่าง เราก็เริ่มเอาประเด็นพวกนี้มาตั้ง...” (S4c1)

หน่วยงานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์หลังจากที่ได้ประเด็นความต้องการเหล่านี้ของเกษตรกรมา จึงเริ่มเสาะแสวงหาสิ่งที่ดีพอมาแนะนำ มีการพูดคุยกันในหน่วยงานว่าจะทำอะไรได้บ้าง และตัดสินใจว่าจะเป็นไก่เป็นลำดับแรกเริ่ม ด้วยไก่เป็นสัตว์ที่มีวงชีวิตสั้นมาก ประมาณ 5-6 เดือน ก็ให้ไข่แล้ว จึงน่าจะเริ่มจะไก่เป็นอันดับแรก จากการระดมสมองด้วยกันกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน พันธุ์แรกคือ ไก่ชน เพราะคนแถวนี้ชอบไก่ชน แต่พบว่า ไก่ชนตัวหนึ่ง 5,000 บาท 10,000 บาท 20,000 บาท และมีรายละเอียดหลายอย่างที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติม ในการเลี้ยงและดูแล อีกทั้งยังมีประเด็นในเรื่องการพนัน และเป็นการทรมานสัตว์ด้วย เมื่อทบทวนแล้วว่าเป็นโครงการพระราชดำริ ไม่สามารถทำได้ ทั้งขัดต่อศีลธรรมและ แนวพระราชดำรัสทั้งหมด ประเด็นการพัฒนาไก่ชนจึงตกไป

เมื่อพิจารณาและทบทวนแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พบว่ามีแนวคิดในการพยายามพัฒนาพันธุ์กรรมท้องถิ่นให้มีมูลค่าสูงขึ้น ทางหน่วยงานศึกษาและพัฒนาปศุสัตว์จึงตามหาไก่ดำและพบที่หมู่บ้านหนึ่งในจังหวัดสกลนคร นำมาพัฒนาพันธุ์มาเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้กระดูกดำ โดยใช้เวลาประมาณ 3 ปี เมื่อเห็นว่าได้ผลตามที่ต้องการแล้วจึงนำออกขาย

ผลให้เกษตรกร แต่เมื่อนำออกไปเผยแพร่แล้ว ปรากฏว่า ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ด้วยภาพลักษณ์ของหน่วยงานที่ไม่ดีด้วย ไม่มีใครรู้จักเหมือนตอนนี้อย่างนี้ และหัวหน้าหน่วยงานเป็นนายสัตวแพทย์ ก็ไม่เป็นที่น่าเชื่อถือของชาวบ้าน และเมื่อย้อนกลับมาพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นจึงพบว่า ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นเป็นเพราะสิ่งที่นำออกไปเผยแพร่ นั้น ขาดการให้ความรู้แก่ชาวบ้านก่อน เพราะคนแถวนี้รับประทานไก่ขาว ทำลาบไก่ ต้มกระดูกไก่ เป็นเนื้อขาว รู้สึกอยากรับประทาน แต่เมื่อนำไก่ดำไปทำอาหารอาหารออกมาเป็นสีดำไม่น่ารับประทาน เหมือนไก่เป็นโรค เกษตรกรจึงไม่เลี้ยง จึงเป็นโจทย์ใหม่ที่ทางหน่วยงานจะต้องศึกษา และสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านโดยการสร้างความน่าสนใจให้ไก่ดำว่า ไก่ดำมีสารพิเศษด้านอนุมูลอิสระ เป็นสารต้านมะเร็ง เป็นสารชะลอความแก่ และที่สำคัญเป็นสารโปรตีน ทำให้แข็งแรง พร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เข้าใจง่ายกับความเชื่อที่ว่าสมเด็จพระจักรพรรดิจะเสวยไก่ดำทุกคืนทางเจ้าหน้าที่ใช้ความเชื่อควบคู่ไปกับการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน จนในที่สุดก็สำเร็จทุกคนเชื่อและเริ่มเลี้ยงไก่ดำ ผ่านไปประมาณหนึ่งปี คำถามเดิมก็กลับมา ปัญหาที่ว่าชาวบ้านไม่เชื่อนั้นไม่มีแล้ว ชาวบ้านเชื่อ แต่คนถามไม่ใช่ชาวบ้านแล้ว เป็นผู้ที่เดินทางมาดูงาน ซึ่งทำงานสายวิทยาศาสตร์โดยตรง ทั้งนักโภชนาการ สัตวแพทย์ สัตวบาล เกษตรกร ว่าจริงหรือไม่ สิ่งที่ทางหน่วยงานได้เผยแพร่ออกไป จึงได้มีการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางการแพทย์และงานวิจัยต่าง ๆ อย่างจริงจังเพื่อนำมาอ้างอิงมากขึ้น และยังมีผลทำให้คนอยากเลี้ยงไก่ดำมากขึ้นอีก กระแสการส่งเสริมมากขึ้น และเป็นโจทย์ต่อเนื่องให้ทางหน่วยงานจะต้องทำต่อไป ในด้านการตลาด เพราะเป้าหมายของการส่งเสริมการเลี้ยงเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียวมันไม่เพียงพอ สิ่งที่จะต้องยั่งยืน จะต้องทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพียงพอ

การทำการตลาดของหน่วยศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์ เกิดขึ้นหลังจากที่ทางศูนย์การศึกษาพัฒนาภูพานฯ ใช้เวลาเป็นปีในการแจกไก่ดำส่วนแรกออกไป ให้แก่ชาวบ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และเห็นช่องทางในการทำตลาด จึงเริ่มมีการเปิดขายให้แก่ผู้ที่ติดต่อมา ผู้ซื้อที่ต้องการไก่ดำภูพานสามารถติดต่อผ่านศูนย์ฯ และศูนย์ฯ ทำหน้าที่การนัดและเป็นสื่อกลางให้ผู้ซื้อและเกษตรกรติดต่อกัน ซึ่งเกษตรกรบางสวนสามารถทำตลาดต่อได้เอง บางคนหัวก้าวหน้า เมื่อขายแล้วไม่ใช่ขายแต่ไก่อย่างเดียวแต่ต้องสอนวิธีการเลี้ยงด้วย เป็นการแบ่งเบาภาระของศูนย์ และที่สำคัญเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนทัศนะ ระหว่างผู้ซื้อ และเกษตรกร ผู้ซื้อจะได้รับความรู้จากเกษตรกรโดยตรง เป็นการขายไก่พร้อมองค์ความรู้ ซึ่งเป็นความรู้จากประสบการณ์ตรงของเกษตรกร มีความน่าเชื่อถือกว่าเพราะชาวบ้านเลี้ยงจากประสบการณ์จริง มันยากหรือง่าย เขาจะบอกกันเอง

“...ส่วนน้อยค่ะ ที่เพาะมาแล้วขายไม่ได้ แต่ส่วนมากคือที่เขากิน ด้วยความที่เราขายผลไปแล้วบ๊อบ บางคนเป้าของเขาคือเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนของเขา เพื่อเป็นโปรตีนในครอบครัว เลี้ยงกินไข่ หรือว่ากินเนื้อ แต่ว่าบางคน บางบ้าน เลี้ยงไปแล้วมันเยอะ ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร เอาไปขายก็ไม่มีหัว

การค้าว่าจะไปขายที่ไหน ไม่รู้จะอย่างไร ถ้าเขามาที่เรานะ หรือว่า ไทมาหาเรา เราก็จะเป็น ศูนย์กลาง ประชาสัมพันธ์ให้ว่าจุดนี้ เรามีไก่ดำขายนะ เราจะเป็นผู้ประสานให้ แต่เราไม่นำสัตว์มา ขายที่เรา ให้เขาติดต่อกันเอง เรื่องราคา เรื่องอะไร เขาจะเป็นคนกำหนดเอง ขายเอง...” (S5c1)

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีบางส่วนที่ไม่อยากขาย ไม่อยากคว่นวาย ต้องการขายให้ศูนย์ฯ เพราะง่าย ทาง ศูนย์ฯ ก็ยินดีรับให้เจ้าหน้าที่ออกไปซื้อ โดยรับมาในราคา 150 บาท และขายออกในราคา 250 บาท ทำตัวเป็นพ่อค้าคนกลาง เมื่อเป็นดั่งนั้น ชาวบ้านก็จะรู้สึกได้ว่าอยากขายเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์หนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชทานไว้ คือ พระราชทานให้ เบ็ด นักรบเมืองจะให้ปลา เพราะฉะนั้น จึงพยายามสอนให้เขาทำการตลาดด้วยตัวเอง ถ้าทำ การตลาดด้วยตัวเอง ยอมเหนื่อย ก็ควรจะได้กำไรเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่ถ้าคิดจะสบายแล้วพึ่งระบบ ราชการ ก็ควรจะถูกพันหัวแบะแบบนี้ เพราะฉะนั้น ก็จะเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรขยับ ตัว จากเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นเกษตรกรพร้อมจะขาย เป็นพ่อค้าน้อยไปในตัว นั่นคือวิธีการทำงาน ให้ทุก คนต้องเรียนรู้วิธีการ ถึงแม้ว่าจะยากแต่ยั่งยืน ส่วนทางศูนย์ฯ จะถอยตัวเองออกมา

“...เราใช้ชื่อ ไก่ดำภูพานมาเลยตั้งแต่ต้น เพราะผมรู้สึกภูมิใจกับโครงการในพระราชดำริแห่งนี้ และที่ ผมทำงานทั้งหมด ทีมงานทั้งหมดทำงาน เราใช้แนวพระราชดำริ พระราชดำรัสของในหลวงในการ ทำงาน เพราะนั้นต้องบอกว่า หนึ่งสิ่งที่เราอ่านพระราชดำรัสและสรุปเอาไว้นะ มันมีแนวมาตลอดที่เรา ใช้กับทุกชนิดสัตว์ก็คือ 1. พันธุ์สัตว์ต้องเลี้ยงง่าย 2. เทคโนโลยีในการเลี้ยงต้องเป็นแบบง่าย ๆ 3. อาหารสัตว์ต้องหาได้ในท้องถิ่น 4. สัตว์ตัวนั้นต้องปรับตัวในเข้ากับสภาพโรคระบาด สภาพอากาศ สภาพภูมิสังคมของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี 5 เมื่อเกษตรกรเอาไปเลี้ยงแล้ว สามารถบริโภคเป็นอาหาร โปรตีนของครัวเรือน และถ้าจะจำหน่ายต้องมีกำไรด้วย ยิ่งใหญ่มากเลยนะ คำพูดของในหลวง แล้ว เราสรุป 1 ตอน มาได้ 5 ข้อ เพราะนั้นไก่ดำ ผ่านทั้งห้าข้ออย่างบริบูรณ์เราถึงส่งออก...” (S4c1)

หลังจากเผยแพร่พันธุ์ และการเลี้ยงไก่ดำภูพานไปได้ระยะประมาณ 4-5 ปี ก็พบปัญหาเข้ามา หนึ่ง ในนั้นคือไก่ดำนั้นดำเกินไป ไม่ถูกโฉลก จึงเป็นโจทย์ให้ทางหน่วยศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์พัฒนา สายพันธุ์ไก่ดำที่มีขนสีขาว และมีเนื้อสีดำนเหมือนเดิม เปิดตัวในฐานไก่ดำภูพาน 2 และในเวลาต่อมาได้ พัฒนาเป็นไก่ดำภูพาน 3 สีเหลือง และไก่ดำภูพาน 4 ไก่ดำสายไก่ไข่

จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของการพัฒนาพันธุ์สัตว์แต่ละสายพันธุ์มาจากความต้องการข้างนอก ที่นี้ ริเริ่มมาเพียงสายพันธุ์เดียวคือ ไก่ดำภูพาน ซึ่งก็เริ่มต้นจากการที่พบว่าชาวบ้านที่มาดูงานที่นี่แต่ไม่ ประทับใจ ถูกตำหนิ แล้วจึงเกิดการค้นหาคำตอบเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน และ เกษตรกรทั้งสิ้น

“...ที่นี้ โจทย์วิจัยมาจาก farmer request ของ farmer แต่ก็ต้องตีโจทย์ความต้องการของ farmer ให้ดีกว่าเขาต้องการอะไร เพราะฉะนั้นคำดำ ก็คือrequest หนึ่ง request ที่ว่า สีอะไรดี ไม่โอเค มัน

นำเปื้อแล้ว ดำกับขาว lucky color อยากกินไข่เพราะไม่อยากจะฆ่าไก่ ก็คือ request มันก็จะถูกตอบ
 โจทย์ไปเรื่อง ๆ ตาม เพราะฉะนั้น ก็จะเป็น response ไปเรื่อย ๆ และเป็นนิยาม ผมว่าถูกแล้ว และ
 ผมว่าท่านทรงมีอัจฉริยภาพมากในการให้นิยาม เราก็คือความตามสิ่งที่ท่านคิดว่าจะทำให้มันมีชีวิตได้
 อย่างไร เราก็ dynamic ของเราไปเรื่อย ๆ ๆ ๆ ๆ มันก็รอดติดตามชมเรื่องของไก่ของเราไปเรื่อย ๆ ไก่
 ดำภูพาน never die..." (S4c1)

หลังจากที่ทางหน่วยศึกษาและพัฒนางานปศุสัตว์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้ตอบสนอง
 ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไปได้ประมาณ 3 ปี ก็เริ่มมีเสียงเรียกร้องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงหมู
 อยากรู้ก็ตาม ที่นี้มีหมูพันธุ์หม่วยซานซึ่งเป็นพันธุ์ที่รัฐบาลจีนได้นำเข้ามาถวายสมเด็จพระเทพฯ เลี้ยง
 อยู่แล้ว แต่ปัญหาคือหมูพันธุ์ดังกล่าวเนื้อน้อย มีแต่มัน เกษตรกรต้องการได้พันธุ์ที่เลี้ยงง่าย เนื้อเยอะ
 ลูกตก จึงเกิดกระบวนการในการเรียนรู้และพัฒนาสายพันธุ์หมูหม่วยซาน โดยนำไปผสมกับพันธุ์
 พื้นเมืองสกลนคร ผสมกับพันธุ์นิวออร์คเจอร์ซีของยุโรป ผสมไปมา ใช้เวลา 3 ปี ก็ได้สุกรภูพาน ซึ่งมี
 ผิวดำ ลูกตก เนื้อแดงเยอะ เลี้ยงง่าย โตเร็ว หนึ่งตัว ถูกต้องตามลักษณะความต้องการของเกษตรกร
 ทุกอย่าง หลังจากนั้นจึงเริ่มส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปเลี้ยง ได้ผลตอบรับดีมาก ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้
 เรียกได้ว่า หมูดำภูพานสามารถเลี้ยงได้ในทุกภูมิภาค และทดแทนหมูหม่วยซานได้เป็นอย่างดี คล้อย
 มาเป็นสิบปี จึงมีกระแสโรบูตะ ซึ่งหมูภูพานเองก็มีสีดำเล่นเดียวกัน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้
 โอกาสตามกระแสนี้ไปด้วย กลายเป็น ภูพานคุโรบูตะ

เช่นเดียวกับการทำตลาดไก่ดำภูพาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ก็มีการสอนวิธีการเลี้ยง การใช้
 เทคโนโลยีเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีที่สุดแก่เกษตรกร ระหว่างการพัฒนาที่มีความต้องการของเกษตรกร
 เพิ่มเข้ามาเรื่อย ๆ ทางศูนย์ฯ ทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการพัฒนา แก้ปัญหา และตอบสนองความ
 ต้องการดังกล่าว อยากรู้ก็ตาม ระหว่างการพัฒนาพันธุ์ไก่ดำ หมูดำ ก็มีการศึกษา และพัฒนาพันธุ์
 สัตว์อื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กันด้วย แต่ว่าไม่ประสบความสำเร็จ แต่ความล้มเหลวนี้เป็นส่วนหนึ่งของพระ
 ราโชบายในการทำงาน คือ ขาดทุนคือกำไร ทำได้รู้ว่าสัตว์พันธุ์นี้ที่พัฒนาขึ้น ไม่เหมาะสมสำหรับการ
 ส่งเสริมให้เกษตรกร วิเคราะห์ให้เห็นว่าขาดทุนแน่นอน หากนำไปเลี้ยง เช่น ไก่วง เป็นต้น

แน่นอนว่าหลังจากมีไก่ดำ หมูดำ มาถึงในส่วนของความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงวัว ถึงแม้ว่าจะ
 เป็นเกษตรกรคนละกลุ่ม แต่เวลาเข้ามาศึกษาดูงานภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จะมาพร้อม
 ๆ กัน ซึ่ง S4c1 ยอมรับว่าเป็นโจทย์ที่ยากมาก เพราะไม่รู้ว่าจะเริ่มจะจุดไหน ที่นี่คือจังหวัดสกลนคร
 หากจะทำเรื่องวัวนม ก็มีสหกรณ์วัวนมที่ติดอยู่แล้ว วัวเนื้อก็มีสหกรณ์โพยงคำอยู่เช่นกัน อยากรู้ก็
 ตาม พบว่าที่อำเภอดงเจริญ จังหวัดสกลนครมีวัวท่าจิมะ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่ทางประเทศญี่ปุ่นนำ
 เข้ามาถวายสมเด็จพระเทพฯ โดยเป็นได้ทั้งวัวเนื้อและวัวนม ประเทศไทยนำมาศึกษาในเรื่องวัวนม
 ได้ผลออกมาไม่ดี จึงรักษา และคุมกำเนิดเอาไว้ เพราะเป็นสัตว์พระราชทาน ทางศูนย์ศึกษาการ
 พัฒนาภูพานฯ ได้ขอฝูงวัวนี้มาได้ มีจำนวน 5-6 ตัว อยากรู้ก็ตาม จากงานวิจัยที่ศึกษามารายงานว่า

วุ้นพืชนี้ไม่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงในประเทศไทย และได้ปิดโครงการไปเรียบร้อยแล้ว ทำให้การเสนอโครงการเพื่อศึกษาและพัฒนาสายพันธุ์นี้ยังไม่ได้รับการอนุมัติ ทางทีมงานจึงค้นคว้าและศึกษาด้วยกำลังเท่าที่หน่วยงานจะทำได้ กล่าวคือ ใช้บ้านคนงานเก่า ๆ ที่มีอยู่ทำเป็นคอกเพื่อเลี้ยงวุ้น 3 ตัว พร้อมกับปรับวิธีการเลี้ยงให้เหมาะสมกับสภาพบริบท จากการศึกษาว่าการเลี้ยงวุ้นเนื้อเพื่อให้ได้คุณภาพจะต้องเลี้ยงด้วยเบียร์ นวดตัว ใช้หญ้าอย่างดี อาหารชั้นสูตรจำเพาะ ซึ่งทั้งหมดนั้นขัดต่อหลักแนวพระราชดำริที่เน้นเลี้ยงง่าย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้น ทางทีมงานจึงปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงจากเบียร์เป็นสาโท ถอดสูตรอาหารชั้นที่ได้มาแล้วเอาไปประยุกต์ เลี้ยงด้วยหญ้าที่หาได้ในละแวกนั้น นวดตัวด้วยแผนไทย เปิดเพลงหมอลำ ส่วนอุณหภูมิต่ำ ๆ ทำไม่ได้ ไม่เป็นไร ลองเลี้ยงดูขุนยาว ๆ ใช้เวลา 12 เดือน 15 เดือน 18 เดือน ผลออกมาได้ดีมาก ได้เกรด 4.5 จากคะแนนเต็ม 5 ด้วยคุณภาพไขมันที่แทรกอยู่ในเนื้อ หลังจากนั้นจึงได้แจกจ่ายให้ทดลองชิม ซึ่งได้ผลตอบรับดีมาก ทางทีมงานรู้สึกดีใจมาก นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้นำขึ้นถวายสมเด็จพระเทพฯ อีกด้วย จนกลายเป็นวุ้นดำ หนึ่งในสามตำหนักศรัทธาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

“...เพราะฉะนั้นตัวอย่างที่ทำให้เขาคุ้นเคย จะต้องง่าย เหมาะสำหรับเกษตรกรเอาไปปรับใช้ อย่างเหล็กรดจริง ถ้าเป็นผมแนะนำก็จะไม่ให้ทำแบบนี้ มันเปลือง ใช้ที่ถูก เพราะแค่วัวตัวเดียว ลดต้นทุน แค่ออกละบนล่าง เพราะยังงี้ก็ออกไม่ได้อยู่แล้ว นี่คือนี่ที่เราต้องแนะนำเกษตรกร ถ้าชาวบ้านอาจจะไม่ต้องใช้เหล็กก็ได้ ใช้ไม้ที่มันมีความแข็งแรงทดแทนได้...” (S1c1)

“...เรารู้สึกดีใจ เราก็ก็นำไปให้ ผู้ใหญ่ กปร. หลายท่านชิม แล้วก็มีคนนั่งใจดีมาก บอกทำไมไม่ถวายท่าน ท่านไหนพี่ ท่านสมเด็จพระเทพฯ ท่านโปรดเนื้อนะ แล้ววุ้นนี้เป็นของท่านด้วย ทำไมหมอไม่ถวายท่าน เอามาเถอะ เดี่ยวจัดการให้ ผมก็เลือกที่คิดว่าดีที่สุดส่งไป ไม่น่าเชื่อ กลางคืน รถทัวร์ด้วยนะ บ้านนอกมาก ไปถึงเช้า เอาเข้าวังสระปทุมช่วงสาย โชคดี ท่านว่างพอดี ท่านก็เลยเซฟเอง ทำชาบู ๆ เย็นนั้นท่านก็ทำให้ในหลวง ร. 9 เสวยต่อ ทั้งสองพระองค์ตรัสว่าอร่อยมาก เหมือนกับที่ท่านเคยเสวยที่ญี่ปุ่น นี่มีคนถอดมาให้ซะ ไม่ได้ฟังเอง ในหลวงมีพระราชดำรัสต่อพระเทพฯ ให้มาดูว่าคืออะไร ท่านมาที่นี่ ในขณะที่ ผมไม่ได้เตรียมพร้อมอะไรเลย อย่างไรก็ตาม คอกก็ไม่ได้ถูกเช็ดไว้เพื่อการเสด็จทุกอย่างโลว์มาก ไม่มีอะไรเตรียมเลย ไม่มีผักชีแม้แต่ต้นเดียว ท่านเสด็จเข้ามาที่นี่ ตรัสว่าฉันทิมแล้ว อร่อยมาก อยากให้ทำต่อ ท่านจะกลับมาเยี่ยมใหม่ ให้ทำต่อไป...” (S4c1)

ทั้งนี้ หน่วยศึกษาและพัฒนางานปศุสัตว์ยังคงพัฒนาสายพันธุ์อื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งกระต่ายควายนม และแพะ ซึ่งทั้งหมดเกิดจากความต้องการของชาวบ้านและในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาการเทคโนโลยีทางการเกษตรให้แก่ท้องถิ่นอย่างยั่งยืนโดยตลอด

“...ทั้งหมดเกิดขึ้นเพราะชาวบ้าน เป็น request ของชาวบ้าน แล้วก็ความคาดหวังของชาวบ้าน เพราะฉะนั้นเราแบกความคาดหวังของชาวบ้านไว้ด้วยความสนุก ไม่ได้แบกความคาดหวังไว้ ด้วย

ความเครียด เราไม่เคยบอกว่า อีก ปีหนึ่ง สองปี สามปี เราจะมีพันธุ์ใหม่ะ เราจะมีนวัตกรรมใหม่มีัยไม่รู้ รู้แต่ว่า อารมณ์ตอนนั้นมีใครบอกให้เราทำอะไร เราก็จะทำตามสิ่งที่เขาต้องการ นั่นคือแนวการทำงานของเราครับ...ที่นี้ท่านบอกว่า เป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต ที่แรกแปลไม่ออกเลยนะ เข้าใจว่าไอ้ที่วังๆ อยู่เนี่ยคือมีชีวิตแล้ว อาจจะเป็นที่เดียว ที่เป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต คือมันมีชีวิตจริงๆ และเคลื่อนไหวได้ แต่สำหรับผมในตอนี้ คำว่าพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตเนี่ย มันเหมือนน่าจะเป็นเหมือนนาฬิกาที่มีชีวิต เดินอยู่ตลอดเวลา มีการปรับเปลี่ยน มีการทำให้มีการเคลื่อนไหว มีการทำ renovate มีอะไรใหม่ๆ มาทำให้เกษตรกรดูตลอดเวลาต่างหาก คือคำว่าพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต ในความหมายที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 อยากให้เป็น..." (S4c1)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ Mc1 เกษตรกรบ้านน้อยจอมศรี อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผู้ที่ได้อบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ เป็นเกษตรกรต้นแบบและเปิดพื้นที่ของตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางการเกษตร และเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่สำคัญให้ผู้ที่ต้องการศึกษาดูงานเข้ามาศึกษางานอย่างต่อเนื่อง

Mc1 ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาที่จะเป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจนเปิดสวนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรอย่างทุกวันนี้ว่าแต่เดิมนั้นทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาตั้งแต่ปี 2537 เริ่มปลูกพริกอย่างเดียวเป็นอย่างแรกเพราะหวังว่าจะรวย เป้าหมายคือเงิน เพราะว่าเป็นคนยากจน ปลูกพริกไว้ 3 แปลง ขายได้ 3,000 บาท คิดว่าถ้าหากปีหน้าปลูก 5-6 ไร่ ก็น่าจะได้เป็นแสน เมื่อเห็นเพื่อนบ้านปลูก แต่เมื่อมีผลผลิตออกมา พอจะขายกลับขายไม่ได้ ราคาตกต่ำ เพราะไม่มีการวางแผนการจัดการการปลูก และในขณะเดียวกันระหว่างที่ปลูกพริกนั้น ได้ปลูกดาวเรืองไปด้วย ประมาณ 2-3 แปลง ขายได้ 3,000-4,000 บาท ก็คิดอีกว่าหากปลูก 5-6 ไร่ ก็น่าจะได้ 2-3 แสน จึงเปลี่ยนจากการปลูกพริกมาปลูกดาวเรือง แล้วก็เปลี่ยนไปทุกปี ๆ ปีละอย่าง จนถึงปี 2553 เรียกว่า ล้มเหลวทุกอย่างมาตลอด กู้เงินจาก ธกส. มาปลูกหวังว่าจะได้เงิน แต่ขายไม่ได้ เลี้ยงกบ ขายได้วันละ 1 กิโล ๆ ละ 80 บาท จะขายก็ขายไม่ได้ สุดท้ายก็ต้องเอาไปแจกชาวบ้าน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาที่ Mc1 ทำการเกษตร โดยเช่าที่จำนวน 10 ไร่ เดือนละ 15,000 บาท ทำไปได้แบบประคับประคองเรื่อย ๆ ได้รายได้เพียงพอค่าเช่าเท่านั้น เพราะช่วงที่ผลผลิตออกมาจะเป็นช่วงที่ราคาต่ำที่สุด เมื่อคิดได้ดังนั้น จึงเริ่มทำจดบันทึกการตลาด

ในช่วงปี 2553 ได้มีโอกาสเข้าไปอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ทำให้ความคิดเปลี่ยน ได้เรียนรู้ เจ้าหน้าที่บอกว่า ทำเกษตรเดี่ยว ๆ เป็นอย่างไร ขาดทุนใช้หรือไม่ โดนกดราคา ต้องทำเกษตรผสมผสาน แล้วได้มองย้อนดูตัวเอง พบว่า ที่ผ่านมามาตนเองทำเกษตรเชิงเดี่ยวอย่างเดียว ขาดทุนตลอด จึงลองปรับเปลี่ยนเป็นการทำเกษตรผสมผสานในบริเวณพื้นที่ที่เช่า ปลูกทุกอย่าง โดยเอาสมุดบันทึก

การตลาดที่เคยได้บันทึกไว้มาเป็นข้อมูล นำความรู้ที่อบรมเรื่องเกษตรผสมผสานมารวมกับการทำบันทึกการตลาด มารวมกัน ผลจากการทำเกษตรผสมผสานโดยใช้ข้อมูลจากบันทึกการตลาด ทำให้ในปี 2554 จากเดิมที่เคยมีรายได้ปีละ 10,000-20,000 บาท กลายเป็น 700,000 บาท ในปีนั้น ปีเดียว บนพื้นที่เดิมขนาด 10 ไร่ เพียงแค่ปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรผสมผสาน หลังจากนั้น ปี 2555 มีการพัฒนา ทำเกษตรหนักแน่นขึ้น รายได้จึงเพิ่มขึ้นประมาณล้านกว่าบาทในปีถัดมา จึงได้เริ่มปลดหนี้ และเก็บหอมรอบริบซื้อที่ดินเป็นของตัวเองได้ในที่สุด จนในปัจจุบัน เรียกได้ว่า อยู่ตัว ได้รายได้ต่อปีล้านกว่าบาท จากการขายต้นกล้า ปลูกลูกพีช เลี้ยงกบ ปรับจากการขายผลผลิตเป็นการขายเมล็ดพันธุ์ ค่อย ๆ ปรับให้เข้ากับวิถีชีวิต พร้อมทั้งเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร เป็นเครือข่ายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อีกด้วย

“...ไปอบรมที่ศูนย์ ช่วงปี 53 กลับมาก็มาเปลี่ยน ตื่นมาก็เปลี่ยนเลย วันถัดมาเปลี่ยนเลย เอาสมุดบันทึกการตลาดเล่มนั้นมา วันนั้น สมอาก็เปลี่ยน การกระทำก็เปลี่ยน เจ้าหน้าที่ที่สั่งมา มาแนะนำ ช่วยกันคิดว่าจะทำแบบใด ๆ ตอนนั้นก็ยังอยู่ตรงที่เช่าอยู่ เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ก็มาปรึกษากันว่าจะปลูกลูกพีช อันนี้ดีมัย อันนี้ดีมัย ส่วนมากก็เป็นสามัคคีด้วยที่ช่วยคิดว่าจะเอาอะไรมาปลูก แล้วเอาสมุดเล่มนั้นมาวาง เลือกเอง ตอนแรกปลูกลูกพีชระยะสั้นก่อน เป็นผัก แต่ถึงจะขายได้เร็วถ้าช่วงนั้นราคาไม่ดี ก็เอาอย่างอื่นลง เพราะแต่ละรอบเดือนมันจะมีของอันนี้แพง อันนี้แพง อันนี้แพง ซึ่งเรารู้ว่าแต่ละอย่างใช้เวลาในการเพาะปลูกเท่าไรอยู่แล้ว เราก็สามารถประมาณการได้ เช่น ดาวเรือง ก็สามเดือนเก็บขายให้ลงตัวของ ปี 54 ปีใหม่ก็ปี 54 เราลงช่วงปี 53 ให้ออกช่วงปีใหม่ ปี 54 แต่ก่อนเราปลูก สองสามไร่ ได้เงิน 2-3 พันบาท ที่นี้ก็ปลูก 3 ไร่ ได้แสนสองหมื่นบาท เพราะช่วงเทศกาล ปีใหม่ งานในหลวง ปลูกพริกจากกิโลละบาทสองบาท ตกกิโลละ 160 บาท แดง เคยขาย 12 กิโล ตกกิโลละ 22 บาท ก็กลายเป็น 12 กิโล 180 บาท เราก็วางแผนว่าจะปลูกอะไรตอนไหน บางอย่างอายุมันเท่ากัน อย่าง แดง นี้ 45 วัน สมมติเราเปิดมาว่าเดือนนี้แดงแพงนะ เราก็ไล่ไป 45 วัน ให้ออกปุ๊บเราก็ขาย ก็สามเดือนให้ออกเดือนนี้ แล้วเราก็ขาย มันง่ายไปเลย เพราะว่าเราวางแผนแล้ว เพราะมันเป็นที่ต้องการของตลาด แต่ก่อนหน้านั้นคือไม่ง่ายซัก อย่าง ดาวเรืองก็เอาไปขายได้แค่วันละ 20 -30 -50 บาท เพราะปลูกไปชนไป ปลูกโดยไม่มีการวางแผน ตอนที่ไปอบรมที่ศูนย์ภูพานมา ปลูกหลาย แต่วางแผนก็ขายได้หมด เพราะว่าตลาดต้องการ...” (Mc1)

หลังจากที่ Mc1 ซื้อที่ดินแห่งใหม่ และย้ายเข้าไป ก็ได้ให้ทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ มาช่วยดู วางแผนทำการเกษตรอย่างไร จะปลูกอะไรได้บ้าง เนื่องจากที่ดินที่มีปัญหา ที่จริงแล้ว พื้นที่ตรงนี้ไม่ต่างจากเดิมมากนัก เพียงแต่พื้นที่เดิมเป็นที่เขา เจ้าของที่ดินไม่ขาย และไม่สามารถสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้เป็นของตัวเองได้ นอกจากนี้ ทุกวันนี้ Mc1 ยังคงไปอบรมที่ศูนย์ฯ อยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาความรู้ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ให้ทันสมัย พร้อมทั้งนำมาประยุกต์ใช้โดยตลอด

“...ทุกวันนี้ ก็ยังไปอบรมที่ศูนย์อยู่ มีเรื่องอะไรอบรมก็ไปหมด หัวหน้าที่โทร.มาบอก ก็ไป แล้วก็ไปเป็นวิทยากร ไปเป็นผู้เข้าร่วมก็ไป อย่างอบรมเรื่องพลังงานแสงอาทิตย์ มีอะไรใหม่เข้ามาก็ไปรับความรู้อยู่เสมอ ซึ่งเรื่องพลังงานแสงอาทิตย์เนี่ย เหมาะสำหรับคนที่ใช้แรงงานน้อย แล้วมันก็ทุนแรง เรียนอะไรมาก็เอามาปรับใช้กับศูนย์ แต่ส่วนใหญ่ก็ทำหมด ลองหมดที่เรียนมา แล้วก็เหลืออันที่ถนัด ที่ชอบ ...” (Mc1)

ในที่สุดMc1จึงได้เปิดพื้นที่การเกษตรของตนเองให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการขยายผล และเป็นเครือข่ายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เพื่อให้เกษตรกรจากทั่วประเทศได้มาศึกษา เรียนรู้

“...ช่วงนี้ก็มีคนมาดูแปลง 10 คนละ ๆ ละ 50 คน 100 คน ก็ขายกล้วยไม้ไม่ได้ บางคณะก็ให้คำวิทยากร ไม่รวยหรอก แต่ว่ามีความสุข มีฝรั่งมาอยู่ด้วย มาเรียนรู้ เป็นนักเรียนแลกเปลี่ยน ปกติคนที่มาดู ก็มาฟังบรรยาย แล้วก็มาดูแปลง เล่าว่าทำอะไรมาบ้าง จะบอกวิธีการปลูก วิธีการดูแลรักษา เรื่องการตลาด เรื่องการวางแผน แลกเปลี่ยน ปกติ เกษตรกรจากทั่วประเทศก็มาดู มีหน่วยงานพามาเป็นของเกษตร เป็นของเทศบาล มาเองก็มี...ไม่กลัวคู่แข่ง ยิ่งบอกให้เขาทำไปเลย ๆ ถ้าไม่มีที่ขาย ก็มาขายตรงนี่ ไม่กลัวค่ะ ให้ทำไปโลด แนะนำให้เขาทำ ก็บอกหมดเลย ไม่มีหวง ตรงนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ไม่หวง ไม่อะไร อยากให้เขาเข้าใจความรู้สึกว่าตอนนั้น เราลำบาก ชีวิตมันหดหู่ ขอแค่มีคนอยากทำ มีความรู้แค่นั้นก็จะให้เท่าที่มี ให้หมดเลย เพื่อที่เขาเอาไปทำ จะได้มีรายได้ คนที่มาเรียน ส่วนมากไม่ใช่คนรวยหรอกค่ะ มีแต่คนจน ๆ ที่มาเรียน ก็เลยแบบว่า หากเขาเอาไปทำแล้วมีชีวิตที่ดีขึ้น ก็ดีใจนะว่าอย่างน้อย ๆ เราก็ได้ช่วยคน...ตั้งแต่ทำมาเกษตรผสมผสานก็ทำมาตั้งแต่ปี 53 แต่ก่อน ทำเกษตรเดี่ยว ๆ ตั้งแต่ปี 37 ถึง 53 นี่ก็ทำเดี่ยว ๆ ล้มเหลวตลอด เหนื่อยว่าตอนนี้นะ...คนที่เอาแนวคิดไปทำแล้วสำเร็จก็มีมาก เขาก็มาเล่าให้ฟัง ทำใหญ่กว่าของเราอีก มีหลายคนที่ทำแล้วประสบความสำเร็จ ปกติแล้วถ้ามีที่เยอะเท่าไร แต่เราก็จะให้ทำน้อย ๆ ก่อน เริ่ม 1 ไร่ เพราะเดี่ยวเหนื่อยเกินไปแล้วจะหมดกำลังใจจังหวัด..” (Mc1)

กล่าวได้ว่า Mc1 เป็นเกษตรกรต้นแบบที่ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาตนเองในฐานะเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นแหล่งความรู้ด้านการเกษตรที่เปิดโอกาสให้เกษตรกร และผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานอย่างเปิดกว้าง อีกทั้งได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของMc1 ที่เคยผิดพลาด และล้มเหลว จนในที่สุดสามารถพลิกฟื้นและใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนด้วยหลักการเศรษฐกิจพอเพียง

“...ก็ได้จากศูนย์ภูพานนี้แหละ ที่เปิดสมอง สมองเปิดเลยตอนนั้น แต่ก่อนสมองปิด ไม่ไปไหนเลย เพราะว่าห่วงเรื่องการหาเงิน ตอนนั้นยังไม่พอกินอยู่ พอมามาทำเกษตร ก็หวังว่าสักวันนึงจะได้มาตลอด แต่ก็ล้มเหลวตลอดเช่นกัน...เปลี่ยนเพราะไปอบรม หนี้สินมันเยอะ ทั้งหนี้สิน ทั้งที่ที่เช่า เราก็เลยลอง

ออกข้างนอก เขาชนหลายรอบแล้วแต่ไม่ได้ไป เพราะไม่รู้ว่าจะบรณะอะไร ครั้งนั้นที่ตัดสินใจไป เพราะว่าวันนี้ลีนเยอะ ก็เลยตัดสินใจลองไป เผื่อมันจะมีอะไรดี ๆ ขึ้นมาในสมองบ้าง ไปตอนนั้นไม่ได้มีเป้าหมาย แต่ว่าต้องการไปดูโลกข้างนอก ว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลง แล้วมันก็สะดุดใจ ในหลวงทำเกษตร ในหลวงไม่หลอก เจ้าหน้าที่ที่มาแนะนำให้ทำเกษตรแบบผสมผสานนะ แล้วมันก็นั่นเข้ามาในหัวใจเลย ย้อนดูตัวเองในวันนั้น กลับมาเปิดทีวีข่าวค่ำ ในวันนั้นนะ ในหลวงก็บอกว่า ทำเศรษฐกิจพอเพียง ทำเกษตรผสมผสาน ในข่าวพระราชสำนัก แล้วก็ทึ่งไว้ แต่ไม่เข้าใจหรอกนะ ตัดสินใจเลย ทำตามศูนย์ภูพานฯ ข้ามคืนนั้น ตื่นเช้าขึ้นมามันมีพริกแดงสุกอยู่ในสวนเต็มเลยนะ ให้ชาวบ้านมาถอนเอาไปเลย ให้ฟรีเลย จะเปลี่ยน ๆ เป็นเกษตรแบบผสมผสาน พอเปลี่ยนมาของที่ขายเป็นอันดับแรกก็เป็นผักอายุสั้น ๆ ผักหลาย ๆ อย่าง ขายได้แพงเลย ดีใจ มาถูกทางแล้ว ซึ่งครั้งแรกนั้นก็ลงทุนเอง เลือกลงปลูกเอง ตามสมุดที่จดไว้...” (Mc1)

“...ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเรียนรู้ ปรับภูมิทัศน์ คงจะเป็นในเรื่องกระบวนการการจัดการด้านการท่องเที่ยว เราอยากจะทำอะไรให้มีมาตรฐาน พอมีมาตรฐาน คนก็จะเข้ามาเยอะ สิ่งที่ทำให้เราได้เปรียบอยู่แล้ว คือ ที่นี้ใคร ๆ ก็รู้จัก อยากจะมา หากเราสามารถรองรับความต้องการได้ทั้งหมด เราจึงต้องปรับวิธีการ ปรับโครงสร้างการบริหารเพื่อรับการท่องเที่ยว และปรับภูมิทัศน์ ให้เกิดความสวยงามเป็นมาตรฐาน..” (MAc1)

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร พบว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่ก้าวหน้ามีนวัตกรรมใหม่เพื่อประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคม และขยายผลไปสู่ประชาชน มุ่งเน้นการศึกษาทดลอง ค้นคว้า วิจัย ลองผิดลองถูก โดยเกิดข้อผิดพลาดมากมายระหว่างการพัฒนาองค์ความรู้จนสามารถแก้ไขปัญหาทางการเกษตรในพื้นที่ได้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ ส่งเสริมให้เกิดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ ทำให้เกษตรกรที่เข้ามาอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ โดยเจ้าหน้าที่คอยสนับสนุน และให้ความช่วยเหลือด้านการสำรวจปัญหา ความต้องการจากการพูดคุยกับชาวบ้าน มีเวทีสำรวจความต้องการ นำปัญหา มาตั้งเป็นโจทย์ ใช้วิธีการให้ความรู้ควบคู่ไปกับอิงหลักความเชื่อ สร้างความเข้าใจกับชาวบ้านเกษตรกร เมื่อทำได้เองจึงค่อย ๆ ปรับบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนแทน จนในปัจจุบันมีเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จพร้อมทั้งกลับมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ใช้พื้นที่การเกษตรของตนจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้เชิงเกษตรเพื่อเผยแพร่ประสบการณ์การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จต่อไป

การสนับสนุนจากภายในและภายนอก

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ดังนี้

รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในส่วนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ระบุว่าในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ให้ประสบผลสำเร็จและมีความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน จึงต้องได้รับการสนับสนุนจากภายในและภายนอก กล่าวคือ ทั้งนโยบายและงบประมาณจะต้องสอดคล้องกัน ซึ่งทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ซึ่งดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) โดยในการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จำเป็นจะต้องของงบประมาณไปยังสำนักงาน กปร. ซึ่งบางครั้งก็ไม่เพียงพอในการดำเนินงานศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ก็สามารถปรับกระบวนการให้เหมาะสมกับงบประมาณที่มีเพื่อให้ดำเนินงานต่อไปได้อย่างไม่ติดขัด ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า งบประมาณสำคัญต่อการดำเนินงานต่าง ๆ จริง เพื่อให้กระบวนการต่าง ๆ ขับเคลื่อนไปได้อย่างลื่นไหล ไม่ติดขัด แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การจัดการภายใน และการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งจะทำให้โครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ และเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในส่วนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และส่วนศูนย์เครือข่ายที่ขยายผลออกไปสู่เกษตรกรในพื้นที่ต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร., 2560))

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสนับสนุนจากภายในและภายนอก ได้ดังนี้

“...ปัจจัยความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับคน บางศูนย์การเรียนรู้บางคนตั้งออกมาดูดี ดีมาก แต่พอคนก่อตั้งแก่ตัวลงไป ไม่มีใครทำ ลูกหลานไม่มีใครทำต่อก็คงไป มันขึ้นอยู่กับคนนะ ความสำเร็จขึ้นอยู่กับคน มันเป็นการสืบสานถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ถ้ารุ่นลูกไม่เอา ทุกอย่างก็คือไม่เอา รุ่นหลานไม่เอาก็คือไม่เอา เคยมีการรื้อวัดศูนย์ที่เคยจัดตั้ง พบว่าเมื่อหัวหน้าศูนย์ป่วย ศูนย์ก็เหมือนปิด ลูกเมียไม่ทำต่อ...” (MAC1)

“...คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญ การบริหารทรัพยากรบุคคลให้ได้ประโยชน์ จะต้องใช้คนให้เป็น เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด ส่วนเรื่องเงิน เป็นสิ่งที่ทำให้เราทำงานได้คล่องตัวมากขึ้น...” (S2c1)

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการสนับสนุนจากภายในและภายนอกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร พบว่า ความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนครนั้นขึ้นอยู่กับคน

เป็นหลัก แม้ว่างบประมาณจะสำคัญต่อการดำเนินงานต่าง ๆ จริง เพื่อให้กระบวนการต่าง ๆ ขับเคลื่อนไปได้อย่างลื่นไหล ไม่ติดขัด แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การจัดการภายใน และการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งจะทำให้โครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ และเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

การประเมินผลการดำเนินงาน

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

รายงานการประชุมภายในของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯระบุว่า เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงมีการจัดประชุมทุก ๆ เดือน เพื่อประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ และสำรวจความต้องการ หรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เพื่อจะได้สามารถแก้ไข และสนับสนุนได้อย่างทันท่วงที (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอภูพาน, 2560)

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงาน ได้ดังนี้

“...มีการประชุมทุก ๆ เดือน เพื่อความต่อเนื่องในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนส่วนที่ขาด
ปัจจัย...” (Mac1)

นอกจากนี้ สำหรับการติดตามเกษตรกรที่เข้ามาอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าศูนย์เครือข่ายทั้ง ศูนย์หลัก และศูนย์ขยายผลที่ตั้งขึ้นดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่น หรือหากเกิดปัญหา ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในฐานะแม่ข่ายก็จะสามารถส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยเหลือดูแลได้ทันที

“...เจ้าหน้าที่ศูนย์ เข้ามาช่วย หลังจากฝึกอบรมไปได้ประมาณ 2 เดือน แล้วก็คอยติดตาม คอยมาดูแล มีปัญหาอะไร มีเจ้าหน้าที่มาคอยดูแล มาเยี่ยม ใหม่ ๆ ก็เดือนละครั้ง หรือสองเดือนครั้ง แล้วก็คอยปรึกษา
กันว่าเราจะปลูกอันนั้นนะ อันนี้นะ จะมีเวรอยู่แล้ว มีตารางเยี่ยม...” (Mc1)

“...หลังจากเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ก็จะมาที่ เจ้าหน้าที่เราไม่น้อย หากที่ไหนอยู่ตัวแล้ว ตรงไหน
รอดแล้ว ทางศูนย์ฯ ก็มีคนที่ต่อคิวรออยู่ให้ช่วยอีก...” (S3c1)

สรุปได้ว่าการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร พบว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร มีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยการจัดประชุมทุก ๆ เดือน เพื่อสำรวจความต้องการ และประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการติดตามเกษตรกรที่เข้ามาอบรมเป็นระยะ ๆ เพื่อคอยสนับสนุนหากเกิดปัญหา

รวมทั้งติดตามการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายทั้งศูนย์หลัก 20 หมู่บ้านรอบศูนย์ และศูนย์ขยายผลอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในส่วนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ระบุว่า ในขณะนี้ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการทำงานในการพัฒนา ด้านการเกษตรซึ่งประกอบด้วยหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และเกษตรกรที่มาอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จนประสบความสำเร็จและมีความสามารถในการเปิดศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ ให้เกษตรกร และผู้สนใจอื่น ๆ ได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ต่อไป อย่างไรก็ตาม ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ นั้น ยังไม่มีนโยบายในการสร้างเครือข่ายกับเครือข่ายอื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ แต่ถ้าหากกล่าวถึงการเป็นเครือข่ายเชิงวิชาการที่จะสามารถแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ด้านการเกษตรต่าง ๆ แก่กันและกัน อาจมีความเป็นไปได้ในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2560)

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

“...เราไม่ได้เป็น เราเป็นเครือข่ายกับใครไม่ได้ เราต้องเป็นเครือข่ายของเราเอง เพราะศูนย์ศึกษาเป็นของพระเจ้าอยู่หัวฯ และเขาก็น่าจะทำได้ดีอยู่แล้วระดับหนึ่ง ส่วนการแชร์กันในเรื่องวิชาการ ผมว่าในวันหนึ่งข้างหน้า ถ้ามีเวทีที่มันตรงกันเราก็คงจะได้มีโอกาส เพียงแต่พอตัวนี้เวทีมันยังไม่ตรงกันวันหนึ่งอาจจะมีการจัดมหกรรมเศรษฐกิจพอเพียงรวมศูนย์ที่ทำงานเพื่อในหลวง เพื่อมาออกงานร่วมกัน อาจจะมีรัฐบาลสักรัฐบาลหนึ่ง คิดแบบนี้ก็ได้ ก็เชิญกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาสัมมนาทางวิชาการร่วมกัน อะไรที่มันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือแลกเปลี่ยนกันได้ ในอนาคตต่าง ๆ เรายังไม่มีเวทีนั้นไง ยังไม่มีใครจัด...” (Mac1)

สรุปได้ว่าการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร พบว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นมาเอง ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริและหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา ค้นคว้าวิจัยร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติงาน

ประสบความสำเร็จ จนสามารถเปิดศูนย์การเรียนรู้ขึ้นในพื้นที่การเกษตรของตนเอง และเป็นตัวอย่างความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมในเครือข่ายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริอีกด้วย

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากกรณีศึกษาที่ 1 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป้าหมายหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร คือ การพัฒนางานวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการเกษตร เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับเป็นตัวอย่างให้ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้ ค้นคว้าวิธีการที่เหมาะสมเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการนำไปขยายผล เผยแพร่สู่ราษฎรนำไปประกอบเลี้ยงชีพได้ เป็นพื้นที่ที่ใช้ค้นหาแนวทาง และวิธีการพัฒนาด้านการเกษตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของราษฎรและชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ พัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ และเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตสำหรับผู้สนใจ

2. สมาชิกของชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ เจ้าหน้าที่จากสังกัดหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างการทำงานขององค์กร เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด กรมพัฒนาที่ดิน กรมประมง กรมการข้าว กรมหม่อนไหม กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และตำรวจตระเวนชายแดน ดำเนินงานแบบบูรณาการครบวงจร ภายใต้การบริหารงานโดยผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งมาจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และสมาชิกของชุมชนอีกส่วนคือเกษตรกรที่ประสบปัญหา และสนใจต้องการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตร สมัครเข้ามาอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ร่วมเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้และการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพัฒนาภูพานฯ และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตน

3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ในฐานะที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่ก้าวหน้ามีนวัตกรรมใหม่เพื่อประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคม และขยายผลไปสู่ประชาชน มุ่งเน้นการศึกษาทดลอง ค้นคว้า วิจัย พัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วยกระบวนการวิจัย เผยแพร่ผลสำเร็จองค์ความรู้ พัฒนา สาธิต และถ่ายทอดองค์ความรู้ ส่งเสริมเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ ทำให้เกษตรกรที่เข้ามาอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สามารถแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรโดยเจ้าหน้าที่คอยสนับสนุน และให้ความช่วยเหลือด้าน

การสำรวจปัญหา ความต้องการจากการพูดคุยกับชาวบ้าน มีเวทีสำรวจความต้องการ นำปัญหา มาตั้งเป็นโจทย์ ใช้วิธีการให้ความรู้ควบคู่ไปกับอิงหลักความเชื่อ สร้างความเข้าใจกับชาวบ้านเกษตรกร เมื่อทำได้เองจึงค่อย ๆ ปรับบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนแทน จนในปัจจุบันมีเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จพร้อมทั้งกลับมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ใช้พื้นที่การเกษตรของตนจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้เชิงเกษตรเพื่อเผยแพร่ประสบการณ์การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จต่อไป

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนครนั้นขึ้นอยู่กับคนเป็นหลัก มีการบริหารจัดการทรัพยากรภายใน เปิดพื้นที่ที่สนับสนุนการเรียนรู้ มีนโยบายและการจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกัน

5. การประเมินผลการดำเนินงาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร มีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยการจัดประชุมทุก ๆ เดือน เพื่อสำรวจความต้องการ และประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการติดตามเกษตรกรที่เข้ามาอบรมเป็นระยะ ๆ เพื่อคอยสนับสนุนหากเกิดปัญหา รวมทั้งติดตามการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายทั้งศูนย์หลัก 20 หมู่บ้านรอบศูนย์ และศูนย์ขยายผลอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร มีการสร้างเครือข่ายของตนเองด้วยเครือข่ายพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และเกิดจากเกษตรกรที่มาฝึกอบรมที่ศูนย์ฯ ไปต่อยอดจนประสบความสำเร็จ เป็นต้นแบบให้เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงมาศึกษาดูงานได้ เป็นการแบ่งเบางานจากศูนย์ฯ ได้อีกทางหนึ่ง สำหรับเครือข่ายด้านวิชาการกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ อาจมีความเป็นไปได้ในอนาคต

กรณีศึกษาที่ 2 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ที่ตั้งชุมชนบ้านดอยช้าง มีลักษณะพิเศษคือ ภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบสลับซับซ้อนมีความโดดเด่น และมีความสูงกว่า 1,200-1,800 เมตร จากน้ำทะเล ทำให้อากาศเย็นตลอดทั้งปี ซึ่งในฤดูหนาว อุณหภูมิอยู่ที่ประมาณ 5 องศาเซลเซียส เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนชมความสวยงามของธรรมชาติ ความสูงของภูเขาทะเลหมอก อากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี และ มีความหลากหลายเชิงวิถีชีวิตของชาติพันธุ์

ในอดีตดอยช้างเคยเป็นแหล่งปลูกฝิ่นที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ปัจจุบันชาวเขาบนดอยช้างได้เปลี่ยนมาปลูกมะคาเดเมียซึ่งเป็นไม้ยืนต้นที่สร้างอาชีพและรายได้ ทั้งยังเป็นการฟื้นฟูผืนป่ากลับคืนสู่ธรรมชาติอย่างยั่งยืน ด้วยดอยช้างมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการปลูกมะคาเดเมีย และมีน้ำอุดมสมบูรณ์เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นป่า 90% หนาดินลึก และมีความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งต้นมะคาเดเมีย ยังชอบอยู่สลับกับต้นกาแฟ ซึ่งจะส่งผลให้มะคาเดเมียเจริญเติบโตได้ดี มีประสิทธิภาพ

มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สภาพภูมิอากาศซึ่งอยู่ในระดับทรงตัว ประมาณ 10-30 องศาเซลเซียสตลอดทั้งปีบนดอยช้างยังเหมาะสมกับต้นมะคาเดเมีย และจะยิ่งส่งผลดีมากขึ้นเมื่ออุณหภูมิต่ำกว่า 18 องศาเซลเซียส กล่าวได้ว่า ดอยช้างเป็นพื้นที่ที่ได้เปรียบและเหมาะสมต่อการปลูกมะคาเดเมียทั้งสภาพภูมิประเทศ และสภาพภูมิอากาศ

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย เป็นการรวมตัวกันของชุมชนท้องถิ่น ดอยช้าง ชาวบ้านได้รับการอบรมและใช้ชีวิตประจำวันใกล้ชิดกับไร่มะคาเดเมียและไร่กาแฟบนดอยช้าง จึงสามารถดูแล และพัฒนาคุณภาพมะคาเดเมียได้อย่างใกล้ชิด และเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กลุ่มชาวบ้านที่มีความตั้งใจจะพัฒนาธุรกิจมะคาเดเมียให้เป็นธุรกิจชุมชน จากการผลิตมะคาเดเมียป้อนสู่ตลาดภายในและภายนอกประเทศ

จากที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย อาทิเช่น รายงานการประชุมขององค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ได้ผลการวิเคราะห์ทั้ง 6 ประเด็นดังนี้

เป้าหมายหลัก

1.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายหลักดังนี้

จากการศึกษาเอกสารประชาสัมพันธ์ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปได้ว่า จากปัญหาทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แต่เดิมพื้นที่บนดอยช้างเป็นแหล่งปลูกฝิ่น หลังจากการกวาดล้าง และปรับเปลี่ยนวิถีชุมชนในการสร้างรายได้จากการปลูกฝิ่น ด้วยโครงการตามแนวพระราชดำริ ชาวบ้านบนดอยช้างจึงได้มีการเริ่มปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ มะคาเดเมีย และกาแฟ เพื่อสร้างรายได้ และรักษาป่าแหล่งต้นน้ำในพื้นที่ จนเมื่อมีการเพาะปลูกกันอย่างแพร่หลาย มีผลผลิตเป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถต่อรองราคากับกลุ่มนายทุน หรือพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อการบริหารงาน และจัดการทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เป้าหมายที่สำคัญสูงสุดของการรวมตัวกันนี้คือ การรักษาสิ่งแวดล้อม และสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม และรักษาประโยชน์ร่วมกันของชุมชน (วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย, 2561)

1.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ เป้าหมาย ได้ดังนี้

“...ความเป็นอยู่เปรียบเทียบกับกันนั้น เมื่อก่อนกับตอนนี้แตกต่างกัน เราได้พืชเศรษฐกิจที่พ่อหลวงรัชกาลที่ 9 ให้มาปลูกในโครงการพระราชดำริของพระองค์ เป็นพืชทดแทนฝิ่นที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรม ก่อนหน้าที่จะมีการรวมกลุ่มกัน แต่ละคนก็ทำไร่ของตัวเอง ทั้งพืชล้มลุก พวกมะเขือเทศ กะหล่ำปลี ถั่วแดง ซึ่งทำภูเขาหัวโล้นหมด ทุกปีหน้าแล้ง ก็จะมีเรื่องต้องไปโรงพัก เพราะว่าแย่งหัวน้ำกัน

หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการพระราชดำริ ช่วงแรก ๆ ก็ยังไม่สัมฤทธิ์ผลทันที เพราะยังไม่มะคาเดเมีย
ยังไม่ติดลูก ยังไม่เห็นผลชัดเจน..” (Mc2)

“...เป้าหมายแรกเริ่มของการรวมตัว เราคิดว่าเราเป็นหัวเรือให้ชุมชน อันนี้เป็นเป้าหมายแรก
เพราะว่าชุมชนไม่มีใครคิดอย่างนี้ เราจะทำธุรกิจนี้ มะคาเดเมีย ซึ่งพระเจ้าอยู่หัวทรงให้มา ถือว่าโชคดี
มาก เราคิดว่าเราจะสานต่อ เป็นหัวเรือในการขับเคลื่อน พืชตัวนี้ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจให้ชาวบ้านมี
รายได้ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และยั่งยืน หลังจากทีกลุ่มของเราใหญ่ขึ้น เป้าหมายเรามีการปรับ แต่ไม่ได้
เปลี่ยนแปลง เราเน้นว่าประโยชน์จะต้องอยู่ที่ชุมชนของเรา ซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งของเรา เราสร้างให้
ชุมชนของเราเข้มแข็ง ให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น...เรียกได้ว่าตอนนี้ เป้าหมายในการรวมกลุ่มถือว่าประสบ
ความสำเร็จ เรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับหนึ่ง ปากกลับมาแล้ว นกอะไรก็กลับมา ที่เราไม่เคยเห็น
สิ่งแวดล้อม ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการรวมกลุ่ม และพืชมะคาเดเมียนี้ ทำให้
ชาวบ้านมีรายได้ เมื่อมีรายได้ ความเป็นอยู่ดีขึ้น เขาก็มีความสุข...” (MAc2)

“...จุดประสงค์แรกในการรวมกลุ่ม โดยส่วนตัวคือ เพื่อส่วนรวมจะได้มีส่วนร่วม เราทำคนเดียวไม่ไหว
แน่ เราจะต้องเดินด้วยกัน เป็นสิ่งที่ผมเน้นมาตลอดว่าเราต้องเดินด้วยกัน และที่สำคัญคือให้
ความสำคัญกับการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม โน้มน้าวว่าถ้าเกิดเสียธรรมชาติไป ดอยช้างเราอยู่ไม่ได้แน่นอน
...” (Fc2)

สรุปได้ว่าการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นเป้าหมายหลักของวิสาหกิจชุมชน
แปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า เป้าหมายหลักสำคัญสูงสุดของการก่อตั้งวิสาหกิจ
ชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้างนี้ คือ การรักษาสภาพแวดล้อม แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และสร้าง
ความยั่งยืนแก่ชุมชน สร้างการมีส่วนร่วม และรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

2. สมาชิกของชุมชน

2.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ สมาชิกของชุมชนดังนี้

จากการศึกษาเอกสารประชาสัมพันธ์ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัด
เชียงราย สามารถสรุปได้ว่า การจัดตั้งกลุ่มเริ่มขึ้นจากความสนใจของอดีตประธานกลุ่ม และรวบรวม
สมาชิกในขั้นแรก 7 คน โดยใช้เวลากว่าหลายปี กว่าที่จะสำเร็จจนสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มได้ ปัจจุบันกลุ่ม
มีขนาดใหญ่ขึ้นมาก และมีการขยายกลุ่มสมาชิกไปยังต่างจังหวัด จนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง
(วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย, 2561)

2.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์ที่
เกี่ยวข้องกับ สมาชิกของชุมชน ได้ดังนี้

ในช่วงเริ่มแรกของการพยายามรวมกลุ่ม จากการสัมภาษณ์คุณFc2 กล่าวว่าได้ใช้เวลาและการแสดงออกเพื่อแสดงความจริงใจอย่างมาก เพื่อให้เกิดความไว้วางใจกันระหว่างตนเองและชุมชน โดยเริ่มจากคนใกล้ชิด ได้แก่ พี่น้อง และเครือญาติที่ใกล้ชิดกัน แต่ในที่สุดแล้ว เมื่อชุมชนมองเห็นเป้าหมาย และความเป็นไปได้ของกลุ่มก็ทำให้เริ่มเข้ามาแสดงความต้องการในการเข้าร่วมกับกลุ่มจนทำให้พัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน

“...ที่ผ่านมาก่อนที่จะมีการรวมกลุ่มสมาชิก การทำการตลาดจะเป็นแบบต่างคนต่างปลูก ต่างคนต่างขาย ทำให้ไม่มีอำนาจในการต่อรอง ผมพยายามหาเพื่อนร่วมทาง เพื่อนบ้าน คุยกับเขา พยายามวิจัยตนเอง และวิจัยชาวบ้านไปด้วยว่ามีจำนวนเท่าไรที่เห็นด้วยกับแนวทางของเรา วิเคราะห์ว่าเพราะเหตุ

ใดชาวบ้านจึงต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างขาย สุดท้ายจึงพบว่า เป็นเพราะความเคยชิน และเพราะความไม่ไว้วางใจ ผมใช้เวลา 4-5 ปี ก็ยังไม่สามารถโน้มน้าวชาวบ้านได้ แต่เริ่มมีคนใกล้ชิด ที่เป็นพี่น้อง เป็นญาติ ซึ่งให้ความเคารพ และเชื่อมั่นใจตัวผมบ้าง แต่ยังคงสงสัยสองใจว่าจะเข้าร่วมเสี่ยงไปด้วยกันดีหรือไม่...” (Fc2)

“...ก่อนหน้านี้ มีการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มในเครือญาติสนิทกัน 7 คน เราซื้อมา ขายไป ไม่มีระบบ เรารู้ตัวว่าหากไม่พัฒนาแล้ว เราไปไม่ได้แน่ ๆ หลังจากนั้นจึงตัดสินใจประชุมกัน จัดตั้งกลุ่มแล้วก็ทำแปรรูปขาย ทำตลาดเอง แปรรูปเอง ขายกันเอง ต่อมาเมื่อเรามีระบบที่ดีขึ้น ชุมชนเริ่มเห็นความสำคัญ และเรารับซื้อจากชุมชนในราคาที่เป็นธรรม ไม่เอากำไรเยอะ เพราะนโยบายของเราเราบอกสมาชิกว่า เรารับซื้อในราคาที่ชุมชนอยู่ได้ ระบบของเราไม่เหมือนกลุ่มทุนที่หวังกำไร แต่ของเรา เราคิดว่าเราเป็นคนในชุมชนนี้ เราต้องให้ชุมชน ทำเพื่อชุมชน...” (Mc2)

แม้ว่าเป้าหมายอันดับแรกของกลุ่ม คือ ด้านสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่ทำให้ชาวบ้านสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม คือ ความยั่งยืนด้านการดำรงชีวิต โดยภูมิจิตร ผู้ก่อตั้งได้สร้างความเชื่อมั่นแก่ชุมชนว่า ต้นมะคาเดเมียที่ปลูกนั้นจะสร้างรายได้ที่มั่นคง และยั่งยืนไปจนรุ่นลูกหลาน และเป็นการสร้างป่าต้นน้ำให้แก่ชุมชนด้วย หลังจากที่เราเริ่มมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นรูปเป็นร่าง

“...สิ่งที่ดึงดูดผู้คนเข้าหากัน คือ เราจะยั่งยืน สิ่งที่เน้นกับสมัครพรรคพวก คือเราจะยั่งยืน และเราจะมีกินมีใช้ตลอดชั่วสามอายุคน คือ รุ่นเรา ลูก หลาน เพราะผมไปเห็นมาแล้ว ที่สำคัญคือ ผมจะต้องพยายามอย่างสูงที่จะทำทุกอย่างด้วยตนเองเพื่อสร้างความมั่นใจให้สมาชิก...” (Fc2)

“...สมาชิกชาวบ้านทั้งหมดที่ต่างคิดต่างทำเริ่มสนใจกลุ่มของเรา ทำให้กลุ่มของเราเริ่มค่อย ๆ ใหญ่ขึ้นมาหลังจากที่ชาวบ้านเห็นนโยบายของกลุ่ม ซึ่งเราประกาศชัดเจนว่าเราเป็นคนในชุมชน จัดตั้งขึ้นมาเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน เราให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด นี่เป็นนโยบายหลัก...” (Mc2)

หลังจากที่มีการก่อตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นทางการ ผู้ที่รับตำแหน่งประธานกลุ่มนั้นจะ มาจากการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่ม เพื่อดูแลผลประโยชน์ และบริหารงานต่าง ๆ โดยมีการประชุม กลุ่มบ่อย ๆ เพื่อร่วมกันพิจารณา และแก้ไขปัญหา โดยที่จะเน้นกลุ่มแกนนำ หรือเรียกว่า คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกของกลุ่มที่จะเป็นไปตาม ความถนัด กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะคาเดเมีย และกลุ่มผู้ผลิตที่จะนำผลผลิตมะคาเดเมียไปแปรรูปต่อไป

“...ทีนี้เราก็คิดแนวทางที่จะบริหาร ซึ่งเราจะเอาไปเปรียบเทียบกับในเมืองไม่ได้ เป็นสหกรณ์ไม่ได้ หรอก เราก็ดัดมาเป็นท่อน เราก้เอา know how ที่ผมคิดได้ มาเสนอสมาชิก ส่วนเกษตรกรก็แยกจาก สมาชิกที่เป็นผู้ผลิต ปรากฏว่าบริหารได้ดี ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตัวเอง รับผิดชอบของตัวเอง ผู้ปลูก ก็ตกลงกับผู้ผลิตว่าจะซื้อขายกันอย่างไร คุณภาพอย่างไร ส่วนผู้ผลิตก็ผลิตไป ผู้บริหารที่รับผิดชอบมา ซื่อ ก็มาซื้อจากเกษตรกรไป...” (Fc2)

สรุปได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นสมาชิกของชุมชนของวิสาหกิจชุมชน แปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า สมาชิกของชุมชนในช่วงแรกมี 7 คน เป็นการ รวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการโดยอดีตประธานกลุ่มเป็นผู้ริเริ่มและชักชวนเพื่อนบ้านญาติสนิทมา รวมตัวกัน ต่อมาเมื่อชาวบ้านในชุมชนเห็นประโยชน์ และความเป็นไปได้จึงขอเข้าร่วมเป็นสมาชิก จะ พัฒนาและจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนในที่สุด โดยมีการเลือกตั้งประธานและคณะกรรมการบริหารงาน สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ได้รับข้อมูล องค์กรความรู้ และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน

3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้

3.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเรียนรู้และ ลักษณะการเรียนรู้ ดังนี้

จากการศึกษารายงานการประชุมภายในของ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัด เชียงราย สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์เรียนรู้การปลูกมะ คาเดเมียและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากประเทศออสเตรเลีย โดยความรู้ที่แลกเปลี่ยนคือความรู้ที่เกิด จากการลองผิดลองถูกจนเกิดเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและการแปรรูปมะคาเดเมีย และ ถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวสู่สมาชิกของชุมชน (วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัด เชียงราย, 2561)

3.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ได้ดังนี้

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ของชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะ คาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า การเรียนรู้ของนายภูมิจิตร วิจิตรวงษ์พนา ผู้ก่อตั้งชุมชนและ

อดีตประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ในช่วงแรกเริ่มเกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ได้มีโอกาสเดินทางไปประเทศออสเตรเลีย ได้เรียนรู้การปลูกมะคาเดเมีย และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากที่นั่น พร้อมทั้งเล็งเห็นว่าพืชชนิดนี้มีความยั่งยืน สอดคล้องกับแนวพระราชดำริ อย่างไรก็ตามการนำองค์ความรู้ที่ได้จากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้นั้นผ่านการลองผิดลองถูกจนได้องค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของดอยช้าง และชุมชน นอกจากนี้สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญมาก คือ การถ่ายทอดความรู้ที่มีต่อสมาชิกของชุมชน เพื่อให้ทุกคนมีความรู้และเข้าใจในสิ่งเดียวกัน มีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกัน

“...ได้มีโอกาสไปต่างประเทศ เห็นที่ออสเตรเลีย ปลูกมะคาเดเมียซึ่งเป็นไม้ยืนต้น เป็นไม้ป่าของออสเตรเลีย อายุไม่ต่ำกว่า 300 ปี 7 คนโอบ ทำให้เกิดความคิดว่า นี่แหละ จึงจะยั่งยืนและได้เห็นอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ แต่ก็ไม่มาก เพราะได้ดูเพียงข้างนอกเท่านั้น ไม่ได้ให้เราเข้าไปดูเครื่องของเขาในโรงงาน ซึ่งในขณะนั้นเพียงแค่ว่าคิดเท่านั้นว่าจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้ และสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเรื่องการทำให้เลือนลอย ระหว่างที่ไปดู มีแหล่งน้ำในป่าชัดเจน มีการอนุรักษ์แน่นหนา แตกต่างจากบ้านเรามาก เทียบกันไม่ได้ จนต่อมาได้รับคำแนะนำเรื่องวิสาหกิจ ในจังหวัดนั้นได้มีโอกาสไปดูงานเรื่องสหกรณ์ หลังจากที่ได้ดูก็เปรียบเทียบกันของทั้งสองแห่ง ครั้งที่ไปดูที่ออสเตรเลียจากที่ดูต้นทุนแล้วทำให้เห็นว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่จะทำส่วนตัว เราจึงต้องเริ่มรวบรวม เกิดความพยายามที่จะรวมกลุ่มกันเป็นชุมชน ชุมชนเกิดการเรียนรู้ไปด้วยกัน...” (Fc2)

เพื่อให้มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และการปฏิบัติร่วมกันทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย จะจัดการประชุมขึ้นเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันในจังหวัดที่โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กลุ่มจำเป็นต้องตามให้ทัน ใช้กระบวนการการประชุมในการพูดคุยเพื่อตกลงกันเป็นช่วงเวลาสำคัญในการหาข้อยุติ และแนวทางการปฏิบัติต่าง ๆ ของกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีความรับผิดชอบร่วมกัน และร่วมกันตัดสินใจในนามของกลุ่ม

สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการสร้างมาตรฐาน และรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่จะออกสู่ตลาด โดยที่ผ่านมา มีการตกลงสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกทุกคน สื่อสารให้เข้าใจตรงกัน ให้ข้อมูล และมีพื้นฐานความรู้ที่เท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติถูกต้อง และเป็นมาตรฐาน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะยังไม่สามารถเรียกได้ว่าทำได้ทั้งหมด 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็มีปรับตัวและพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ

“...เรามีการประชุมวางแผนด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกครั้งที่มีลูกค้าเข้ามาใหม่ เราจะเอาที่ประชุมการเอาเข้าที่ประชุมก็เพื่อให้ทุกคนมีข้อคิดเห็น มีส่วนร่วม มีส่วนรับผิดชอบ สิ่งหนึ่งที่เราเห็นมาตลอดไม่ว่าจะเป็นเรื่องมะคาเดเมีย หรือกาแฟก็ตาม คือเรื่องความมั่งง่ายของผู้คน ความมั่งง่ายมันเกิดด้วย

นิสัยของมนุษย์ และความไม่เข้าใจ หากด้วยความไม่เข้าใจ เรายังแก้ได้ เราสร้างความเข้าใจได้ แต่หากเป็นที่นิสัย เราไม่รู้จะแก้ยังไง ที่ตลาดเราไปขายที่ต่างประเทศกันหมดก็เพราะคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ด้วยนิสัยที่เรียกหยวนว่า ไม่เป็นไรหรอก นิดเดียว แบบนี้สร้างความเสียหายไปหมด ดังนั้นเราจะปลูกฝังเรื่องคุณภาพมาก ทั้งเกษตรกรและผู้ผลิต ให้มีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจเท่า ๆ กัน ยอมรับเลยว่าเป็นเรื่องที่หนักหนาмаกที่เราจะปลูกฝังเรื่องคุณภาพเหล่านี้ให้เกษตรกร มีการควบคุมคุณภาพ (Quality Control: QC) ตรวจคัดแยก อันไหนที่ใช้ไม่ได้เราจะไม่เอาเลย เป็นข้อตกลงกับสมาชิกว่าถ้าหากคุณภาพไม่ดี ทางผู้ผลิตก็จะเสียหาย มันจะเสียหายไปหมดจนถึงปลายทาง ขั้นตอนที่ยากที่สุดคือการคุยกันกับสมาชิก ยิ่งคุยกับคนไม่มีประสบการณ์ ไม่เห็นโลกกว้างเท่าเรายิ่งยาก เราจะต้องทำให้เขาเห็นภาพ มีข้อมูลเท่า ๆ กันกับเราจึงจะสามารถคุยกันได้เข้าใจ แม้ในทุกวันนี้ยังไม่สามารถทำได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ยังไม่ถึง 60 เปอร์เซ็นต์ด้วยซ้ำไป พยายามแก้ไขและปลูกฝังเขามาตลอด ให้เขาเห็นว่าเวลาเราคัดออกนั้นคือเงินที่เสีย ซึ่งเขาเองก็จะเสียหายเช่นกัน ที่นี้เขาก็จะเกิดความตระหนักมากขึ้นเรื่อย ๆ คัดทิ้งไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเรียนรู้...” (Fc2)

“...วิธีการของเราคือให้ชุมชนมีส่วนร่วมเรื่องแรกคือ เรื่องการกำหนดราคา เราให้ราคาที่มีความยุติธรรมแก่ชุมชน อย่างที่สอง คือ เราให้องค์ความรู้แก่ชุมชน พร้อมทั้งช่วยเหลือและเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เงินของสมาชิกส่วนหนึ่งย้อนกลับไปที่ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องวัฒนธรรม ทุกวันนี้วัฒนธรรมเริ่มเสื่อมถอย ทำให้ชุมชนเราอ่อนแอ เราก็สนับสนุนบ๗ เข้าไปเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้วัฒนธรรม” (Mc2)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการดำเนินงานของกลุ่ม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการสื่อสารกันระหว่างสมาชิก การสื่อสารนี้จะเป็นกระบวนการสำคัญเพื่อการเรียนรู้ของกลุ่ม สนับสนุนให้สมาชิกทุกคนเรียนรู้ และพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันซึ่งนำไปสู่เป้าหมายหลักของการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันทางกลุ่มเน้นการรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการทำเกษตรอินทรีย์ ดังนั้น จึงมีการสื่อสารเพื่อให้สมาชิกทุกคนตระหนักและให้ความสำคัญแก่เรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง

“ความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสมาชิก แล้วก็ผู้บริหาร แล้วก็ผู้ผลิต อันนี้เป็นข้อสำคัญ คือ ความเข้าใจ เราไม่ปรารถนาให้เขาเข้าใจเหมือนเรา แต่ว่าให้เข้าใจร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน ที่ว่าไม่ปรารถนาให้เข้าใจตามเรา เพราะว่าถ้าเข้าใจตามเราเหมือนเราจะต้องลากเขาไปเสมอ ต้องไปออกแรงดึงชั้กคะเย่อกับเขาเสมอ แต่ถ้าเราเข้าใจร่วมกัน ไม่ต้องชั้กคะเย่่ พร้อมที่จะไปด้วยตัวเอง เมื่อเขาสามารถทำความเข้าใจได้ซึ่งเราดีใจมาก เขาก็จะเริ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง จะได้ออกความคิดเห็นกัน” (Fc2)

“...เราใช้การชี้แจงในที่ประชุมอธิบายกันให้เข้าใจ อย่างอินทรีเราก็ต้องอธิบายให้เขาเข้าใจว่าอินทรีคืออะไร มันดีต่อสิ่งแวดล้อม เราอธิบายให้เขาเข้าใจ เขารับฟังและยอมรับ การทำงานจึงราบรื่นและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง...” (MAC2)

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นกระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า ในช่วงแรกเริ่มเกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ได้มีโอกาสเดินทางไปประเทศออสเตรเลีย ได้เรียนรู้การปลูกมะคาเดเมีย และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากที่นั่น และนำองค์ความรู้ที่ได้จากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ผ่านการลองผิดลองถูกจนได้องค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของดอยช้าง และชุมชน มีการถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิกของชุมชน เพื่อให้ทุกคนมีความรู้และเข้าใจในสิ่งเดียวกัน มีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกัน มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และการปฏิบัติร่วมกันทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย จะจัดการประชุมขึ้นเป็นประจำ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการสื่อสารกันระหว่างสมาชิก การสื่อสารนี้จะเป็นกระบวนการสำคัญเพื่อการเรียนรู้ของกลุ่ม สนับสนุนให้สมาชิกทุกคนเรียนรู้ และพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันซึ่งนำไปสู่เป้าหมายหลักของการจัดตั้งกลุ่ม

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก

4.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ดังนี้

จากการศึกษารายงานการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปได้ว่า แหล่งเงินทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย เน้นการบริหารจัดการเงินทุนกันเองระกวางสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ทางชุมชนก็เปิดรับการสนับสนุนจากทั้งภายในและภายนอก อาทิเช่น หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน (วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย, 2561)

4.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ได้ดังนี้

ที่ผ่านมาถือว่าการดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยปัจจัยที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดคือ ความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกทุกคน เพราะหากไม่มีแล้ว จะไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างแน่นอน ทุกคนที่เป็นสมาชิกจะต้องมีความเข้าใจตรงกัน และพร้อมจะเดินหน้าไปด้วยกัน นอกจากนี้ แหล่งเงินทุน ก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ จำเป็นจะต้องใช้เงินทุนในการต่อยอด ซึ่งทางกลุ่มเองก็มีหน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนอยู่บ้าง แต่ต้องดูแลตัวเองเป็นหลัก

“...สิ่งสำคัญในการทำกลุ่มคือความเข้าใจกันของคน ถ้าหากเราเข้าใจไปคนละทางคนละด้าน ยากมาก แล้วถ้าการที่เราจะพาเขาไปในทิศทางที่เขาไม่รู้ว่าจะไปทำไม เพื่ออะไร เขาไม่ต้องการไป แล้วเราต้องออกแรงลากนะ เหนื่อยมาก แล้วก็ยากจะสำเร็จ...” (Fc2)

“...แหล่งเงินทุนมีความจำเป็นเพราะวัตถุดิบเยอะขึ้น เราก็ต้องใช้เงินทุนเยอะขึ้นด้วย นอกจากนี้เราไม่ได้ใช้เงินทุนในการซื้อวัตถุดิบเพียงอย่างเดียว แต่เราต้องใช้ในการทำงานวิจัย ต้องทำวิจัยผลิตภัณฑ์ของเราเพื่อพัฒนา แล้วก็เทคโนโลยี เรื่องเครื่องจักร ถ้าเราไม่พัฒนาขึ้นไปเราก็ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้...” (MAC2)

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการสนับสนุนจากภายในและภายนอกของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดคือ ความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกทุกคน เพราะหากไม่มีแล้ว จะไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างแน่นอน ทุกคนที่เป็นสมาชิกจะต้องมีความเข้าใจตรงกัน และพร้อมจะเดินหน้าไปด้วยกัน นอกจากนี้ แหล่งเงินทุน ก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ จำเป็นจะต้องใช้เงินทุนในการต่อยอด มีการบริหารจัดการเงินทุนกันเองระหว่งสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ทางชุมชนก็เปิดรับการสนับสนุนจากทั้งภายในและภายนอก อาทิเช่น หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน

5. การประเมินผลการดำเนินงาน

5.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

จากการศึกษารายงานการประชุมประจำปีของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปได้ว่า ในหนึ่งปีจะต้องมีการจัดประชุมเพื่อรวมสมาชิกชุมชนอย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อหารือเกี่ยวกับทิศทางในอนาคต แผนธุรกิจ ประเมินความต้องการของตลาด การพัฒนาคุณภาพในด้านต่าง ๆ ราคา ความพึงพอใจจากสมาชิกและผู้ค้า หรือหัวข้ออื่น ๆ ตามที่สมาชิกเห็นสมควรในการนำมาเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนหารือ (วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย, 2561)

5.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การประเมินผลการดำเนินงาน ได้ดังนี้

ในการประชุมร่วมกันแต่ละครั้งจะเป็นโอกาสให้ทุกฝ่ายให้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สื่อสารกัน พร้อมกับใช้ช่วงเวลาดังกล่าวในการประเมินผลการดำเนินงานตลอดปีที่ผ่านมา ว่ามีอะไรที่จะต้องพัฒนาและแนวทางในการปรับปรุงตามความต้องการของตลาด เป็นการประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละช่วง แต่ละปี

“...ใน 1 ปี เราจะมีประชุมสมาชิก 1 ครั้ง หรือถ้ามีเหตุจำเป็นก็จะเป็น 2 หรือ 3 ครั้ง แต่อย่างน้อยจะต้องมี 1 ครั้งที่จะได้รวบรวมสมาชิกทั้งหมด รวมทั้งจากต่างจังหวัดด้วย เราจะมารวมตัวกัน คอยกันเรื่องตลาด เรื่องคุณภาพ เรื่องการพัฒนาคุณภาพ และสิ่งที่สำคัญคือ การตกลงระหว่างสมาชิกเกษตรกร ผู้ปลูก และผู้ผลิต ในเรื่องราคาการรับซื้อ และคุณภาพของผลผลิต เน้นการสื่อสารให้เข้าใจตรงกัน ทุกคนได้รับข้อมูลเท่ากัน มีความโปร่งใส ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด...” (Fc2)

“เรามีวาระการประชุม ในกลุ่มแกนนำนี้ประชุมกันบ่อย ๆ เดือนละ 2 ครั้ง ส่วนสมาชิกก็มี แต่ไม่บ่อยเท่าไร ในการประชุมเราจะสรุปผลงาน และเรียกทุกคนมารับรู้ และมีส่วนร่วม รายงานว่างานที่ทำเป็นอย่างไร ความเป็นหน้าเป็นอย่างไร ชาวบ้าน สมาชิกชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง เราต้องรับฟังความคิดเห็นของเขาด้วยเพราะธุรกิจของเราเกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย อย่างผมเป็นประธาน ผมจะได้ไปเยี่ยมลูกค้าในแต่ละปี เราก็จะได้ข้อมูลความพึงพอใจต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีข้อชี้แนะอะไรบ้าง เราเอามาสรุปเป็นความต้องการของลูกค้า และแนวทางว่าจะพัฒนาอย่างไร ทำเป็นแผนธุรกิจในการดำเนินงานของเรา พร้อมทั้งนำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานและการพัฒนาตลอดปีที่ผ่านมาให้สมาชิกรับรู้ว่ขณะนี้เราอยู่จุดไหน และเรากำลังทำอะไรอยู่” (MAC2)

การประเมินผลพิจารณาความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มนั้นจะพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก หากสมาชิกตื่นตัว ในการประชุมแสดงความคิดเห็นถือว่าสำเร็จ หากมีปัญหา ก็จะประชุมกลุ่มเพื่อร่วมกันแก้ไข หาทางออก โดยมีตัวชี้วัดของความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่ม คือ การที่ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น พึ่งพาตัวเองได้ มีสิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดตั้งกลุ่มขึ้น

“...จากการร่วมประชุมของเราในแต่ละปี เราประเมินว่าการขัดแย้งเป็นเครื่องธรรมดา การเถียงกันในที่ประชุมเป็นเรื่องธรรมดา ผมจะภูมิใจมากถ้าสมาชิกออกความคิดเห็น ณ วันนี้ หากมีการประชุมกัน มีการเถียงกันเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าหากเขาเงียบกริบ เป็นเรื่องใหญ่สำหรับผมแล้ว เพราะเมื่อเขาแสดงความคิดเห็น แสดงว่าเขาตื่นตัว ในสองปีแรกที่ทำงานนี้ เขาเงียบกริบนี้ผมปวดหัวมาก...” (Fc2)

“...การที่ชุมชนเข้มแข็ง เป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชน สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เราถือว่าประสบความสำเร็จ ไม่ใช่กำไรเยอะแล้วเรียกว่าประสบความสำเร็จ สำเร็จคนเดียวเขาไม่ให้ความร่วมมือ ชุมชนไม่เข้มแข็ง เราอยู่ลำพังไม่ได้ ต้องไปด้วยกัน...” (MAC2)

สรุปได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า ในหนึ่งปีจะต้องมีการจัดประชุมเพื่อรวมสมาชิกชุมชนอย่างน้อย 1 ครั้งเพื่อหารือเกี่ยวกับทิศทางในอนาคต แผนธุรกิจ ประเมินความต้องการของตลาด การพัฒนาคุณภาพในด้านต่าง ๆ ราคา ความพึงพอใจจากสมาชิกและผู้ค้า

หรือหัวข้ออื่น ๆ ตามที่สมาชิกเห็นสมควรในการนำมาเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนหารือ ในการประชุมร่วมกันแต่ละครั้งจะเป็นโอกาสที่ให้ทุกฝ่ายให้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สื่อสารกัน พร้อมกับใช้ช่วงเวลาดังกล่าวในการประเมินผลการดำเนินงานตลอดปีที่ผ่านมา เป็นการประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละช่วง แต่ละปี โดยพิจารณาความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มนั้นจะพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก หากสมาชิกตื่นตัว ในการประชุมแสดงความคิดเห็นถือว่าสำเร็จ หากมีปัญหา ก็จะประชุมกลุ่มเพื่อร่วมกันแก้ไข หากทางออก โดยมีตัวชี้วัดของความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่ม คือ การที่ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น พึ่งพาตัวเองได้ มีสิ่งแวดล้อม และความเป็อยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดตั้งกลุ่มนี้ขึ้น

6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

จากการศึกษารายงานการประชุมประจำเดือนคณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนมะคาเดเมีย ดอยช้าง จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายที่ทำงานร่วมกันกับกลุ่ม จะเป็นเครือข่ายทางวิชาการที่สามารถแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการแก้ปัญหา การปลูก และการผลิตมะคาเดเมีย ร่วมกัน โดยมีทั้งภาครัฐ และสถาบันทางการศึกษา จนทำให้กลุ่มเป็นหนึ่งในแหล่งการเรียนรู้ ที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร โดยในการพิจารณาการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกจะต้องได้รับการพิจารณาและเป็นข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มในการรับเครือข่าย สิ่งที่สำคัญคือ หน่วยงาน หรือกลุ่มที่เข้ามาเป็นเครือข่ายจะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันว่าจุดยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้างแห่งนี้ จัดตั้งและดำเนินงานเน้นแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผู้ที่จะเข้ามาเป็นเครือข่ายจะต้องมองเห็นภาพ และมีจุดยืนเดียวกัน จึงจะเป็นเครือข่ายที่สนับสนุนกันและมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน (วิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมีย ดอยช้าง จังหวัดเชียงราย, 2561)

6.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

การสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มให้มีความต่อเนื่องได้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ความเข้มแข็งภายในนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

“เราเข้มแข็งด้วยตัวเราเอง เราไม่ได้เียนยอนะ แต่เราเข้มแข็งด้วยตัวเองจริง ๆ แต่เราก็มีความหวัง มีความปรารถนาที่จะร่วมกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกวันนี้เราเป็นเครือข่ายกับ สวทช. ร่วมผลิตน้ำมันจากมะคาเดเมีย เป็นเครือข่ายทางวิชาการ นอกจากเราจะอยากได้วิชาแล้ว เราก็อยากที่จะถ่ายทอด

สิ่งที่เรามีให้นักศึกษา หรือผู้ที่สนใจอื่น ๆ เพื่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมต่อไป เป็นการถ่ายทอด
จากรุ่นสู่รุ่น เป็นโอกาสที่จะได้สร้างความตระหนักให้ปลูกฝังให้คนรุ่นต่อไป” (Fc2)

“ทุกวันนี้เราได้ร่วมโครงการของ สวทช. ทำวิจัยพัฒนาสินค้าของเรา เพื่อเพิ่มมูลค่า ดูแลเรื่ององค์
ความรู้ โดยนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านมะคาเดเมียมาจัดอบรมให้เกษตรกร นอกจากนี้ เรายังมี
หน่วยงานอื่น ๆ เช่น ศูนย์วิจัย วิศวกรรมเชียงใหม่ที่ให้การสนับสนุนเรื่องเครื่องจักร ส่วนหนึ่งเป็นเรา
ที่ทำหนังสือไปขอความอนุเคราะห์ เพราะเราก็ไม่มีกำลังมาพอ” (MAC2)

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอด
ชีวิตของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า เครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน
กับกลุ่ม จะเป็นเครือข่ายทางวิชาการที่สามารถแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการ
แก้ปัญหา การปลูก และการผลิตมะคาเดเมีย ร่วมกัน โดยมีทั้งภาครัฐ และสถาบันทางการศึกษา
จนทำให้กลุ่มเป็นหนึ่งในแหล่งการเรียนรู้ ที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร และความเข้าใจให้
ตรงกันว่าจุดยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้างแห่งนี้ จัดตั้งและดำเนินงานเน้น
แนวทางรักษาสีสิ่งแวดล้อมและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผู้ที่จะเข้ามาเป็นเครือข่ายจะต้องมองเห็น
ภาพ และมีจุดยืนเดียวกัน

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากกรณีศึกษาที่ 2 วิสาหกิจชุมชน
แปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป้าหมายหลัก เกิดขึ้นจากความต้องการในการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม และสร้างการมีส่วน
ร่วมของชุมชน เนื่องจากการกวาดล้างการปลูกฝิ่น และการทำไร่เลื่อนลอยของชาวบ้านจนทำให้ป่า
เสื่อมโทรม และต้นน้ำถูกทำลาย เกิดเป็นปัญหาทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อมาได้มีการปลูก
กาแฟและมะคาเดเมียตามโครงการพระราชดำริ เป็นพืชเศรษฐกิจทดแทนทำให้มีรายได้ มีสิ่งแวดล้อม
ที่ดีอย่างยั่งยืน การรวมกลุ่มกันของวิสาหกิจชุมชนมะคาเดเมียดอยช้างนี้เพื่อรักษาประโยชน์ทั้ง
ทางด้านการดูแลฟื้นฟูป่าต้นน้ำและธรรมชาติ พร้อมทั้งรวบรวมและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการปลูก
และพัฒนาผลิตภัณฑ์มะคาเดเมียให้มีคุณภาพ และมีกำลังในการต่อรองด้านการตลาดและธุรกิจต่อ
กลุ่มทุนอื่น ๆ

2. สมาชิกของชุมชน กลุ่มสมาชิกกลุ่มแรกเริ่มมาจากกลุ่มคนใกล้ชิดของอดีตประธานกลุ่ม ซึ่งเป็น
ผู้ก่อตั้งกลุ่ม ค่อย ๆ โน้มน้าวใจเพื่อนบ้าน ญาติสนิทให้เห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการ
รวมกลุ่ม ต่อมาชาวบ้านในชุมชนเห็นถึงเป้าหมาย และความเป็นไปได้จึงขอความร่วมมือเป็นสมาชิก
จนสามารถพัฒนาจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนได้ในที่สุด และมีการเลือกตั้งประธานและคณะกรรมการ
บริหารเพื่อความคล่องตัวในการดำเนินงานของชุมชน อย่างไรก็ตาม สมาชิกทุกคนมีต่างมีสิทธิ์ในการ

แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ได้รับข้อมูล องค์ความรู้ ทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน

3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ เกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การศึกษา ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง นำมาถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ระหว่างสมาชิกด้วยการพูดคุยทำความเข้าใจกันด้วยกระบวนการประชุม เพื่อแสดงความคิดเห็น หาแนวทางปฏิบัติ และทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก สิ่งที่สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จคือความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกทุกคน มีช่วงเวลาที่จะได้ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำเสนอข้อมูลเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติต่าง ๆ สำหรับส่วนการสนับสนุนด้านเงินทุน และเทคโนโลยีก็มีส่วนเช่นกันในการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งทางกลุ่มจะบริหารจัดการให้เพียงพอภายในกลุ่ม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอยู่บ้าง

5. การประเมินผลการดำเนินงาน มีการประเมินผลการดำเนินงาน และชี้แจงต่อสมาชิก อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เป็นการประชุมใหญ่ สมาชิกทุกคนจะได้เข้าร่วมประชุมเพื่อหารือและทำข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับทิศทางและการปฏิบัติในปีนั้น ๆ ส่วนคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนฯ จะประชุมทุก ๆ เดือน ๆ ละ 2 ครั้ง เป็นการติดตามและประเมินงานในส่วนต่าง ๆ ใช้การแสดงความคิดเห็น การแสดงออกและการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นตัวชี้วัด

6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เครือข่ายที่ทำงานร่วมกันจะเป็นเครือข่ายด้านวิชาการเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลวิจัย องค์ความรู้ และประสบการณ์ในการแก้ปัญหา การปลูก และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีทั้งหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา ซึ่งทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง พัฒนาตนเองจนเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านการเกษตร และการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนให้ผู้สนใจได้ศึกษาและเรียนรู้

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพครู โรงเรียนสาธิตพัฒนา

ความเป็นมาของโรงเรียนสาธิตพัฒนานั้นเริ่มมาจาก มูลนิธินวัตกรรมการศึกษาได้ทำบันทึกข้อตกลงกับ บริษัท แสนสิริ รามอินทรา จำกัด เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2549 ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนบ้านของเล่นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 จากนั้นได้ดำเนินการเปลี่ยนชื่อ จากโรงเรียนบ้านของเล่น เป็นโรงเรียนอนุบาลต้นกล้าสาธิต เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2550 ต่อมาได้ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนสาธิตพัฒนา เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 หลังจากนั้น ในวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ได้โอนกิจการโรงเรียนอนุบาลต้นกล้าสาธิต และโรงเรียนสาธิตพัฒนาให้กับ บริษัท เนชั่นแนล เอ็ดดูเคชั่น ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด เป็นผู้รับใบอนุญาต และได้เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท เอ็นอีดี แมแนจเม้นท์ จำกัด เมื่อวันที่ 15

มิถุนายน 2555 และเป็นผู้รับใบอนุญาตในปัจจุบัน วันที่ 16 พฤษภาคม 2551 โรงเรียนอนุบาลต้นกล้าสาธิตและโรงเรียนสาธิตพัฒนา ได้เข้าร่วมกิจการโดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนสาธิตพัฒนา” โดยขยายชั้นเรียนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และวันที่ 16 พฤษภาคม 2554 โรงเรียนสาธิตพัฒนา ได้ขยายชั้นเรียนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

มูลนิธินวัตกรรมการศึกษา ได้ลงนามความร่วมมือกับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2550 ถือเป็นกำเนิดโรงเรียนสาธิตพัฒนา ภายใต้โครงการบริการวิชาการ เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา และครอบคลุมถึงระดับปฐมวัย โดยเป็นไปตามข้อตกลงการช่วยเหลือทางวิชาการ 6 ด้าน ได้แก่

การจัดระบบบริหารโรงเรียน และระบบประกันคุณภาพ

การจัดทำหลักสูตร ระบบการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศ

การกำหนดมาตรฐานบุคลากร และอัตราเงินเดือน

การรับนักเรียน

การคัดเลือกและเตรียมบุคลากร

การพัฒนาหลักสูตรและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

จากที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพครู โรงเรียนสาธิตพัฒนา อาทิเช่น รายงานประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา และฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ได้ผลการวิเคราะห์ทั้ง 6 ประเด็นดังนี้

1. เป้าหมายหลัก

1.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายหลักดังนี้

จากการศึกษาเอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการกระบวนกรขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ : PLC โดย รศ.ลัดดา ภูเกียรติ สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนาถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์คือ เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้กระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กล่าวคือ ครูทุกคนซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เปิดใจในการเรียนรู้และรับการเปลี่ยนแปลง ทำให้การเป็นครูของพวกเขามีการพัฒนาขึ้น มีความมั่นใจในการทำงาน เป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เพื่อนร่วมงานทุกคนทำงานด้วยกันด้วยความจริงใจ และทำงานอย่างมีความสุข (โรงเรียนสาธิตพัฒนา, 2562)

1.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ เป้าหมาย ได้ดังนี้

“...เพราะเราเชื่อว่าการทำแบบชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพนี้ เราไม่ทิ้งใคร ให้ครูทุกคนได้พัฒนาตนเองด้วยการใช้หลักการของชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีจิตอาสาที่จะช่วยและมีความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น...จากเดิมที่ครูใหม่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนและออกแบบการเรียนรู้น้อย เพราะจบมาใหม่ ๆ หลังจากที่เราใช้กระบวนการนี้ เขาจัดการเรียนการสอนได้ดี ออกแบบการเรียนรู้ได้ถูกต้อง ทำให้เกิดความเข้าใจวิธีการ และเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล และองค์กร...” (MAC3)

“...แต่เดิม ผอ.มองว่า เราอยากจะมีครูให้รู้จักการศึกษาวิธีการสอนผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน (Lesson Study) ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างครูและเพื่อนครู (คู่บัดดี้) ทำให้มุมมองอาจยังไม่กว้างนัก และมันก็ยังใช้ได้ไม่ทั้งหมด จึงมีการขยายวงสมาชิกให้กว้างมากขึ้น เพื่อให้ทั้งครูอาวุโส ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารได้ร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดมุมมองที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์มากขึ้น ...” (T1c3)

“...โรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนเอกชน มีปัญหาครูเข้า-ออกค่อนข้างเยอะ ทำให้ครูใหม่ที่เข้ามา มีประสบการณ์การสอนน้อย เกิดความไม่มั่นใจในการสอน กระบวนการนี้ทำให้มีเพื่อน ๆ มีอาจารย์ที่มีประสบการณ์เข้ามาแนะนำ เข้ามาช่วยสอน ทำให้มั่นใจมากขึ้น เป็นการแก้ปัญหของครูใหม่...” (T2c3)

“...เป็นการสร้างวัฒนธรรมชุมชนให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำด้วยกัน เราซึมซับจากการฟัง การประชุม การดู สังเกตและเรียนรู้ไปด้วยกัน...” (T3c3)

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ และครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า แรกเริ่มในการก่อตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียนสาธิตพัฒนา ในปี พ.ศ. 2556 นั้นเป็นคำริจากผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้มีประสบการณ์ในการศึกษาดูงานกระบวนการนี้จากหลายแห่ง เช่น การจัดการเรียนการสอนในประเทศญี่ปุ่น และประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งได้ใช้กระบวนการดังกล่าวในการพัฒนาศักยภาพการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน และได้เห็นผลลัพธ์ที่น่าพอใจ จึงได้นำเสนอเป็นนโยบายในการนำแนวคิด และกระบวนการนี้เข้ามาเผยแพร่และดำเนินการในโรงเรียนสาธิตพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อการสร้างความร่วมมือระหว่างครูในการแก้ปัญหาการสอนของครูใหม่ และพัฒนาครูในโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนสาธิตพัฒนาเป็นโรงเรียนเอกชน มีการเข้าออกของครูใหม่ค่อนข้างมาก ซึ่งครูใหม่เหล่านี้มีประสบการณ์ในการสอนน้อย เกิดความไม่มั่นใจในการสอน การก่อตั้ง และดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ จะเป็นโอกาสให้ครูได้พัฒนาวิชาชีพ โดยกระบวนการนี้ทำให้มีเพื่อนครู ครูอาวุโส ผู้เชี่ยวชาญ และฝ่าย

บริหาร ให้ข้อเสนอแนะ และแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งจากประสบการณ์ ตำแหน่งที่แตกต่าง ได้มุมมองที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของทุกคน

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นเป้าหมายหลักของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนาถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อเป้าหมายหลักที่สำคัญที่สุด เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้กระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กล่าวคือ ครูทุกคนซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นี้ ได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เปิดใจในการเรียนรู้และรับการเปลี่ยนแปลง ทำให้การเป็นครูของพวกเขามีการพัฒนาขึ้น มีความมั่นใจในการทำงาน เป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เพื่อนร่วมงานทุกคนทำงานด้วยกันด้วยความจริงใจ และทำงานอย่างมีความสุข ในปัจจุบันการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของโรงเรียนสาธิตพัฒนานี้ ได้ดำเนินการมาแล้ว 8 ปีแล้ว (เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2556 ถึงปัจจุบัน) โดยยังคงยึดมั่นเป้าหมายหลักในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และนำเสนอสิ่งที่ดีที่สุดในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลงานและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แห่งนี้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินการมาในระดับหนึ่ง มีการพัฒนากระบวนการให้มีความชัดเจนและเป็นระบบ และมีแนวโน้มในการดำเนินงานต่อไปอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนาได้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวในระดับหนึ่ง ครูทุกคนเกิดการเปลี่ยนแปลงอาจจะมาก หรือน้อย ขึ้นอยู่ความแตกต่างกันไปในตัวบุคคล แต่สิ่งที่เห็นผลในเชิงประจักษ์คือ ครูทุกคนเกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบ และการจัดการเรียนการสอนของตนเอง และพร้อมที่จะแบ่งปัน เรียนรู้ร่วมกันในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จนสามารถพัฒนาการออกแบบและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องนี้ได้กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรในที่สุด

2. สมาชิกของชุมชน

2.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ สมาชิกของชุมชนดังนี้ จากการศึกษาเอกสารประกอบการบรรยายเรื่องกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ : PLC โดย รศ.ลัดดา ภูเกียรติ สามารถสรุปได้ว่า สมาชิกในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ในโรงเรียนสาธิตพัฒนาแห่งนี้ ประกอบด้วยสมาชิกแบ่งตามบทบาทได้ดังนี้ (โรงเรียนสาธิตพัฒนา, 2562)

1. Model Teacher หรือครูผู้สอน
2. Buddy Teacher หรือครูร่วมเรียนรู้

3. Mentor หรือหัวหน้ากลุ่มสาระ หรือฝ่ายวิชาการ
4. Administrator หรือฝ่ายบริหาร
5. Expert หรือผู้เชี่ยวชาญ เช่น คีษานินเทศก์ อาจารย์มหาวิทยาลัย ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญงานในเรื่อนั้น ๆ

โดยในการรวมกลุ่มการทำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ไม่จำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมทั้งหมด อาจมี ครูผู้สอน และครูบดดี ก็เพียงพอที่จะสามารถทำได้

2.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับ สมาชิกของชุมชน ได้ดังนี้

“...เราเห็นครูร่วมแรงร่วมใจในการทำงานและเป็นเพื่อนกัน รับฟังกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจากการจัดการเรียนการสอน หรือเรื่องอื่น ๆ สนุกกันมากขึ้น ฟังน้องมากขึ้น น้องซึ่งกลัวพี่ ก็ไม่กลัวแล้ว กล้าที่จะเข้าหาพี่มากขึ้น แม้กระทั่ง ผอ. ครูยังกล้าเข้าหาเลย เป็นการเปิดใจระหว่างเราในฐานะผู้บริหารกับครู...” (MAC3)

“...ทุกคนมีหน้าที่ และบทบาทของตนเอง ทั้งครู ครูอาวุโส ผู้บริหาร โดยจะร่วมตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นคือ Plan ไปจนครบกระบวนการ แต่ละคนจะปฏิบัติไปตามบทบาทของตนเองในกลุ่ม...บรรยากาศของกลุ่ม มีความสนุก ได้พูดคุย จากแต่ก่อนมีความเครียด กังวล เมื่อทำไปเรื่อย ๆ ก็ดีขึ้น...” (T1c3)

“...แรกๆ ก็มีความเกร็งกัน มาก ถึงมากที่สุด เพราะในโรงเรียนของเราก็มีอาจารย์อาวุโส และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน เวลาที่จะเชิญท่านมาก็มีความเกรงใจมากพอสมควร แต่ปัจจุบัน ตัวผมเองความสัมพันธ์เรียกว่า ดีขึ้นเป็นลำดับ อย่างผมก่อนที่จะมาทำตำแหน่งนี้ เป็นครูสอน ป.4 ก็จะมีอาจารย์อาวุโสเป็นที่ปรึกษา ซึ่งเมื่อก่อนตอนที่เข้าหาหรือปรึกษาท่านก็จะไม่ค่อยกล้า แต่ปัจจุบันมีความสนิทมากขึ้นมีบรรยากาศแบบการพูดคุยกับญาติผู้ใหญ่ คุยกันได้สนิทใจมากกว่าเดิม เหมือนเป็นญาติกัน จากการทำ PLC ทำให้ได้มีโอกาสพูดคุย เชิญท่านมาคุยเรื่องแผน ตลอดจนปัญหาอย่างอื่นด้วย...” (T2c3)

“...จากเดิมมีบรรยากาศจะต่างคนต่างอยู่ เวลาที่เราจะเจอกันทีก็จะเป็นการประชุมระดับ คุยกันแต่งานวิชาการส่วนใหญ่ แต่พอเราทำ PLC เรามีโอกาสในการคุยกัน ได้แลกเปลี่ยนกัน ความสัมพันธ์ในการพูดคุยก็ดีขึ้น...เรามีการร่วมมือ ร่วมแรงกันทั้งโรงเรียน ทุกคนพร้อมที่จะไปด้วยกัน และไปตามระบบที่เราสร้างขึ้น...” (T3c3)

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา สามารถกล่าวได้ว่า สมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของโรงเรียนสาธิตพัฒนานี้ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายบริหาร

ครู ทั้งครูอาวุโส และครูใหม่ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ซึ่งจะให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยเปิดโอกาสในการจับคู่ หรือจัดกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นตั้งแต่การวางแผน และทำงานร่วมกันพัฒนาไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือการสะท้อนคิด

สรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าและการสัมภาษณ์ในประเด็นสมาชิกของชุมชนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียน ในฐานะผู้นำเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในการผลักดันการดำเนินกิจกรรมของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ โดยการกระตุ้นสร้างแรงจูงใจ พร้อมทั้งให้อิสระแก่ครูในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนในการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน ภายใต้ระบบที่ออกแบบไว้โดยมีฝ่ายวิชาการของโรงเรียนคอยดูแลภาพรวมอีกชั้นหนึ่ง ภายในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ การทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู รวมถึงระหว่างครูด้วยกันในครั้งแรก ๆ นั้น ด้วยความที่ยังไม่คุ้นเคย และมีความเกรงใจของครูผู้น้อย ที่มีต่อครู หรือผู้บริหารที่มีความอาวุโส ทำให้กิจกรรมการดำเนินการต่าง ๆ ไม่เป็นที่น่าพอใจนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อระยะเวลาผ่านไป บรรยากาศต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัด มีความสนิท และคุ้นเคยกันมากขึ้น ส่งผลให้การปรึกษา เสนอความเห็น หรือนำเสนอข้อแนะนำต่าง ๆ ได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากกลุ่มมีความใกล้ชิด และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้บรรยากาศการทำงานระหว่างเพื่อนครู จากเดิมที่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ มีโอกาสได้พบหรือพูดคุยกันเฉพาะในการประชุมระดับหรือมีเหตุจำเป็นในเรื่องงานเท่านั้น หลังจากที่มีการดำเนินการกระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียนสาธิตพัฒนา ทำให้ครูมีโอกาสดังกล่าวได้แลกเปลี่ยนข้อมูลความเห็น จากความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นทำให้สนใจในการพูดคุยและปรึกษากันเรื่องอื่น ๆ อีกด้วย กลายเป็นความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แห่งนี้ ครูทุกคนต่างมีวัตถุประสงค์เดียวกันที่ต้องการให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ มีความสุข มีวินัยการที่ครูช่วยเหลือกัน เป็นการร่วมมือกันเพื่อส่งผลไปถึงเด็ก อย่างไรก็ตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ใช้เวลา และจะต้องดำเนินการค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง

3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้

3.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ ดังนี้

จากการศึกษาเอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ : PLC โดย รศ.ลัดดา ภูเกียรติ สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา จะเป็นการจัดระบบ และใช้กระบวนการเพื่อให้ครูของโรงเรียนสาธิตพัฒนาได้พัฒนาตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นทั้งผู้ให้ความรู้

และผู้รับความรู้ไปพร้อม ๆ กัน บนพื้นฐานของความไว้วางใจ และเปิดใจให้แก่กันและกันของสมาชิกในชุมชน (โรงเรียนสาธิตพัฒนา, 2562)

รศ.ดร.ลัดดา ภูเกียรติ ผู้อำนวยการโรงเรียน ได้บรรยายเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพของครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา ว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพได้สูงสุด โดยการใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ Professional Learning Community (PLC) เป็นพื้นฐานในการส่งเสริม และพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. Shared values and norms เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คุณค่า อุดมการณ์ วิสัยทัศน์ และการปฏิบัติที่ดีร่วมกัน เป็นการสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยน คุณค่า วิสัยทัศน์ และการปฏิบัติที่ได้มาตรฐานที่มีคุณภาพที่ดี

2. Collective focus on student learning มีจุดมุ่งเน้นร่วมกันเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน สมาชิกทุกคนมีจุดมุ่งหมายร่วมกันเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน เป้าหมายคือช่วยกันร่วมมือกันเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก

3. Collaboration เป็นการร่วมมือร่วมพลังทุกคนในการเรียนรู้และพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยจะต้องเป็นการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลัง ไม่ใช่การทำงานคนเดียว สัมพันธภาพจะต้องเป็นไปในแนวร่วมด้วยช่วยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล และเรียนรู้ร่วมกัน

4. Expert advice and study visit เปิดรับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญศึกษาการปฏิบัติงานจริง กล่าวคือ การเรียนรู้ของครูในชุมชนต้องใจกว้าง เปิดรับ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญ อาจจะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ที่ปฏิบัติที่ดีในชุมชน ต้องเปิดโอกาสให้เขาได้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้ร่วมกัน ในขณะเดียวกันจะต้องมีการเยี่ยมชมการปฏิบัติงานจริงในห้องเรียน ครูควรจะไปเยี่ยมชมห้องเรียนของเพื่อนครูเพื่อเรียนรู้จากกันและกัน

5. Reflective dialogue มีสุนทรียสนทนาเพื่อสะท้อนคิดถึงผลการปฏิบัติงาน เป็นการสะท้อนสิ่งที่วางแผนและทำลงไป เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวิธีการที่จะสร้างองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบเพื่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสาธิตพัฒนา เรียกว่า การศึกษาผ่านบทเรียน หรือ Lesson Study ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน สมาชิกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยการปฏิบัติจากขั้นตอนเหล่านี้ ได้แก่ 1. Plan ขั้นการวางแผนการสอน 2. Do ขั้นการลงมือทำ 3. See ขั้นสังเกตการณ์ชั้นเรียน 4. Reflect ขั้นสะท้อนคิด และ 5. Redesign ขั้นปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

3.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ได้ดังนี้

“...ทุกคนมีอิสระในการวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามในเมื่อมีโอกาสร่วมด้วย
ช่วยกันของสมาชิกแล้ว หากเป็นไปได้ก็ขอให้เลือกเนื้อหาที่มีความยากสักหน่อย หรือเป็นเรื่องที่สอน
ยาก นักเรียนเข้าใจยาก...” (MAC3)

“...ประเด็นในการพูดคุยกัน ก็ตั้งแต่วัตถุประสงค์ ครูเจ้าของชั้นเรียนจะนำเสนอแผนว่าจะทำอะไรบ้าง
วัตถุประสงค์คืออะไร ตัวชี้วัด กิจกรรม คนฟังในกลุ่มก็จะคิดว่ามีแนวทางอื่น ๆ อีกหรือไม่ เช่น แทนที่
ครูจะเล่า ก็เป็นการตั้งคำถามให้เด็กคิด เสนอแนะขึ้นมา...ในช่วงเวลาการพูดคุยประชุมกลุ่มนี้เอง ที่
ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” (T1c3)

“...ความสัมพันธ์และบรรยากาศในองค์กรดีขึ้น เป็นที่น่าแปลกใจ ดีขึ้นโดยไม่รู้ตัว บรรยากาศค่อย ๆ
ดีขึ้นเรื่อย ๆ ผ่านกระบวนการที่เราได้แลกเปลี่ยนกัน ได้คุยกัน จากเมื่อก่อนต่างคนต่างอยู่ คุยกันแค่
เฉพาะงาน พอสอนเสร็จกลับบ้านก็แยกย้าย สนทนากันเฉพาะคน การที่เราได้ปรึกษาอาจารย์ผู้ใหญ่
หรือผู้บริหาร ทำให้เราสบายใจขึ้น ในการปรึกษา ข้อเสนอแนะ สบายใจมากขึ้น นักเรียนได้โอกาสที่ดี
มีกิจกรรมที่น่าตื่นเต้นซึ่งผ่านการออกแบบมา รวมถึงอุปกรณ์ใหม่ๆ win-win ไปทุกคน ครูได้
พัฒนาการสอนของตนเอง และเด็กก็ได้พัฒนาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ออกแบบมาดี มีผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนที่ดีขึ้น...” (T2c3)

“...จากครั้งแรก ๆ ที่เริ่มทำ เราเน้นไปที่คุณครูผู้สอน ก็จะแบ่งไปว่าครูคนนี้ดูการสอน คนนี้ดูสื่อ คนนี้
ดูบรรยากาศ แต่ต่อมามีการพัฒนาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงเน้นการสังเกตเด็กนักเรียน ปรับเป็นครูท่าน
นี้ดูเด็กกลุ่มไหน จะโฟกัสที่กลุ่มไหนมากกว่า แต่หน้าที่คือเหมือนกัน เพียงแต่กลุ่มเป้าหมายคนละกลุ่ม
กัน ในช่วงที่สังเกตการณ์ชั้นเรียน...” (T3c3)

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าชุมชนแห่งการ
เรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสาธิตพัฒนานี้ ส่งเสริมให้สมาชิกเกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการพูดคุย
และอภิปรายร่วมกันโดยมีขั้นตอนดังนี้

วางแผน (Plan)

ครู (Model Teacher) จะออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้
และนำเสนอต่อกลุ่มสมาชิก ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูอาวุโส ผู้เชี่ยวชาญ และเพื่อนครู โดยแต่ละ
คนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดกว้าง อิสระ ไม่จำเป็นต้องเจาะจงประเด็นใดเป็นพิเศษ
ทุกคนสามารถอภิปราย เสนอแนะ ปรับแผนเพื่อให้มีความเหมาะสมกับเวลา ซึ่งครูที่นำเสนอสามารถ
นำบางส่วนไปปรับใช้กับแผนได้

สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มครูที่เป็นครูใหม่ซึ่งมีประสบการณ์การออกแบบและการ
จัดการเรียนรู้น้อยจะได้เรียนรู้ที่จะนำความรู้เดิมจากทฤษฎีไปปฏิบัติจริง พร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็น

ข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนมุมมองที่จะได้จากสมาชิกคนอื่น ๆ ของกลุ่ม ทั้งครูบดดี และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า โดยครูเจ้าของชั้นเรียนจะนำเสนอการออกแบบ และแผนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมที่ตนเองออกแบบมาต่อกลุ่มสมาชิก เพื่อให้สมาชิกเสนอความคิดเห็น และความเป็นไปได้ แก่มุมอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อนำไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียน อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจปรับเปลี่ยนขั้นตอนการสอน หรือยึดตามแบบเดิม เป็นสิทธิ์ของครูเจ้าของชั้นเรียน ซึ่งทั้งครูเจ้าของชั้นเรียนและสมาชิกจะติดตามผลการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นอย่างไร มีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นอย่างไร ในขั้นลงมือปฏิบัติ (Do) และการสังเกตการณ์ชั้นเรียน (See) ต่อไป

ลงมือทำและสังเกตการณ์ชั้นเรียน (Do and See)

หลังจากที่ได้ข้อเสนอแนะจากกลุ่มสมาชิกแล้ว ครู (Model Teacher) อาจปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่วางแผนไว้ และนำแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ในชั้นเรียน

สมาชิกของกลุ่มจะเข้าสังเกตการณ์ชั้นเรียนโดยเน้นที่การเรียนรู้ และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นหลัก โดยแต่ละคนจะแบ่งหน้าที่ว่าใครจะสังเกตจุดไหน กลุ่มไหน และจดพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร เกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

สะท้อนคิด (Reflect)

หลังจากจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนเรียบร้อยแล้ว จะเป็นช่วงเวลาในการสะท้อนคิดของสมาชิกในกลุ่มพูดคุยกัน ประเด็นเหตุการณ์ในชั้นเรียน โดยการแสดงความคิดเห็นเชิงบวก มุ่งอภิปรายด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก ทำให้ครูผู้สอนเรียนรู้ว่าส่วนไหนที่ดีแล้ว และส่วนไหนควรปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

ในการสะท้อนคิด ครูเจ้าของชั้นเรียนและสมาชิกจะมีโอกาสพูดคุยถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน อาจนำเสนอภาพถ่าย หรือคลิปวิดีโอที่ได้บันทึกไว้ขณะร่วมสังเกตการณ์ในชั้นเรียน เพื่อแสดงข้อเท็จจริง โดยเน้นการอภิปรายกันในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของเด็ก พร้อมทั้ง เสนอความคิดเห็นอย่างเปิดกว้าง เพื่อให้ครูเจ้าของชั้นเรียนและสมาชิกของกลุ่มทุกคนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกัน

ในขั้นตอนนี้ ทั้งครูเจ้าของชั้นเรียน และสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย ครูบดดี หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ฝ่ายบริหาร และผู้เชี่ยวชาญ จะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์พร้อมทั้งเสนอแนะทางแก้ไขในกรณีที่มีข้อติดขัดหลังจากผ่านการปฏิบัติจริงในชั้นเรียน เป็นช่วงเวลาที่ทุกคนจะได้สำรวจตัวเองและพิจารณาความเป็นไปได้ของแนวทางที่จะเปลี่ยนแปลง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป ทั้งนี้ทั้งนั้นส่วนสำคัญที่กลุ่มจะต้องยึดมั่นคือ ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ และประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนจากการปรับเปลี่ยนดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสู่ศักยภาพสูงสุด จากส่งเสริมของครู

เจ้าของชั้นเรียน และการสนับสนุนจากสมาชิกกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และนำผลที่ได้จากการสะท้อนคิดไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในขั้นต่อไป

ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (Redesign)

ผลจากการสะท้อนคิดของกลุ่ม และข้อเสนอแนะต่าง ๆ อาจนำไปสู่การปรับแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ หรือกิจกรรมที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นทรัพยากรให้แก่เพื่อนครูสามารถนำไปใช้ได้

สรุปได้ว่าการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า จากขั้นตอนที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสมาชิกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นี้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยการพูดคุยกันไปตามขั้นตอน อันดับแรกดูแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีวัตถุประสงค์เป็นอย่างไร มโนทัศน์ของเนื้อหาเป็นอะไร ว่าตรงประเด็น มีชัดเจนหรือไม่ รูปแบบกิจกรรมเหมาะสมกับเนื้อหา หรือมากเกินไป การวัดและประเมินผล และสื่อต่าง ๆ การพูดคุยเน้นที่การเรียนการสอนเป็นหลัก รวมทั้งการพูดคุยถึงพฤติกรรมผู้เรียนว่ามีคนใดที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ และรูปแบบการจัดกลุ่ม จะต้องคละความสามารถอย่างไร รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนด้วย สมาชิกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นี้มีหลากหลายอายุ ทำให้ประสบการณ์มีความแตกต่างกัน แต่ละคนก็มีประสบการณ์ของตนเอง ตัวอย่างเช่น ครูอาวุโสจะมีประสบการณ์ในอดีต ส่วนครูใหม่ ๆ ก็จะมีข้อความรู้ในปัจจุบัน ทำให้เกิดการบูรณาการความรู้ร่วมกัน ถือเป็นความร่วมมือกันระหว่างคนต่างวัย ที่สำคัญสมาชิกแต่ละคนจะมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ โดยเป็นไปตามบริบทที่เข้าไปมีส่วนร่วม การทำงานในโรงเรียนสาธิตพัฒนานี้ มีทีมบริหารทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่กำลังสร้าง เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เรียกได้ว่าเป็นการถ่ายทอดจากความจริงใจ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจและความจริงใจในการถ่ายทอด

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก

4.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ดังนี้

จากการศึกษาเอกสารประกอบการบรรยายเรื่องกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ : PLC โดย รศ.ลัดดา ภูเกียรติ สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภายในคือ ผู้นำชุมชนเป็นแกนหลักและหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีทิศทาง มีความชัดเจนและต่อเนื่อง โดยต้องได้รับการสนับสนุนจากครูภายในโรงเรียนสาธิตพัฒนาอย่างยิ่งเช่นกัน ที่มีใจจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ครูเห็นความสำคัญของชุมชนนี้อย่างจริงจัง เมื่อทั้งสองอย่างผสานกันจึง

กลายเป็นชุมชนที่เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการสนับสนุนหลักไม่ใช่เรื่องเงินแต่เป็นเรื่องใจ และเวลาที่สมาชิกทุกคนมอบให้ (โรงเรียนสาธิตพัฒนา, 2562)

4.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ได้ดังนี้

“...เราต้องสร้างความเข้าใจให้ทุกคนในองค์กรรับรู้ มีวิสัยทัศน์ร่วม และการจะบรรลุเป้าหมายได้ต้องมาจากผู้นำ ที่ทำให้ครูรับรู้ถึงความจริงจัง และจริงใจ เห็นความสำคัญของทุกคนในโรงเรียน เคารพ ยอมรับ และให้เกียรติ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน...การทำ PLC ไม่ได้ใช้เงิน ใช้ใจ PLC จะเกิดหรือไม่อยู่ที่ใจครู เจ้าหน้าที่ ผอ. ฝ่ายบริหาร ทุกคนต้องมีใจหวัด...” (MAC3)

“...เวลาไม่พอ เวลาไม่ตรงกัน เป็นอุปสรรค แต่ก็จัดการได้...อาจจะต้องมีการแลกคาบ เราให้ลำดับความสำคัญกับเรื่องนี้ก่อน...” (T1c3)

“...จากที่เป็นการประชุมในประเด็นกว้าง ๆ แต่เราจะมุ่งลงไปในเรื่องการศึกษาผ่านบทเรียนเพิ่มเติม เป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนกันในระดับ ว่าที่ได้ดำเนินการทำไปแล้วได้ผลอย่างไร นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เป็นการลำดับเหตุการณ์ สรุปประเด็นได้ชัดเจนมากขึ้น เป็นช่วงเวลาที่ได้อยู่กันมากขึ้น เพราะปกติจะได้คุยเพียงกลุ่มเล็กที่ทำร่วมกันเท่านั้น พอประชุมระดับก็จะได้อยู่กันกลุ่มใหญ่ มุมมองก็จะกว้างขึ้น...” (T2c2)

“...ผอ.นำทีม ผอ.จริงจัง ให้ความสำคัญพาเราไปสัมผัสประสบการณ์ เปลี่ยนทัศนคติทุกคนให้ไปด้วยกัน ความสามัคคีในหมู่ครู ครูรู้หน้าที่ และเห็นความสำคัญ ครูเท่านั้นที่จะทำให้สำเร็จได้ ครูไม่ทำไม่ให้ความสำคัญก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น งบประมาณไม่ต้องใช้ด้วยซ้ำ ขอแค่ครูมีใจร่วมกัน...” (T3c3)

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า ในการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า ตัวครู กล่าวคือ ครูในโรงเรียนทั้งครูใหม่ และครูอาวุโส ต่างมีความเคารพซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี มีความร่วมมือ มีทัศนคติที่ดีพร้อมที่จะเปิดใจยอมรับแนวคิดใหม่ ๆ ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาติดขัดบ้างในระยะเริ่มแรก แต่การเปิดใจที่จะเรียนรู้กระบวนการนี้ทำให้การดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประสบความสำเร็จ และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้นำของชุมชนการเรียนรู้ ซึ่งในที่นี้ คือ ผู้อำนวยการเรียนโรงเรียน ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ มองเห็นความก้าวหน้า มีความชัดเจน มีความจริงจัง จริงใจในการปฏิบัติ ยอมรับ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่าจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการสนับสนุนจากภายในและภายนอกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนาประสบความสำเร็จได้นั้น คือทุกคนในองค์กรมุ่งเป้าหมายไปที่ผู้เรียน มีวิสัยทัศน์เดียวกันที่จะช่วยกันพัฒนาผู้เรียน สร้างความเข้าใจว่าการเป็นครูที่ดี เป็นครูด้วยใจเป็นอย่างไร สัมพันธภาพระหว่างครูกับครู และครูกับผู้บริหารจะเป็นส่วนสำคัญทำให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ที่ผ่านมา มีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องการนัดหมายเวลา เนื่องจากสมาชิกทุกคนต่างมีภาระหน้าที่ ทำให้การหาเวลาตรงกันค่อนข้างยาก ทางฝ่ายวิชาการของโรงเรียนจึงจะต้องเข้ามามีส่วนในการประสานงานเพื่อให้การนัดหมายเป็นไปได้อย่างสะดวก ส่วนพื้นที่ในการรวมกลุ่มเพื่อพูดคุยประชุมกันนั้น ขึ้นอยู่กับความสะดวกของกลุ่ม สามารถนัดหมายและใช้พื้นที่ของโรงเรียนได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ เพื่อการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ให้เข้มแข็งขึ้นไปอีก สมาชิกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เห็นว่าในการประชุมระดับชั้น จะเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มกว้าง และหลากหลายมากยิ่งขึ้น

5. การประเมินผลการดำเนินงาน

5.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ การประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้

จากการศึกษารายงานประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2561 สามารถสรุปได้ว่า การประเมินผลการดำเนินงานชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตได้จากปัญหาที่ได้รับการแก้ไขต่าง ๆ ในโรงเรียน อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะเกิดแก้ไขปัญหในโรงเรียนในทุก ๆ ด้านแล้วยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูในโรงเรียนด้วยกันอีกด้วย โดยไม่มีรูปแบบการประเมินชุมชนอย่างเป็นทางการ มีแต่การสังเกตการเปลี่ยนไปของโรงเรียนในทิศทางที่ดีขึ้นที่สมาชิกชุมชนสามารถสังเกตได้ (โรงเรียนสาธิตพัฒนา, 2562)

5.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การประเมินผลการดำเนินงาน ได้ดังนี้

“...ประเมินจากการทำงาน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทุกคนมีจิตอาสา และเข้าใจกันมากขึ้น ครูร่วมมือกัน และมีความใกล้ชิดกับผู้บริหาร ที่สำคัญเด็ก ๆ มีความสุขในการเรียนรู้...” (MAC3)

“...เรามีการบันทึกสองฝั่ง คือของครูเจ้าของชั้นเรียน และของกลุ่ม เราอ่านแล้วก็จะวัดได้เลยว่าทัศนคติของเขาเป็นอย่างไร มันจะแสดงออกมาผ่านสิ่งที่เขาเขียน สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เด็กเป็นอย่างไร และเขาแก้ไขอย่างไร ทำให้เขาได้คิดใหม่ ว่าต่อไปจะวางแผน และทำอย่างไรกับนักเรียนที่มีปัญหา...” (T1c3)

“...บรรยากาศเปลี่ยนแปลง พี่น้องยิ้มแย้มแจ่มใสเมื่อพบกัน ต่างจากเดิม ตัวอย่างเช่น ครูศิลาปะบาง ท่าน ไม่เคยได้มีโอกาสในการทำงานด้วยกันเลย พอเรามีกระบวนการนี้เข้ามา ก็มีโอกาสดูแลเปลี่ยนกัน บรรยากาศความเป็นพี่เป็นน้องก็ชัดเจนมากขึ้น...มีการตรวจสอบว่าครูแต่ละคนมีความเข้าใจมากน้อยแค่ไหน มีจุดไหนที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม เช่น การออกแบบกิจกรรม ในขั้นตอน redesign จะพิจารณาได้ว่าแผนที่ผ่านการใช้งานแล้วนั้นสามารถปรับไปได้อีกหรือไม่ แม้กระทั่งการจดบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการ ว่าไม่เข้าใจตรงไหน แล้วนำมาพัฒนากระบวนการเพิ่มเติม...” (T2c3)

“...บรรยากาศในชั้นเรียน เด็ก active มากขึ้น เพราะจากกระบวนการนี้ จะเป็นการบังคับให้ครูออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำงาน เห็นบรรยากาศที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น...” (T3c3)

สรุปได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ในประเด็นการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสาธิตพัฒนานี้ ยังไม่มีการจัดการประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ แต่จะประเมินผลจากการทำงาน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ครูมีความสุขในการทำงาน ผู้เรียนที่เข้าได้รับความช่วยเหลือ ที่สำคัญคือทุกฝ่ายต่างเข้าใจกันมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนการเรียนรู้แห่งนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือบรรยากาศในโรงเรียนดีขึ้นมาก ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานมีความเป็นมิตร รวมไปถึงบรรยากาศในชั้นเรียนซึ่งผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นี้ กระตุ้นให้ครูออกแบบ และวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นตามลำดับ โดยตัวชี้วัดที่สำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพแห่งนี้ นอกเหนือไปจากบันทึกหลักฐานการสะท้อนคิดในการดำเนินการแต่ละครั้ง คือ ความร่วมมือระหว่างครู และเพื่อนครู รวมทั้งผู้บริหาร ความใกล้ชิดกัน และสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6.1 ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

จากการศึกษาเอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ : PLC โดย รศ.ลัดดา ภูเกียรติ สามารถสรุปได้ว่า เน้นการขยายผลไปสู่ชุมชนการเรียนรู้อื่นที่สนใจ คล้ายถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนตนเองและขยายผลสู่โรงเรียนอื่น ๆ หรือชุมชนการเรียนรู้อื่น ๆ และผู้ที่มีความสนใจในความสำเร็จที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนสาธิตพัฒนา โดยชุมชนได้วางเป้าหมายในอนาคตไว้ว่า จะร่วมมือกับชุมชนหรือเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อขยายชุดความรู้ ความคิด ชุดประสบการณ์ให้กว้างขวางออกไปนอกเหนือจากชุมชนของตนเอง ให้เป็นเครือข่ายการ

เรียนรู้ที่ใหญ่ขึ้นกว้างขึ้น หรือมาการแลกเปลี่ยนวาระโอกาสพิเศษมากขึ้นที่มาจากเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ข้างนอกโรงเรียนสาธิตพัฒนา (โรงเรียนสาธิตพัฒนา, 2562)

6.2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถยกประโยคที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

“...เรามีเครือข่าย ผอ.ผู้นำ อยู่ซึ่งก็จะเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน ในการปฏิบัติของแต่ละโรงเรียนในบริบทที่แตกต่างกัน...” (MAC3)

“...เรามีการขยายผล เข้าไปประกวดที่คุรุสภา และ ผอ.รับเชิญเป็นวิทยากรเยอะมาก ครูที่มาก็ไปเป็นผู้ช่วยได้เพราะเราทำจริง...อยากจะให้กระบวนการนี้อยู่ในทุกองค์กร...” (T1c3)

“...ปีนี้เราจะทำทั้งโรงเรียนอีกรอบหนึ่งให้ชัดเจน และวางแผนที่จะขยายออกไปโรงเรียนโดยรอบโรงเรียนของเรา และแลกเปลี่ยนกันระหว่างโรงเรียน ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งเครือข่ายมาแลกเปลี่ยนกัน...อยากจะให้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาเป็นเครือข่าย เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน และเรียนรู้ที่จะรู้จักชุมชนด้วย สสวท. อพวช. องค์กร หน่วยงานที่มี impact ในวงกว้าง...” (T2c3)

“...อยากสร้างเครือข่ายไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ที่ด้อยโอกาส หรือมีความต้องการ แต่ไม่พร้อม รวมทั้งชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เรายังไม่มีตรงนี้...และสร้างเครือข่ายไปยังนานาชาติที่จะร่วมเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์จากการปฏิบัติในบริบทที่แตกต่างกัน...” (T3c3)

สรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าและการสัมภาษณ์ในประเด็นการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา พบว่า โรงเรียนสาธิตพัฒนาถือเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญสำหรับการดูงาน และเยี่ยมชมของหลายฝ่าย และหลายหน่วยงาน เช่น กลุ่มศึกษานิเทศก์ โรงเรียนที่มีปัญหาในการจัดการเรียนรู้ และมีความต้องการในการแก้ปัญหาโดยการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หน่วยงานเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเครือข่ายที่เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ของโรงเรียนสาธิตพัฒนา นอกจากนี้ สมาชิกของชุมชนบางส่วนยังได้รับเชิญเพื่อไปเผยแพร่ความรู้ แนวคิด และวิธีปฏิบัติให้แก่โรงเรียน หรือผู้สนใจภายนอกด้วย นอกจากนี้ทางโรงเรียนมีแผนที่จะขยายชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นี้ออกไปยังโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แบ่งปันความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากต่างโรงเรียนอีกด้วย และหากเป็นไปได้ อยากจะสร้างความร่วมมือเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ไปยังแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ ซาฟารีเวิลด์ และชุมชนท้องถิ่น รวมถึงหน่วยงาน หรือองค์กรที่มีบทบาทในระดับและนานาชาติด้วย

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากกรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป้าหมายหลัก ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร ก่อตั้งขึ้นด้วยเป้าหมายที่ต้องการสร้างความร่วมมือระหว่างครู เพื่อไม่ให้มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ทุกคนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น ที่สำคัญเป็นการแก้ไขปัญหาการสอนของครูใหม่ และพัฒนาครูในโรงเรียนให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. สมาชิกของชุมชน ประกอบด้วย ครูผู้สอน ครูร่วมเรียนรู้ หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหาร และผู้เชี่ยวชาญ เช่น ศึกษานิเทศ อาจารย์มหาวิทยาลัย ราชบัณฑิต หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในเรื่องนั้น ๆ สมาชิกของชุมชน โดยที่ผู้อำนวยการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดัน และขับเคลื่อนการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนคอยสนับสนุนการดำเนินงาน และครูทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกชุมชนได้ร่วมเรียนรู้ และทำงานร่วมกันภายใต้ระบบที่ได้ออกแบบไว้

3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพโรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร ใช้กระบวนการแนวทางพัฒนาครูด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) มี 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนวางแผนการสอน (Plan) 2) ขั้นตอนมือทำ/ขั้นสอน (Do) 3) ขั้นสังเกตการณ์ชั้นเรียน (See) 4) ขั้นสะท้อนคิด (Reflection) และ 5) ขั้นปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (Redesign) โดยในแต่ละขั้นสมาชิกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากประสบการณ์ และความรู้ที่แตกต่างกันระหว่างสมาชิก เป็นการบูรณาการความรู้ผ่านการอภิปรายอย่างเปิดกว้างอย่างเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก ความสำเร็จของความสำเร็จในการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสาธิตพัฒนานั้น คือ สมาชิกทุกคนที่อยู่ในชุมชน ทั้งผู้อำนวยการโรงเรียนในฐานะผู้นำชุมชน และครูทุกคนที่เป็นสมาชิก ที่มีทัศนคติที่ดีพร้อมที่จะเปิดใจยอมรับแนวคิดใหม่ ๆ มีความเคารพซึ่งกันและกัน สามัคคี ต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จัดหาเวลา และ มีพื้นที่ที่สามารถนัดหมายที่จะประชุมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนและเห็นผลที่เป็นรูปธรรม

5. การประเมินผลการดำเนินงาน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร ถึงแม้ว่าการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนสาธิตพัฒนานั้นจะยังไม่มีประเมิน หรือทำรายงานอย่างเป็นทางการในภาพรวมทั้งโรงเรียน แต่มีการบันทึกหลักฐานในการสะท้อนคิดเมื่อมีการจัดประชุมและอภิปรายร่วมกันอย่าง

สม่ำเสมอ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพทุกคน ปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนได้รับการแก้ไข ความสัมพันธ์ของครูในโรงเรียนดีขึ้นจนทุกคนสามารถการสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร นับได้ว่าเป็นหนึ่งในแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับการศึกษาดูงานในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ให้ผู้ที่สนใจเข้าไปศึกษาดูงานได้ เช่น กลุ่มศึกษานิเทศก์ โรงเรียนที่มีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน และต้องการนำกระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้ในการพัฒนาแก้ปัญหา ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่กว้างขวางขึ้นในการร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาวิชาชีพครู และพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ ชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

1. เป้าหมายหลัก เป็นไปเพื่อพัฒนาองค์ความรู้บางอย่าง ที่ตอบสนองต่อความต้องการด้านวิชาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาในบริบทพื้นที่นั้น ๆ การสร้างเป้าหมาย คุณค่าร่วมกันในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงาน

2. สมาชิกของชุมชน ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่มีการจำกัดขนาดของกลุ่ม แต่จะมีผู้นำที่จะคอยสนับสนุนให้ทำงานได้อย่างสะดวก และคล่องตัวมากขึ้น นอกจากนี้ จะต้องมีการกระจายอำนาจเพื่อให้ทุกคนมีส่วนในการตัดสินใจ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิก มีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่ม และสร้างการมีส่วนร่วม ความเป็นสมาชิกจะเป็นไปด้วยความสมัครใจ และมีเป้าหมายในการทำงานเพื่อสร้างประโยชน์ และพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

3. กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันองค์ความรู้ และนวัตกรรมร่วมกันภายในกลุ่ม เน้นการสื่อสาร และการสะท้อนคิดเพื่อสร้างความเข้าใจ และการลงมือปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก การสนับสนุนที่สำคัญคือทรัพยากรบุคคล ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ ความเชื่อใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือร่วมใจของทุกคน การมีช่วงเวลาในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นปัจจัยหลักที่จะสนับสนุนชุมชนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ การสนับสนุนจากภายนอก ทั้งโครงสร้างการบริหาร การดำเนินงาน งบประมาณ การจัดสรรทรัพยากร เป็นเพียงส่วนเสริมที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นมากขึ้น

5. การประเมินผลการดำเนินงาน ประเมินผลได้ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับการดำเนินงาน โดยตัวชี้วัดที่สำคัญในการประเมินผลคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม

6. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับแนวปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม เครือข่ายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างอิสระ ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยชุมชนการเรียนรู้ในเครือข่ายเดียวกันจะมีการพิจารณาหลักการ และแนวคิดพื้นฐานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และต่อยอดความสำเร็จ

ผู้วิจัยได้สรุปบริบทของการพัฒนาชุมชนการศึกษาตลอดชีวิตจากกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ได้ดังตารางตารางที่ 5 ตารางสรุปบริบทของการพัฒนาชุมชนการศึกษาตลอดชีวิตจากกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง

ประเด็น	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	กรณีศึกษาที่ 3	บริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เป้าหมายหลัก	พัฒนางานวิจัย สร้างองค์ความรู้ด้านการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	พัฒนาองค์ความรู้ด้านการปลูกและแปรรูปมะคาเดเมียเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยา	พัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ เสริมสร้างศักยภาพครูทั้งเก่าและใหม่ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้น	พัฒนาองค์ความรู้บางอย่างตอบสนองต่อความต้องการด้านวิชาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาในบริบทพื้นที่นั้น ๆ
สมาชิกของชุมชน	เป็นไปตามโครงสร้างเป็นทางการ มีหน่วยงานต้นสังกัดคือ กปร. ในการดูแล และมีหน่วยงานราชการอื่น ๆ อยู่ภายใต้การควบคุม ความเป็นสมาชิกเป็นไปอย่างเป็นทางการ ผู้อำนวยการเป็นผู้นำ และเจ้าหน้าที่	เป็นไปตามความสมัครใจ เกิดจากการชักชวนและรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการก่อนเริ่มจากผู้ที่มีความสนิทชิดเชื้อ หมู่เพื่อนและญาติ ก่อนมีการขยายวงไปสู่ชาวบ้านในชุมชน และจังหวัดอื่น ๆ พร้อมทั้งจดทะเบียนเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชนเพื่อความเป็นระบบ ในการบริหารจัดการกลุ่ม มีการเลือกตั้งประธาน	เป็นไปตามความสมัครใจ โดยมีการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจโดยผู้บริหารสถานศึกษา ในการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนแต่ละคนจะมีหน้าที่และบทบาทแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน โดยให้อิสระในการจับคู่ หรือจัดกลุ่มสมาชิก มีฝ่ายวิชาการเป็นผู้ดูแลและสนับสนุนการจัดตารางให้ไม่ทับซ้อนกัน ได้แก่ ครูผู้สอน ครูร่วมเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญฝ่ายวิชาการ/หัวหน้ากลุ่มสาระ และผู้บริหารสถานศึกษา	มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่มีการจำกัดขนาดของกลุ่ม แต่จะมีผู้นำที่จะคอยสนับสนุนให้ทำงานได้อย่างสะดวก และคล่องตัวมากขึ้น นอกจากนี้จะต้องมีการกระจายอำนาจเพื่อให้ทุกคนมีส่วนในการตัดสินใจ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นระหว่างสมาชิก มีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่ม และสร้างการมีส่วนร่วม ความเป็นสมาชิกจะเป็นไปด้วยความสมัครใจ และมีเป้าหมายในการทำงานเพื่อสร้างประโยชน์ และ

ประเด็น	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	กรณีศึกษาที่ 3	บริบทของการพัฒนาชุมชน การเรียนรู้ตลอดชีวิต
	ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย	จากสมาชิก และมี คณะกรรมการเป็น ตัวแทนชาวบ้านใน การประชุมกลุ่ม		พัฒนาการทำงานให้มี ประสิทธิภาพ
กระบวนการเรียนรู้ และ ลักษณะการเรียนรู้	ใช้ กระบวนการวิจัย ในการพัฒนา องค์ความรู้ มี การถ่ายทอด องค์ความรู้ผ่าน กระบวนการ อบรมและการ ลงมือทำ รวมทั้ง การเผยแพร่ผ่าน เอกสารรายงาน เชิงวิชาการ	ใช้กระบวนการลอง ผิดลองถูก เรียนรู้ จากประสบการณ์ และการปฏิบัติ ช่วง เริ่มต้นใช้ กระบวนการ สนทนาเพื่อสร้าง ความเข้าใจระหว่าง สมาชิก ต่อมาเมื่อ กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น จึงใช้เวทีประชุม พูดคุยเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความ เข้าใจให้ตรงกัน พร้อมกับเป็นพื้นที่ และโอกาสในการ แสดงความคิดเห็น	ใช้กระบวนการกลุ่มในการ เรียนรู้ และอภิปรายร่วมกัน ให้ความสำคัญต่อการ สะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผ่าน ขั้นตอน 4 ขั้น คือ วางแผน ลงมือทำและ สังเกตการณ์ขั้นเรียน สะท้อนคิด และปรับปรุงให้ ดียิ่งขึ้น	เป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่าน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันองค์ความรู้ และ นวัตกรรมร่วมกันภายใน กลุ่ม เน้นการสื่อสาร และ การสะท้อนคิดเพื่อสร้าง ความเข้าใจ และการลงมือ ปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม
การสนับสนุน ทั้งภายใน และภายนอก	การสนับสนุน ภายใน ได้แก่ ความตั้งใจ และ มุ่งมั่นของ เจ้าหน้าที่ และ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ การสนับสนุน ภายนอก ได้แก่ การกำหนด นโยบาย และ การจัดสรร งบประมาณที่เอื้อต่อการทำ วิจัย จาก หน่วยงานต้น	การสนับสนุน ภายใน ได้แก่ ความ เชื่อใจซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในกลุ่ม ด้วยการสื่อสาร และการปฏิบัติ อย่างตรงไปตรงมา ตามข้อตกลงที่ทำ ร่วมกันในที่ประชุม การสนับสนุน ภายนอก ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับ จัดสรร และใช้เพื่อ สนับสนุน การ ศึกษาวิจัย ผลิตรายการของกลุ่ม	การสนับสนุนภายใน ได้แก่ ความตั้งใจ ความร่วมมือกัน ของทุกคนที่ทำให้ประสบ ความสำเร็จ สำคัญที่สุด การ จัดการ และการบริหารที่ เอื้อประโยชน์ต่อการ ดำเนินงาน เชื่อว่าการดำเนินงานจะ เป็นไปได้สำเร็จมากน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับคน จึงไม่ได้ ให้ความสำคัญต่อการ สนับสนุนจากภายนอก	การสนับสนุนที่สำคัญคือ ทรัพยากรบุคคล ด้วยความ มุ่งมั่น ตั้งใจ ความเชื่อใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความ ร่วมมือร่วมใจของทุกคน การมีช่วงเวลาในการเรียนรู้ ร่วมกันเป็นปัจจัยหลักที่จะ สนับสนุนชุมชนประสบ ความสำเร็จ ทั้งนี้ การสนับสนุนจาก ภายนอก ทั้งโครงสร้างการ บริหาร การดำเนินงาน งบประมาณ การจัดสรร ทรัพยากร เป็นเพียงส่วน เสริมที่จะช่วยให้การ

ประเด็น	กรณีศึกษาที่ 1	กรณีศึกษาที่ 2	กรณีศึกษาที่ 3	บริบทของการพัฒนาชุมชน การเรียนรู้ตลอดชีวิต
	สังกัด ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างสะดวก และราบรื่นมากขึ้น	รวมทั้งต่อยอดการใช้เทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์		ดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นมากขึ้น
การประเมินผล การดำเนินงาน	ประเมินผลการดำเนินงาน ประจำปีจากการเข้าร่วม และผลงานของเกษตรกรที่เห็นผลเป็นเชิงประจักษ์ รวมทั้งองค์ความรู้จากผลการวิจัยที่เผยแพร่	ประเมินผลจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน สมาชิกทุกคนในชุมชน การร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีการประชุม	ประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ พิจารณาจากการทำงานและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ครูมีความสุขในการทำงาน ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี และที่สำคัญทุกฝ่ายเข้าใจกันมากขึ้น	ประเมินผลได้ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับการดำเนินงาน โดยตัวชี้วัดที่สำคัญในการประเมินผลคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม
การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิต	มีเครือข่ายที่สร้างขึ้นจากหมู่บ้านรอบศูนย์และกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านการอบรมในโครงการต่าง ๆ และประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม จึงได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์เครือข่าย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรแก่ผู้ที่สนใจต่อไป	มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการเกษตร การปลูกและการแปรรูปมะคาเดเมีย กับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐ และเอกชน รวมทั้งกลุ่มมหาวิทยาลัย ใน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยหากมีการร่วมมือเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกก่อน	มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ กับกลุ่มศึกษานิเทศก์ และโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีปัญหาและต้องการพัฒนากระบวนการในลักษณะนี้ พร้อมทั้งเปิดโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการดูงานให้กลุ่มผู้สนใจ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีการเชิญไปบรรยายแนวคิดในการปฏิบัติแก่โรงเรียนอื่นอีกด้วย ทางโรงเรียนมีแผนที่จะขยายเครือข่ายการเรียนรู้ไปยังโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อต่อยอด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับแนวปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม เครือข่ายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างอิสระ ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยชุมชนการเรียนรู้ในเครือข่ายเดียวกันจะมีการพิจารณาหลักการและแนวคิดพื้นฐานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ และต่อยอดความสำเร็จ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน

การทำวิจัยในวัดอุปประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติพื้นฐานของ กศน.อำเภอซึ่งจะเป็นพื้นที่วิจัย การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. เป็นกศน.อำเภอซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ผู้วิจัยสามารถเดินทางได้โดยสะดวก เนื่องจากการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือกันระหว่างชุมชน และผู้วิจัยในการแก้ปัญหา และพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน ผู้วิจัยจำเป็นต้องเดินทางเข้า-ออก พื้นที่วิจัยอย่างสม่ำเสมอ

2. เป็นกศน.อำเภอ ที่เต็มใจเข้าร่วมทำวิจัย

3. เป็นกศน.อำเภอ ที่มีนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานด้านการพัฒนาบุคลากร

4. เป็นกศน.อำเภอ ที่มีปัจจัยส่งเสริมให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง

เมื่อพิจารณาตามคุณสมบัติพื้นฐานข้างต้น ผู้วิจัยได้พิจารณาและพบว่า กศน.อำเภอหัวหิน เป็นพื้นที่ที่คุณสมบัติไปเป็นตามเกณฑ์ทั้ง 4 ข้อ ดังนั้น จึงได้ตัดสินใจเลือก กศน.อำเภอหัวหิน เป็นพื้นที่วิจัยในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน

ผู้วิจัยได้เข้าพบนางสาวสุธิกานต์ แยมนิล ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอหัวหิน และนางสาวณัฐกฤตา ทับทิม ข้าราชการครูประจำ กศน.อำเภอหัวหิน เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2562 ณ ห้องสมุดประชาชน อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเข้าไปแนะนำตัว แจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ตลอดจนนโยบายที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินการวิจัย ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอหัวหิน ได้ตอบรับและมีความยินดีที่จะเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง และได้มอบหมายให้นางสาวณัฐกฤตา ทับทิม เป็นผู้ดูแลและประสานงานการดำเนินงานโดยจัดเป็นโครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผู้ครุมีอาชีพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ผู้วิจัยได้นำเสนอการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวางแผนการจัดการเรียนรู้

ครูจะออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และเขียนแผนการเรียนรู้ พร้อมทั้งนำเสนอต่อกลุ่มสมาชิก ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหาร ครูอาวุโส และเพื่อนครู โดยแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เปิดกว้าง ไม่จำเป็นต้องจะจ้องในประเด็นใดเป็นพิเศษ ทุกคนสามารถอภิปราย

เสนอแนะ เพื่อปรับแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสม และครูผู้นำเสนอ หรือเจ้าของแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำบางส่วนไปปรับใช้กับแผนของตนได้

การจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน

การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ออกไปแบบไปใช้สอน และจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยมีกลุ่มสมาชิก เพื่อนครูร่วมสังเกตการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวด้วย โดยมุ่งเน้นการสังเกตที่การเรียนรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นหลัก

การสะท้อนคิด

การสะท้อนคิดและการอภิปรายร่วมกันถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน พูดคุยถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่ อย่างไร โดยอาจมีการนำเสนอภาพถ่าย หรือคลิปวิดีโอที่ได้บันทึกไว้เพื่อแสดงข้อเท็จจริง เน้นการอภิปรายที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อร่วมกันระดมความคิด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความเป็นไปได้ในการปรับเปลี่ยนแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุด โดยกิจกรรมการสะท้อนคิดนี้อาจเกิดขึ้นทันที ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้เสร็จสิ้น เพื่อให้ความทรงจำ และประสบการณ์ในการพูดคุยยังสดใหม่ หรืออาจนัดหมายกันภายหลังเมื่อสมาชิกทุกคนสามารถเข้าร่วมได้

การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

จากผลการสะท้อนคิดของกลุ่มสมาชิก และข้อเสนอแนะต่าง ๆ นำไปสู่การปรับแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ หรือการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงนี้จะเป็นทรัพยากรให้เพื่อนครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียนนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนร่วมกัน (Plan)

ขั้นตอนที่ 2 การลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ (Act)

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตผลระหว่างการปฏิบัติ (Observe)

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect)

รายละเอียดในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียนทั้ง 4 ขั้นตอน มีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลของการวางแผนร่วมกัน (Plan)

ผู้วิจัยได้ติดต่อครูผู้ประสานงานในส่วนขั้นตอนการวิจัย และนัดหมายการประชุมกลุ่มในขั้นตอนการวางแผนต่าง ๆ ผ่านทางโทรศัพท์ และทางไลน์

การประชุมเพื่อวางแผนร่วมกันในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ในวันที่ 30 ตุลาคม 2562 ณ ห้องสมุดประชาชนอำเภอหัวหิน การประชุมประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ครูอาสา ครูกศน. ตำบล ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และครูประจำกลุ่มได้ร่วมกันออกแบบวางแผนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยกลุ่มเป้าหมายได้เสนอที่จะใช้กระบวนการการพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้

รายละเอียดประชุมวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ 4 ขั้นตอน โดย TE12 เป็นผู้ที่น่าสนใจและอธิบายกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพให้แก่ที่ประชุมได้ทำความเข้าใจ ซึ่งการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งนี้ใช้ขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียน หรือ Lesson Study ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนให้ทุกคนจะได้ทำความเข้าใจ และตกลงร่วมกัน สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามข้อเสนอแนะของกลุ่มให้เหมาะสม ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัญหาและทบทวนปัญหา การเขียนแผนกิจกรรมการเรียนรู้และแผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) การจัดกระบวนการเรียนรู้และสังเกตการณ์สอน และขั้นตอนสุดท้าย คือการสะท้อนผลและสะท้อนคิด

ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน กศน. การกำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา แนวทางในการแก้ไข เป็นขั้นตอนในการกำหนดปัญหา ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไข กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นที่ 2 การร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ : ทบทวน นำเสนอและแลกเปลี่ยน แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันพูดคุยและอภิปรายในประเด็นปัญหาที่กำหนด เพื่อนำไปสอนหรือจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผนเป็นการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และแผนพัฒนาบทเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นที่กำหนด

ขั้นที่ 3 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ และแผนพัฒนาบทเรียนที่ได้จากขั้นที่ 2 ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน (พบกลุ่ม) พร้อมทั้งมีการร่วมสังเกตการณ์สอนของเพื่อนครู

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและสะท้อนผล และการปรับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนและผู้สังเกตจะได้ร่วมกันสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ และแผนพัฒนาบทเรียนว่าเป็นอย่างไร ประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ร่วมกัน

แสดงความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาหากมีข้อควรระวัง หรือจุดเน้นของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้วางแผนไว้ เพื่อพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

จากการสังเกตการเข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมกันวางแผน พบว่า กระบวนการการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น กลุ่มเป้าหมายมีการซักถามบ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ไม่มีการแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะแนวทางเพื่อปรับกระบวนการแต่อย่างใด เมื่ออธิบายกระบวนการ และขั้นตอนทุกอย่างครบ แม้จะไม่มีการแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ ในที่ประชุม แต่มีการพูดคุยระหว่างผู้ที่นั่งใกล้กันเบา ๆ อย่างไรก็ตามกลุ่มเป้าหมายยอมรับในขั้นตอนที่จะนำไปปฏิบัติร่วมกัน ในการประชุมดังกล่าวกลุ่มเป้าหมายได้ทำความเข้าใจกับแผนกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติในขั้นตอนที่ 2 การลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ผลของการลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ (Act)

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันปฏิบัติตามแผนกระบวนการพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ทั้ง 4 ขั้น โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน กศน. การกำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา แนวทางในการแก้ไข เป็นขั้นตอนในการกำหนดปัญหา ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไข

กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2562 ณ หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ครูอาสาครูกศน.ตำบล ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และครูประจำกลุ่ม และผู้วิจัย ร่วมกันระดมสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอน รายวิชาที่ได้ลงทะเบียน จัดลำดับความสำคัญ และแนวทางแก้ไขปัญหา โดยกลุ่มเป้าหมายตัดสินใจร่วมกันถึงประเด็นปัญหาในรายวิชาภาษาอังกฤษ และระดมความคิดในประเด็นสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้

สภาพปัญหา

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายในประเด็นสภาพปัญหา โดยสามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

ผู้เรียนมีทัศนคติทางลบต่อรายวิชาภาษาอังกฤษ

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายในประเด็นที่กล่าวถึงทัศนคติที่ผู้เรียนมีต่อวิชาภาษาอังกฤษ ได้รายละเอียด ดังข้อความต่อไปนี้

“...ถ้าพูดถึงปัญหาก็น่าจะมีเรื่องนักศึกษาไม่ชอบเรียน ไม่มีใจเรียนบางวิชา ที่เห็นชัดเจนเลยก็คือวิชาภาษาอังกฤษ...เวลาพูดถึงนักศึกษาจะโวยวายงอแง ว่าไม่อยากเรียนขอข้ามไปก่อน...” (TE4)

“...ที่จริงก็มีหลายวิชาที่นักศึกษามีปัญหาในการเรียนเพราะว่าไม่ชอบ แต่ว่าภาษาอังกฤษนี่น่าจะเยอะที่สุด...” (TE7, TE13)

“...นักศึกษากลับภาษาอังกฤษ...เวลาให้ออกมาพูดนำเสนอหน้าชั้นนี้ตัวลั่น มือสั่นเลย” (TE9)

มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในรายวิชาภาษาอังกฤษกลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายในประเด็นที่กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษ ได้รายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...นักศึกษา กคน. ของเราก็มมีปัญหาหลายอย่างนะ ทั้งไม่ตั้งใจเรียน ไม่ค่อยเข้าเรียน สอบได้คะแนนน้อย...” (TE6)

“...วิชาที่ได้คะแนนน้อยมีหลายวิชา แต่วิชาที่น่าเป็นห่วงที่สุดคงไม่พ้นวิชาภาษาอังกฤษ...” (TE12)

“...วิชาภาษาอังกฤษคะแนนเฉลี่ยไม่ค่อยดี นักศึกษาคนที่ทำได้ก็ได้ตลอด อันนี้ไม่ต้องเป็นห่วงเขา แต่ นักศึกษาคนไหนที่อ่อนก็อ่อนอยู่แบบเดิม...” (TE7)

การสื่อสารระหว่างครูและผู้เรียน กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายในประเด็นที่กล่าวถึงการสื่อสารระหว่างครูและผู้เรียน ได้รายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...การอธิบายเรื่องต่าง ๆ ระหว่างครูกับนักศึกษาบางทีนักศึกษาก็ไม่เข้าใจ...” (TE8)

“...บางที่เราคิดว่าเราอธิบายน่าจะเข้าใจแล้ว ปรากฏว่านักศึกษาทำไม่ถูก เข้าใจไปคนละอย่าง...” (TE13)

สาเหตุของปัญหา

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายในประเด็นสาเหตุของปัญหา โดยสามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

ผู้เรียนไม่กล้าพูดภาษาอังกฤษ

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายถึงสาเหตุที่ระบุว่าผู้เรียนไม่กล้าพูดภาษาอังกฤษ มีรายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...นักศึกษาบางส่วนไม่ชอบเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เนื่องจากนักศึกษาไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออก และความรู้พื้นฐานนักศึกษาไม่เท่ากัน...” (TE2)

“...คิดว่าเด็กของเรามีความยากในการเรียนภาษาอังกฤษนะ คิดว่าเขาอาจจะไม่ค่อยกล้าแสดงออก ด้วยหรือเปล่า...” (TE11)

“...คิดว่านักศึกษา อาย กังวลว่าจะพูดผิด ทำให้ไม่ชอบที่จะเรียน หรือ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ...” (TE9)

ผู้เรียนขาดความมั่นใจ

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายถึงสาเหตุที่ระบุว่าผู้เรียนขาดความมั่นใจ มีรายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...นักศึกษาไม่มีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ การพูดภาษาอังกฤษ...” (TE7)

“...ผู้เรียนบางคนไม่กล้าแสดงออก เมื่อมีกิจกรรมนำเสนอหน้าชั้นเรียน ก็จะไม่ค่อยมั่นใจ ไม่กล้าจะออกมาในหน้าห้อง...” (TE6)

ครูผู้สอนขาดความมั่นใจและขาดทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายถึงสาเหตุที่ระบุว่าผู้สอนขาดความมั่นใจและขาดทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ มีรายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...เห็นด้วยเหมือนกันที่ภาษาอังกฤษสอนค่อนข้างยาก เพราะตัวเราเองก็ไม่เก่งภาษาอังกฤษ มันก็ไม่ค่อยมั่นใจ...” (TE8)

“...วิชาที่คิดว่ายากที่สุดในการสอนน่าจะเป็นภาษาอังกฤษ ถ้าจะพัฒนาบทเรียนก็อยากจะทำภาษาอังกฤษก่อน...” (TE12)

“...ครูไม่ได้จบวิชาเอกภาษาอังกฤษโดยตรง ทำให้ไม่มีความมั่นใจ รู้สึกพูดไม่ได้เลยไม่ค่อยมั่นใจในการสอน...” (TE7)

“...เราเองก็ไม่ได้เก่งภาษาอังกฤษ พูดก็ไม่ได้เหมือนกัน จะให้ไปสอนมันก็ไม่ค่อยจะมั่นใจเท่าไร...” (TE1)

อื่น ๆ

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายถึงสาเหตุอื่น ๆ ดังนี้

ครูมีเวลาสอนไม่เพียงพอ เกิดจากมีการอบรมมากเกินไป

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายถึงสาเหตุที่ระบุว่าครูผู้สอนมีเวลาสอนไม่เพียงพอ เกิดจากมีการอบรมมากเกินไป มีรายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...เวลาพบกลุ่มน้อย เพราะว่าครูต้องไปอบรมตลอด...” (TE4)

กิจกรรมที่จัดในการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกันความต้องการของผู้เรียน

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายถึงสาเหตุที่ระบุว่ากิจกรรมที่จัดในการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกันความต้องการของผู้เรียน มีรายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...กิจกรรมที่เราออกแบบอาจจะยังไม่เข้าใจพอให้นักศึกษาสนใจก็เป็นได้...” (TE7)

“...อาจจะเกิดจากการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่มีสื่อ ใบบาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยังมีการส่งเสริมทักษะกระบวนการพูด การอ่านภาษาอังกฤษน้อยและไม่มีความหลากหลาย...” (TE1)

“...บางกิจกรรมยังไม่นำไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน...” (TE11)

แนวทางแก้ไขปัญห

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันระดมความคิดและอภิปรายถึงแนวทางการแก้ไขปัญหามีรายละเอียดดังข้อความต่อไปนี้

“...เราจะต้องปรับปรุงแบบการจัดการกิจกรรมที่น่าสนใจมากขึ้น กิจกรรมที่เราจัดจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียน...” (TE12)

“...ใช้วิธีเพื่อนช่วยเพื่อนดีไหม ให้ทำงานกลุ่มด้วยกัน คนเก่งก็จะช่วยคนอ่อนกว่า...” (TE11)

“...กิจกรรมการแนะนำตนเองเป็นภาษาอังกฤษ เริ่มแบบพื้นฐาน...” (TE1)

“...นักศึกษาที่ไม่กล้าแสดงออกอาจจะเพราะเขินเพื่อน อาจเพื่อน ถ้าเราทำกิจกรรมละลายพฤติกรรม เช่น เกม อะไรแบบนี้ก็จะสร้างความสนิทให้เขามากขึ้นได้ เป็นการละลายพฤติกรรม...”

“...กิจกรรมเพลงภาษาอังกฤษ น่าจะช่วยให้ นักศึกษาเราชอบร้องเพลงอยู่นะ...” (TE7)

“...การสร้างคลิปวิดีโอเพื่อสร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้ เช่น การแนะนำสถานที่แหล่งท่องเที่ยว เพราะหัตถ์เราเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว จะได้เป็นประโยชน์กับนักศึกษาของเราด้วย...” (TE13)

จากการระดมความคิดของกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญห สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มเป้าหมายจะออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างทักษะกระบวนการพูด การสนทนา และการอ่านภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับผู้เรียนสภาพพื้นที่และความต้องการของผู้เรียน

อาชีพและสภาพบริบทพื้นที่ในรูปแบบที่เหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตร การออกแบบใบงาน และสื่อที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการยกตัวอย่างสถานการณ์ จัดสอนเสริม ปรับพื้นฐานความรู้ จัดทำคลิปแนะนำตนเอง ให้นักศึกษาได้ฝึกพูด การสนทนา การอ่าน ซึ่งคาดว่าจะส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะการพูด การอ่านเพิ่มขึ้น กล้าแสดงออกมากขึ้นโดยการที่นักศึกษาได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเริ่มจากการฝึกพูด การสนทนากับแลกเปลี่ยนกับเพื่อน แต่อย่างไรก็ตามจะต้องมีการปรับและพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การให้นักศึกษาทำโครงงาน ใบงาน การจัดค่าย Boot Camp การทำคลิปสนทนา การแนะนำตนเองเป็นภาษาอังกฤษ การพัฒนาชุดฝึกทบทวนวิชาภาษาอังกฤษ ฯลฯ เพื่อให้นักศึกษาเกิดกระบวนการคิดมากขึ้น

ผลจากการสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษา กศน. การกำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา แนวทางในการแก้ไข พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นบางส่วน แต่บางคนก็ยังคงนิ่ง ๆ เงียบ ๆ ไม่ได้แสดงข้อคิดเห็นใด ๆ มีการกระตุ้นด้วยการเรียกถามเป็นรายบุคคลช่วยให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมมากขึ้น กลุ่มที่มีความสนใจมากจะมีการหันไปพูดคุยกันทันที มีการถกเถียงกันด้วยแง่มุมต่าง ๆ จากประสบการณ์ที่ตนเองได้พบเจอ มีบางส่วนที่ไม่ได้ริเริ่มแสดงความคิดเห็นของตนเองแต่ค่อยตามความคิดเห็นของกลุ่มเป็นหลัก และมีบางส่วนที่ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น โดยจะนิ่ง ๆ เงียบ ๆ ฟังการพูดคุยของคนอื่น ๆ

ขั้นที่ 2 การร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ในประเด็นปัญหาที่กำหนด จำนวน 3 แผนเพื่อนำไปสอนหรือจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผน

การประชุมเพื่อร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) กิจกรรมจัดขึ้นในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2562 ณ หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ร่วมกันทบทวนประเด็นสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา กิจกรรม และการวัดและประเมินผลจากขั้นตอนที่ 1 และกลุ่มเป้าหมายร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ ทบทวน นำเสนอ และแลกเปลี่ยน แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ในประเด็นปัญหาที่กำหนด เพื่อนำไปเสนอ หรือจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผนต่อไป

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในช่วงแรกของกิจกรรมทบทวนประเด็นปัญหา บรรยากาศเป็นไปแบบเงียบ ๆ นิ่ง ๆ มีครูบางคนให้ความร่วมมือในการทบทวนประเด็นและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และส่วนใหญ่ไม่แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นดังกล่าว และมีบางส่วนเดินไป-มา ระหว่างการกิจกรรม โดยครูผู้ที่เป็นคนนำการถกประเด็นจะต้องคอยยกตัวอย่าง และพยายามกระตุ้นให้ครูคนอื่น ๆ แสดงความคิดเห็น ซึ่งได้ผลบ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กล่าวคือ มีครู 2-3 คนที่มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในการทบทวนเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาหลักที่จะถูกแก้ไขร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมายได้ทบทวนปัญหาการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษ โดยได้จัดกลุ่มประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านครูผู้สอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านปัจจัยอื่น ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านผู้เรียน

- (1) ผู้เรียนไม่ชอบภาษาอังกฤษ
- (2) ผู้เรียนไม่กล้าพูด สื่อสารภาษาอังกฤษ
- (3) ผู้เรียนขาดความมั่นใจ
- (4) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ
- (5) ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานภาษาอังกฤษแตกต่างกัน

ด้านครูผู้สอน

- (1) ครูขาดความมั่นใจและขาดทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ
- (2) การสื่อสารระหว่างครูและผู้เรียนไม่ตรงกัน
- (3) ครูมีความรู้ด้านภาษาอังกฤษน้อย

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- (1) จัดกิจกรรมตามหลักสูตร
- (2) กิจกรรมยังไม่ค่อยน่าสนใจ
- (3) สื่อการสอนยังไม่หลากหลาย
- (4) บางกิจกรรมยังไม่นำไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านปัจจัยอื่น ๆ

- (1) ครูมีเวลาสอนไม่เพียงพอ เกิดจากมีการอบรมมากเกินไป
- (2) ครูบางส่วนไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

หลังจากทบทวนประเด็นปัญหาในการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษแล้ว กลุ่มเป้าหมายจึงร่วมกันออกแบบ และพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อแก้ไขประเด็นปัญหาข้างต้น โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับชั้น ได้แก่ ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 4 คน (TE2 TE13 TE9 และTE10) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 4 คน (TE6 TE4 TE11 และTE3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 4 คน (TE12 TE8 TE1 และ TE7)

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า เมื่อเริ่มกิจกรรมกลุ่มระดับชั้นเรียนในการร่วมกันออกแบบและพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหามีครูบางคนไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการ

พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ขึ้นใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน และเห็นว่าเป็นการทำงานที่ซ้ำซ้อนกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ จึงได้ถามเพื่อไขข้อข้องใจ ดังข้อความต่อไปนี้

“ที่เราทำอยู่นี้มันไม่เหมือนกับที่เราทำแผนไปแล้วอย่างไรคะ อธิบายหน่อยได้ไหมคะ ในเมื่อเราเขียนแผนการสอนของรายวิชาภาษาอังกฤษไปเสร็จเรียบร้อยแล้ว”(TE6)

“ส่วนนี้เป็นกิจกรรมที่เราจะคิดเพิ่มเติม เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความสนใจ และเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าต้องการเน้นพัฒนาทักษะของนักศึกษาด้านไหน อาจจะเป็นเรื่องคำศัพท์ หรือการสนทนา หรือเรื่องอื่น ๆ ก็ให้ออกแบบให้เน้นการพัฒนาตรงนี้เพิ่มเติม ซึ่งตอนที่เรามาไปสอนก็จะเป็นกิจกรรมเสริมเข้าไปทำให้บทเรียนน่าสนใจมากขึ้น และทำให้นักศึกษาเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น” (TE12)

อย่างไรก็ตาม เมื่อทำความเข้าใจว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการคิดกิจกรรมเสริมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ แต่ละกลุ่มก็ร่วมกันคิดกิจกรรมได้อย่างรวดเร็ว และมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างหลากหลายภายในกลุ่ม

จากการสังเกตการทำงานร่วมกันของแต่ละกลุ่ม พบว่า จะมีการช่วยเหลือและแสดงความคิดเห็นกันทุกคนภายในกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่กัน มีคนจดบันทึก ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม และปรึกษากันว่าควรจะทำกิจกรรมเป็นแบบไหนเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และแก้ปัญหาที่ตั้งไว้ได้ ผู้วิจัยได้สังเกตการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในขั้นที่ 2 การร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) พบว่า กลุ่มที่มีความกระตือรือร้นมากที่สุดคือ กลุ่มระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาคือ กลุ่มระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษาตามลำดับ ทั้งสามกลุ่มมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันในสมาชิกกลุ่ม โดยมีผู้ที่ทำหน้าที่จดบันทึกความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับกิจกรรมที่ร่วมกันออกแบบเพื่อดึงดูดความสนใจของนักศึกษาให้มีทัศนคติที่ดีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษมากขึ้น มีความอยากเรียนรู้ และมีความมั่นใจที่จะใช้ภาษาอังกฤษ

การประชุมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2562 ณ หอสมุดรัชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล

กิจกรรมในวันนี้ กลุ่มเป้าหมายได้นำแผนที่ร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้เสนอต่อที่ประชุมเพื่อเสนอข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะก่อนที่จะนำไปจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผนต่อไป

กลุ่มเป้าหมายได้จัดกลุ่มตามระดับชั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 4 คน (TE12 TE8 TE1 และ TE7)

กลุ่มที่ 2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 4 คน (TE6 TE4 TE11 และTE3) และระดับ

กลุ่มที่ 3 ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 4 คน (TE2 TE13 TE9 และTE10) กลุ่มแรกเริ่มการนำเสนอจาก กลุ่มระดับมัธยมปลายโดยมี TE12เป็นตัวแทนกลุ่มในการนำเสนอ แผนพัฒนาบทเรียนที่กลุ่มร่วมกันออกแบบ เมื่อนำเสนอแผนพัฒนาบทเรียนต่อที่ประชุมแล้ว จึงเป็นช่วงเวลาที่ให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันพูดคุย และแสดงความคิดเห็นดังข้อความต่อไปนี้

“ทำตารางคำศัพท์ใส่กระดาษ A4 อาจจะเป็นสัก 10 คำก็ได้ แล้วเราก็แบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน แล้วนำตารางเปล่า ไปวางที่จุดเริ่มต้น ให้ห่างไปสักหน่อย ให้ผู้เรียนต่อแถวที่จุดเริ่มต้น และที่จุดเริ่มต้นจะมีคำศัพท์ในตารางแล้วก็ให้ต่อแถวกัน ให้คนแรกวิ่งจากจุดเริ่มต้นไปที่ตารางเปล่าไปจำคำศัพท์ แล้วก็กลับมาคนที่สองก็วิ่งไป วนไปแบบนี้ โดยคำศัพท์เรากำหนดให้เป็นคำศัพท์เกี่ยวกับการทำแซนวิช มันจะคล้ายกับการวิ่งเปี้ยว เป็นการออกกำลังกายไปด้วย อีกเกมก็จะมีบัตรคำแล้วก็ชู” (TE7)

“กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ ให้เด็กนั่งเป็นวง แล้วเราก็แจกบัตรคำ อย่างเช่น คำศัพท์พวกผักผลไม้ โดนัท เราก็สมมติสถานการณ์ มีคนหนึ่งยืนขึ้น แล้วก็กำหนดสถานการณ์ว่าไปตลาด จะซื้ออะไร คนที่มีคำว่าโดนัทในมือจะต้องลุกจากเก้าอี้ วิ่งไปหาเก้าอี้ที่นั่งใหม่ ห้ามนั่งที่เดิม แล้วคนที่ยืนก็ไม่มีที่นั่งก็ต้องพูดต่อว่าจะไปซื้ออะไร เช่น Today, I go to the market. I want to buy Donut. คนที่มีบัตรคำ คำว่าโดนัทในมือก็ต้องลุกขึ้น สลับกันไปค่ะ ประมาณนี้ค่ะ แล้วก็พอเสร็จกิจกรรม ก็จะได้เด็กทบทวนคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ในวันนี้ และพูดออกมาเป็นประโยค” (TE8)

“จะใช้กิจกรรมเพลงภาษาอังกฤษให้นักศึกษาร้องเพลง อย่างน้อย ๆ จะได้เป็นการฝึกสำเนียง เพราะเด็กบางคนอาจจะชอบดนตรี เริ่มจากง่าย ๆ ก่อนแล้วค่อยปรับระดับขึ้นไป อาจจะเป็นคลิปเล็ก ๆ ให้เด็ก ๆ ฝึกร้องก่อน เพราะเด็ก ๆ อ่านไม่ได้แน่ะคะ แต่ว่าเขาร้องได้ เราก็จัดเตรียมเนื้อเพลงให้เขาฝึก” (TE5)

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในช่วงที่มีการนำเสนอเกมรูปแบบต่าง ๆ กลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสนใจมีการซักถามเพิ่มเติม และอยากรนำไปใช้ในชั้นเรียนของตนเอง ต่อมาเป็นกลุ่มประถมศึกษาแนะนำเสนอแผนพัฒนาบทเรียนที่ร่วมกันออกแบบโดยมี TE9 เป็นตัวแทนในการนำเสนอ จากการสังเกต พบว่า จะต้องมีการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็นด้วยการเรียกชื่อ ระบุเป็นรายบุคคล อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการขอให้แสดงความคิดเห็นเป็นรายบุคคล

กลุ่มเป้าหมายก็สามารถพูดได้ทันที เพียงแต่หากไม่เรียกก็มักไม่แสดงความคิดเห็นก่อน จึงต้องมีการเปิดประเด็น และพยายามซักถามเป็นระยะ ๆ

“ผมขอฐานที่ให้นักเรียนวิ่งจากฐานเอาตัวอักษรไปใส่ในภาพที่เราได้แสดงไว้ เช่น ส้ม orange มีก็อักษร ก็ให้เด็กวิ่งเอาตัวอักษรไปใส่ ก็คิดว่าน่าจะชอบมากขึ้น เพราะกิจกรรมของเราที่ได้สอดแทรกเข้าไปมีความสนุก น่าจะมีความตั้งใจที่จะร่วมกิจกรรมที่เราได้เสริมนี้” (TE10)

นอกจากกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นครูแล้ว ผู้อำนวยการในฐานะผู้บริหารก็ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยดังข้อความต่อไปนี้

“น่าจะเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมจากสื่ออื่น ๆ เอาการอ่าน มาผสม เพื่อให้เด็กเขาได้ไปศึกษาเพิ่มเติมเป็นการเรียนรู้ต่อเนื่อง เด็กเขาจะได้เรื่องสำเนียงอะไรอีก” (PE)

หลังจากที่มีการนำเสนอแผนพัฒนาบทเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษของระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเรียบร้อยแล้ว จึงเป็นการนำเสนอแผนการพัฒนาบทเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น มี TE4 เป็นตัวแทนในการนำเสนอ

หลังจากที่กลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นนำเสนอแผนพัฒนาบทเรียนที่ออกแบบต่อที่ประชุมแล้ว ก็มีการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายร่วมแสดงความคิดเห็น ดังข้อความต่อไปนี้

“ในระดับ ม.ต้น ก็จะต้องมีความยากกว่าระดับประถมอยู่แล้วนะคะ ความยากมันก็จะต้องยากกว่าระดับประถมมาอีกหน่อยหนึ่ง อันนั้นมันจะเป็นการขายโดยใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษในการขาย ไม่ได้ขายด้วยภาษาไทยแบบปกติ แล้วก็จะมีการพูดคุยกับเด็กว่ามีแนวคิดในการนำเสนอสินค้าอย่างไรบ้าง” (TE3)

“จากที่คิดกิจกรรมนี้นะคะ เห็นว่ามันสามารถทำให้นักศึกษาของเราเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้ อย่างเช่นการขายโทรศัพท์มือถือ จะเห็นได้ว่ามีนักศึกษาของเราที่ขายโทรศัพท์มือถืออยู่หลายคน ทำให้เด็กฝึกใช้แล้วก็เอาไปใช้ในชีวิตจริงได้ จึงได้คิดกิจกรรมแบบนี้ขึ้นมาค่ะ” (TE6)

“การนำเสนอกิจกรรมทั้ง 3 แผน คิดว่าเป็นกิจกรรมที่ดีนะคะ ถ้าดูระดับความยากของกิจกรรม หากเราจะนำไปใช้ เพราะการที่เราจะนำไปใช้ก็ต้องให้สอดคล้องกับนักศึกษาของเราด้วย ในความคิดของตัวเองนะคะ ไม่แน่ใจว่าจะคิดเหมือนทุกคนมั๊ย ของกลุ่ม TE9 TE2 TE10 น่าจะเป็นแผนแรกที่เราจะไปใช้เพราะเริ่มจากง่ายก่อน เป็นเรื่องคำศัพท์ง่าย ๆ สร้างความสนุกสนาน หลังจากนั้นน่าจะเป็นแผนของกลุ่ม ม.ปลาย ซึ่งเพิ่มระดับขึ้นมามากขึ้น มีลักษณะเป็น active learning ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการ ได้ทำตามคำสั่ง ได้เล่นเกม ฝึกคำศัพท์ พอเป็น ม.ต้น มันก็จะเพิ่มระดับเป็นการนำไปใช้ใน

อาชีพ มีระดับความยากของแผนขึ้นไป น่าจะเป็นแผนที่เราเอามารวมกันแล้วน่าจะลงตัว จากง่ายไปยากและนำไปสู่การใช้ได้จริง” (TE12)

หลังจากนำเสนอแผนพัฒนาบทเรียนของทั้ง 3 กลุ่มแล้ว ลำดับต่อไป คือ การเลือกครูที่จะนำแผนดังกล่าวไปทดลองใช้ โดยใช้วิธีอาสาสมัครก่อน แต่ไม่มีครูคนใดอาสา จึงเปลี่ยนวิธีการเป็นการจับสลาก ได้ 2 คน คือ TE1 และ TE4 ในช่วงบรรยากาศของการจับฉลาก พบว่า ไม่มีใครอยากจับฉลากได้เป็น Model teacher และเมื่อทราบว่าตนเองไม่ต้องเป็น Model teacher ก็แสดงความดีใจ

ข้อสังเกตของผู้วิจัยระหว่างกิจกรรมการร่วมกันออกแบบวางแผนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ในขั้นที่ 2 การร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ในประเด็นปัญหาที่กำหนด พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมยังไม่ค่อยสนใจ และให้ความสำคัญต่อกระบวนการการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากนัก ในช่วงของการนำเสนอแผนที่ออกแบบต่อที่ประชุม ระหว่างการนำเสนอของกลุ่มต่างๆ กลุ่มเป้าหมายไม่ได้ให้ความสนใจอย่างเต็มที่ มีการทำงานของตนเอง เดินออกไปจัดการธุระด้านนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเห็นได้จากมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ยังมีน้อย และต้องมีการถามระบุเป็นรายบุคคลจึงจะร่วมแสดงความคิดเห็นออกมา และการแสดงออกว่าไม่ต้องการจะเป็น Model teacher ไม่ต้องการถูกสังเกตชั้นเรียน ไม่มีใครเสนอตัวเป็นอาสาสมัคร และแสดงออกถึงการต่อต้านเล็กน้อยจากผ่านทางสีหน้า และเสียงการพูดในช่วงที่มีการขออาสาสมัครเพื่อเปิดชั้นเรียน และเมื่อได้ผู้ที่ต้องเป็น Model teacher แล้ว ก็มีความไม่มั่นใจ ไม่พร้อมที่จะให้สังเกตการสอน และให้เหตุผลว่าเพิ่งจะได้พบกลุ่มเป็นครั้งที่ 2 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนได้ร่วมกระบวนการในขั้นที่ 3 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยจึงได้ตกลงร่วมกันอีกครั้งว่าเราจะสังเกตการณ์ชั้นเรียนของครูทุกคน โดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นคาบเรียนที่นำแผนกิจกรรมที่มาจากแผนพัฒนาบทเรียนดังกล่าวไปใช้ก็ได้ แม้จะมีการแสดงออกถึงความไม่มั่นใจ และไม่ค่อยอยากให้มีการสังเกตการณ์ชั้นเรียนของตน แต่กลุ่มเป้าหมายก็ยอมรับในที่สุด

ขั้นที่ 3 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ (พบกลุ่ม) ตามแผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) และสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ตกลงร่วมกันจะมีการสังเกตการณ์ชั้นเรียนของครูทุกคน โดยที่อาจไม่จำเป็นต้องเป็นคาบเรียนที่นำแผนกิจกรรมที่มาจากแผนพัฒนาบทเรียนในขั้นที่ 2 เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทุกคน

ผู้วิจัยได้มีโอกาสสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 18 ชั้นเรียน มีรายละเอียด ดังนี้
วันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 ณ วัดเขาอติสุกโต การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
กิจกรรมปฐมนิเทศ และเกมละลายพฤติกรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เนื่องจากเป็นช่วงที่เพิ่งเปิดภาคเรียน และวันนี้เป็นวันที่นักศึกษาเข้ามาเรียนเป็นจำนวนมาก TE6 จึงจัดกิจกรรมปฐมนิเทศและเกมละลายพฤติกรรมเพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้สอน และผู้เรียน รวมทั้งระหว่างผู้เรียนด้วยกัน โดยจัดโต๊ะเป็นวงกลมให้ผู้เรียนทุกคนเห็นหน้ากัน TE6 ได้พูดอธิบาย รายวิชาต่าง ๆ ที่นักศึกษาได้ลงทะเบียน พร้อมทั้งมอบหมายประจำภาคเรียนให้นักศึกษาได้รับรู้ ส่วนเกมละลายพฤติกรรม เป็นการเล่นเกมเพื่อให้ผู้เรียนจดจำเพื่อนร่วมชั้น สร้างความสนิทสนม ระหว่างผู้เรียน

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้เรียนในชั้นเรียนมีความกระตือรือร้นกันพอสมควร และมีส่วนร่วมในกิจกรรม กันเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางส่วนที่ยังคงนั่งนิ่ง ๆ ส่วนผู้สอนมีการซักถาม และพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียน มีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นว่า ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษพุ่มหัดในชั้นเรียน ทำให้อาจ ไม่ได้ร่วมกิจกรรมเท่าที่ควร

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 ณ วัดเขาอติสุกโต การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นเรียนขนาดใหญ่ มีผู้เรียนประมาณ 35 คน เนื้อหาบทเรียนเป็นเรื่องการสื่อสาร การสนทนาภาษาอังกฤษ หลังจากที่ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการ ทักทายผู้เรียน และสอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน หรือมีโอกาสในการสนทนาได้ตอบกับชาวต่างชาติบ้างหรือไม่ ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ด้านการสนทนาภาษาอังกฤษต่อผู้เรียน และเพื่อนร่วมชั้นอย่างหลากหลาย

ผู้สอนให้ผู้เรียนจับคู่เพื่อช่วยกันแต่งบทสนทนาแนะนำตัวเอง ในระหว่างการทำกิจกรรมผู้เรียน ส่วนใหญ่ จับคู่และฝึกปฏิบัติกันอย่างสนุกสนาน ก่อนที่จะออกมาแนะนำสนทนาด้วยการแสดง บทบาทสมมติหน้าชั้นเรียน เมื่อออกมาแสดงบทบาทสมมติหน้าชั้นเรียน ผู้เรียนมีความตื่นเต้น เิน อาย ผู้สอนจึงต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะนำเสนอสนทนาภาษาอังกฤษให้สมบูรณ์ โดยบรรยากาศในชั้นเรียนเต็มไปด้วยความสนุกสนาน

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่จับคู่ช่วยเหลือ และปรึกษากันเป็นอย่างดี และมีการค้นคว้า เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นตัวอย่างไปพร้อมกัน แต่มีผู้เรียนอยู่ 1-2 คู่ ด้านหลังห้องที่นั่งนิ่ง และ ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการแต่งบทสนทนาภาษาอังกฤษเท่าที่ควร

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 ณ วัดเขาอติสุกโต การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนประมาณ 20 คน เนื้อหารายวิชาเป็นการเรียนรู้คำศัพท์เกี่ยวกับผักและผลไม้ ผู้สอนใช้บัตรภาพ และบัตรคำเป็นสื่อสาร

เรียนรู้คำศัพท์ โดยให้ผู้เรียนหยิบบัตรภาพ บัตรคำไปคนละ 1 ภาพ ให้ค้นหาคำแปล และวิธีการออกเสียงคำดังกล่าว พร้อมทั้งคิดบทพูดแนะนำตัวเองเป็นรายบุคคล เพื่อมานำเสนอหน้าชั้น

ผู้เรียนมีความสนใจเรียนรู้คำศัพท์ และช่วยเหลือกันเป็นอย่างดีระหว่างการฝึกซ้อมบทพูดแนะนำตนเอง ก่อมนำเสนอหน้าชั้นเรียน ผู้สอนคอยกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยการเรียกชื่อผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในระหว่างการทำกิจกรรมผู้เรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นอย่างดี มีความสนใจ และกระตือรือร้นในการค้นหาคำแปลคำศัพท์

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 ณ ห้องสมุดประชาชน อ.หัวหิน การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำข้อตกลงในการพบกลุ่ม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

กิจกรรมที่จัดในชั้นเรียนวันนี้เป็นการทำข้อตกลงในการพบกลุ่มของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้สอนให้ผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน ร่วมกันคิดและเขียนข้อตกลงในการพบกลุ่ม เป็นระเบียบปฏิบัติ และกติกาที่ใช้ร่วมกันในระหว่างภาคการศึกษานี้ พร้อมทั้งเขียนลงกระดาษ และนำเสนอหน้าชั้นเรียนต่อผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้น

บางกลุ่มมีความกระตือรือร้นในการทำงานเป็นอย่างดี และสมาชิกบางคนก็อาจจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำข้อตกลงมากนัก มีการเล่นโทรศัพท์มือถือ หรือเหม่อลอยในบางช่วง

วันที่ 1 ธันวาคม 2562 ณ หอสมุดรัชมังคลาภิเษกวังไกลกังวล การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนประมาณ 15 คน

ผู้สอนนำเข้าสู่เนื้อหาบทเรียนด้วยการทักทายผู้เรียน แจ้งผู้เรียนว่าเนื้อหาบทเรียนวันนี้จะเป็นรายวิชาภาษาอังกฤษ การฝึกบทสนทนา และการแนะนำตนเอง ทบทวนการบ้านจากคราวที่แล้วได้ มอบหมายให้ผู้เรียนหาประโยคภาษาอังกฤษที่ใช้บ่อย หรือมักจะพบเจอ และจำเป็นต้องใช้ในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ

ผู้สอนให้ผู้เรียนหาคู่ผ่านการจับคู่ประโยคบทสนทนาที่ผู้สอนแจกให้ด้วยการสุ่ม ระหว่างการทำกิจกรรมผู้เรียนสนุกสนานมากและร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดีทุกคน แม้ว่าจะมีผู้เรียนที่เป็นนักศึกษาใหม่ แต่ก็สามารถร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างไม่ติดขัด ผู้เรียนมีการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ผู้เรียนที่เก่งกว่าช่วยเหลือผู้เรียนที่อ่อน ช่วยค้นหาคำแปลคำศัพท์ต่าง ๆ หลังจากที่ได้เรียงประโยคเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนให้ผู้เรียนยืนเรียงหน้าชั้นเพื่อแสดงบทบาทสมมติโดยใช้ประโยคสนทนาภาษาอังกฤษของแต่ละคน ผลัดกันพูดทีละคู่จนครบ

ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ร่วมกันคิดบทสนทนาขึ้นเอง โดยอาจใช้ตัวอย่างรูปประโยค จากกิจกรรมเรียงประโยคเมื่อสักครู่ แต่งเป็นบทสนทนาอย่างน้อย 5 ประโยค และนำเสนอหน้าชั้นเรียน กิจกรรมนี้ผู้เรียนใช้เวลาพอสมควรในการคิดประโยค และแต่งบทสนทนาให้สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม ทุกกลุ่มสามารถนำเสนอได้อย่างดีหน้าชั้นเรียน

ผู้สอนให้การบ้านเป็นการแต่งบทสนทนาภาษาอังกฤษคนละ 5 บท และอัดวิดีโอแนะนำตนเองเป็นภาษาอังกฤษ ส่งสคริปต์ให้ผู้สอนตรวจก่อน และส่งคลิปวิดีโอเข้าไลน์กลุ่ม

วันที่ 2 ธันวาคม 2562 ณ ห้องสมุดประชาชน อ.หัวหิน การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดเล็ก มีผู้เรียน 5 คน ระหว่างรอผู้เรียนมา ผู้สอนให้ผู้เรียนที่มาแล้วเขียนประวัติส่วนตัว และตรวจสอบรายวิชาที่ลงทะเบียน

ผู้สอนทบทวนตัวอักษรภาษาอังกฤษโดยให้ผู้เรียนท่องเป็นรายบุคคล บางคนท่องได้คล่อง แต่บางคนก็ท่องได้บ้างไม่ได้บ้าง กิจกรรมที่ผู้สอนเตรียมบัตรอักษร A-Z จำนวน 2 ชุด สำหรับผู้เรียนทั้ง 5 คน โดย รอบที่ 1 ให้ผู้เรียนผสมตัวอักษรเป็นคำความยาว 3 ตัวอักษร แล้วนำเสนอต่อชั้นเรียน อ่านออกเสียง พร้อมคำแปล รอบที่ 2 เพิ่มความยากด้วยการผสมตัวอักษร 4 ตัวอักษรให้เป็นคำ

จากการสังเกตการทำกิจกรรมของผู้เรียน ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นมาก สนุกสนานในการผสมคำ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะคิดไม่ออก แต่ก็ใช้ความพยายาม และเพื่อนคอยช่วยเหลือบ้าง ผู้สอนคอยกระตุ้น และให้กำลังใจ โดยบอกให้คิดง่าย ๆ ก่อน เอาคำที่ใช้ ที่เคยเห็น เพราะเป็นการรื้อฟื้นความรู้ภาษาอังกฤษจากการที่หำหยามานาน ซึ่งน่าจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับภาษาอังกฤษมากขึ้น

วันที่ 3 ธันวาคม 2562 ณ กศน.ตำบลหินเหล็กไฟ การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษา พลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชั้นเรียนขนาดใหญ่ มีผู้เรียนประมาณ 20 คน

ก่อนเข้าสู่บทเรียนผู้สอนมอบหมายการทำบันทึก รักการอ่าน จำนวน 20 เรื่อง

ในตอนแรกครูผู้สอนตั้งใจว่าจะสอนรายวิชาภาษาอังกฤษตามแผนที่ได้วางไว้ แต่ผู้เรียนไม่ต้องการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ผู้สอนจึงปรับแผนกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่เป็นรายวิชาสุขศึกษาพลศึกษาแทน

ผู้สอนจัดกลุ่มให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มจำนวน 4 กลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมอบหมายให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้เรื่องตามหน่วยการเรียนรู้เรื่องร่างกายของเรา เป็น

ผังความคิด ผู้สอนแนะนำการวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์ผังความคิด แสดงตัวอย่างแผนผังความคิดให้ผู้เรียนทำความเข้าใจ และแนวทางการแบ่งหน้าที่กันทำงานในกลุ่ม ผู้สอนแจกอุปกรณ์กระดาษ ปากกา และให้เวลาในการทำงานกลุ่มประมาณ 50 นาที หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

ระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียนผู้วิจัยพบข้อสังเกต ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีสมาชิก 5 คน นักศึกษาหญิง 4 คน นักศึกษาชาย 1 คน นักศึกษาหญิง 3 คน ใน 4 คนเป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นในการทำงานที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างมาก แบ่งงานกันทำอย่างขะมักเขม้น ทั้งค้นคว้าข้อมูล และเขียนลงกระดาษที่เตรียมไว้ ส่วนนักศึกษายายในกลุ่มเพียงคนเดียวเป็นนักศึกษาใหม่ที่ถูกจับไปอยู่ในกลุ่ม มีความยากลำบากในการเข้ากลุ่ม มีการสื่อสารน้อย และไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามผู้เรียนคนนี้มี ความพยายามในการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการค้นคว้าข้อมูลในหนังสือเรียน

กลุ่มที่ 2 มีสมาชิก 4 คน เป็นนักศึกษาหญิงทั้งหมด มีการแบ่งงานกันทำตามหัวข้อ และค้นคว้าหาข้อมูลตามส่วนของตนเอง และเขียนลงกระดาษที่ได้จัดเตรียมไว้

กลุ่มที่ 3 มีสมาชิก 4 คน เป็นนักศึกษาหญิงทั้งหมด ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากลุ่ม 4 คน แบ่งการทำงานออกเป็นคู่ คนหนึ่งสรุปเนื้อหาและอธิบายให้อีกคนนำไปเขียนลงกระดาษ ระหว่างการทำงานทั้งการสรุปเนื้อหา และการเขียน สมาชิกในกลุ่มทั้งหมดจะปรึกษากันเป็นระยะ ๆ เห็นได้ชัดว่าทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการค้นคว้า และนำเสนอเนื้อหา

กลุ่มที่ 4 มีสมาชิก 4 คน นักศึกษาชาย 3 คน และนักศึกษาหญิง 1 คน ในการทำงานกลุ่มนี้นักศึกษาหญิงทำคนเดียวทั้งค้นคว้าข้อมูล และเขียนลงกระดาษสำหรับนำเสนอ นักศึกษาชายบางคนมีความต้องการอยากร่วมทำงานกลุ่ม แต่ไม่สามารถหาจังหวะและโอกาสได้ และบางคนก็คุยอย่างเดียว ไม่ได้ร่วมทำงานเลยเช่นกัน

วันที่ 4 ธันวาคม 2562 ณ หอสมุดรัชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา

ชั้นเรียนขนาดเล็ก มีผู้เรียน 6 คน นักศึกษาชาย 4 คน นักศึกษาหญิง 2 คน

เนื้อหาบทเรียนเป็นเรื่องการพูดคุยทักทายภาษาอังกฤษ ก่อนเข้าสู่บทเรียนผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อวัดระดับความรู้ ผู้เรียนทุกคนตั้งใจ และจริงจังกับการทำแบบทดสอบเป็นอย่างมาก

ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการสอบถามประสบการณ์เดิมของผู้เรียนแต่ละคนเกี่ยวกับการใช้บทสนทนาภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน มีนักศึกษาบางคนทำงานโรงแรม และทำงานที่ได้พบปะ

นักท่องเที่ยวดำเนินการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ต่อเพื่อนร่วมชั้น ผู้สอนให้ผู้เรียนจับคู่ ได้ 3 คู่ ในกิจกรรมการคิดบทสนทนายาวกัน โดยใช้ตัวอย่างจากในหนังสือเรียน จากการสังเกตพบว่า นักศึกษาบางคนไม่มีความมั่นใจเลยในการใช้ภาษาอังกฤษ ระหว่างการทำกิจกรรมแต่งบทสนทนา ผู้เรียนใช้แหล่งข้อมูลในหนังสือเรียน และค้นคว้าเพิ่มจากอินเทอร์เน็ต แต่ละคู่ใช้เวลาในการคิดและแต่งบทสนทนานานพอสมควร ระหว่างการทำกิจกรรมผู้สอนคอยดูและให้คำแนะนำพร้อมยกตัวอย่าง รวมทั้งมีการช่วยเหลือกันระหว่างผู้เรียนแต่ละคู่ด้วย หลังจากนั้นผู้สอนให้ผู้เรียนซ้อมบทสนทนา และนำเสนอด้วยการแสดงบทบาทสมมติหน้าชั้นเรียน ผู้เรียนนำเสนอได้ดีมีความพยายามในการตอบบทสนทนาให้นักศึกษาที่ไม่ค่อยถนัดการใช้ภาษาอังกฤษจะแสดงออกว่าตื่นเต้นมาก แต่ก็พยายามทำได้ในที่สุด

วันที่ 4 ธันวาคม 2562 ณ กศน.ตำบลหนองแก การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดใหญ่ มีผู้เรียนประมาณ 40 คน

ในการทำกิจกรรมผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม แต่เนื่องจากชั้นเรียนค่อนข้างใหญ่ ทำให้กลุ่มหนึ่งมีนักศึกษา อยู่ 6-8 คน ข้อสังเกตที่น่าสนใจของชั้นเรียนนี้คือ ผู้เรียนเรียบร้อยมาก ทุกคนอยู่ในระเบียบทำงานร่วมกันแบบเบา ๆ ผลงานที่นำเสนอมีความสวยงาม

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในแต่ละกลุ่ม ผู้เรียนทุกคนจะรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี และช่วยเหลือกันบ้างพอสมควร ในช่วงที่ออกไปนำเสนอหน้าชั้นเรียนมีการแบ่งข้อมูลในการนำเสนอให้ทุกคนได้พูดและฝึกการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

วันที่ 4 ธันวาคม 2562 ณ วัดเขาอติสุกโธ การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดเล็ก มีผู้เรียนประมาณ 7 คน

เนื้อหาการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันคิดและนำเสนอการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในเรื่องต่าง ๆ ออกมาเป็นผังความคิด และนำเสนอหน้าชั้นเรียน กลุ่มแรกนำเสนอในหัวข้อ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และกลุ่มที่สอง นำเสนอเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องการเลี้ยงไก่ไข่

ในช่วงเริ่มต้นของกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องปรึกษากันว่าจะประยุกต์นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในหัวเรื่องอะไรนั้น ค่อนข้างจะยาก ผู้เรียนได้พยายามค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตจนสามารถสรุปได้ว่าจะทำเรื่องอะไร แต่ยังคงมีความยากในการเชื่อมโยงความรู้ และหลักการเศรษฐกิจพอเพียง กับหัวเรื่องที่กลุ่มต้องการทำ ผู้สอนจะต้องเข้าไปช่วยกระตุ้น พร้อมยกตัวอย่างประกอบ ทำกิจกรรมกลุ่มได้ดี

วันที่ 10 ธันวาคม 2562 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษา พลศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ชั้นเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนประมาณ 15 คน

เนื่องจากเป็นวันหยุดราชการ แต่เวลาในการจัดการเรียนการสอนไม่พอ ผู้สอนจึงนัดผู้เรียนมาเรียนเพิ่ม เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว (3 ธันวาคม 2562) ว่าต้องการจะมาเรียนเพิ่มหรือไม่ตามความสมัครใจ ก่อนเข้าสู่เนื้อหาวันนี้ ผู้สอนได้ทบทวนว่าได้เรียน บทเรียนไปแล้ว 3 บท เมื่อคราวที่แล้ว ซึ่งเป็นรายวิชาสุขศึกษา พลศึกษาในเนื้อหาเรื่องพัฒนาการทางร่างกาย ความสัมพันธ์ในครอบครัว สุขภาพทางเพศ และสารอาหาร ส่วนเนื้อหาในวันนี้เป็นเรื่องอุบัติเหตุ สิ่งแวดล้อมรอบตัว และภัยธรรมชาติ ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน ในช่วงต้นคาบ มี 3 กลุ่ม ต่อมาผู้เรียนมาเพิ่ม จึงได้เพิ่มอีก 1 กลุ่มเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มค้นคว้าข้อมูล ในหัวข้อต่อไป ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาไฟป่า ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาแผ่นดินไหว

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้สอนได้พยายามจัดกลุ่มผู้เรียนใหม่ และพยายามกระตุ้นเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม จากข้อมูลการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่แล้ว เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และการนำเสนอ แต่ก็ยังไม่อาจแก้ปัญหาได้ทั้งหมด นักศึกษาหญิงที่เคยทำงานกลุ่มคนเดียว วันนี้มาสาย ทำให้ต้องเข้ากลุ่มที่มีอยู่แล้ว ปรากฏว่ากลายเป็นไม่สามารถเข้ามามีส่วนในการทำกิจกรรมได้เท่าที่ควร ในขณะที่เพื่อน ๆ ในกลุ่มร่วมกันทำงานได้งานราบรื่น ส่วนอีก 3 กลุ่ม ผู้เรียนในกลุ่มมีการประสานงาน แบ่งงาน และทำงานร่วมกันได้ดี ตลอดจนผู้เรียนสามารถนำเสนอหน้าชั้นได้เป็นอย่างดี

วันที่ 15 ธันวาคม 2562 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดใหญ่ มีผู้เรียนประมาณ 30 คน

ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการกล่าวทักทาย และสอบถามความพร้อมที่ได้มอบหมายให้ผู้เรียนเตรียมมา เนื่องจากใกล้ช่วงคริสต์มาส เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษจึงมีการออกแบบให้มีกิจกรรมการทำอาหารเพื่อเป็นปาร์ตี้สนุกสนานสำหรับผู้เรียน และได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษไปพร้อม ๆ กัน

ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5-7 คน และแจ้งมอบหมายให้ผู้เรียนเตรียมวัตถุดิบสำหรับการทำอาหารในช่วงเวลาว่างหน้าแล้ว ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่เตรียมอุปกรณ์และวัตถุดิบมาอย่างพร้อมเพรียง ตามที่แต่ละกลุ่มได้เลือกรายการอาหารไว้ กิจกรรมที่ผู้สอนได้มอบหมายให้ผู้เรียนทำคือ การปรุงอาหารหรือเครื่องดื่มตามที่ผู้เรียนได้เสนอไว้ ผู้สอนให้เวลาในการจัดเตรียมอุปกรณ์

พร้อมปรั่งสำเร็จ ประมาณ 30 นาที โดยให้ผู้เรียนอัดคลิปวิดีโอ แนะนำสมาชิกในกลุ่ม นำเสนอวัตถุดิบ พร้อมสาธิตขั้นตอนในการทำอาหารจนสำเร็จ ผู้สอนเน้นย้ำให้ผู้เรียนทุกคนช่วยกัน ในการเตรียมบทพูดต่าง ๆ อุปกรณ์ ขั้นตอนวิธีการทำ และนำมานำเสนอหน้าชั้นเรียนด้วย

กลุ่มที่ 1 สปรุ่งเก็ดตี้ มีนักศึกษาหญิง 4 คน มีความตั้งใจในการทำกิจกรรมมาก เตรียมอุปกรณ์ประกอบอาหาร และวัตถุดิบมาเป็นอย่างดี มีความตั้งใจในการจัดฉากและถ่ายทำคลิปวิดีโอ ค่อย ๆ ถ่ายเครื่องปรุงทีละอย่าง เพื่อนำมาตัดต่อเป็นคลิปวิดีโอ ในช่วงหลังมีนักศึกษาชายมาเพิ่ม 2 คน แต่ช่วยอะไรไม่ได้มาก มีส่วนร่วมในตอนเก็บล้างเป็นส่วนใหญ่

กลุ่มที่ 2 น้ำพั้งซ์ มีนักศึกษาชาย 3 คน นักศึกษาหญิง 4 คน มีนักศึกษาหญิงคนหนึ่งที่ไม่มียกมือเนื่องจากคาบที่แล้วไม่ได้มาเรียนทำให้มีความยากลำบากในการปรับตัวเพื่อเข้ากลุ่ม ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะสังเกตได้ว่านักศึกษาหญิงคนนี้มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมผ่านการมองเพื่อนร่วมกลุ่ม แต่ยังคงเงียบเป็นส่วนใหญ่ ตลอดระยะเวลาการทำกิจกรรมกลุ่มนี้ นอกจากนี้ ในกลุ่มนี้ยังมีนักศึกษาหญิงที่มีความสามารถโดดเด่น พูดจาคล่องแคล่วฉะฉาน แต่จะเลือกพูดคุยปรึกษากับเฉพาะเพื่อนบางคนที่ในกลุ่มเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่ทั่วถึงทั้งกลุ่ม

กลุ่มที่ 3 สลัดผัก มีนักศึกษาชาย 2 คน นักศึกษาหญิง 3 คน ในกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่กันเป็นอย่างดี มีคนเตรียมอุปกรณ์และวัตถุดิบ อีกส่วนเตรียมบทพูด และคำศัพท์ต่าง ๆ โดยค้นหาจากพจนานุกรมออนไลน์ ทั้งการสะกดคำและการออกเสียง รวมถึงช่วงอัดคลิปวิดีโอก็มีการแบ่งบทพูดให้ทุกคนได้นำเสนอ

กลุ่มที่ 4 แซนวิช เป็นนักศึกษาชายทั้งหมด 5 คน มีความขัดข้องจากการเตรียมวัตถุดิบมาไม่พร้อมมาก รวมทั้งเป็นกลุ่มที่มีแต่นักศึกษาชายอาจไม่ถนัดในการทำอาหาร แต่ก็สามารถทำกิจกรรมผ่านไปได้อย่างดี ด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม

กลุ่มที่ 5 น้ำพั้งซ์ (2) มีนักศึกษาชาย 2 คน นักศึกษาหญิง 2 คน จากการสังเกตของผู้วิจัยเนื่องจากกลุ่มนี้มีสมาชิกไม่มาก ทำให้ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน แต่จะมีนักศึกษาหญิงที่มีภูมิทักษะด้านภาษาอังกฤษ และมีความกล้าแสดงออกมากกว่าเพื่อนเป็นผู้นำกลุ่มในการทำกิจกรรม และนำพูดอธิบายเพื่อนำเสนอ

หลังจากที่ทุกกลุ่มได้อัดวิดีโอคลิปแนะนำสมาชิกในกลุ่ม อธิบายส่วนผสม วัตถุดิบต่าง และอุปกรณ์ที่ใช้พร้อมสาธิตการทำอาหารแล้วนั้น ก็นำส่งเข้าในไลน์กลุ่มของชั้นเรียนเพื่อให้ผู้สอนตรวจ และเก็บไว้เป็นหลักฐานการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผู้สอนยังได้จับฉลากให้ 2 กลุ่มได้มีโอกาสนำเสนอหน้าชั้นเรียนด้วย หลังจากจบกิจกรรมทั้งหมด ผู้สอนและผู้เรียนจึงร่วมกันรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่จัดเตรียมมาในวันนี้ ถือเป็นงานปาร์ตี้คริสต์มาส

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจกับกิจกรรมในคาบเรียนวันนี้มาก แม้ว่าบางคนจะไม่ถนัดการใช้ภาษาอังกฤษ แต่ก็มีพยายาม มีเพื่อนในกลุ่มคอยช่วย สนุกไปกับการทำอาหาร และอวดวิดีโอคลิปเพื่อนำเสนอบทเรียน ถือว่าเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่น่าสนใจ สร้างทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

วันที่ 5 มกราคม 2563 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนประมาณ 12 คน ทำแซนวิช

กิจกรรมการเรียนรู้ในวันนี้เป็นรายวิชาภาษาอังกฤษ ออกแบบให้มีการฝึกปฏิบัติคำศัพท์ และการใช้ผ่านอังกฤษผ่านการทำแซนวิช และสัมภาษณ์ โดยผู้สอนเตรียมอุปกรณ์ และวัตถุดิบมาให้

ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนโดยการกล่าวทักทาย พร้อมทั้งพูดถึงเนื้อหาการเรียนการสอนในวันนี้ ก่อนการเข้าสู่เนื้อหาบทเรียน ผู้สอนให้ผู้เรียนทำสมาธิก่อน ประมาณ 5 นาที ผู้สอนให้ผู้เรียนเดินดูเครื่องปรุง วัตถุดิบที่ได้จัดเตรียมไว้บนโต๊ะ หลังจากนั้นให้ทุกคนเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษจากวัตถุดิบที่ได้ดู จำนวน 5 คำ และเลือกที่ชอบที่สุด 1 คำ เพื่อเตรียมสำหรับกิจกรรมตอนท้ายคาบ

ผู้สอนทบทวนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของเครื่องปรุง และวัตถุดิบต่าง ๆ เช่น bread, corn, carrot, green oak salad, tuna, crab stick เป็นต้น ผู้เรียนให้ความสนใจและเรียนรู้คำศัพท์ต่าง ๆ เป็นอย่างดี ตอบโต้ผู้สอนได้อย่างลื่นไหล

ผู้สอนอธิบายวิธีการทำแซนวิช พร้อมทั้งสาธิตและให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ส่วนนี้ค่อนข้างในเวลา เนื่องจากผู้เรียนบางคนไม่มีพื้นฐานด้านการทำอาหาร อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี พร้อมทั้งมีความสนุกสนาน สังเกตได้จากการมีส่วนร่วมของผู้เรียน จากการซักถาม และการตอบโต้ของผู้เรียน มีกิจกรรมทำแซนวิชสด โดยให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 7-8 คน ช่วยกันทำแซนวิชสด พร้อมตกแต่งจานให้สวยงาม ระหว่างทำจะต้องอธิบายขั้นตอนเป็นภาษาอังกฤษให้ผู้สอนฟังด้วย ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยเหลือกันดี แต่เนื่องจากการแบ่งกลุ่มไม่ได้สมดุล นักศึกษาชายหญิง จึงทำให้กลุ่มหนึ่งประกอบด้วยนักศึกษาหญิงเกือบทั้งกลุ่ม ส่วนอีกกลุ่มเป็นนักศึกษาชายเกือบทั้งกลุ่มเช่นกัน ตอนทำแซนวิช และตกแต่งจึงไม่ค่อยคล่องแคล่วเท่าที่ควร แต่เรียกได้ว่ามีความพยายามทำให้สำเร็จในที่สุด ต่อมาผู้สอนอธิบายขั้นตอนการทำแซนวิชทอด โดยให้ผู้เรียนทำเป็นรายบุคคล หลังจากที่ทำแซนวิชทั้ง 3 แบบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนได้ทบทวนเนื้อหาในบทเรียนอีกครั้ง ก่อนที่จะทำกิจกรรมจับฉลากและปาร์ตี้ปีใหม่ด้วยอาหารที่ร่วมกันทำ

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า สำหรับนักศึกษาชายที่อาจจะขลุกขลักบ้างในระหว่างการทำกิจกรรมแต่ทุกอย่างก็ผ่านไปได้ด้วยดี และผู้เรียนทุกคนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมเป็นอย่างมาก ผู้เรียน

ได้เรียนรู้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการทำแซนวิช และการใช้ประโยคเพื่ออธิบายขั้นตอนเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งทำได้ยอดดี นอกจากนี้ ยังมีผู้เรียนบางคนเห็นว่าการทำแซนวิชไม่ยากเกินไปและสามารถสร้างรายได้ หากตนเองนำไปทำขาย เรียกได้ว่าเป็นการต่อยอดจากบทเรียนได้น่าสนใจ

วันที่ 7 มกราคม 2563 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชั้นเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนประมาณ 20 คน (น้อยกว่าปกติ เนื่องจากเพิ่งจะเปิดปีใหม่)

ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการทักทาย และพูดคุยเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เนื่องจากจะมีกิจกรรมตรวจสุขภาพ และฟังบรรยายจากวิทยากร เรื่อง การดูแลตนเองในช่วงฤดูหนาวที่โรงพยาบาลสุขภาพ ตำบลในช่วงบ่าย ผู้สอนจึงได้เชื่อมโยงเนื้อหาให้เข้ากับรายวิชาสุขศึกษา พลศึกษา

ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-6 คน แบ่งบทบาทหน้าที่ มีประธานกลุ่ม เลขานุการ กลุ่ม ทำหน้าที่จดบันทึก ผู้นำเสนอ ให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับข้อดี และข้อเสียของการออกกำลังกาย โดยอธิบายเป็นการส่งผลใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ และด้านสังคม ผู้สอนเน้นย้ำให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกันก่อน โดยสามารถดูเนื้อหาในหนังสือเป็นพื้นฐานได้ แล้วจึงสรุปเพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน กิจกรรมนี้ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

หลังจากที่ทุกกลุ่มทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว เตรียมนำเสนอ ผู้สอนได้พักระหว่างเรียนประมาณ 15 นาที และให้ผู้เรียนรวมตัวกันที่ลานด้านหลังสถานที่เรียน เพื่อร่วมกันออกกำลังกาย โดยให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเสนอท่าออกกำลังกายกลุ่มละ 1 ท่า ให้เพื่อนร่วมชั้นทำตาม

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ผู้เรียนร่วมกันทำกิจกรรมเป็นอย่างดี มีการแบ่งหน้าที่กันเป็นอย่างดี ทั้งช่วยกันค้นหาข้อมูล และเรียบเรียงขึ้นงานเพื่อเตรียมนำเสนอ มีอยู่เพียง 2-3 คน ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเกิดจากข้อจำกัดส่วนบุคคลของผู้เรียนเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงเวลาในการนำเสนอหน้าชั้น ผลงานของของทุกกลุ่มเป็นไปได้อย่างดี สำหรับกิจกรรมการออกกำลังกาย แม้ว่า อากาศค่อนข้างร้อน และแดดแรงมาก ผู้เรียนก็ร่วมกิจกรรมกันเป็นอย่างดี มีเขินอายบ้าง เมื่อต้องออกมาทำท่าทางให้แก่อ่อนหน้าชั้นเรียน ส่วนที่เหลือทำตามได้อย่างดี ไม่มีติดขัด

วันที่ 8 มกราคม 2563 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา

ชั้นเรียนขนาดเล็ก มีผู้เรียน 6 คน

ผู้สอนเริ่มกิจกรรมด้วยการเล่นเกมฉีกกระดาษให้ได้ยาวที่สุด เริ่มต้นให้ผู้เรียนจับคู่กัน โดยต่างคนต่างเอามือข้างที่ไม่ถนัดจับหู ส่วนอีกข้างซึ่งเป็นข้างที่ถนัดฉีกกระดาษ หลังจากนั้นให้ทั้งคู่ฉีกกระดาษ

โดยมีเป้าหมายให้กระต่ายที่ฉีกออกมามีความยาวมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อได้ผู้ชนะ มีการอภิปรายระหว่างผู้สอนและผู้เรียนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ ผลการจัดกิจกรรมนี้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีความสนุกสนานกับกิจกรรมเป็นอย่างดี และพร้อมสำหรับการเรียนรู้เนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวันนี้

ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการให้ผู้เรียนเติมตัวอักษร A-Z ลงในช่องว่าง โดยให้ผู้เรียนช่วยกันได้เป็นการทบทวนความรู้เดิมด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียน ซึ่งพบว่า ผู้เรียนบางคนที่ไม่มีความคุ้นเคยกับการใช้ภาษาอังกฤษมีความสับสนอยู่บ้าง หลังจากตรวจคำตอบเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันท่อง A-Z เป็นทำนองเพลง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนจดจำได้ง่ายขึ้น

เนื้อหาการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษของคาบเรียนนี้ เป็นเรื่องประโยคความเดียว ซึ่งใช้ในการแต่งบทสนทนา ถาม-ตอบ ภาษาอังกฤษ ตั้งแต่การสนทนาเพื่อถาม-ตอบข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ของตนเอง ได้แก่ ชื่อ อายุ ที่อยู่ ความชอบ โดยเริ่มจากการอธิบายส่วนประกอบต่าง ๆ ของประโยค และยกตัวอย่างประโยคพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวันบ่อย ๆ หลังจากนั้นให้ผู้เรียนได้แต่งประโยคบทสนทนา ซึ่งสามารถดัดแปลงจากตัวอย่างในหนังสือ หรือในอินเทอร์เน็ตประกอบได้

ระหว่างการทำกิจกรรมผู้เรียนแต่ละคนมีความตั้งใจ และมีการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ผู้เรียนที่สามารถทำได้ช่วยเหลือผู้เรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ รวมทั้งผู้สอนก็สามารถดูแลผู้เรียนอย่างใกล้ชิด เนื่องจากเป็นชั้นเรียนขนาดเล็ก เมื่อทุกคนแต่งประโยคบทสนทนาเสร็จแล้วจึงให้แต่ละคนนำเสนอผลงานด้วยการอ่านประโยคทั้งหมดหน้าชั้นเรียนเป็นการประเมินการเรียนรู้ และความเข้าใจของผู้เรียน

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า การแต่งบทสนทนาภาษาอังกฤษถือว่าเป็นเนื้อหาที่ค่อนข้างยากสำหรับชั้นเรียนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาที่มีความซับซ้อน ทำให้ใช้เวลาในการทำกิจกรรมค่อนข้างนาน ประมาณ 40 นาที กว่าผู้เรียนทุกคนจะทำเสร็จเรียบร้อย และเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนที่อ่อนด้านภาษาอังกฤษจะไม่ค่อยมีความมั่นใจ ทำงานได้ช้า อย่างไรก็ตาม เพื่อนร่วมชั้น และผู้สอนจะคอยสังเกตและช่วยเหลือทำให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ไปด้วยกันได้อย่างดี และบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในคาบเรียนดังกล่าว

วันที่ 9 มกราคม 2563 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการรายวิชา ศิลปศึกษา และรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนประมาณ 15 คน

ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการพักทายผู้เรียน และกล่าวถึงกิจกรรมที่จะมอบหมายให้ทำในคาบเรียนวันนี้ ซึ่งเป็นการบูรณาการรายวิชาศิลปศึกษา และรายวิชาภาษาอังกฤษ กิจกรรม “The Story. Let’s Travel.” โดยให้ผู้เรียนวาดภาพและบรรยายใต้ภาพเกี่ยวกับการเดินทาง

ห้องเที่ยว เป็นการบรรยายเล่าเรื่องการเดินทางไปสถานที่ดังกล่าว ไปอย่างไร และบรรยายเป็นภาษาอังกฤษเกี่ยวกับรายละเอียดสถานที่นั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร มีความน่าสนใจอย่างไร มีอะไรโดดเด่น เป็นการแนะนำสถานที่ สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตได้ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วให้นำเสนอหน้าชั้นเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงจึงจะเสร็จเรียบร้อย

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีความสนใจ และตั้งใจสร้างสรรค์ผลงานเป็นอย่างดี แต่จะใช้เวลาสักหน่อยในการตัดสินใจก่อนจะลงมือทำได้ว่าจะวาดรูปอะไร โดยผู้เรียนส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการวาดภาพให้เสร็จเรียบร้อยก่อน แล้วจึงเริ่มหาข้อมูล เขียนบรรยายใต้ภาพ ทำให้ต้องเร่งเขียนก่อนที่จะหมดเวลา อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนทำชิ้นงานออกมาได้ดี แม้ว่าจะมีความยากลำบากส่วนของการเขียนบรรยาย แต่เมื่อผู้สอนยกตัวอย่างให้ดู ก็สามารถทำได้ พร้อมทั้งนำเสนอหน้าชั้นเรียนได้อย่างคล่องแคล่วทุกคน สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ของกิจกรรมการเรียนรู้ในวันนี้

วันที่ 26 มกราคม 2563 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชั้นเรียนขนาดกลาง มีผู้เรียนประมาณ 20 คน

ผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนผ่านแอปพลิเคชัน ซึ่งผู้สอนได้เตรียมไว้แล้ว จำนวน 40 ข้อ ผู้เรียนใช้เวลาประมาณ 30 นาที ในการทำแบบทดสอบก่อนเรียน หลังจากนั้น ผู้สอนจึงนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการใช้คำถามเกี่ยวกับอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย จากรูปภาพที่แสดง ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่มีความสนใจ และตอบสนองต่อผู้สอนเป็นอย่างดี หลังจากนั้น ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม เพื่อทำแผนผังความคิด สรุปเนื้อหาความเข้าใจเกี่ยวกับอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย โดยวาดรูปอวัยวะ และเขียนอธิบายว่าอวัยวะแต่ละอย่างทำหน้าที่อะไรบ้าง และหากไม่ดูแลอวัยวะดังกล่าวจะเกิดโรคอะไรบ้าง ซึ่งทักษะการวาดรูปจะเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาศิลปะศึกษาด้วย ซึ่งเป็นกิจกรรมและชิ้นงานหลักบทเรียนของคาบเรียนนี้ ผู้เรียนใช้เวลาในการทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียนประมาณ 2 ชั่วโมงจึงแล้วเสร็จ พร้อมทั้งคัดลอกเนื้อหาที่สรุปลงในใบงานรายบุคคลของตนเองด้วย

ผู้เรียนแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มเพื่อทำชิ้นงานตามที่ได้รับมอบหมาย

กลุ่มที่ 1 นักศึกษาชาย จำนวน 4 คน ในช่วงแรกของการทำกิจกรรม สังเกตเห็นว่ายังไม่สามารถแบ่งงาน และหน้าที่ได้ลงตัว แต่เมื่อผู้สอนเข้าไปแนะนำและช่วยเหลือก็สามารถทำงานร่วมกันได้ อย่างไรก็ตาม จะมีผู้นำกลุ่มที่คอยดูแลนำกลุ่มสมาชิกในการทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงไปได้

กลุ่มที่ 2 นักศึกษาหญิง จำนวน 4 คน กลุ่มนี้มีการแบ่งหน้าที่ และช่วยเหลือกันค้นคว้าข้อมูล ได้เป็นอย่างดี เมื่อมีสมาชิกในกลุ่มไม่เข้าใจ ก็มีการช่วยกันอธิบาย ซึ่งทำให้ทุกคนในกลุ่มได้เรียนรู้ ร่วมกันเป็นอย่างดี

กลุ่มที่ 3 นักศึกษาหญิง จำนวน 3 คน กลุ่มนี้ทำงานกลุ่มกันอย่างเอาจริง ๆ อย่างไรก็ตาม ทุกคนช่วยเหลือ และเรียนรู้ร่วมกันได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กลุ่มที่ 4 นักศึกษาชาย จำนวน 2 คน และนักศึกษาหญิง จำนวน 2 คน รวม 4 คน ในช่วงแรก ของการทำงานกิจกรรมกลุ่ม สังเกตเห็นว่าสมาชิกแต่ละคนยังไม่คุ้นเคยกันสักเท่าไร การทำงานร่วมกันในช่วงแรกจึงยังดูเกร็ง ๆ อยู่บ้าง เมื่อผ่านไปสักระยะทุกคนจึงทำกิจกรรมร่วมกันและปรึกษากันอย่างเป็นธรรมชาติ และเรียนรู้ร่วมกัน

กลุ่มที่ 5 นักศึกษาชาย จำนวน 4 คน กลุ่มนี้เนื่องจากเป็นนักศึกษาชายล้วนจึงมีความตึงเครียด อยู่บ้าง แต่ก็สามารถช่วยเหลือกัน และทำงานออกมาได้พอสมควร อย่างไรก็ตาม พบว่าเมื่อนำเสนอ หน้าชั้นเรียนกลุ่มนี้ มีการนำเสนอคำตอบได้ไม่ครบตามที่ได้รับมอบหมาย ผู้สอนจึงให้ทำเพิ่ม

ผู้วิจัยสังเกต พบว่า ระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่มผู้เรียน เนื่องจากผู้สอนได้จัดกลุ่มผู้เรียนในจำนวน ไม่มาก กล่าวคือไม่เกิน 4 คน ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ และเรียนรู้ได้อย่างดี ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งที่พบได้จากชั้นเรียนนี้ คือ ผู้เรียนทุกคนมีความซื่อสัตย์เป็นอย่างมาก ระหว่าง การทำแบบทดสอบก่อนเรียน แม้ว่าทุกคนจะนั่งใกล้กัน แต่ต่างคนต่างทำไม่มีการปรึกษาหรือพูดคุยใด ๆ เลย

วันที่ 30 มกราคม 2563 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชั้นเรียนขนาดเล็ก มีผู้เรียนจำนวน 5 คน

ชั้นเรียนคาบเรียนนี้ ช่วงแรกของคาบเรียนค่อนข้างเงียบ เนื่องจากผู้สอนเน้นการบรรยายเนื้อหา ก่อน ซึ่งเป็นวิธีการหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของชั้นเรียนนี้ มีการถามตอบของผู้สอน และผู้เรียนบ้าง เมื่อเรียนเนื้อหาครบแล้วจึงมอบหมายให้ผู้เรียนทำใบงานเป็นรายบุคคลในช่วงหลัง ของคาบ ซึ่งผู้เรียนเรียนรู้และตั้งใจทำใบงานกิจกรรมได้เรียบร้อยดี

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและสะท้อนผล และการปรับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อ วันที่ 6 ธันวาคม 2562 ณ หอสมุดรัชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล กลุ่มเป้าหมาย และผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนคิดจากการสังเกตชั้นเรียน โดยผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอที่ได้บันทึกการสังเกตชั้นเรียนทั้งหมด ระหว่างวันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 - วันที่ 4 ธันวาคม 2562 ต่อกลุ่ม TE12 ชี้แจงและ

กล่าวถึงการประชุมเพื่อการสะท้อนผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันสังเกต ดังข้อความต่อไป

“สำหรับการประชุมในวันนี้จะ จะเป็นการสะท้อนผลจากกระบวนการที่เราได้พัฒนาชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพของเรา ตั้งแต่ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา ว่าสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของเราเป็นอย่างไร ของ กศน.อ.หัวหิน เป็นอย่างไร ซึ่งเราก็ทำผ่านขั้นนี้ไปแล้ว ขั้นที่ 2 ที่เรามาทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้กัน ว่าเราจะทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรให้บรรลุผล ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการจัดการเรียนการสอนที่ดีขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น หรือมีพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แล้วก็ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทุกคนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัดตามแผนการจัดการเรียนรู้ของเราในแต่ละครั้ง จะไม่มีเด็กคนใดคนหนึ่งที่เป็นเด็กหลังห้อง หรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับเราเลย และขั้นที่ 3 ก็คือการจัดการเรียนการสอนจริง และมีทีมลงไปสังเกตการณ์ในการสอน มี TE13 TE5 TE12 เพื่อที่ได้ช่วยกันสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างการจัดการเรียนการสอน ว่าแต่ละห้องเรียนพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างไร เราจะได้มาช่วยกัน เพราะอาจจะไม่ได้กับบางคนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม เราจะแก้ไขปัญหายังไง หรือว่ากิจกรรมมันอาจจะยังไม่ตอบรับเด็กเรา เราจะช่วยกันแก้ปัญหากิจกรรมตรงนี้อย่างไร”

ผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอคลิปที่ได้ตัดต่อจากการไปสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของคุณครูในชั้นเรียนต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการสังเกตชั้นเรียน อย่างไรก็ตาม มีครูเจ้าของชั้นเรียนที่ครูและผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการจัดการเรียนรู้ แต่ไม่มาในวันนี้ แม้ว่าจะมีการเปิดวิดีโอให้ร่วมกันอภิปรายสะท้อนคิดแต่เนื่องจากเจ้าของชั้นเรียนไม่อยู่ในที่ประชุมจึงทำได้เพียงดูบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนเพียงผิวเผินผ่านวิดีโอเท่านั้น

กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันดูบรรยากาศโดยรวมของการจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละชั้นเรียน และเมื่อนำเสนอถึงชั้นเรียน TE7 TE7 จึงได้ร่วมอธิบายไปพร้อม ๆ กับการนำเสนอวิดีโอคลิป ดังข้อความต่อไป

“ที่จริงคือ ควรจะต้องให้ชุด A-Z คนละชุด แล้วให้นักศึกษา ผสมเป็นตัวเอง แต่ว่านี่เห็นว่าคนน้อยเลยให้รวมกันไปเลย ยิ่งยากกว่าเดิมอีก” (TE7)

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันอภิปรายพูดคุยกันถึงความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้เรียน โดยพิจารณาจากการร่วมกิจกรรมเกมของผู้เรียน ทักษะด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียน และ ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าว ผลการสังเกตคุณครูคนอื่น ๆ ให้ความสนใจในกิจกรรมเกมที่ TE7 จัดให้ผู้เรียน มีการซักถามถึงขั้นตอนวิธีการทำ พร้อมทั้งกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันอภิปรายสะท้อนคิดถึงพฤติกรรม และธรรมชาติของผู้เรียน นักศึกษา กศน. ซึ่งมีลักษณะพิเศษเป็นที่

นำเสนอได้ กลุ่มเป้าหมายต่างแสดงออกว่าเห็นด้วย ด้วยการพยักหน้า และเสริมประโยค ดังข้อความต่อไป

“เด็กใหม่เด็กเก่ามันแยกกัน จะต้องปรับกันซักระยะ” (TE13)

หลังจากที่ได้ร่วมกันอภิปรายชั้นเรียนของ TE7 แล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอชั้นเรียนของ TE4 ซึ่งในวันที่สังเกตการณ์ชั้นเรียนมีเพื่อนครูคนอื่น ๆ ได้เข้าร่วมสังเกตด้วย จึงได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังข้อความต่อไปนี้

“ดูของTE4 สะท้อนความคิดเห็นของกลุ่มนศ. TE4 ว่าหากมีกรณีที่เป็นแบบนี้ ครั้งต่อไปเราจะมีวิธีการช่วยผู้เรียนอย่างไร จะแก้ปัญหาอย่างไร จะจัดกระบวนการอย่างไร อยากให้ อ.อ้อยช่วยสะท้อน เพราะ TE13ไปด้วย สังเกตอะไร พบอะไร เสนอแนะอะไรบ้าง” (TE12)

“วันนั้นที่ได้เข้าไปร่วมสังเกตการสอนของ TE4 ก็เห็นได้ว่า 1. คือ นร. เขาจะสนใจในการเรียน แต่ก็อย่างที่เรารู้ในวิดีโอไป ก็คือ หนึ่ง คือจะมีคนที่เฉย ๆ ไม่สนใจ กับคนที่ไม่สนใจเลย อย่างเด็กผู้ชายคนนั้นตอนแรก ที่ยังไม่ได้เข้าชั้นเรียนเขานั่งอยู่คนเดียว ก็ไปนั่งกับเขา ก็ถามเขาว่า ทำไมมานั่งคนเดียว เขาก็ตอบว่า เขามาเรียนวันนี้เป็นวันแรก ครั้งแรก ก็เลยยังไม่มีเพื่อน ส่วนคนอื่น ก็จะจับเป็นกลุ่ม ๆ เขาก็จะนั่ง เสร็จแล้วพอ TE4 บอกให้ไปจับกลุ่ม ตัวเขาเองเขาก็ไม่รู้หรือว่า ตัวเขาจะไปอยู่กลุ่มไหน เพราะเขาไม่รู้จักใครเลย TE4 ก็เลยบอกให้เขามาอยู่กลุ่มที่ 1 เพราะตอนแรกกลุ่ม 1 มีแค่ 3 คน ตอนแรกเด็กเสื้อเขียวมาช้า ก็เลยไปนั่ง พอไปนั่ง เราก็สังเกตเห็น คือ เขาไม่มีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มก่อน คือเพื่อนมานั่ง เรารู้จักกันแค่ 3 คน เขาก็จะคุยกันแค่ 3 คน ก็เดินไปถาม สักพักTE4ก็สั่งงานให้ทำ Mind Map แต่ละกลุ่มก็เลือกหัวข้อ เขาก็ยังนั่งเฉย ก็เลยเดินไปถามว่าช่วยเพื่อนทำอะไร หรือยัง ดูเหมือนว่าเขาอยากช่วย แต่เขาไม่รู้ว่าจะแทรกตัวเข้าไปอยู่ในวงตรงนั้นยังไง แต่ถ้าถามว่าเขามีความตั้งใจในการเรียนมั๊ย เขามีความตั้งใจ ตั้งใจที่จะเรียนรู้ ส่วนกลุ่มที่ 2 กลุ่มนี้จะมีการแบ่งงานกันทำในทีม ถามเขาก่อนว่าเคยทำ Mind Map มั๊ย เคยเขียนมั๊ย เคยทำความรู้จักมั๊ย เขาก็ตอบว่าเขาพอเข้าใจบ้าง รู้สึกว่าเขาจะเลือกหัวข้อ สารอาหารในแต่ละวัย เขาก็แบ่ง ตอนแรกเขาคุยกันก่อนว่าเขาจะเขียนอย่างไร แล้วก็มาแบ่งกัน สารอาหารวัยเด็ก เขาก็รู้ปะความรู้แต่ละอันที่เขาจะเขียนลง Mind Map เสร็จแล้วก็แบ่งกันเขียน ว่าคนนี้จะเขียนเรื่องอะไร อีกคนจะเขียนอะไร กลุ่มนี้เขาก็จะไปได้ดี ช่วยกัน ส่วนกลุ่มที่ 3 น่าจะเป็นเด็กใหม่สำหรับเทอมนี้หรือเปล่าไม่แน่ใจว่า Mind Mapping คืออะไร จะต้องเขียนไปในแนวทางไหน ซึ่งกลุ่มของเขาได้เรื่องยากเหมือนกัน เรื่องโครงสร้างร่างกาย เนื้อหาจะเยอะ เพราะว่าโครงสร้างร่างกายมันเป็นระบบ เขาไม่ค่อยเข้าใจว่าจะเขียนออกมาอย่างไร ก็เลยได้ให้ความรู้เขาไปว่าการเขียน Mind Map เป็นการเขียนแผนผังความคิด เป็นการสรุปรวบยอดส่วนที่สำคัญ ๆ ไม่ต้องเขียนเนื้อหา เพราะตอนแรกเขาจะเขียนละเอียดว่าระบบผิวหนัง ผิวหนังมีอะไร

เราเลยบอกเขาไปว่าการเขียน Mind Map ไม่ได้เขียนละเอียดขนาดนั้น แค่อำนาจสำคัญ และเราค่อยไปอธิบายเพิ่มเติมตอนนำเสนอหน้าชั้นเรียน เขาก็นั่งเขียนลงในกระดาษสีกฟ้า เขาก็ทำได้ในระดับกลุ่มที่ 4 นี่ค่อนข้างจะติดเล่นเสียมาก สองคนผู้ชาย เราไม่รู้ว่าจุดประสงค์ที่เขาจะมาเรียน จะไม่ค่อยสนใจเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน เขาอาจจะอยากจะมีโลกส่วนตัวกันสองคน ถึงได้ไม่ได้สนใจเพื่อนรอบข้าง ตอนที่ TE4 แบ่งกลุ่ม ตอนแรกเขามากันแค่สองคน สักพักพอ TE4 ให้แบ่งกลุ่ม เขาไม่ไปไหนเลยนะ เขาบอกว่าเขาจะเป็นกลุ่มใหม่ โทรมุ้ยกันแล้วเพื่อนกำลังมา แล้วเขาก็รอให้เพื่อนสองคนนั้นมาแล้วก็รอให้เด็กผู้หญิงคนนั้นนะทำ เหมือนเขาวางแผนมาแล้วว่าจะยังงี้ ครูก็พยายามกระตุ้นนะ TE4 ก็กระตุ้นเดินดูทุกกลุ่มว่าทำถึงไหนแล้ว แต่อย่างว่านะ เด็กกศน. ก็ไม่สามารถไปบังคับเขา พอเราบังคับจะเป็นไม่ยอมมาเรียน เราก็ต้องปล่อยไปตามสภาพ แต่อาจจะต้องมีวิธีที่เขาเข้ามาสนใจจาก 100% ให้เขาสนใจสัก 20% กลับมาสนใจ มันก็เป็นไปได้ อันนี้คือสิ่งที่ได้จากการสังเกต ตอนที่เราไปสังเกตเราก็พยายามคุยกับเขาให้เขามีความรู้สึกไม่เกร็ง บ้านอยู่ไหนอะไรพวกนี้ ซึ่งบางคนก็บ้านอยู่ไกลเหมือนกันนะ ชิมอเตอร์ไซด์มาเรียน อันนี้คือที่ได้จากการสังเกต” (TE13)

นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายยังร่วมกันเสนอความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ดังข้อความต่อไปนี้
“หรือว่าเราจะจับกลุ่มที่ไม่ทำกับไม่ทำมาอยู่ด้วยกัน แต่ว่าบอกเขาว่าทุกคนต้องมียานส่ง จับมืออยู่ด้วยกัน” (TE2)

“เราอาจจะให้ทำงานกลุ่ม แต่ในงานกลุ่มมีงานที่เขาจะต้องทำคิดคนละหัวข้อ ให้เขาได้คิด” (TE13)

“แต่ในจุดนี้นะ เคยมอบหมายให้ทำงานกลุ่มก็จริง แต่ในกลุ่มต้องทำงานของตัวเองส่ง แต่เขาก็มีงานส่งนะ แต่งานกลุ่มก็มีงานกลุ่มของเขาทำส่ง แล้วก็มียานของตัวเองส่ง ก็มี แต่ว่าวันนั้นนะ เผลอว่าพอดีเราแบ่งกลุ่มเสร็จแล้ว แต่ผู้หญิงที่มาปกติเขาจะอยู่อีกกลุ่ม ส่วนกลุ่มผู้ชายส่วนใหญ่จะแยกออก ให้ผู้ชายอยู่ด้วยกัน ส่วนผู้หญิงก็จะแยกออกมา แต่เทอมนี้ เพิ่งรู้ว่าเขาเป็นแฟนกัน เขาก็เลยจะอยู่ด้วยกัน เพราะเทอมที่แล้วปกติก็จะแยกเขา เทอมนี้เพิ่งรู้ว่าเขาเป็นแฟนกัน เด็กผู้ชายก็เลยเอาน้องเด็กผู้หญิงคนนี้ไปอยู่ด้วย ก็เลยเป็นน้องเด็กผู้หญิงคนนี้ที่ทำ” (TE4)

กลุ่มเป้าหมายได้ชี้ถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการกลุ่มที่ไม่ได้ผล เนื่องจากผู้เรียนยังไม่เข้าใจในกระบวนการ ซึ่งผู้สอนจะต้องเข้าไปช่วยเหลือ และชี้แนะอย่างเหมาะสม กลุ่มเป้าหมายต่างเล่าถึงประสบการณ์ของตนเอง ที่ได้ประสบกับปัญหา และวิธีการแก้ไข ดังข้อความต่อไปนี้
“แต่ที่จับได้คือ เด็กเราไม่รู้จักรูปการใช้กระบวนการกลุ่มนะ ประมาทว่าไม่มีการแบ่งหน้าที่กันว่าใครจะทำอะไร หรืออาจจะเป็นที่เราไม่ได้ให้เขาเลือกว่าใครจะเป็นประธานกลุ่ม เลือกระเบิดแบบนี้ แล้วเหมือนกับว่าให้เขาได้ใช้กระบวนการกลุ่มว่า กลุ่มจะต้องใช้ความสามัคคีแบบไหน ไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง” (TE13)

“ครูจะรู้ว่าเด็กคนไหนเก่ง เราก็แบ่งให้เขาคนเก่งออกจากกันแล้วเราก็ให้คนเก่งไปอยู่แต่ละกลุ่ม ผมว่าบางคนเขานัดไม่เหมือนกัน บางคนนัดการปริเซนต์ บางคนนัดการวาดรูป บางคนนัดการเขียน ก็ให้เขาแบ่งหน้าที่ที่เขาถนัดจะดีกว่า” (TE10)

“อย่าง TE11 เอง TE11 เคยทำนะ แบบเหมือนว่าให้เป็นผู้สื่อข่าว เทอมที่แล้ว ให้จับกลุ่ม แบ่งมา กลุ่มละ 4 คน เป็นผู้สื่อข่าวสัปดาห์โดยการให้อัดคลิป จะไปอยู่ตรงไหนก็ได้ แต่ทุกคนจะต้องมีสคริปต์ เป็นของตัวเอง ทุกคนต้องได้พูด เรารอดูว่าจะมีเด็กกล้าขนาดไหน ก็เลยว้าวเสร็จแล้วส่งคลิปให้ครู ในคาบนั้นแหละ แล้วเรามาเปิดดูพร้อมกัน ปรากฏว่าทุกคนพูดได้หมด พูดปรอเลย เราจึงได้เห็นว่าคุณเด็กเรามีความสามารถ” (TE11)

“ใช่ เด็กคน.เราถือว่าเป็นเด็กมีความสามารถนะ เพียงแต่ว่าเราต้องเลือกจุดประเด็น จะต้องสังเกตว่าเด็กของเรามีความสามารถด้านไหน” (TE13)

“อย่างเด็กบางคนนะ เรียนไม่ค่อยเก่ง แต่เขาเอาคะแนนจากการทำ Mind Map เนี่ยเก่ง บางคนวาดรูปสวยมากเลย” (TE10)

“เราอาจจะให้เขียนระบุหน้าที่ลงไป คนจะได้มีหน้าที่ของเขาชัดเจน ไม่อย่างนั้นก็ทำไปสิ ทำด้วย ปริเซนต์ด้วย วาดรูปด้วย คนที่อยากทำอาจจะไม่ได้ทำ หรืออาจจะต้องแยกเขาออกจากกลุ่มเพื่อน ให้เขาได้รู้จักกลุ่มอื่น ๆ ด้วย ไม่ใช่ว่ามาเรียนก็รู้จักแต่กลุ่มตัวเอง ให้ทำความรู้จักคนอื่น ๆ ด้วย” (TE10)

“เขามีความสามารถในตัวเขาอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าเขาจะกล้าทำแค่ไหน” (TE11)

“บางทีเขาขี้เกียจ ติดเล่น ไม่กล้าแสดงออก อยากจะเกาะไปกับเพื่อนอย่างเดียว พอเราจับแยกออก แต่ละคนมีหน้าที่ ก็น่าจะช่วยให้” (TE10)

“จะสังเกตได้เลยว่าเด็ก กคน. เด็กใหม่ เด็กเก่าจะแยกออกจากกันเลย เหมือนว่ามันเป็นรุ่นพี่กับรุ่นน้อง เด็กเก่าเขาจะกร่าง ๆ หน่อย เด็กใหม่ก็จะหึง ๆ หน่อย” (TE13)

“แต่พอผ่านไป 2-3 อาทิตย์ก็รวมกัน” (TE4)

“เพราะฉะนั้นกิจกรรมที่เราจะแก้ไขพวกนี้คือ จะต้องมีการละลายพฤติกรรม” (TE12)

“เราจะต้องสังเกตเด็กของเรา” (TE2)

“ใช่ ๆ เราจะต้องสังเกต อย่างของผมจะมีคนหนึ่งมาจากกรุงเทพฯ มาคนเดียว ไม่รู้จัก มาหัวหิน เราก็ฝากเด็กบ้านที่อยู่หัวหิน เราก็บอกว่าคนนี้เขามาจากกรุงเทพฯ นะ เราเป็นเจ้าบ้านนะ ก็ดูแลเขา

หน่อย ก็เริ่มสนิทกัน เกิดการพูดคุย ทุกวันนี้มาก็ไปรอรับที่รถตู้แล้วก็มาเรียนรด้วยกัน พอเรียนเสร็จก็
ไปส่ง” (TE10)

เมื่ออภิปรายถึงตรงนี้ทุกคนได้แสดงความเห็นด้วย และตอบรับเสียงอ้ออึ้ง และต่างร่วมกันแสดงความ
ความคิดเห็น ดังข้อความต่อไปนี้

“ทีนี้ครั้งต่อไป เราอาจจะต้องปรับกิจกรรมให้มันพัฒนาขึ้น เพราะนี่เป็นครั้งแรกที่เราทำกัน เรา
อาจจะดูของกลุ่มอื่นว่ากิจกรรมอันไหนที่มันน่าสนใจ เราอาจจะเอาไปใช้ก็ได้ อยากให้ทุกคนได้เอาไป
เขียน ในใจของตัวเอง วิธีการจัดการเรียนรู้ในใจของตัวเองว่าในการจัดการเรียนรู้เราจะทำอย่างไร
จากที่อยากให้นักเรียน ผู้เรียนของเราบรรลุวัตถุประสงค์ของเราทุกคน ว่าเขาจะช่วยเหลือกันอย่างไร
ถึงคนที่อ่อน หรือคนที่ไม่ทำ ให้มาช่วยกัน อย่างของTE11 ที่เล่าว่าให้ทุกคนได้มีหน้าที่เป็นของตัวเอง
ทุกคนต้องมีบทบาท” (TE12)

“แต่เวลาทำงานกลุ่มนะ ก็ต้องทำข้อตกลงกันก่อนว่าต้องแบ่งหน้าที่ สมมติว่ามี 4 คน ครูบอกว่า
อนุญาตให้ตัดชื่อออกจากกลุ่มได้” (TE2)

“ผมก็ใช้วิธีนี้เหมือนกัน อย่างกลุ่ม 5 คน ถ้ามีคนไม่ทำก็อนุญาตให้ตัดชื่อได้” (TE10)

“ทีนี้ทุกคนก็จะกลัวว่าจะไม่มีชื่อ เขาก็ต้องช่วยกันทุกคน” (TE2)

“ทีนี้อยากจะถามอีกประเด็นหนึ่งค่ะ เวลาที่เราจะสอน เท่าที่ได้เข้าไปดูส่วนใหญ่ จะให้นักศึกษา
นำเสนอเลย หรือว่าทำงานกลุ่มเลย ถ้าเป็นเมื่อก่อนหรือก่อนหน้านั้นเราได้นำเข้าสู่วิธีเรียนกันมัย
หรือว่าเราได้บอกถึงความสำคัญของเรื่องที่ เราจะสอน อย่างน้อยนำเข้าสู่วิธีเรียนก่อน หรือบรรยาย
นิด ๆ เพราะว่า ถ้า กศน. บรรยายเยอะไม่ได้ เราเข้าใจ เพราะ นักศึกษาก็จะเบื่อ บรรยายนิด ๆ
ก็เพื่อให้เขารู้ว่าวันนี้เรียนเรื่องอะไร มาทำอะไร เพราะว่าถ้าหากเราให้เขาทำงานกลุ่มเลย
เขาอาจจะงง ๆ” (TE12)

“ใช่ เราต้องอธิบาย อย่างเด็กใหม่ ถ้าไม่เคยทำ Mind Map มาก่อนก็จะงง เราจะต้องอธิบายก่อนว่า
การทำ Mind Map คืออะไร และในห้องมีตัวอย่างให้เขาดู” (TE2)

“แต่บางกิจกรรมก็อาจจะไม่จำเป็น ในบางเรื่องที่สอนอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องอธิบาย เราก็อาจจะ
ลด เริ่มด้วยกิจกรรม หรือกระตุ้นด้วยกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ สอดแทรกความรู้เข้าไป อย่างเช่น
ภาษาอังกฤษ เราก็ให้เขาทำกิจกรรมแล้วก็ค่อย ๆ เสริมความรู้เข้าไป เริ่มต้นจากตัวเองหรือจับคู่ หรือ
จับกลุ่ม มันก็จะขึ้น ๆ แล้วทุกคนก็จะได้เรียนรู้ด้วยกัน อย่างของTE10เนี่ย ของTE10ก็สามารถดู
จากของเพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่เขาสอนแล้ว และเราก็เอาไปปรับใช้ได้ของตัวเอง เพราะสิ่งที่TE10นำเสนอมา

เมื่อสักครู่ ก็โอเคนะ เป็นแนวคิดที่ดี เอาไปใช้ได้หลายห้องเลย การให้นักศึกษาทำงานกลุ่ม มีการคัดเด็กเก่ง เด็กอ่อน มีการบางหน้าที่กันทำ เขียนหน้าตัวอย่างชัดเจน คือเป็นไอเดียที่ดี ที่ครูคนอื่นสามารถเอาไปใช้ได้ ขอพี่น้องนี้จะมีข้อตกลงร่วมกัน เราเห็นบรรยากาศเลยว่า มีระเบียบ นักศึกษาทุกคน เชื้อพึง ทุกคนนั่งทำงานเงียบ อยู่อย่างเรียบร้อย เป็นอีกบรรยากาศหนึ่ง แต่นักศึกษา กคน. จะชอบทำงานมากกว่า” (TE12)

กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมแสดงความรู้สึก และความคิดเห็นที่ได้ร่วมกระบวนการพัฒนาบทเรียน และสังเกตการณ์ชั้นเรียน ดังข้อความต่อไปนี้

“เราได้ประโยชน์จากการเสนอความคิดเห็นของเพื่อนครู และเราก็ได้เห็นจากวิดีโอ เพราะบางที่เราอาจจะไม่เห็นว่าเป็นชั้นเรียนเป็นอย่างไร” (TE10)

“ข้อดี ได้เห็นการจัดกระบวนการสอนของครูแต่ละคน อะไรที่ของเราจะปรับเราก็เอาตัวอย่างของครูท่านอื่นมาใช้ได้ ทั้งการนำเสนอ การทำกิจกรรมกลุ่ม ทำ Mind Map กระบวนการกลุ่ม” (TE9)

“ก็ดีนะคะ ได้เห็นพฤติกรรมเด็กแต่ละคน เราไม่รู้แต่ไม่ได้เห็นตอนที่ถ่ายคลิปปออกมา เราไม่ได้เห็นว่าเป็นเยอะขนาดไหน ตอนที่เราอยู่ในบรรยากาศห้อง ก็เอาอันนี้ไปปรับใช้ แล้วก็จะเอากิจกรรมของคนอื่น มาปรับใช้ อย่างของ TE11 ก็น่าลอง เดี่ยวว่าจะลองดู ที่อัดคลิป เพราะว่าบางคน เราเห็นคนเล่นเฟส อีกอย่างคือจะสอนเรื่องการโพสเฟสบุ๊ค คือมันเป็นพื้นที่ของเราก็จริง แต่มันเป็นพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์ อย่างบางที่เราเห็นเด็กเราโพส วันนี้การบ้านเยอะจังเลย น่าเบื่อ เราก็เข้าไปคอมเมนต์ ปรากฏว่าเด็กคนนั้นกับบล็อกเราไปเลย แต่อย่างของ TE11 เนี่ย น่าลองเอาไปสอน ก็จะได้แลกเปลี่ยนกระบวนการสอนแต่ละห้อง เพราะเราอาจจะสอนแบบเดิม ๆ เราได้เห็นของเพื่อนก็เอาไปสอนบ้าง” (TE4)

“เราก็ได้เห็นกิจกรรมของเพื่อน เราก็จะเอาไปปรับให้เหมาะสมกับแต่ละหน่วยที่เราสอน” (TE7)

“อย่างน้อยเราก็ได้เห็นกระบวนการเรียนการสอนของครูแต่ละกลุ่ม แล้วก็ได้้นำเทคนิคของครูแต่ละคนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และได้รู้ว่าเด็ก กคน. เป็นอย่างไร” (TE13)

“เห็นกระบวนการกลุ่มของแต่ละคน และลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม แต่ละห้อง ซึ่งคิดว่าเหมือนกันแน่นอน คือมีกลุ่มที่ทำ มีกลุ่มที่ช่วย มีกลุ่มที่ไม่ทำแบบนี้ แต่เราก็ต้องมีการตกลงกันในการทำงานแต่ละครั้ง มีข้อตกลงกัน แล้วก็จะนำกระบวนการของคนอื่นไป อย่างของ TE11 ของTE7 ก็จะไปเพิ่มการสอนของเรา” (TE2)

“เห็นของพี ๆ แต่ละคน และเห็นพฤติกรรมของเด็ก ทำให้เรารู้ว่าเด็กคนนี้มีความสามารถอะไร เขาต้องการอะไร หรือยังไม่กล้าตรงไหน ทำให้เรารู้ว่าพฤติกรรมเขาเป็นอย่างไร ซึ่งเมื่อก่อนเด็ก TE11 เยอะมาก พอเราดูพฤติกรรมเด็กก็ไม่สามารถระบุได้ เราเห็นว่าเขาทำได้เหมือนกัน แต่เรามองไม่ชัด เพราะชั้นเรียนเยอะมาก จนเราคนเดียวเรามองเด็กได้ไม่ครบทุกคน พอเป็นแบบนี้เราก็จะได้เห็นชัดขึ้น และเห็นไอดีของการสอนของพี ๆ” (TE11)

“การ PLC ก็เป็นโอกาสที่ดีที่เราได้มาแชร์ประสบการณ์ร่วมกัน เพราะหลายคน ธรรมชาติของเด็กคน.ก็คล้าย ๆ กัน แต่ว่าเราไม่ได้สอนอย่างเดียว เรามีทำกิจกรรมอย่างอื่น จนบางทีเราสามารถแก้ไข ปัญหาของผู้เรียนได้ทั่วถึง การมาพูดคุยกันแบบนี้ ก็จะทำให้เราได้เห็นมุมมองของเพื่อนที่เขาก็ก่อนหน้าเขาแล้วประสบความสำเร็จ แล้วเราก็กลองเอามาใช้กับเด็กของเรา แต่ต้องบอกว่า การศึกษาเป็นการให้คนได้เรียนรู้ บางทีวิธีการที่เพื่อนแก้ไขได้ดี เราอาจจะเอามาใช้แล้วไม่ประสบความสำเร็จก็ได้ เราก็ต้องหาวิธีไปเรื่อย ๆ และเด็ก คน. ส่วนใหญ่ เขาก็มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางของเขา แต่บางทีเขาอาจจะยังไม่สามารถดึงความสามารถ ศักยภาพของตัวเองออกมาได้อย่างเต็มที่ บางทีอาจจะมีความกลัวที่เขาซ่อนเร้นอยู่ในตัวเอง แต่ว่าไม่เคยได้ถูกนำมาใช้เลย ถ้าหากว่าเขาได้มีโอกาสได้ดึงศักยภาพออกมาใช้ได้สักครั้งหนึ่ง มันจะทำให้เขามีความเชื่อมั่น ในตัวเองมากขึ้น และการทำ PLC นี่เป็นวิธีการที่เขาทำประสบความสำเร็จมาแล้วในทางการแพทย์ อย่างแพทย์แต่ละคนจะมีเคล็ดลับในการผ่าตัด หรือเคล็ดลับ ๆ ที่เจอในแต่ละโรงพยาบาล เขาก็จะมีเดือนละครึ่ง หรือ สัปดาห์ละครึ่งมาทบทวนกัน แล้วก็มาแชร์ประสบการณ์ในการค้นพบวิธีการรักษาของคนไข้เฉพาะราย แล้วก็มาสู่วงการทางการศึกษา แต่ว่าการศึกษาย่างที่บอกว่า เราทำงานกับคน มันก็จะมี ความเปลี่ยนแปลง มีตัวแปรแทรกซ้อนของคนแต่ละคนที่ต่างกัน นักศึกษาของเราก็เหมือนกับเรา วันนั้นเขาอาจจะมีความรู้ของเขา เวลาเขาเรียนอาจจะไม่สามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ แต่ที่รู้สึกดีที่ทุกคน เห็นว่าเป็นวิธีการที่ดี ที่ได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพราะส่วนใหญ่ที่ทำให้เราก็คงต่างคนต่าง สอน ก็ถือว่าเป็นโอกาสที่ดี” (PE)

“สำหรับตัวเองนะคะ ถือว่าได้ประสบการณ์เยอะ ในการลงไปสังเกตการสอน ได้เรียนรู้วิธีการสอน ของครูแต่ละคน ก็ถือว่าครูแต่ละคนมีเทคนิค วิธีการของตนเองที่มีความหลากหลาย คือตัว TE12เอง ก็สามารถนำเอาไปปรับใช้ได้เหมือนกัน ได้เห็น ได้สังเกตพฤติกรรมเด็ก พอไปหลาย ๆ กลุ่มก็จะเห็นว่า กลุ่มนี้เป็นอย่างไร บรรยากาศการเรียนรู้เป็นอย่างไร ใช้สื่อการสอนอะไรบ้าง เราก็ได้เห็นหลาย ๆ รูปแบบ แต่ถ้าเป็นไปได้ ถ้าเรามีโอกาส แต่โอกาสของเรามันจะน้อย เพราะเราสอนชนกัน ถ้าเรามีโอกาส เราไปด้วยกันเป็นคณะ ไปดูคนนี้สอน ไปช่วยเหลือกัน มันจะเป็นบรรยากาศที่ดีมาก แต่ถ้ามัน เป็นไปไม่ได้ ก็จะเก็บภาพ เก็บวิดีโอมาให้พวกเราดูแบบนี้ เราจะทำแบบนี้ 3 รอบ อันนี้ถือเป็นครั้ง

แรก ซึ่งจะสอนอะไรยังงี้ก็ได้ เราจะได้รู้พฤติกรรมผู้เรียน พอเราได้มาคุยกัน เราก็จะมีว่าจะไปจัดการเรียนรู้ไปจัดการกับผู้เรียนอย่างไรต่อไป TE12 และผู้วิจัยอาจจะต้องไปอีก ตอนแรกที่วางแผนไว้ว่าจะจบที่มกราคมกลาง ๆ เดือน แต่อาจจะยาวออกไปเพราะเดือนมกราคมเราติดอบรมเยอะ แต่บางคนเราอาจจะไม่ได้ไปครบ แต่อย่างของTE4 เราจะ 3 รอบแน่นอน บางทีครูของเราก็ไม่มั่นใจในการสอนภาษาอังกฤษ เพราะตอนแรกเราเจาะจงว่าเราจะแก้ไขปัญหาการสอนภาษาอังกฤษ แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษของผู้เรียน แต่ก็ไม่ใช่ไร เราก็เอาความถนัด แต่ถ้าครูจะลองสร้างความมั่นใจ คุณอื่นสอนแล้ว อยากจะเอาไปปรับ เห็นของTE7สอนแล้วจะเอาไปปรับ เราอาจจะเลือกกิจกรรมง่าย ๆ ก่อน TE12เองก็ไม่เก่งแต่เราก็พยายามหากิจกรรมอะไรที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษมากที่สุด ไม่ได้ใช้ครูเป็นฐาน เราใช้นักศึกษาเป็นฐาน อย่างของTE9 พูดภาษาอังกฤษเยอะกว่าของ TE12อีก ไม่คิดว่าจะพูดเยอะกว่าของ TE12อีก ถึงเราจะพูดไม่เก่ง แต่เราจัดกระบวนการให้ผู้เรียนได้ เราอย่าไปคิดว่านักศึกษาเราทำไม่ได้ ถ้าเราให้โอกาส เขาก็ทำได้ ให้เวลาเขานิดนึง เป็นกิจกรรมง่าย ๆ ทำให้เขามีความสุขในการเรียน คิดว่าเขาทำได้” (TE12)

“วันนี้จากที่เราได้ประชุม ก็ได้เห็นว่าผู้วิจัยมีวิธีการสังเกตผู้เรียน ว่าแต่ละคนเป็นอย่างไร มันก็ทำให้ได้เรียนรู้จากผู้วิจัยเช่นกัน เป็นการแลกเปลี่ยนกัน เราก็ได้ประโยชน์” (TE12)

จากการสังเกตของผู้วิจัยในระหว่างกระบวนการสะท้อนคิด พบว่า ในช่วงแรกของการนำเสนอ วิดีโอกลุ่มเป้าหมาย ยังไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร ประมาณครึ่งหนึ่งที่ตั้งใจดู และจดบันทึกสิ่งที่เห็น ส่วนอีกกลุ่มมีการพูดคุยกันเอง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับในวิดีโอ และเรื่องอื่น ๆ แต่เมื่อนำเสนอไปสัก 2-3 คลิปวิดีโอ กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าของชั้นเรียนที่ได้รับการนำเสนอขณะนั้น ๆ และเมื่อเปิดโอกาสให้ได้พูดคุยกัน และร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ประเด็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไข รวมถึงวิธีการที่น่าจะใช้ได้ กลุ่มเป้าหมายต่างร่วมเสนอข้อคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนพบเจอ และความสำเร็จที่เกิดขึ้น เป็นบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดี แม้ว่าจะต้องมีการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นด้วยการเรียกชื่อ แต่ก็ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันที่น่าสนใจ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า กลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติที่ดีขึ้นจากการนำเสนอวิดีโอให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็น จากตอนแรกที่กลุ่มเป้าหมายบางคนยังไม่เข้าใจในกระบวนการสังเกตการณ์ชั้นเรียนว่าทำไปเพื่ออะไร และต้องการให้เพื่อนครู และผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ชั้นเรียน เมื่อถึงช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้สะท้อนคิดในขั้นตอนต่าง ๆ การสังเกต และวิดีโอที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ กลุ่มเป้าหมายจึงมองเห็นภาพรวม และประโยชน์ของการสังเกตการณ์ชั้นเรียนได้มากขึ้น พร้อมทั้งเห็นด้วยว่าการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์ชั้นเรียนพร้อมกับถ่ายคลิปวิดีโอมานั้นทำให้เห็นบรรยากาศ และการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งยังกล่าวว่า ผู้วิจัยสามารถสังเกตชั้นเรียนได้ดี ซึ่งทำให้

สิ่งที่ได้เห็นจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพการสอน และการจัดการชั้นเรียนได้ดี ยิ่งขึ้นของกลุ่มเป้าหมาย

กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อ วันที่ 26 ธันวาคม 2562 ณ โรงแรมแกรนด์แปซิฟิก อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนคิดจากการสังเกตชั้นเรียน โดยผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอที่ได้บันทึกการสังเกตชั้นเรียนทั้งหมด ระหว่างวันที่ วันที่ 10-15 ธันวาคม 2562 ต่อกลุ่ม

กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนคิดจากการสังเกตชั้นเรียน โดยผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอที่ได้บันทึกการสังเกตชั้นเรียนทั้งหมด ระหว่างวันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 - วันที่ 4 ธันวาคม 2562 ต่อกลุ่ม

กิจกรรมการสะท้อนคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอบรมสัมมนาประจำปีของหน่วยงาน ซึ่งได้ผนวกนำเอากระบวนการสะท้อนคิดเข้าไปเป็นหนึ่งในกิจกรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการบรรยายให้ความรู้ และเป็นกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างกันซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหา และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น แทนที่จะเป็นครูผู้สอนที่รับผิดชอบดูแลชั้นเรียนเพียงคนเดียว อาจไม่ได้เห็นมุมมองการสอนของคนอื่น รวมทั้งบรรณารักษ์ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาและส่งผลต่อผู้เรียนให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมการอบรมมีทั้งหมด 19 คน ผู้บริหาร ข้าราชการครู ข้าราชการบรรณารักษ์ ครูอาสา ครูศน.ตำบล และนักวิชาการศึกษา ครูศรช. ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ที่อยู่ใน กศน.อ.หัวหิน จำนวน 14 คน และมีครูประจำกลุ่มทหาร จำนวน 5 คน

ก่อนการเริ่มกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนคิดจากการสังเกตชั้นเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ โดยแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น ดังข้อความต่อไปนี้

“การรวมตัวกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานในแต่ละบริบท ว่าเขาประสบความสำเร็จอย่างไร เราอาจจะนำเอาความสำเร็จของแต่ละคนมาใช้กับประสบการณ์ของเรา เพื่อที่จะได้ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้” (TE10)

“PLC เป็นเรื่องเกี่ยวกับการรวมตัวของครูแต่ละคนเพื่อที่จะไปพัฒนาทักษะ เพื่อที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ การพัฒนาของครูแต่ละคน เพื่อครูกับนักเรียนมีการพัฒนาทักษะ การสังเกตการเรียนรู้ของเด็ก พัฒนาการของเด็กในการจัดการเรียนการสอน” (TE9)

“เหมือนเพื่อนเลย การร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนกันในชั้นเรียนระหว่างครูผู้สอนกับนักศึกษา รวมทั้งถึงผู้บริหาร ร่วมกันคิดกระบวนการเพื่อลงสู่นักศึกษา แล้วก็สังเกตการณ์พฤติกรรม ทุก ๆ อย่างที่อยู่ในชั้นเรียน แล้วนำมาประยุกต์ เปลี่ยนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น” (TE1)

“การจัดการเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษา หรือชุมชน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น พฤติกรรมของแต่ละคน ครู เพื่อนำปัญหาแต่ละอย่างมาร่วมกันแก้ไขค่ะ” (TE2)

“การรวมตัว รวมใจ รวมพลัง รวมมือระหว่าง ครู ผู้บริหาร นักศึกษา ว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างไร เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และทำให้การจัดการเรียนการสอน ในศตวรรษที่ 21 มีคุณภาพมากขึ้น” (TE8)

“เกิดจากการนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อที่จะช่วยกันแก้ปัญหา เป็นการเขียนแผนพัฒนาบทเรียน เพื่อจะแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น” (TE6)

“จากที่ได้เรียนรู้ เกิดจากปัญหาระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน อาจจะเป็นปัญหาทางการเรียนการสอน หรือตัวผู้เรียน นำปัญหานั้นมาปรับปรุง วางแผน พัฒนา ตูรูปแบบ สิ่งที่เราพัฒนาในแต่ละครั้งเป็นอย่างไร” (TE4)

“มีหลายส่วน มีครู มีนักศึกษา มีผู้บริหาร มีร่วมแสดงความคิดเห็น จากที่ครูเป็นผู้สอน รู้สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน นำปัญหามาช่วยกันวิเคราะห์ ร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น” (TE7)

ระหว่างการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหา ขั้นตอน และกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าระหว่างการบรรยาย กลุ่มเป้าหมายตั้งใจฟังและจดบันทึก และตอบโต้แสดงความคิดเห็นเป็นอย่างดีเมื่อมีการซักถาม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมและสนใจฟังการบรรยายในช่วงเริ่มต้นเป็นอย่างดี แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงท้ายมีกลุ่มเป้าหมายบางส่วนที่สูญเสียความสนใจไปบ้าง และกลุ่มเป้าหมายจะให้ความสนใจมากขึ้นเมื่อผู้วิจัยนำเสนอภาพนิ่ง และคลิปวิดีโอที่ได้บันทึกมาให้กลุ่มเป้าหมายได้ดู

ผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอคลิปของชั้นเรียนTE6 ซึ่งเป็นกิจกรรมปฐมนิเทศ เป็นการพบกลุ่มกันครั้งแรกของผู้สอนและผู้เรียน โดย TE6 ได้อธิบายดังนี้

“วันนั้นเป็นการพบกลุ่มครั้งแรก เป็นช่วงที่ใกล้จะปล่อยกลับแล้ว จึงทำกิจกรรมว่าผู้เรียนจำเพื่อได้กี่คนแล้ว ตอนแรกจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มก่อน สลับกันทำความรู้จัก ตอนนี้อยู่ในคลิปคือนำกลุ่มมารวมกัน

แล้ว และเลือกคนที่มีความจำดีที่สุด มาทบทวนข้อเพื่อนในห้อง ทบทวนว่ารู้จักกันจำกันได้มากเท่าไร มีการอธิบายโครงสร้างหลักสูตร มีการทำใบงานกระดาศปฐพี ความประทับใจ เราได้เจอเด็ก และรู้ว่า คนไหนมีความเป็นผู้นำ พอได้แล้วไม่ได้เป็นเด็กเก่า แต่เป็นเด็กใหม่ ที่มีความกล้าแสดงออก ทุกคนมีความร่วมมือ ช่วยกัน ถ้าจำข้อกันไม่ได้ก็ช่วยกันบอก เหมือนกับทุกคนกล้าที่จะบอก” (TE6)

ผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอคลิปของชั้นเรียน TE12 ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษการพบกลุ่มกันครึ่งสองของผู้สอนและผู้เรียน โดยครูเจ้าของชั้นเรียนได้อธิบาย และเล่าบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ ดังข้อความต่อไปนี้

“หลังจากครั้งแรกชี้แจงว่า นักศึกษาจะต้องเรียนเรื่องอะไรบ้าง ทำอะไรบ้าง เป็นการสอนภาษาอังกฤษ เรื่องฝึกสนทนาภาษาอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นการแนะนำตนเองหรือตอบคำถาม จึงเริ่มจากการให้เขาได้จับฉลากขึ้นมาว่า จะมีชุดคำถาม และชุดคำตอบ แต่ละคนจับฉลาก คนหนึ่งได้ 2-3 ใบ หรือ บางคนได้ 4 ใบ บางคนได้คำถาม บางคนได้คำตอบ แต่จะต้องไม่เป็น คำถาม คำตอบจากชุดเดียวกัน ถามเองตอบเองแบบนี้ไม่ได้ ก่อนอื่นจะให้ผู้เรียนหาคำศัพท์จากประโยคที่ตนเองได้ก่อน ว่าประโยคที่ได้มาความหมายคืออะไร อ่านว่าอะไร เดียวเราจะเห็นรายละเอียดในคลิปนะค่ะ นี่ก็เป็นการสอนภาษาอังกฤษด้วยการใช้สื่อที่เป็นบัตรคำ หรือคำศัพท์ ใช้วิธีการให้เขาจับฉลาก เราเห็นว่าเราอ่อน ครูเองคืออ่อนภาษาอังกฤษ เราเองก็ใช้ว่าจะเก่งภาษาอังกฤษ แล้วเราต้องมาสอนภาษาอังกฤษ

ให้ผู้เรียน เราก็จะต้องหาวิธีการที่ครูก็โปรด นักศึกษาก็โปรด ถึงแม้ว่าเราจะสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษน้อย แต่นักศึกษาที่สามารถเรียนรู้คำศัพท์ สามารถสื่อสารกันได้ ถ้าเขาเข้าใจมากขึ้น นี่ก็คือคือรูปแบบกิจกรรมตรงนี้ขึ้นมา และพยายามที่จะสร้างบรรยากาศของห้องเรียนให้เกิดความ

สนุกสนาน ไม่เครียด ไม่ให้นักศึกษาเครียด ซึ่งก็ไม่เครียดจริง ๆ ค่ะ ออกจะวุ่นวายด้วยซ้ำ ส่วนใหญ่จะให้อิสระนักศึกษา เมื่อไรที่เรียนภาษาอังกฤษ แล้วรู้สึกเครียดก็อาจจะทำให้เขาไม่กล้าเรียนกับเรา

ไม่กล้าที่จะเรียน ไม่อยากที่จะเรียน ก็เลยเป็นการสร้างบรรยากาศแบบสนุก มีให้ทำหลายอย่าง พยายามหากิจกรรมมาให้เขาทำ แล้วอีกอย่างห้องเรียนห้องนี้ นักศึกษาเขาสามารถมาเข้าได้ เราก็จะพยายามให้เขามาเข้า แล้วไม่เกิน 11. โมง เราก็ปล่อยเขาไป เพราะบางคนเขาต้องไปทำงาน เราก็ต้องวางแผนเวลาให้ดี ที่จะให้เขาทำกิจกรรมเหล่านี้ สิ่งที่น่าสนใจสำหรับห้องเรียนนี้ คือทุกคนกล้าพูดหมดเลย นักศึกษาบางคนเรารู้ว่าแต่ละคนเป็นอย่างไร เราคิดอยู่ว่าจะกล้าพูดมั๊ย มีอยู่ 2-3 คน อย่าง S1เขาก็ไม่ค่อยได้มาเรียนไม่ค่อยคุยกับเพื่อน ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น หรือมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน

เท่าไร กับ S2 อีกคนหนึ่ง” (TE12)

ในระหว่างการนำเสนอบรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชั้นเรียนนี้ กลุ่มเป้าหมาย ครูคนอื่น ๆ ได้ให้ความสนใจและมีการซักถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียน และพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นโอกาสให้ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งครูเจ้าของชั้นเรียนได้อธิบาย ดังข้อความต่อไปนี้

“...ผู้ช่วยค่ะ เดี่ยวเราจะได้เห็นกันในคลิป PE อาจจะจำชื่อได้ เพราะ TE12 พูดถึงบ่อยมาก ๆ แล้วก็มี S2 อีกคนหนึ่ง ที่เรียนมา 3 เทอมแล้ว นี่เป็นเทอมสุดท้ายของเขา เทอมที่ผ่านมาไม่ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเลย ถ้าให้ทำงานเดี่ยวเขาทำ แต่ถ้าให้ทำงานกลุ่ม ฉันขอกลับบ้านก่อน จะเป็นแบบนั้น ขออนุญาตกลับบ้านก่อน แต่ว่าคราวนี้ เขายอมทำกิจกรรมกับเพื่อนได้ และกล้าที่จะทำ กล้าพูด ทำการบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่เราประทับใจ และที่สำคัญ นักศึกษาได้เรียนรู้กันทุกคน เพราะมันต้องเริ่มจากตัวเองก่อน ตอนที่หาคำศัพท์ ก่อนที่จะไปหาเพื่อน หาคำตอบ ตอบคำถาม ก็จะได้เรียนรู้ทุกคน นี่ก็เป็นสิ่งที่ TE12 จัดการเรียนรู้นั้นค่ะ..” (TE12)

“กิจกรรมหลังจากที่จับคู่ในกิจกรรมแล้ว เราจะมีกิจกรรมให้จับกลุ่ม เราจะเห็นว่านักศึกษา กคน. มีหลากหลาย บางคนปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนได้ยาก แต่ก็อาจค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป ไม่บังคับเขา เราจะไม่พูดว่าทำไมไม่ทำแบบนั้น แบบนี้ เพราะจะเป็นการกดดันนักศึกษา หากเป็นแบบนั้นครั้งต่อไป นักศึกษาเขาจะไม่กล้ามาเรียนกับเรา อย่างเช่น S2 แต่ก่อนพอทำกิจกรรมกลุ่ม เขาขอกลับเราก็ให้กลับนะค่ะ เราจะไม่บังคับว่าทำไมไม่อยู่ทำ แต่เราจะค่อย ๆ ปรับเขา จนกว่าเขาจะค่อย ๆ เข้ากับเพื่อนได้ ส่วนอีกคนที่นั่งข้าง ๆ S2 เป็นนักศึกษาใหม่ผู้ชาย พอหลังจากที่ทำกิจกรรมวันนั้น เขาก็มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนกลุ่มอื่นได้แล้วนะค่ะ เริ่มเข้ากับเพื่อนกลุ่มอื่นได้ กล้านำเสนอ กล้าร่วมกิจกรรมต่อไป นี่ก็เป็นของกลุ่มนี้ สำหรับห้องเรียนนี้” (TE12)

จากการสังเกตการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดในครั้งที่ 2 นี้ พบว่า ช่วงเวลานี้เป็นโอกาสในการสร้างความเข้าใจ และปรับทัศนคติให้ตรงกันของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพซึ่งกลุ่มเป้าหมายบางคนยังไม่เข้าใจในกระบวนการเท่าที่ควร รวมทั้งยังไม่เห็นประโยชน์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีบางคนที่มีทัศนคติไม่ต่อการสังเกตการณ์ชั้นเรียนด้วย ดังนั้น เมื่อมีการทบทวนความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างกลุ่มเป้าหมายด้วยกันเอง รวมทั้งผู้วิจัย ก็คาดหวังได้ว่า การดำเนินไปของกระบวนการนี้จะผ่านไปได้อย่างราบรื่น

ในช่วงระหว่างการถามตอบ กลุ่มเป้าหมายต่างมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ความเข้าใจที่ตนเองมีต่อแนวคิดเรื่องชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อีกทั้งยังมีบางส่วนจดบันทึกเนื้อหาด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงช่วงการนำเสนอวิดีโอแสดงบรรยากาศในแต่ละชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมแสดงความคิดเห็นสะท้อนคิด และระดมความคิดเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ยังไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร มีกลุ่มเป้าหมายประมาณครึ่งหนึ่ง

ที่สนใจรับชมวิดีโอการนำเสนอและแสดงความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง อีกส่วนหนึ่งหาไม่ได้เรียกว่าเป็นรายบุคคลละหนึ่ง ๆ และไม่ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และเป็นที่สังเกตเห็นได้ชัดว่า กลุ่มเป้าหมายมักแสดงความคิดเห็นด้วยการพูดคุยกันเอง แต่ไม่แสดงความคิดเห็นต่อกลุ่ม

ส่วนที่น่าสนใจคือ กลุ่มเป้าหมายต่างมีความสนใจเป็นพิเศษหากมีการพูดถึงพฤติกรรมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกรณีตัวอย่างของผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หรือต้องการความช่วยเหลือในการเข้าสังคม การปรับตัวเข้ากับชั้นเรียน กลุ่มเป้าหมายจะซักถามเพิ่มเติมมากขึ้นถึงรายละเอียดพฤติกรรม และแนวทางที่ผู้สอนแต่ละคนใช้ในการช่วยเหลือผู้เรียน ซึ่งนับได้ว่าเป็นการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบ่งปันประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2563 ณ หอสมุดราชภัฏวชิรเวศกมลวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศกมล กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนคิดจากการสังเกตชั้นเรียน โดยผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอที่ได้บันทึกการสังเกตชั้นเรียนทั้งหมด ระหว่างวันที่ วันที่ 5 - 30 มกราคม 2563 ต่อกลุ่ม

TE12 ชี้แจงและกล่าวถึงการประชุมเพื่อการสะท้อนผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันสังเกต ดังข้อความต่อไปนี้

“วันนี้เราจะได้มาร่วมประชุมชนเชิงปฏิบัติการ PLC ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สู่ครูมืออาชีพ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งก็ตรงกับวันที่ 14 กุมภาพันธ์ วันแห่งความรักนะคะ สำหรับโครงการในวันนี้จะเป็นการสะท้อน สะท้อนผลของโครงการ PLC ในรอบสุดท้าย ซึ่งในกระบวนการ PLC เราจะทำทั้งหมด 3 รอบ รอบนี้จะเป็นรอบสุดท้าย ซึ่งในการสะท้อนผลครั้งนี้ เราไม่ได้สะท้อนผลที่เกิดแต่ในห้องเรียน ที่เราได้ไปสังเกตการณ์ ปกติเราจะสะท้อนผลว่าเกิดกับผู้เรียนอย่างไร การทำ PLC เปิดกับผู้เรียนอย่างไร มีกระบวนการอะไร มีพฤติกรรมดีขึ้นหรือไม่ มีพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่ ครั้งนี้ จะพิเศษ เราจะสะท้อนผลกับคุณครูของเราด้วย ว่าหลังจากที่คุณครู ได้เข้าร่วมโครงการ PLC คุณครูของเราคิดอย่างไร คิดว่าจะเอาไปทำต่อได้มั้ย เราก็จะมาสะท้อนคิด สะท้อนผลของโครงการนี้กัน ซึ่งในช่วงเช้าจะเป็นการสะท้อนผลที่เกี่ยวกับผู้เรียน แต่ก่อนอื่นที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการสังเกตการณ์ชั้นเรียนว่าเกิดผลอะไรขึ้นบ้าง ก็จะทำให้ทุกท่านทำแบบทดสอบก่อน แบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับ PLC ค่ะ” (TE12)

หลังจากกลุ่มเป้าหมายทำแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำเข้าสู่ขั้นตอนการสะท้อนคิด จากการสังเกตชั้นเรียนในรอบวงจรที่ 3 ผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเกตการณ์ชั้นเรียนตลอดหนึ่งเดือนที่ผ่านมา ระหว่าง วันที่ 5 - 30 มกราคม 2563 โดย TE5 อาสาเป็นผู้นำเสนอเป็นคนแรก โดย TE5 ได้เริ่มเล่าเนื้อหาที่จะสอน ดังข้อความต่อไปนี้

“วันนี้สอนเรื่องร่างกายของเรา สอนสุขศึกษา สอนเรื่องโรคของแต่ละอวัยวะ แล้วก็สอนเรื่องโรคปัจจุบัน โควิดน่า (เพิ่งมาประชุมครั้งแรก) จากที่เราสังเกต ก็เห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่สนใจ และกลุ่มที่ไม่ได้สนใจ ฟังโจทย์ ก็จะทำมาไม่ครบเหมือนเพื่อน ก็จะมีการให้เขาทำมาเพิ่ม อันดับแรก เราจะให้เขาทำแบบทดสอบก่อนเรียนก่อน แต่พอติชยันไปหน่อย 40 ข้อ เด็กทำนานมาก นานมาก แล้วก็หลังจากนั้นจะคุยกันเรื่องรูปร่างร่างกาย อะไรอยู่ตรงไหนบ้าง อวัยวะส่วนไหนบ้าง แล้วก็ให้เด็กกรรมาคิดกันนะ ค่ะว่าอวัยวะส่วนนี้ทำหน้าที่อะไร และถ้าเกิดโรค เรามีวิธีป้องกัน และดูแลอย่างไร แต่เด็กก็จะตอบไม่ครบ แล้วก็จะมีเด็กมานำเสนอ จะมีทั้งครบและไม่ครบเหมือนกัน กิจกรรมให้วาดรูปและบอกว่าอวัยวะเรียกอะไร ทำหน้าที่อะไร จะเป็นโรคอะไร และมีวิธีป้องกันอย่างไรบ้าง” (TE5)

ผู้วิจัยนำเสนอวิธีโอเบรยาการศึกษารายการชั้นเรียนแสดงให้เห็นว่า ตอนทำแบบทดสอบ ทุกคนตั้งใจทำมาก และไม่มีการคุยกันเลย มีความซื่อสัตย์ สำหรับกิจกรรมกลุ่ม ผู้สอนกำหนดกลุ่มขนาดกำลังดี มีประมาณ 3-4 คน ทำให้ทุกคนมีโอกาสช่วยเหลือ และเรียนรู้ร่วมกันเป็นกันเป็นอย่างดี ผู้สอนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้ จึงต้องมีการมอบหมายถึงงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ในช่วงระหว่างผู้เรียนทำกิจกรรม ผู้สอนได้เดินตรวจงานไปรอบ ๆ เมื่อให้ผู้สอนประเมินความพึงพอใจ ว่าชั้นเรียนดังกล่าวเป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้หรือไม่ อย่างไร ผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นดังข้อความต่อไปนี้

“ที่ตั้งเป้าหมายไว้ก็คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ที่นี้ก็ได้ แต่ว่ายังไม่ผู้เรียนบางคนตอบไม่ได้ทุกคำถามที่แจ้งไว้ อย่างกลุ่มที่นั่งข้างนอก ก็ไม่ได้ตอบเรื่องโรค จะมีแค่หน้าที่ทำอะไร เราก็ให้เขาชี้แจงและทำมาเพิ่ม ส่วนกลุ่มอื่นก็มีครบ จะมีแนะนำบ้างบางกลุ่ม แต่วันนั้นก็มียุทธศาสตร์เรียนหลายคน เพราะว่าเวลาไม่ได้ เมื่อประเมินความพึงพอใจ รู้สึกว่าดีค่ะ นักศึกษาดังใจมาก เรียบร้อยสุด แต่อยากจะทำกลุ่ม ตอนแรกจัดไว้ 4 กลุ่ม เพราะเข้าใจว่า นักศึกษาจะมาน้อยกว่านี้ ตั้งใจว่าอยากจะทำกลุ่มละ 3 คน เพราะอย่างน้อย ๆ น่าจะช่วยกันได้มากกว่านี้ พอเป็น 4 คน ก็ดูเหมือนจะเหลือ ๆ บางคนอาจจะไม่ได้ช่วย ถ้าเป็นคราวหน้า อาจจะลดจำนวนคนในกลุ่ม และเพิ่มจำนวนกลุ่มแทน” (TE5)

เมื่อนำเสนอเสร็จแล้วกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ไม่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใด ๆ ลำดับต่อไป เป็นการนำเสนอของชั้นเรียน TE3 ซึ่งผู้สอนเจ้าของชั้นเรียนได้นำเสนอรายละเอียดต่อกลุ่มเป้าหมาย ดังข้อความต่อไปนี้

“วันนั้นวันที่ 7 มกราคม ทำการเรียนการสอน ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสุขภาพเด็กในช่วงหน้าหนาว แล้วก็ให้เด็กบอกการดูแลเบื้องต้นก่อนว่านักศึกษาแต่ละกลุ่มมีการดูแลตัวเองรักษาสุขภาพตนเองอย่างไรบ้าง กิจกรรมที่ทำ คือ การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแล และโทษของการไม่ออกกำลังกาย หรือการไม่ดูแลสุขภาพของตนเองว่าเป็นอย่างไรบ้าง” (TE3)

ผู้วิจัยนำเสนอวิดีโอบรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชั้นเรียนดังกล่าวต่อกลุ่ม ซึ่งสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อมีการนำเสนอ แสดงผลการสังเกตต่าง ๆ ในชั้นเรียน กลุ่มเป้าหมายต่างก็มีความสนใจไปพร้อม ๆ กันด้วย โดย TE3 เจ้าของชั้นเรียนได้อธิบายขั้นตอนการจัดกิจกรรมไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

“บอกคำสั่งแล้ว อธิบาย เด็กเขาก็จะต้องอ่าน ข้อมูล ของตัวเองก่อน เขาจะต้องรู้ว่าจะต้องรวบรวม
ความคิด กระบวนการความคิดของเขาอย่างไรได้บ้าง” (TE3)

ผู้วิจัยได้นำเสนอวิดีโอ และข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับธรรมชาติ และพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นเรียน การใช้กระบวนการกลุ่ม และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งมีนักศึกษาบางคนหลับในชั้นเรียน และมีเพื่อนนักศึกษาช่วยปลุกขึ้นมาทำงานเมื่อถึงเวลา ดังข้อความต่อไปนี้

“คนนี้เป็นหัวหน้าห้องค่ะ กำลังรวบรวมความคิด การจับกลุ่ม จะเวียน ส่วนใหญ่ใครมาก่อนก็จะนั่ง
ก่อน เท่าที่สังเกตดู มีสองกลุ่มที่กระตือรือร้นซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ด้านหลัง ซึ่งกลุ่มที่อยู่ด้านหลังคือกลุ่ม
ที่มาก่อน ส่วนกลุ่มที่อยู่ด้านหน้า คือกลุ่มที่มาสาย กลุ่มนี้ทั้งกลุ่มเป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยพูดทั้งหมดเลย มี
น้องคนที่เขียนที่พูดเยอะหน่อย และมีบางคนที่นั่งมาก ดูเหมือนจะไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
เลย” (TE3)

TE3 ผู้สอนเจ้าของชั้นเรียนจึงได้อธิบายเพิ่มเติม ดังข้อความต่อไปนี้

“นักศึกษาพวกนี้ส่วนมากจะคะแนนดีค่ะ แต่พวกที่สนใจเรียน จะคะแนนไม่ค่อยดี ปกติเราจะคละ
กลุ่มนะคะให้ผู้เรียนหมุนเวียนกันไป แต่สัปดาห์นี้ เป็นแค่ครั้งที่ 4 ที่เจอเด็ก กลุ่มหน้าเป็นกลุ่ม
นักเรียนใหม่ 3 คน นอกนั้นเป็นเด็กที่เรียนกับเรามาตั้งแต่ ม.ต้นมาแล้ว เขาก็เลยมีความสนิท มีการ
พูดคุย แสดงความคิดเห็น เขาสนิทกัน แต่กลุ่มด้านหน้า น้องเขาเพิ่งมาและขอไปบวชมาด้วย แล้วก็
เพิ่งเคยเจอกันครั้งที่ 2 จากวันที่เรียนวันแรก และมาเจอกันครั้งนี้” (TE3)

จึงมีการอธิบายในประเด็นพฤติกรรมผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่คาดหวัง ไม่ได้มองแต่คะแนนของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่มองทักษะชีวิตของเขาด้วย ในเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับคนรอบข้าง เราตั้งใจออกแบบ หล่อหลอมให้นักศึกษาที่อยู่กับเรา อยากให้เขาเป็นแบบไหน

ผู้วิจัยพยายามกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนแนวคิด แนวทางในการปรับพฤติกรรมผู้เรียน แต่ไม่ได้ผลมากนัก แต่ทว่า PE ได้ขอให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันแบ่งปันข้อมูล และประสบการณ์ จากนั้นกลุ่มเป้าหมายจึงแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางที่ตนเองได้ปฏิบัติ ดังข้อความต่อไปนี้

“อยากจะให้ลองแชร์ข้อมูล ว่าแต่ละคนเคยทำอย่างไร” (PE)

“จะเดินไปกระตุ้นทุกคน เดินเข้าไปทัก ให้ความรู้สึกเหมือน เดินเข้าไปถาม อยากให้ทุกคนมีส่วนร่วม ไม่อยากให้นั่งเฉย ๆ แต่มันก็มีที่พอเราเดินเข้าไปก็ยังไม่อยู่” (TE7)

อย่างไรก็ตาม TE3 ได้อธิบายว่าได้ลองกระตุ้นด้วยการพูดคุยแล้ว แต่ไม่ได้ผล ดังข้อความต่อไปนี้

“ไม่ใช่ไม่กระตุ้นนะ คือนีกระตุ้นแล้ว แต่คนที่ไม่พูด ก็ไม่พูด ผู้ปกครองก็บอกว่าไม่พูดกับคนที่บ้าน ด้วย พฤติกรรมเด็กเพิ่งเป็นมาตอนอยู่ในห้องหรือเปล่า ครูก็พยายามมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กแล้ว แต่เด็ก เขาค่อยพูด” (TE3)

ต่อมากลุ่มเป้าหมายจึงได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นมากขึ้น แต่ละคนต่างก็มีกรณีศึกษาที่มีลักษณะ พฤติกรรมของผู้เรียนคล้าย ๆ กัน และบางคนประสบความสำเร็จในการปรับพฤติกรรม และสนับสนุน การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดีขึ้นตามลำดับ ดังข้อความต่อไปนี้

“อยากจะแนะนำว่า ให้กลุ่มเพื่อนเข้าไปพูดคุยกับเขาบ้าง จะได้แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นเป็นอย่างไร ให้เขาได้พูดคุยกันมากขึ้น กระตุ้นโดยทางเพื่อน ให้เพื่อนชวนคุย ชักถาม ว่าข้อนี้ หรือปัญหาแบบนี้ ควรจะตอบอย่างไร เพื่อชวนคุย เพื่อให้แสดงพฤติกรรมออกมา ว่าเขาคิดยังไงอยู่ ให้เพื่อนได้รับรู้ ใน กลุ่ม เท่าที่พบมามีมากค่ะ อายุมากก็มีค่ะ ถามก็ไม่พูด ก็ต้องให้เพื่อนชวนคุยเขา ถามปัญหาเขา ถามอะไรแบบนี้ เพื่อให้เขาแสดงออกว่ามีอะไรอยู่ในใจ หรือเขาไม่กล้า หรือว่ากล้าแล้วเขาไม่อยาก แสดงออกอะไรแบบนี้ มีค่ะเด็กประถม ส่วนม.ปลายก็มีเหมือนกัน บางคน อายุแบบผู้ใหญ่ เวลา มา เรียนรวมกันกับเด็ก บางครั้งเขาก็ไม่กล้าเหมือนกัน ก็ผลักให้เด็กออกไปพูดก่อน เราก็ต้องให้เด็กที่เรา สนใจ หรือไม่สนิทชวนเขาคุย แลกเปลี่ยนกัน อาทิตย์แรกผ่านไป อาทิตย์ที่สองก็ค่อย ๆ ปรับไปเรื่อย ๆ พอเริ่มสนิท พอมีความคิดเขาก็แสดง ความสามารถออกมาได้” (TE9)

“จากของผม ก็มีนะครับ เด็กที่เข้ากับเพื่อนไม่ได้ มีพฤติกรรมที่ ไม่ค่อยสนิทกับเพื่อน เนื่องจากบาง คนมาเรียนคนเดียว เขาไม่รู้จิกกับใคร เขามาใหม่ เขาจะนั่งนิ่งอยู่คนเดียว ไม่ค่อยเข้ากลุ่ม แล้วก็สิ่งที่ ผมเริ่มสังเกตและเริ่มให้เขาปรับตัว ให้เพื่อนชวนเขาสร้างความสนิทสนม ให้เขาไว้วางใจเพื่อน ตัวอย่างเช่น ตอนเขาทำงาน ก็ลองบอกให้คนไปคุยกับคนนี้นะ ผมคุยกับเขาเอาไว้แล้ว จะไม่บอกให้ เขาเข้าหาเพื่อนบ้าง ให้เพื่อนมาบอกเขาบ้าง มาคุยกับเขาบ้าง เขาจะเริ่มมีคนสนิท ที่คุย พร้อมทั้งจะ ปรึกษาได้ แต่เขาจะไม่คุยกับทุกคนครับ” (TE10)

“ของห้อง TE11 มีค่ะ มีแบบเห็น ๆ เลย คือ เขาก็จะนั่ง ๆ มาก ที่นี้คุณแม่เขาก็มาฝากกับเรา บอก ว่า คุณครูคะ ช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมหน่อย เพราะว่า อยู่บ้านจะอยู่กับตัวเองเท่านั้นกับโทรศัพท์มือถือ ที่นี้ก็คือ ถามว่าคุยกับคนในครอบครัวบ้างมั๊ย คือแทบจะไม่ได้คุยเลย อยู่แต่กับโทรศัพท์อย่างเดียว ที่นี้ มาเรียนก็กลัวจะมีปัญหาคือว่าจะไม่ทำอะไร จะห่วงแต่โทรศัพท์ เอาเป็นว่ามาอยู่กับครูมาเห็น

พฤติกรรม ว่าเขาเจียบจริง ๆ ค่ะ เจียบมาก ทำก็ทำด้วยตัวเอง อยู่ก็อยู่กับตัวเองเท่านั้น ไม่ได้สนใจว่าใครจะทำอะไร แต่ฉันรู้ว่าฉันอยู่ของฉันคนเดียวได้ โดยที่ไม่ต้องพึ่งเพื่อน ที่นี้ก็เลยว่า หนูอยู่คนเดียวไม่ได้ลูก หนูจะต้องมีเพื่อนด้วย อยู่ในห้องเราต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนทุกคน การทำงานเราก็ทำงานเป็นกลุ่ม จะต้องออกมานำเสนอ มีทีมเวิร์ค ที่นี้คุยกับเขา เขาก็บอกโอเค ผมจะพยายาม ที่นี้สังเกตมาทุกอาทิตย์ก็ยังไม่มีความพยายามของเขาที่จะเข้ากลุ่ม พอจับเข้ากลุ่ม ก็นั่งทำของตัวเอง ฟรีเซนท์ก็ฟรีเซนท์คนเดียว ไม่สนใจว่าจะทำกลุ่มยังไง เลยตัดสินใจว่า มีอยู่ครั้งหนึ่ง ให้ออกมา โดยใช้กระดานกระดานที่ใช้ในห้องนั้นแหละ เอาไว้หน้าห้อง ก็เลยมีคำถาม ให้เขียนคำถาม เขียนถึงเวลาก็เรียกทุกคนในห้อง เขียนอันนี้คืออะไร มันมีการสอนอยู่ช่วงหนึ่งที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับ ถ้าจำไม่ผิดน่าจะเป็นการเติมคำอะไรของสี่ซีกอย่าง ก็เลยให้เขาออกมาเขียนว่า อันนี้เป็นสี่อะไร ๆ รวมกันได้สี่อะไร แล้วก็ไหนลองถามเพื่อน ๆ ลี ว่าสี่ที่รวมกันที่ได้มา ถูกหรือไม่ ได้ตามที่เพื่อน ๆ ได้มั๊ย ที่นี้ก็จะมีการแลกเปลี่ยน มีการพูดคุยกับเพื่อน มีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น ที่นี้ก็เลยรวมกลุ่ม โดยการนับ 1 2 3 1 2 3 จับรวมกลุ่มโดยที่ฉันอยากอยู่กับเพื่อนนะ ฉันอยากอยู่กับเธอเนี่ย ไม่ได้แล้ว เพราะว่าเอามารวมกันหมด ที่นี้ พอรวมกันหมด กลุ่ม ๆ มาได้ เขาก็เกิดการเปลี่ยนแปลง เห็นว่าฉันสามารถคุยกับเพื่อนได้แล้วนะ ฉันสามารถอยู่ในกลุ่มได้แล้วนะ หลังจากนั้น เขาก็เริ่มมีเพื่อนมาชักชวน ศิริชัยมาอยู่กับเรานะ เริ่มมีเพื่อนมีการทำงานกลุ่มเข้ามา หลังจากนั้น ก็ปรับไปเรื่อย ๆ โดยการใช้กระบวนการกลุ่มทำงานกลุ่มไปเรื่อย ๆ แบบนี้ค่ะ แล้วก็ออกมาข้างนอก โดยการใช้ความสามารถของตัวเองในการเขียน อย่างเช่น ที่เพิ่งเรียนไป คือเรื่องระบบอวัยวะของร่างกาย ออกมาพูด แต่ในความคิดที่ออกมาจะต้องคุยกันก่อนนะ ระบบร่างกายอย่างเช่น สมอง ภาษาอังกฤษ คืออะไร ก็พูดภาษาอังกฤษ เขาก็จะเริ่มมีความกล้าพูดกับเพื่อนมากขึ้นอย่างเช่น eye ตา เพื่อนตอนถูกมั๊ย ตอบถูก เพื่อนก็จะให้กำลังใจด้วยการปรบมือ เขาก็จะเริ่มมีความมั่นใจมากขึ้น ใช้วิธีออกมาข้างนอกบ้าง ได้อยู่ในกลุ่มบ้าง ให้เขาได้เข้าร่วมกลุ่มบ้าง ก็เริ่มปรับตัวได้ พอกลับไปบ้าน แม่เขาก็โทรมา ถามว่า ครูคะ ทำยังไง ที่นี้เขาเริ่มมีการทำงาน ทำการบ้าน มีการกลับมาทำการบ้าน มีการคุยกับพี่ชาย เพราะปกติไม่เคยคุยกับใครเลย มีการคุยถาม พี่ชายว่า อันนี้จะต้องทำยังไง ๆ อะไรที่ต้องทำ ก็เริ่มค่อย ๆ ปรับจากการที่อยู่กับเรา แล้วก็เพื่อนรอบข้างด้วย มีเพื่อน ๆ ที่ใส่ใจ เพื่อนที่หนึ่ง ๆ ทำให้มีการปรับตัว เป็นการปรับพฤติกรรมไปในตัว คนที่เจียบๆ ก็พูดมากขึ้น มาหาครูก็เริ่มพูดคุยจากปกติที่ไม่คุยกับครู ใช้เวลานาน ตอนที่เขาอยู่กับ TE11 ประมาณ 4 อาทิตย์ที่เจอกัน นิ่งมาก มองหน้ายังไม่มองเลย มาเรียนเสร็จจบ เลิกเรียน หนูลากลับบ้าน ช่วงที่เริ่มเปลี่ยนคือสัปดาห์กลาง ๆ ตอนเริ่มต้นนี้จะไม่เอาใครเลย ทำงานคนเดียว อยู่คนเดียวจริง ๆ ไม่มีทำงานกลุ่ม บอกให้ทำงานกลุ่ม ฉันส่งคนเดียว ทำก็ทำคนเดียว” (TE11)

“เราก็ต้องส่งเสริมให้เขากล้าแสดงออก ออกมาข้างนอก ก็เริ่มรู้ว่า ฉันต้องทำนะ ฉันต้องพูดให้ได้ เพราะไม่อย่างนั้น ฉันจะออกมาเหมือนตัวตลกอะไรอย่างนี้หรือเปล่า เราก็ไม่รู้ว่าเขาคิดอะไร แต่ถ้าเขาปรับได้ เราก็จะดีใจไปด้วย เพราะว่าเมื่อไปพฤติกรรมกับข้างนอก มันก็มีการเปลี่ยนแปลง” TE11)

ในชั้นเรียนนี้มีส่วนที่น่าสนใจอีกอย่าง คือ การกระตุ้นผู้เรียนหลังจากที่ทุกคนทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนการนำเสนอด้วยการออกกำลังกายโดยเจ้าของชั้นเรียนได้แสดงความคิดเห็น ดังข้อความต่อไปนี้

“วิชานี้เป็นวิชาสุขศึกษา เราก็เลยเน้นเรื่องทำการออกกำลังกายด้วย แต่เด็ก ๆ ชอบ ก็เลยบอกว่า ก่อนเข้าเรียนจะมีการออกกำลังกายกลุ่มละ 1 ท่าก่อนเข้าเรียน” (TE3)

ผู้วิจัยเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันแลกเปลี่ยนกลวิธีในการกระตุ้นผู้เรียน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันเสนอวิธีต่าง ๆ ต่อ ดังข้อความต่อไปนี้

“ใช้คาราโอเกะ ชอบร้องเพลง มันอยู่ในวิชาศิลปะ ก็เลยบังคับว่าห้ามเกินสองเพลง ไม่อย่างนั้น ไม่ยอมวาง เป็นวิชาศิลปะ ก็จะทำให้ร้องเพลงภาษาไทย ถ้าใครร้องไม่ได้จะให้ร้องเพลง เราจะทำตามสัญญา แล้วก็มีภาษาอังกฤษ ต้องร้องคนละเพลงก่อนการเรียนการสอน ตอนนั้นก็ซ้อมกันอยู่ ผลตอบรับดี ถ้าไม่ร้องหน้าชั้น ก็อัดคลิป ส่วนใหญ่ แสดงหน้าชั้นเรียน” (TE7)

ก่อนจบการนำเสนอของชั้นเรียนดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยสอบถามความพึงพอใจของครูผู้สอนเจ้าของชั้นเรียนว่ามีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมผู้เรียนบางส่วนด้วย ดังข้อความต่อไปนี้

“มีความพึงพอใจประมาณ 80% ส่วนที่ต้องการปรับก็คือพฤติกรรมของเด็กกลุ่มแรกนี้แหละค่ะ แต่ก็พยายามอยู่ การมีส่วนร่วมของเด็ก แต่เด็กคนอื่นเขาก็มีส่วนร่วมอยู่แล้ว เราก็ไม่ได้อยากปรับเท่าไร การแสดงความคิดเห็น การให้ความคิดเห็น ความกล้าแสดงออก เด็กมีอยู่แล้ว แล้วแต่วันไหนใครจะได้รับบทบาทที่ใหญ่กว่า เราก็อยากจะทำเด็กที่เขายังไม่ได้แสดงศักยภาพของเขาออกมาค่ะ” (TE3)

ลำดับต่อไปเป็นชั้นเรียนของTE10เป็นชั้นเรียนขนาดเล็ก มีนักศึกษาจำนวนเพียง 5 คนเท่านั้น ผู้วิจัยขอให้TE10 เล่าถึงชั้นเรียนของตัวเองก่อนว่าตั้งใจทำอะไร วางแผนไว้อย่างไร ได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งTE10ได้เล่ารายละเอียดของชั้นเรียนตนเองไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

“วันนั้นที่ผมจะมาสอน เกี่ยวกับวิชาสุขศึกษาพลศึกษา วันนั้นเป็นวันที่ นักศึกษา ไลน์มาลาหลายคน จะเป็นการสอนเกี่ยวกับสุขศึกษาก่อน เป็นการบรรยายก่อนแล้วจะให้ นักศึกษา ทำใบงานท้าย ชั่วโมง ใบงานกิจกรรมในหนังสือ เราสอนตามเนื้อหา ให้เขาได้ศึกษาในสิ่งที่เราได้สอนไป บรรยายไป ให้ศึกษาแล้วก็ให้เขียนลงในใบงาน เขาก็ได้ศึกษา และนำชิ้นงานมาส่งตามที่ตั้งใจไว้ ตามที่วัตถุประสงค์

ตามที่ตั้งใจไว้ ใบงานที่ให้ทำเป็นการเขียนบรรยายการออกกำลังกายในแต่ละวัน พฤติกรรมการออกกำลังกายของตัวเอง บางที เนื้อหาเป็นการออกกำลังกาย บางคนอาจจะไม่มี หรือไม่เคยเริ่มออกกำลังกายเลย ก็เลยให้เขาเขียนใบงาน การออกกำลังกาย ว่าวันจันทร์เข้าทำอะไร อะไรแบบนี้ แล้วก็พวกโภชนาการ เพราะที่เรียนกันเป็นระดับโตก็จะมี เรื่องสิ่งแวดล้อม โภชนาการ แล้วก็พันธุกรรม” (TE10)

เมื่อสอบถามถึงพฤติกรรมในการเรียนรู้ และประเมินการเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนรู้คาบเรียนนี้ TE10 กล่าวว่า

“เด็กที่เรียนส่วนใหญ่ 5-6 คน ส่วนใหญ่ที่มาตั้งใจกัน ไม่ค่อยคุยไม่ค่อยเล่น ไม่ค่อยมีพฤติกรรมทางนั้น แต่พอให้ทำงานกลุ่ม เขาก็ทำ แต่จะมีบางคนที่เขาไม่ค่อยรู้จักเพื่อน แล้วก็ไม่ค่อยเข้าหาเพื่อนก็มี แต่ส่วนใหญ่ถ้าเป็นการจัดการเรียน ผมก็จะจัดแบบนี้มากกว่า คือจะบรรยายไปก่อน ให้ความรู้ไปก่อน ผ่าน 1-2 บท จากนั้นก็ให้ทำงานโดยโจทย์ทั้งหมด เนื้อหาอยู่ในหนังสือเรียนทั้งหมด ก็พอใจในระดับหนึ่ง แต่ที่ไม่พอใจคือ เด็กมาเรียนน้อยไปหน่อย ปกติก็จะมาเยอะกว่านี้ แต่วันนั้นมาน้อยมากเลย” (TE10)

สำหรับสิ่งที่ TE10 อยากจะรักษาเอาไว้ และนำเสนอแบ่งปันให้เพื่อนครูเอาไปใช้ คือ เทคนิคการบรรยาย ดังข้อความต่อไปนี้

“ผมที่เป็นการบรรยาย ของผมเด็กก็ให้การรับฟังดี อาจจะเพราะเสียงดัง ถ้าเด็กคนไหน ไม่ชอบเรื่องบรรยายเขาอาจจะรู้สึกเบื่อได้ ในกรณีที่เนื้อหาไม่น่าสนใจเลย อาจจะเบื่อได้ เด็กบางคนมานั่งฟังเราบรรยายเป็นชั่วโมง อย่างนี้ เขาอาจจะรู้สึกเบื่อ ก็อาจจะต้องหากิจกรรมมาสอดแทรกในบทเรียนให้เด็กอยากมาเรียนมากกว่านี้” (TE10)

ผู้วิจัยจึงนำเสนอบรรยายภาคชั้นเรียนของครูซึ่งเป็นชั้นเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดย TE9 ได้อธิบายประกอบ ดังข้อความต่อไปนี้

“ทำกิจกรรมละลายพฤติกรรม เตรียมความพร้อมก่อนเริ่มบทเรียน โดยให้นักศึกษาจับคู่สองคน แล้วก็ให้เอามือที่ถนัดจับกระดาด มือที่ไม่ถนัดให้จับหูไว้ เพื่อที่ว่าจะฝึกความพร้อม เตรียมตัว ใช้สมาธิ ตั้งสติก่อนที่จะเรียน เป็นกิจกรรมเข้าสู่บทเรียน จะมีกิจกรรมร้องเพลง เป็นการเช็คความรู้พื้นฐาน อันนี้ไปอบรมจากนครนายก ก็เอามาแลกเปลี่ยนกับนักศึกษาประถม ต่อมาก็ให้นักศึกษา ตอบในช่องว่าง ว่าตัวอักษรอะไร สระที่ใช้ ตัวภาษาอังกฤษที่หายไปในช่วง เมื่อเติมเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงใส่ทำนอง และร่วมกันร้องเพลง ABC ไปด้วย เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน เนื้อหาในการสอนวันนี้เป็นการแต่งประโยค ใช้คำนาม สรรพนาม บุพบท ในประโยค ครูจะอธิบาย คำนาม คำกริยาก่อน หลังจากอธิบายจบแล้ว ก็ให้นักศึกษาแต่ละคน แต่งประโยคคำถาม คำตอบประมาณ 4 ประโยค นักศึกษาก็สามารถแต่งประโยคและนำเสนอหน้าชั้นเรียนได้ดีค่ะ เหมือนว่าเด็กประถมรุ่นนี้ที่เข้ามาเรียนเทอมนี้

เหมือนว่าเราจะต้องช่วยกระตุ้นเขา แต่ละคนจะเฉย เจียบ ไม่ค่อยจะพูด ในเวลาที่จะให้เสนอออกหน้า
ชั้นเรียน เราต้องกระตุ้นตลอดเวลา เพราะบางคนเหมือนว่าสมองว่าเขาไม่รับ บางคนก็สมาธิสั้น
อย่างเช่น สงกรานต์ พอสั่งงานเขาได้แป๊บหนึ่งเขาก็จะลืมนะ กลับมาถามว่าเมื่อก็ครูสั่งอะไรบ้าง ให้ทำ
อะไรบ้าง เหมือนเขาสมองเขาจะลืมนะ ส่วนวรยุทธ จะเป็นคนไม่พูด เจียบ สมาธิเขาจะลืมนะ แต่ที่เหลือ
จะไว ความจำดี ...ในวันนี้ก็เป็นอาทิตย์ที่สอง เราก็คิดเหมือนกันว่า คาดหวังไว้ประมาณ 80% ตอน
แรกคิดว่าน่าจะทำได้ การแต่งประโยค อะไรแบบนี้การแต่งประโยค จากคราวที่แล้ว การแนะนำ
ตัว ตอนเจอกัน ทักทายกัน แนะนำตัว เขาทำได้ แต่วันนี้เป็นเรื่องที่ยาก ประโยคคำถาม คิดว่าเด็กไม่
น่าจะทำได้ แต่ก็ลองดูว่าทำได้มัย เขาสามารถทำได้...” (TE9)

เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงสิ่งที่ผู้สอนปรับเปลี่ยนกลวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนเจ้าของชั้นเรียนจึง
ได้เน้นถึงการอธิบายที่จะต้องให้ชัดเจนและเข้าใจอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้เรียนได้จดจำได้ ดังข้อความ
ต่อไปนี้

“...เด็กกลุ่มประถม จะต้องอธิบายให้เยอะกว่านี้ จะได้เข้าใจ และรับรู้ได้เร็วกว่านี้ วันนั้นที่อธิบาย
เหมือนว่าสมาธิความจำเขายังลืมนอยู่ มันจะจำได้แป๊บ ๆ แล้วก็ลืม พอเรากลับไปย้ำอีก ก็เหมือน
เริ่มต้นใหม่...” (TE9)

สำหรับการนำเสนอบรรยายภาคชั้นเรียนของ TE9 ผู้วิจัยสังเกตพบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เมื่อ
เห็นตัวอย่างการใช้สื่อการเรียนการสอน เช่น คลิปวิดีโอ หรือเกม จะเป็นที่น่าสนใจของผู้สอนคนอื่น ๆ
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชั้นเรียนภาษาอังกฤษชั้นเรียนนี้ที่ผู้สอนมีการใช้การร้องเพลงด้วย สร้างความ
น่าสนใจในบทเรียนและสื่อนำให้ชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี มีกลุ่มเป้าหมายแสดงออกว่าจะนำเทคนิค
ดังกล่าวไปทดลองใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนบ้าง อย่างไรก็ตาม จะมีกลุ่มเป้าหมายบางส่วนที่ต้อง
ทำงานเอกสารอย่างอื่นไปด้วยระหว่างการนำเสนอ และแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจจะทำให้ไม่ได้ให้
ความสนใจต่อการร่วมแบ่งปันประสบการณ์ในช่วงเวลานี้เท่าที่ควร

ลำดับต่อมาเป็นการนำเสนอชั้นเรียนของ TE13 จำนวน 2 ชั้นเรียน ชั้นเรียนแรกเป็นชั้นเรียนแบบ
บูรณาการของรายวิชาภาษาอังกฤษและรายวิชาศิลปศึกษาของ TE13 และชั้นเรียนที่สองเป็นชั้นเรียน
รายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา โดย TE13 ได้อธิบายรายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในคาบเรียน
ดังกล่าว ดังข้อความต่อไปนี้

“เราออกแบบทำกิจกรรมเหมือนเขียนโปสเตอร์ ว่าเคยไปที่ไหนในหัวหินและให้เขียนอธิบาย เป็น
การบูรณาการระหว่างวิชาศิลปะ และภาษาอังกฤษ ชั้นเรียนนี้จะให้ใช้เป็นสื่อก่อน ครั้งต่อไปจะใช้
สีไม้ และสีน้ำ ตามลำดับ แล้วจะมาสรุปกันว่า สีแต่ละประเภทที่เราใช้เป็นอย่างไร” (TE13)

ผู้วิจัยสังเกต พบว่า ผู้เรียนมีความยากลำบากอยู่พอสมควรในการเขียนบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ เรียกได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ยาก แต่เมื่อผู้สอนยกตัวอย่างให้เห็นเป็นแนวทางก็ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และทำได้รวดเร็วขึ้น ซึ่ง TE13 ได้ให้เห็นอธิบายไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

“นักศึกษาเขาก็ต้องการครูเป็นที่พึ่ง เราก็ให้นักศึกษาดูตัวอย่างจากในหนังสือ และใช้โทร.มือถือ ในการค้นหาข้อมูล หลังจากทำเสร็จแล้วก็จะให้นำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยในระหว่างที่ผู้เรียนนำเสนอหน้าชั้นเรียนแล้ว เราก็ใช้ผู้เรียนที่ฟังด้วยการถามคำถามด้วยว่า ไปที่ไหน ทำกิจกรรมอะไรบ้าง จากที่เพื่อนที่นำเสนอหน้าชั้นเรียน” (TE13)

เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงความพึงพอใจของ TE13 ที่มีต่อชั้นเรียนชั้นนี้ TE13 ตอบว่า พึงพอใจมาก โดยอธิบายเหตุผลประกอบไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

“พึงพอใจมาก นักศึกษาได้ใช้จินตนาการ และบางคนเหมือนว่าเขา ภาษาอังกฤษเป็นเรื่องที่ยาก แล้วยังต้องร้อยเรียงมาเป็นประโยค นักศึกษามีความพยายามที่จะทำออกมาให้ได้ดีที่สุด พึงพอใจมาก บรรลุวัตถุประสงค์เกือบทุกคน แต่มีนักศึกษาที่มาช้า ทำให้จะทำงานไม่ทัน แต่เขาก็พยายามทำงานเสร็จ ทำได้ในระดับหนึ่ง” (TE13)

อีกชั้นเรียนหนึ่งที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าสังเกตการณ์ชั้นเรียนของ TE13 คือชั้นเรียนรายวิชาสุขศึกษาพลศึกษา โดย TE13 ได้อธิบายดังข้อความต่อไปนี้

“วันนั้นเป็นวิชาสุขศึกษา เราก็จะแบ่งกลุ่มนักศึกษาได้เขียน mind mapping ก่อนที่เราจะเรียนเราก็จะต้องอธิบายก่อนว่า Mind mapping คืออะไร เข้าใจหรือไม่ แล้วเราก็ให้เขาทำ โดยมีหัวข้อให้เลือกเป็นเรื่องระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เชื้อหวัด ไวรัสโคโรนา การดูแลสุขภาพของตนเอง แล้วก็มีตอนหลังมีนักศึกษาผู้ชายมาอีก กลุ่มหนึ่ง จึงให้ทำเรื่องโรคมะเร็ง นักศึกษาแต่ละกลุ่มก็เริ่มทำงานวาดภาพสวยงาม และนัดเวลามานำเสนอหน้าชั้นเรียน” (TE13)

TE13 ได้อธิบายพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นเรียนของตนเองที่น่าสนใจไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

“ทั้งกลุ่มนี้ค่อนข้างจะสนิทกัน แต่คนเลื้อยฟ้าจะค่อนข้างตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเขาเป็นเด็กอายุ 15 เท่านั้นเอง แต่ว่าเขาเป็นคนมีน้ำใจ มาช่วยเปิดห้องกวาดห้องก่อนที่จะเริ่มเรียน..” (TE13) เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงความพึงพอใจของ TE13ที่มีต่อชั้นเรียนชั้นนี้ TE13 ตอบว่า พึงพอใจ โดยอธิบายเหตุผลประกอบไว้ ดังข้อความต่อไปนี้

“พึงพอใจค่ะ ส่วนใหญ่ที่สอนจะพึงพอใจนะ เพราะว่านักศึกษา คือเขาจะมีความพยายามที่เรา มอบหมายให้เสร็จ และเราก็จะฝึกให้เขากลับแสดงออก ไม่ใช่ครูพูดคนเดียว ให้เขามานำเสนองาน เรียกว่าพึงพอใจค่ะ” (TE13)

ชั้นเรียนต่อมาเป็นชั้นเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษของ TE12 ซึ่งจะได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งออกแบบไว้แล้วจากการประชุมร่วมกันในชั้นที่ 1 โดยใช้ช่วงเวลาปีใหม่จัดเป็นปาร์ตี้ปีใหม่ไปพร้อม ๆ กัน โดยระหว่างการเปิดคลิปรีวิว TE12 ได้อธิบายรายละเอียดสิ่งที่เกิดขึ้น ความยากลำบากในการทำกิจกรรมดังกล่าว รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่สามารถสังเกตได้ ดังข้อความต่อไปนี้

“วันนั้นเราจัดปาร์ตี้ปีใหม่กันคะ และสอนเรื่องของภาษาอังกฤษ ที่อยู่ในแผน lesson study ที่เราทำกัน เราได้เตรียมอุปกรณ์ จากภาพที่ดู ดูดีมาก แต่ว่าตอนสอนจะค่อนข้างวุ่นวาย นักศึกษาของเราหนึ่ง ทำอาหารไม่ค่อยเป็นเลย แล้วก็บางที บางคนก็ไม่ฟังคำสั่งครู ก็จะทำไปก่อน กว่าจจะรวบรวมสมาธินักศึกษาได้ ก็ใช้เวลาสักพักหนึ่งเลย ต้องใช้วิธีการสารพัด เพราะว่ามันก็กลุ่มนี้ไม่ค่อยนิ่ง แต่ก็กล้าแสดงออกกันทุกคน แล้วก็พบว่า จะมีเมื่อก่อนจะมีนักศึกษาที่ไม่ค่อยอยู่กับกลุ่มเพื่อนเท่าไร แต่วันนี้พบว่า เขามีความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนขึ้นมาบ้าง อันนี้ก็จะเป็นการให้นักศึกษาได้พิจารณาว่า วัตถุประสงค์ อุปกรณ์เพื่อทำงานชิ้นต่อไปที่จะต้องเขียนว่าสิ่งที่เขาเลือก ได้โภชนาการตามหลัก อะไร โดยเขียนเป็นภาษาอังกฤษ ทำเป็นใบงาน ชิ้นท้าย ๆ โดยตั้งใจว่าจะทำเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนให้หมด จะให้ทำชิ้นงานอะไรด้วยให้เสร็จทั้งหมด แต่เนื่องด้วยเวลา ไม่พอ ก็เลยต้องมีการให้น่าวัตถุประสงค์ที่เขาเลือก กลับไปทำการบ้านและนำมาส่งคะ มันก็ไม่ใช่ไปตามแผนที่เราเขียนเอาไว้ 100% อย่างเช่นที่เราทำในชั้นเรียนไม่ทัน เราก็ปรับเอาไปทำการบ้าน นำมาส่งในครั้งต่อไป” (TE12)

“เป็นการทำแซนวิช วุ่นวายมากเลย ไม่แน่ใจว่าคุณครูคนอื่น อาจจะมีเอาไปทำบ้างแล้ว แต่ของ TE1 ไม่น่าจะวุ่นวายเท่านี้ การจัดโต๊ะก็ค่อนข้างจะแน่น การจัดกลุ่มก็จะมีกลุ่มหนึ่งผู้หญิงเยอะการทำชิ้นงานออกมา ทำแซนวิชอะไรก็จะดูน่ากินกว่า กลับกันกับกลุ่มผู้ชาย ที่มีผู้หญิงคนเดียว ก็ชิ้นงานกลุ่มผู้ชายก็จะทำ ๆ เก้งๆ กัง ๆ หน่อย แต่ก็ตั้งใจทำ ฟังคำสั่งครูบ้างไม่ฟังบ้าง แต่งานที่ออกมาก็กินของตัวเองที่ตัวเองทำ” (TE12)

“ตอนแรกเราก็จะให้ทำตามลำดับขั้นตอนตามครูบอก ส่วนรอบที่สองให้นักศึกษาออกแบบเอง ให้คิดชิ้นงาน เขียนอธิบายเป็นภาษาอังกฤษ พอทำเสร็จแล้วก็ให้ออกแบบการตกแต่งจาน ของผู้หญิงก็จะสวยงาม” (TE12)

“นักศึกษาทุกคนสนใจ ทำได้ และเป็นแนวคิดที่จะเอากลับไปทำที่บ้านด้วย นอกจากนี้เรายังทำแซนวิชทอดด้วย นักศึกษาก็จะมีความวางแผนชิ้นงาน และมีบางคนก็ขอลูตที่เอาไปทำ TE12 ก็แนะนำว่าอาจทำขายเป็นอาชีพได้ด้วย” (TE12)

ผู้สอนมีการระบุตัวผู้เรียนบางคนที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมาก ดังข้อความต่อไปนี้

“S1 แต่ก่อนไม่สูงลิ้นกับใครเลยนะคะ นักศึกษากลุ่มนี้จะค่อนข้างกล้าแสดงออก แล้วก็ทำได้ดี แต่จะมีอยู่สองคนที่ไม่ค่อยกล้า คือ กรรมการ กับ ข้าราชการ ซึ่งเราก็อาศัยกลุ่มเพื่อน ๆ เราจะไม่บังคับเขาว่า จะต้องพูดนะ เพื่อจะได้ไม่เกร็ง” (TE12)

เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงความพึงพอใจของ TE12 ที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียนครั้งนี้ TE12 ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ และปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนที่ได้รับการพัฒนาระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมเรียนรู้ ดังข้อความต่อไปนี้

“ถึงแม้ว่าครั้งนี้จะวุ่นวายพอสมควร แต่ก็พึงพอใจ นักศึกษาได้ร่วมกันทำ ได้เรียนแบบ *active learning* ได้เรียนรู้ของจริง จากวัตถุจริง ได้เรียนรู้คำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และเอาไปเขียนขั้นตอนในการทำภาษาอังกฤษออกมา งานที่ส่งมาก็ถือว่าดี ทุกคนตั้งใจ คนที่ไม่ค่อยกล้า แต่ว่าในวันนี้สังเกตเห็นว่าปฏิบัติสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ดีขึ้น เยอะเลย อย่าง S2 เป็นคนที่ว่าไม่ค่อยกล้า ไม่ค่อยแสดงออกกับใคร ครั้งนี้คือเห็นชัดเจนเลยว่าเขาเปลี่ยน กล้าที่จะถามครู มีความรู้สึกว่าเขาใกล้ชิดกับครูมากขึ้น หลังจากนั้นก็มีไลน์มาหาครูเกือบทุกคนวันเลย จากที่เมื่อก่อน คุณแม่จะเป็นคนคอยถามอะไรให้ แต่เดี๋ยวนี้ รู้จักถามเอง ไลน์มาถามรายละเอียดเอง อาจจะเป็นเพราะว่าเขาใกล้จะเรียนจบ เหนื่อยนี้ด้วย เขาจะต้องดูแลตัวเอง กิจกรรมครบมั้ย การบ้านครบมั้ย เราก็พยายามบอกว่าหากทำตามงานที่ครูสั่ง ก็ครบ ส่งมาก็ครบ แต่ก็ถามย้ำ เกือบทุกวัน บางวันลูกถามอย่างเดียวไม่พอ ยังไม่ทันตอบ ผู้ปกครองถามอีก ส่วนเด็ก ๆ คนอื่น ๆ ปฏิสัมพันธ์เขาค่อนข้างดี การเรียนรู้ไปด้วยกัน การบ้านมีการแชร์ความรู้ความคิดกัน เราไม่ว่าว่าจะลอกจะดูกัน เพราะถือว่าได้เรียนรู้ร่วมกัน พึงพอใจ สนุก เน้นวิชาภาษาอังกฤษ นักศึกษาได้เอาความรู้ไปสอบ และเราไม่ได้เน้นที่ความรู้อย่างเดียว แต่ว่าเราปรับทัศนคติ ชอบภาษาอังกฤษมากขึ้นมัย เราให้คนทำคลิปวิดีโอ แนะนำตัวเอง ซึ่งนักศึกษาก็ทำออกมาได้ดี มี 2-3 คนที่ไม่กล้า แต่เราก็อ่อยๆ ให้กำลังใจ เราได้อยู่แล้วว่าเขาค่อยกล้าแสดงออก เราก็ปรับตามระดับ ส่วนเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ ก็ช่วยเหลือ รู้จักถามรู้จักการขอความช่วยเหลือจากคนอื่น ๆ” (TE12)

“ก็มีอีกคน S3 พอให้ทำงานกลุ่มเขาจะชอบทำคนเดียว ฉันจะพูด ฉันจะเขียน เราเลยต้องใช้วิธีว่า S3 ลองให้เพื่อนนำเสนอบ้างมัย ลองช่วยกัน แต่เขาก็หยุด ฟังเพื่อนด้วย บางทีสิ่งที่เขาเขียนนำไป อาจจะไม่ถูก เรารู้ว่าเพื่อนคนอื่น ก็อยากจะพูด แสดงความเห็น อย่างการให้เขียนขั้นตอน ตอนเพื่อนคนอื่นเรียนรู้ตามลำดับ เขานั่งเขียนอยู่ที่โต๊ะ ทีนี้พอให้เขียน เขาก็ไม่ได้เขียนตามลำดับ เพื่อนอีกหลายคนที่เขาไปทำตามลำดับ เพื่อนก็อยากจะบอก แต่พูดไม่ทัน S3 เราต้องบอกให้ ลองให้เพื่อนพูดบ้าง เขาก็ยอม เราพยายามจะใช้คำพูดที่ประนีประนอม เราก็ก้าวเขาจะรู้สึกเสียหน้า สังเกตพฤติกรรมแล้วเขาก็น่าจะรู้สึก สามารถปรับและร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ได้อีก” (TE12)

เมื่อสอบถามถึงสิ่งที่ต้องการปรับเปลี่ยนหากมีการจัดกิจกรรมในลักษณะอีกในครั้งต่อ ๆ ไป ว่าจะพัฒนาอย่างไร TE12จึงแนะนำว่าจะต้องมีการจัดลำดับกิจกรรมให้ดี และวางแผนบริหารเวลาให้รัดกุมกว่านี้ ดังข้อความต่อไปนี้

“การปรับ เราจะต้องจัดลำดับกิจกรรมให้ดีกว่านี้ การกำหนด วางแผน ว่า มันจะมีความวุ่นวาย เรียกให้เด็กอยู่ในระเบียบและขั้นตอน จะต้องวางแผนเรื่องเวลาให้มากกว่านี้ เราไม่สามารถทำได้ตามแผน บางอย่างก็ต้องรวบรัด การที่จะแสดงความคิดเห็น มันก็จะขาดหายไป ไม่ได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เราก็ต้องเอาปรับ” (TE12)

ขั้นตอนที่ 3 ผลการสังเกตผลระหว่างการปฏิบัติ (Observe)

ผลการสังเกตของผู้วิจัยในระหว่างการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

ผลการสังเกตของผู้วิจัยระหว่างการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การเตรียมความพร้อม และการวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ในช่วงการเตรียมความพร้อมกลุ่มเป้าหมาย และการวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอดำรงวิทยาคาร ในฐานะผู้บริหารสูงสุดของ กศน.อำเภอดำรงวิทยาคาร ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงาน และเล็งเห็นว่างานวิจัยนี้เป็นประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาวิชาชีพของผู้ที่อยู่ในการดูแล ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูอาสาสมัคร กศน. ครู กศน.ตำบล ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และครูประจำกลุ่ม เป็นพลเรือน 13 คน และทหาร 7 คน ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำกลุ่มทหารกองประจำการ มักถามไถ่ความก้าวหน้าในการดำเนินการ พร้อมทั้งยังร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมด้วย แตกต่างจากกลุ่มเป้าหมายหลักซึ่งยังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร มีเพียง 1-2 คนที่มีความกระตือรือร้น และแสดงออกว่ากระบวนการนี้จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง และต้องการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นคนเริ่มเปิดประเด็น และนำเสนอขออภิปรายด้วย

การศึกษาปัญหาการจัดการศึกษา กศน. การกำหนดปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา แนวทางในการแก้ไข

การศึกษาปัญหาการศึกษา กศน. ในประเด็นต่าง ๆ จะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกับแสดงความคิดเห็น ระบุปัญหาต่าง ๆ ที่ตนเองประสบ ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ ด้าน

พฤติกรรมผู้เรียน รวมทั้งการบริหารจัดการด้านอื่น ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานซึ่งในช่วงของการระดมความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย แต่ละคนต่างก็มีมุมมองที่หลากหลาย แม้ว่าบรรยากาศของการระดมความคิดยังเป็นไปค่อนข้างเงียบ ๆ ไม่มีการแสดงออกมากนักแต่เมื่อถึงเวลาที่จะต้องมีการแสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่ก็แสดงความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง เมื่อมีการเปิดประเด็นในกลุ่มเป้าหมายขึ้นมา จึงเป็นการจุดประกายให้คนอื่น ๆ แสดงความคิดเห็นมากขึ้น โดยเน้นที่ประสบการณ์ของตน และปัญหาที่ตนเองพบเจอเป็นหลัก

การร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ในประเด็นปัญหาที่กำหนด

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในการร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้ แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) เพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้ร่วมกันตั้งประเด็นไว้ พบว่า กลุ่มเป้าหมายเห็นว่าการทำแผนการเรียนรู้ในกระบวนการนี้เป็นความซ้ำซ้อนกันกับแผนการจัดการเรียนรู้เดิมที่กลุ่มเป้าหมายได้ทำไปแล้ว อย่างไรก็ตาม มีการอธิบายให้เข้าใจตรงกันว่า ส่วนนี้เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่จะเสริมเข้ากับแผนหลักซึ่งจะช่วยในการแก้ไขปัญหาการไม่ชอบภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่ได้วิเคราะห์กันไว้

การสอนและสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในกิจกรรมการสอนและการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในเบื้องต้นจากขั้นการวางแผน เมื่อต้องมีกลุ่มเป้าหมายคนใดคนหนึ่งเป็นอาสาสมัครเพื่อเปิดชั้นเรียนให้เข้าสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ไม่มีใครต้องการจะเป็นอาสาสมัคร และแสดงออกถึงความยุ่งยากใจ ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายจึงใช้วิธีการจับฉลากเพื่อเลือกผู้ที่จะเปิดชั้นเรียนสำหรับการสังเกตการณ์ และปรากฏว่าผู้ที่จับฉลากได้ ก็ดูไม่ค่อยชอบใจนัก ต่อมาจึงมีการเสนอให้มีการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายทุกคน หมุนเวียนกันไปตามความเหมาะสม เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม และมีโอกาสในการเปิดชั้นเรียน

แม้ว่าทุกคนจะรับรู้ว่าจะมีการสังเกตการณ์ชั้นเรียนของตนเองอย่างน้อยหนึ่งครั้ง แต่เมื่อมีการกำหนดตารางในการเข้าสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้ของชั้นเรียนต่าง ๆ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า กลุ่มเป้าหมายบางคนมีอาการต่อต้าน และไม่สะดวกใจในการเปิดชั้นเรียนให้เข้าสังเกตการณ์ ทั้งนี้ เพราะเข้าใจว่าจะมีผลต่อการประเมินผลการทำงาน เป็นการนิเทศ ซึ่งเมื่ออธิบายให้ชัดเจน และเข้าใจตรงกันแล้วกลุ่มเป้าหมายก็สบายใจมากขึ้นที่จะเปิดชั้นเรียนให้เพื่อนครู และผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ชั้นเรียนได้ เมื่อผ่านการสังเกตการณ์ชั้นเรียนไปในครั้งแรกแล้ว จึงเกิดความผ่อนคลาย และแสดงออกให้เห็นว่ายินดีต้อนรับผู้วิจัยให้เข้าสังเกตการณ์ชั้นเรียนมากขึ้น

สำหรับผู้เรียนในช่วงครั้งแรกของการเข้าสู่เหตุการณ์ชั้นเรียน ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนค่อนข้างเกร็งกับคนแปลกหน้า และแสดงออกได้อย่างไม่เต็มที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีความระมัดระวังมากเป็นพิเศษ แต่เมื่อเวลาผ่านไป หลังจากเริ่มคุ้นเคยจึงเริ่มเป็นธรรมชาติมากขึ้น การประเมินผลและสะท้อนผล และการปรับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การประเมินผลและสะท้อนผล ครั้งที่ 1 เป็นครั้งแรกที่กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมมาครบกระบวนการ ทำให้กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยเห็นภาพรวมทั้งหมดการกระบวนการ ซึ่งการนำเสนอวิดีโอของผู้วิจัยสร้างความสนใจให้กลุ่มเป้าหมายพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนที่เป็นเจ้าของชั้นเรียนสำหรับการสังเกตการณ์ในครั้งนั้น ๆ ซึ่งเมื่อได้เห็นภาพบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของเพื่อนครูที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ และแสดงความสนใจในสิ่งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เพื่อนครูได้ออกแบบให้ผู้เรียน และผู้เรียนมีความสนุกสนานในการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมเกมคำศัพท์ จะได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษ พร้อมทั้งยังกล่าวว่าจะนำไปใช้ในชั้นเรียนของตนเองบ้าง และเมื่อมีการนำเสนอส่วนประเด็นพฤติกรรมผู้เรียนที่ต้องการการพัฒนา กลุ่มเป้าหมายต่างก็แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจ เพื่อเป็นแนวทางให้เจ้าของชั้นเรียนได้นำไปประยุกต์ใช้

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้วิธีการสังเกตชั้นเรียน และวิธีแสดงความคิดเห็นในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาในลักษณะที่เป็นกัลยาณมิตร และกลุ่มเป้าหมายต่างยินดีที่จะแลกเปลี่ยนทรัพยากร สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เพื่อนครูได้นำไปลองใช้จัดกิจกรรมกับกลุ่มของตนเองบ้าง

อย่างไรก็ตามในกิจกรรมครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งของทั้งหมด แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนเท่าที่ควร แม้ว่าผู้บริหารและครูผู้ประสานงานจะเน้นย้ำถึงความสำคัญของกระบวนการนี้ในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาวิชาชีพ และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาในภาพรวม แม้ว่าจะเป็นไปด้วยความสมัครใจของทุกคน ซึ่งผลที่ออกมา ก็แสดงให้เห็นว่ากระบวนการดังกล่าวนี้ ยังไม่สามารถสร้างความสนใจให้กลุ่มเป้าหมายได้เท่าที่ควร

การประเมินผลและสะท้อนผล ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยสังเกต พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมกิจกรรมการสะท้อนคิดในครั้งที่ 1 มาแล้วจะมีความเข้าใจในกระบวนการมากขึ้น และสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง แต่จะมีกลุ่มเป้าหมายบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งแรก ทำให้มีความติดขัดในการแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนวทางต่อกลุ่มเพื่อนครูอยู่บ้าง

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในกิจกรรมครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้กระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมการประเมินผล

และสะท้อนผลในครั้งที่ 1 ที่สำคัญอย่างยิ่งในกิจกรรมครั้งนี้ เป็นการจัดการประชุมนอกสถานที่และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายทุกคนในการเข้าร่วมจึงเป็นโอกาสอันดีที่ผู้วิจัยจะได้อธิบายแนวคิด และแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนได้เข้าใจตรงกัน และมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งผลที่ได้ก็เป็นที่น่าพอใจ กลุ่มเป้าหมายเริ่มแสดงออก และเห็นความสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูนี้

การประเมินผลและสะท้อนผล ครั้งที่ 3 หลังจากการปรับความเข้าใจการดำเนินการต่อไป ผู้วิจัยสังเกต พบว่า กลุ่มเป้าหมาย มีความคุ้นเคยต่อการเปิดชั้นเรียน และการร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อบรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเพื่อนครู ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มเป้าหมายมีความสะดวกใจ สบายใจในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และยินดีที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองต่อกลุ่มมากขึ้น ผู้วิจัยไม่ต้องถามคำถาม หรือระบุชื่อเพื่อให้แต่ละคนมีส่วนร่วมมากเท่าครั้งแรก ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นกันภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น

ผลการสังเกตของผู้วิจัยเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ข้อสังเกตต่อกระบวนการและกิจกรรมในภาพรวม

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในครั้งแรก ๆ ของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายยังคงมีความไม่เข้าใจในกระบวนการพัฒนาบทเรียน และขั้นตอนต่าง ๆ เท่าที่ควร และยังไม่ได้แสดงออกถึงความสนใจในการร่วมกระบวนการดังกล่าวเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามทุกคนรับรู้ว่าจะมีการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้เกิดขึ้น และจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมทุกคน

กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทัศนคติ รวมทั้งบุคลิกภาพ เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเพื่อผู้เรียน โดยในช่วงของการร่วมกันวางแผน มีการสะท้อนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแนวทางแก้ไขที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ต่างฝ่ายต่างยอมรับฟังความคิดเห็น และคำแนะนำของเพื่อน โดยไม่มีบรรยากาศของการไม่พอใจกันและกันใด ๆ อีกทั้งยังยินดีหากเพื่อนครูจะนำกิจกรรมของแนวคิดของตนเองไปทดลองใช้ในห้องเรียนของตนเอง มีการแบ่งปันความสำเร็จที่ตนเองได้เคยทำได้ เช่นการปรับพฤติกรรมผู้เรียน การออกแบบกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมได้มาก และสนุกสนาน เป็นต้น เพื่อให้เพื่อนครูได้นำไปประยุกต์ใช้ด้วยความสนใจ

ผู้วิจัยพบข้อสังเกตเกี่ยวกับระดับความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายแต่ละคนมีระดับความสนใจ และตอบสนองต่อกิจกรรมแตกต่างกัน แบ่งได้ 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มที่ให้ความสนใจต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตฯ มีการแสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่มีความสนใจปานกลาง เข้าร่วมกิจกรรม ทำตามคำแนะนำ คล้อยตามความคิดของผู้เรียนในกิจกรรม ต้องจี้ถาม จึงร่วมแสดงความคิดเห็น

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มที่มีความสนใจต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตค่อนข้างน้อย ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ระหว่างกิจกรรมมักค่อยแสดงความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 4 ผลการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect)

กิจกรรมจัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2563 ณ หอสมุดรัชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล กลุ่มเป้าหมายและผู้วิจัยร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติจากการร่วมกันพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในภาพรวมที่ดำเนินการมาทั้งหมด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอหัวหิน ในฐานะผู้บริหารได้กล่าวถึงการตัดสินใจที่จะนำแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของ กศน.อำเภอหัวหิน ซึ่งที่ผ่านมาก็มีการส่งบุคลากรไปอบรมเรื่องแนวคิดนี้ ครั้งนี้เป็นโอกาสอันดีที่ได้ลงมือทำตามกระบวนการอย่างเป็นรูปธรรม โดยคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาโดยภาพรวม ดังข้อความต่อไปนี้

“เราได้ส่ง TE12 ไปอบรมพัฒนาในเรื่องนี้แล้ว และครูกาญจนา ใจบุญ ไปอบรมเรื่องนี้ที่สถาบันการศึกษานอกระบบของภาคกลาง ซึ่งเราก็คิดว่าจะได้นำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาครูพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพให้นักศึกษามีพัฒนาการเรียนที่เพิ่มมากขึ้น แนวคิดต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนถือเป็นเรื่องใหม่ของสถานศึกษาในสังกัดของสำนักงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ถึงแม้ว่าในส่วนการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเริ่มทำมานานแล้ว ดิฉันคิดว่าเป็นเรื่องใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารครู และสถานศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียน คิดว่าเป็นเรื่องใหม่ที่ควรพัฒนาให้แก่ครูและสถานศึกษาของเรา ด้วยความคาดหวังว่าจากการที่เข้าร่วมพัฒนาเรื่องนี้ให้ กศน. หัวหิน ทำให้ครูที่ปกติต่างคนต่างสอน ต่างคนต่างบริหารจัดการชั้นเรียนของตนเอง ซึ่งจะได้ไม่เห็นกระบวนการจัดการสอน กระบวนการเรียนรู้ของเพื่อ เพราะเวลาสอนตารางเวลาพบกลุ่มของ กศน. นั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกัน การที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตชั้นเรียน

ได้ถ่ายทอดวิดีโอและภาพการจัดการเรียนการสอน จึงเป็นมิติที่ดีในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ทำให้ครูได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนครูด้วยกันในการที่จะช่วยเหลือผู้เรียน กระบวนการสังเกตชั้นเรียนทำให้ครูสนใจผู้เรียนมากขึ้นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออก สร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของผู้เรียนให้เพิ่มขึ้น ใช้กระบวนการกลุ่มในการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเท่าที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด ก็ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น” (PE)

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการร่วมกันพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการสะท้อนผลการปฏิบัติในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการในการพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และนำไปใช้จริงในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ดังข้อความต่อไปนี้

“ส่วนของครู ได้เห็นว่าเขาได้นำความรู้ที่เอาความรู้ที่ได้ไปอบรมพัฒนามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง อย่างTE9อบรมไป ก็นำมาใช้ในการพัฒนาวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน มีการนำมาต่อยอดส่วนตัวคิดว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก ที่ครูได้นำกระบวนการที่ได้รับความรู้และประสบการณ์มาใช้กับชั้นเรียนของเขา” (PE)

กลุ่มเป้าหมายต่างมีความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มมากขึ้น จากที่ก่อนเข้าร่วมกระบวนการไม่เคยรู้จักหรือเข้าใจวิธีการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพว่าคืออะไร มีเป้าหมายเพื่ออะไร ที่สำคัญคือมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพในส่วนที่จะต้องเปิดชั้นเรียนเพื่อให้เพื่อนครู และผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ แต่เมื่อเข้าร่วมกระบวนการแล้ว มีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อกระบวนการ นอกจากนี้ยังเห็นถึงความสำคัญของการสังเกตการณ์ชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย พร้อมกับตั้งใจว่าจะนำเทคนิคการสังเกตไปใช้กับชั้นเรียนและผู้เรียนของตน ดังข้อความต่อไปนี้

“ก่อนเข้าร่วมโครงการไม่รู้จักชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาก่อน เพราะไม่เคยได้สัมผัส ไม่ได้คลุกคลีด้านการศึกษามาก่อน ก็ไม่ทราบว่าโครงการ PLC นี้คืออะไร ที่นี้ก็ยังมีความสงสัยเวลาที่ผู้วิจัยมาถึง ทำไมเขาจะต้องเจาะจงเราขนาดนั้น เราทำอะไรผิดหรือเปล่า เขามาส่องอะไรเรา ที่แรกก็งงๆ ไม่เข้าใจในโครงการค่ะ ก็ยังมีข้อติดลบ เพราะมาถึงเราก็ไม่รู้ว่าเป็นอะไร มาเจอนักเรียนเราอีก นักเรียนเราก็ยังไม่เข้าใจใหญ่เลยว่าเป็นอะไร เขามาทำอะไรหรือคะ เขาต้องการอะไรจากเรา เขาถ่ายเราไปทำอะไร เอาไปเพื่ออะไร เพราะว่าเด็ก ๆ จะอยู่กับเรา

โดยตรง ไม่เคยเจอกับคนภายนอก ที่นี่ พอเริ่มฟังจากผู้วิจัยว่า PLC คืออะไร เข้ามาทำอะไร ก็เริ่มมีเป้าหมายแล้วว่า เราจะจัดการอย่างไรกับเด็ก ๆ ตอนแรก เด็ก ๆ ก็จะเรียนเหมือนปกติ ถึงเวลาเข้าชั้นเรียน ก็เรียน ครูป้อนข้อมูลก็เข้าไป เรียนให้จบเท่านั้น หมดเวลาก็กลับบ้าน แต่ถามว่าในส่วนตัวครูก็ไม่ได้สังเกตพฤติกรรมเด็กทั้งห้องเท่ากับที่ผู้วิจัยเข้าไป คือบางครั้งเราอาจจะมองพลาดไปบ้างที่เราไม่ได้สังเกตเขาโดยตรง ก็ทำให้เป้าหมายที่เราพอได้รับฟังจากการที่ผู้วิจัยเข้าไปทำให้เราสังเกตเด็ก ๆ มากขึ้นเจาะจงเด็ก ๆ มากขึ้น ทำให้เราใส่ใจเขามากขึ้น ณ ตอนนี้อยู่ และหลังจากที่เข้าร่วมโครงการก็เริ่มเจาะจงสังเกตพฤติกรรมเด็กกลุ่มเสี่ยงมากขึ้น พฤติกรรมเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ว่า ก็คือ เด็กที่ไม่สนใจใครทำอะไรอะไรไม่สน ฉะนั้นอยู่ของฉันทคนเดียว อยู่คนเดียวได้ หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้ ก็ตั้งใจจะเปลี่ยนแปลงเด็ก ๆ พัฒนาเขาในทุก ๆ ครั้งที่ได้เข้าเรียน จะเริ่มใส่ใจให้มากขึ้น คือ พยายามไม่ให้เขาโดดเดี่ยว คือ อย่างน้อยมีเพื่อน มีครูที่จะช่วยกันดูแล ช่วยกันอยู่เบื้องหลังในทุก ๆ อย่าง” (TE11)

“เราก็กังไม่เข้าใจว่าจะเป็นอย่างไร รู้ว่าเป็นการสังเกตการณ์เรียนการสอน เพราะเราเคยเรียนครูมา และก็เคยมีคนที่มาสังเกตการเรียนการสอน คล้าย ๆ กับการนิเทศ หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการ เราเห็นอะไรที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้น อย่างเช่นพฤติกรรม บางคนก็อาจจะไม่สนใจ หรือบางคนหรืออาจจะเกิดจากเรื่องส่วนตัวของเขาเอง เพราะเด็กของเราก็ได้พบกันหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ เราก็ไม่รู้ว่าเขาได้พบเจออะไรมาบ้าง เขาอาจจะอารมณ์ไม่ดีมา แล้วเขาอาจจะไม่สนใจในเรื่องเรียน ทำให้เราได้สังเกตพฤติกรรมของเด็กมากยิ่งขึ้นแล้วก็หาวิธีการแก้ไข เพื่อจะปรับปรุง ทำอย่างไรที่จะกระตุ้น หรือสร้างสิ่งเร้าอะไรที่จะทำให้เขามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม อย่างเช่น การทำงานกลุ่ม ก็จะมีบ้างที่บางคนทั้งกลุ่มมีคนสนใจ คนเดียว บางคนอาจจะเข้าไม่ถึงกลุ่ม แล้วนั่งเหม่อลอย ออกจากตรงนั้นไปสักพักนึง แล้วก็มีการดึงกันเข้ามาให้มีส่วนร่วม ส่วนทางด้านตัวครูก็ต้องหาวิธีการที่จะทำให้เขาได้มีส่วนร่วม ณ ตรงนั้น พยายามหากิจกรรมที่หลากหลายที่จะไม่ทำให้น่าเบื่อ และก็มีความสุขกับการเรียน พาไปแหล่งเรียนรู้บ้างอะไรบ้าง สื่อต่าง ๆ ที่เรามีอยู่ เราก็ต้องใช้เทคโนโลยีมาช่วยเพราะเด็กก็ติดโซเชียลอยู่ เราก็ให้เด็ก ๆ ค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตแล้วก็ช่วยกันวิเคราะห์ ทำทุก ๆ คน ก็น่าจะคล้ายกัน คือทำอย่างไร ให้เขาสนใจ เอามาสสมผสานให้เกิดการเรียนรู้ได้มาก ให้เขาได้คิดวิเคราะห์ได้เอง ครูช่วยเหลือ ชี้แนะ หาแนวทาง ดีกว่าที่เราจะชี้ออน ๆ ๆ บนกระดานอย่างเดียว เพราะเขาก็ไม่ได้สนใจ เราเท่าไรหรอก เราบอกโจทย์แล้วให้เขาไปศึกษา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง” (TE1)

“ความรู้สึกครั้งแรก คือ จะอคติกับผู้วิจัย เพราะว่าไม่รู้ว่าจะมาทำอะไร แล้วทำไมจะต้องมาถ่ายเด็กเราทั้ง ๆ ที่เรากำลังทำงานของเรา เด็ก ๆ เขาก็งง แล้วก็ตื่นเต้น บอกเขาว่ามีเจ้าหน้าที่มาถ่ายทำ ก็เลยเกร็ง แต่โดยปกติแล้วเด็ก ๆ เขาก็ทำงานแล้วก็คุยกัน หากถามว่าเข้าใจ PLC มั้ย ตอนแรกไม่เข้าใจ แต่ถามว่าครูทุกคนทำมั้ย ทำอยู่แล้ว การสังเกตเด็ก เริ่มตั้งแต่สอนอาทิตย์แรก ก็มีการสังเกต

โดยเฉพาะกับนักศึกษาใหม่ที่เข้ามา หากถามว่าครูสนใจการเรียนรู้ พฤติกรรมของทุกคนมั้ย ตอบได้ว่าสนใจ ถ้าเด็กกลุ่มไหนที่ว่า เขาแสดงความร่วมมือ เราก็ไม่ต้องไปสนใจมาก แต่ถ้ามี เด็กที่เขานิ่งเฉย นิ่งๆ ไม่ไปรวมกลุ่มกับเพื่อน เราก็ต้องหาทางจับกลุ่ม โดยให้จับกับกลุ่มที่ชอบแสดงความคิดเห็นอยู่ แล้ว หลังจากเข้าร่วมโครงการเราก็มีความเข้าใจมากขึ้น แต่คือเรารู้เลยว่า เราทำของเราอยู่แล้ว เพราะทุกครั้ง ครูของเราก็ทำ คือสังเกตการณ์ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เราได้ทำอยู่แล้ว หลังจากการเข้าร่วมเราก็เข้าใจมากขึ้น ว่าสิ่งนี้เรียกว่า PLC” (TE2)

“ตอนแรกก็ยังไม่เข้าใจว่าอะไรคือ PLC ทำไมถึงมีการมาถ่ายวิดีโอ ก็พอเริ่มทำเริ่มมีการสะท้อนผลครั้งแรก จึงเริ่มเข้าใจว่าการนำวิดีโอมาสังเกตพฤติกรรมเด็ก จากที่เราเคยสังเกตได้ด้วยตนเอง มันอาจจะยังไม่ทั่วถึงพอ ทีนี้พอมีคนมาสังเกตด้วย มันก็ทำให้เราดูพฤติกรรมเด็กได้ง่ายขึ้น” (TE6)

“ก่อนจะเข้าร่วมโครงการ ตอนแรกไม่เข้าใจว่า PLC คืออะไร เพราะมันเป็นเรื่องใหม่สำหรับเรา TE12 ก็ไปอบรมและกลับมาถ่ายทอดให้เรา ในครั้งที่ 1 ที่มีการประชุมกัน ก็ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง เราก็ได้คิดปัญหา ศึกษาปัญหาของแต่ละคน แต่ละกลุ่มก็ศึกษาปัญหาของตัวเอง จับกลุ่มแล้วก็วิเคราะห์ปัญหา แล้วก็ทำเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น อันนั้นเป็นครั้งแรก ก็เริ่มเข้ามาเรื่อยๆ ในระดับหนึ่ง คิดในใจว่ามันก็คงคล้าย ๆ กับ การวิจัยชั้นเรียน พอครั้งที่ 2 เราทำแผน พอมีผู้วิจัยเข้าร่วมก็เริ่มไม่เข้าใจว่า ผู้วิจัยไปทำอะไร ถ่ายวิดีโอทำไม ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย แล้วก็มีการไปถ่าย เราก็ได้ไป ในฐานะกรรมการนิเทศตรวจติดตาม ก็ไปแบบงงๆ ไปนั่งดู เราก็เคยไป เราก็ไปนั่งดูครูสอน ไปศึกษาไปดูนักเรียน เราก็มานั่งคุยกันตอนสะท้อนคิด ถึงบางอ้อ ทันทีว่า เราก็ได้ดูวิดีโอของแต่ละคนแล้วเราได้นั่งคุยกัน แล้วผู้วิจัยเล่าไป เราจึงเข้าใจว่า นี่เป็นกระบวนการหนึ่งนะ ในการทำ PLC” (TE13)

“ตอนแรกไม่รู้เลย สัปดาห์แรกที่สภาพปัญหา และวิเคราะห์ปัญหายังไม่เข้าใจ สัปดาห์ที่สอง พอทำแผน ก็เริ่มรู้ว่าขั้นตอนเป็นแบบนี้ รูปแบบการจัด พอจบฉลาก ไปสอนแล้วก็ยังไม่รู้ว่า PLC คืออะไร จนไปอบรมที่โรงแรมที่ชะอำ ถึงได้เข้าใจขั้นตอน ว่า PLC คือการทำงานร่วมกับผู้บริหาร และครู ที่จะพัฒนาการเรียนการสอน ทีเดียว” (TE9)

กลุ่มเป้าหมายสะท้อนผลจากกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น พบว่า เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันคิด ศึกษาประเด็นปัญหา รวมไปถึงวิธีการ แนวทางในการแก้ไข ได้มีช่วงเวลาในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสำคัญกับพฤติกรรมครูของผู้เรียนมากขึ้น ตั้งใจสังเกตชั้นเรียนของตนเอง และเมื่อได้ไปร่วมสังเกตการณ์ชั้นเรียนอื่น ๆ ก็มีแนวทางเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ดังข้อความต่อไปนี้

“การสังเกตการณ์ชั้นเรียนถือเป็นเรื่องใหม่ของ กคน.หัวหิน และผู้เรียนด้วย แต่ถือว่าการเริ่มต้นที่ดี PEได้ไปร่วมสังเกตการณ์ชั้นเรียนเป็นบางครั้ง เช่น เรื่องการพัฒนาผู้เรียนเรื่องการบริหารจัดการขยะ ทำให้เห็นว่า การที่เราได้สังเกตชั้นเรียนทำให้เราได้เห็นว่ากิจกรรมของเรามีความน่าสนใจหรือไม่ ชั้นเรียนของเรามีความน่าสนใจเพียงใด ชั้นเรียนของเราแน่นไปหรือไม่ ซึ่งจะมีส่วนในการสนับสนุนระบบการนิเทศติดตามที่เราจะได้นำผลที่เราได้ร่วมสังเกตไปพัฒนาการจัดกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในครั้งต่อไปให้ดีขึ้น เช่น ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และอีกส่วนหนึ่ง ก็คือ ที่เห็นเด็กมีพัฒนาการในการปรับตัวเข้ากับเพื่อนในชั้นเรียน มีกระบวนการกลุ่มมากขึ้น และเราก็ได้เห็นเด็กเขาได้สะท้อนความคิดออกมาเป็นแผนผังความคิดและมีความกล้าที่จะนำเสนอ” (PE)

“PLC ครั้งแรกก็ไม่รู้จะคุยอะไร พอมีผู้วิจัยก็ไปได้ถ่ายทำ แล้วก็เอาวิดีโอมาดู เราก็มาสังเกตผู้เรียนดูว่า ทำให้เราได้ดูว่าพฤติกรรมของเด็กคนนี้เป็นแบบไหน แล้วเราก็เอามาปรับปรุงในครั้งที่ 2 ซึ่งครั้งที่สอง เราคิดว่าเด็กคนนี้น่าจะมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจากการที่เขาเจียบ ๆ ซื่อๆ เพราะเขาเป็นนักศึกษาใหม่ กลุ่มให้ทำอะไรก็ทำ แต่ถ้าให้แสดงความคิดเห็นอะไร เขาก็จะนั่งเจียบ ๆ เฉยๆ ไม่แสดงความคิดเห็น เราก็เอาข้อมูลไปปรับพฤติกรรมเด็กคนนี้ ซึ่งปรากฏว่า เขาก็อยากให้เราแสดงออก เพราะเขาไม่กล้า ครั้งที่ 2 ก็เลยให้เขานำเสนอหน้าชั้นเรียน ปรากฏว่า มันยิ่งกว่าเดิมอีก คือ ตัวเขาสั่นเลย ไม่อยากนำเสนอเลย เขาอาย เขาเขินมาก ปรากฏว่าหลังจากนั้นเป็นต้นมา เขาไม่มาเรียนอีกเลย หลังจากหายไป เราก็สงสัยว่าเหตุผลอะไร ทำไมเขาถึงไม่มาเรียน เพื่อนเขาที่อยู่บ้านใกล้เขาบอกว่า ก็อาจารย์ให้เขานำเสนอหน้าชั้นเรียน เขาก็เลยไม่อยากมาเรียน ก็เลยบอกว่ามันมีความผิดของครูเลย เราก็เลยคิดว่า บางทีเราอาจจะไปกระตุ้นเด็กเร็วเกินไป เขาอาจจะยังไม่พร้อมที่จะมานำเสนอหน้าชั้นเรียน เพราะพฤติกรรมของเด็กแต่ละบุคคล เราจะเอามาตรฐานเดียวกันไม่ได้ เพราะว่าบางคนเขาก็ active มาก อยากนำเสนอ แต่บางคนแต่ยืนจับป้าย ยืนถือกับเพื่อนที่นำเสนอ แค่นั้นน้ำตัวก็ยังไม่กล้า” (TE4)

“ตอนที่สอนก็สังเกตเด็กอยู่แล้ว แต่อาจจะเพิ่มมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม จากแต่ก่อนที่อาจจะไม่ค่อยได้ให้ความสนใจเต็มที่ เราเริ่มที่จะสังเกตมากขึ้นจากการที่มองคร่าว ๆ เราสังเกตอย่างละเอียดมากขึ้น” (TE5)

“จากเมื่อก่อนเราอาจจะไม่ได้ดูรายละเอียดของเด็ก แต่ละคนไม่มากพอ ก็จะนำ ไปปรับปรุง ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูต่อไป ดูพฤติกรรมของเด็ก และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเพิ่มขึ้น การอธิบาย และการร่วมกลุ่มของเด็ก มากขึ้น แต่ตอนนี้เราเน้นไปทางออนไลน์ เทอมหน้าน่าจะมีโอกาสได้มากขึ้น” (TE3)

นอกจากนี้ยังพบว่า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กันภายใต้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู ตระหนักถึงความสำคัญของการสังเกตการณ์ชั้นเรียน และการสะท้อนคิดร่วมกัน มีเพื่อนครูร่วมกันอภิปราย เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด ดังข้อความต่อไปนี้

“เราก็รู้สึกว่ามันเราคุยกันเยอะ แต่ละคนก็มีการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เราก็เริ่มเข้าใจ พอครั้งที่ 2 เราก็ไปอีก คราวนี้เรามีแนวทางที่ไปสังเกตผู้เรียนแล้ว เราเริ่มมีกระบวนการว่าจะสังเกตอะไร และสังเกตอย่างไร มีรูปแบบมากขึ้น เริ่มเข้าใจ PLC มากขึ้น ๆ กระบวนการ PLC ก็เหมือนกับการทำวิจัยแต่เป็นเชิงลึก แล้วก็มีคนมาร่วมด้วยช่วยเราคิด คือถ้าเราทำวิจัยเราก็ทำคนเดียว แต่อันนี้มีคนมาช่วยบอกเราให้เราเดินไปข้างหน้า แล้วเหมือนว่าเราจะทำอะไร เราจะมองอะไร เราจะดูจากไหน ทำให้เราเข้าใจมากขึ้น เราจะใช้กระบวนการ PLC ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของเรา มากขึ้น เราได้สังเกต ดูวิธีการที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีรูปแบบที่ดีขึ้น” (TE13)

“ก่อนเข้าร่วมโครงการ ไม่ค่อยรู้ค่ะ เหมือนเพื่อนๆ หลังจากที กลุ่มของ TE7 นี้แทบจะตัวต่อตัวเลย พอสัปดาห์ถัดมาจะดูพัฒนา เปลี่ยนคนมาใหม่ จะใช้วิธีเข้าไปซักถาม เพราะตัวต่อตัว มันก็ง่ายขึ้น แต่พอมีวิดีโอ ทำให้เราเห็นว่ามีบางช่วงที่เราพลาดไป จากที่ดูที่เราสอน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เราฟังของเพื่อน ๆ เราก็เอาไปปรับใช้ของเราด้วย จะนำไปสังเกต และหาแนวทางแก้ไข เพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้มีประสิทธิภาพ สนใจเรียนมากขึ้น” (TE7)

“เมื่อผู้วิจัยได้ไปสังเกตการณ์สอน ทำให้ได้รู้ว่าบางครั้งครูยืนอยู่หน้าห้องไม่ได้เดินหลังห้อง ก็มองไม่เห็นบางคน เขาทำอะไรกันบ้าง บางคนนั่งหลับ บางคนเล่นโทรศัพท์ เราก็ไม่รู้ พอเวลามาสอน พอมีคนมาสังเกตมาถ่ายวิดีโอ เราก็เห็นได้ชัด ว่าคนไหนพฤติกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มไหนพฤติกรรมอย่างไร ได้เห็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนของน้อง ๆ แต่ละคน เราก็ได้เอากระบวนการสอนของน้อง ๆ มาประยุกต์ มาปรับเปลี่ยน ได้โอกาสในการแลกเปลี่ยน คือพัฒนาให้กลุ่มมันดีขึ้น ถึงได้รู้ว่า อ้อ แต่ก่อนที่เราสอนเราไม่ได้คิดถึงว่า อันนี้เป็นกระบวนการ PLC หลังจากทีอบรมแล้ว ที่จะได้รู้ สะท้อนคิด สะท้อนผล เราก็จะเอาไปใช้ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ ให้เกิดประสิทธิผลที่ดี มีการพัฒนาให้ดีขึ้นไป” (TE9)

“ก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการ บอกตรง ๆ คือไม่รู้จัก PLC ไม่รู้ว่าวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายคืออะไร แต่หลังจากเข้าร่วมก็รู้ว่า PLC มันดีสำหรับทุกคน มันไม่ใช่แค่ดีสำหรับเด็ก ครูผู้สอนสามารถนำเอาหลักแนวคิด เทคนิคต่าง ๆ จากครูที่เราได้ดู สามารถเอามาปรับใช้กับตัวเองได้ การสอนเราอาจจะคิดว่าเทคนิคการสอนของเราดีแล้ว แต่เราไม่ได้ย้อนกลับมาดูตัวเองว่า นศ. ได้รับสิ่งที่เราสอนได้ดีหรือเปล่า เพราะฉะนั้น เวลาได้มีการสังเกตครูผู้สอนแล้วก็นักเรียนด้วย คิดว่า ตรงนี้เราอาจจะต้องมี

กิจกรรมตรงนี้เพิ่มเติม อาจจะนำเทคนิคของครูคนนี้มาใช้ มาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเป้าหมายของเรา
ผมคิดว่าน่าจะประสบความสำเร็จ” (TE10)

“กระบวนการ PLC เริ่มจากสภาพปัญหา เอามาพัฒนาแผน สอนยังงี้ สังเกตยังงี้ ซึ่งที่เราสะท้อน
และการสังเกตที่เราได้มันถือว่า มันอาจจะเกิดเป็นประเด็นปัญหาต่อไปซึ่งเราอาจจะเอามาคุยร่วมกัน
เอามาสะท้อนผล เรารู้แล้วว่าปัญหาเป็นอย่างไร แล้วเราจะร่วมกันแก้ปัญหายังงี้ หรือว่าเราจะทำ
เรื่องไหนต่ออย่างไร มันก็จะเป็นวงจรที่เราจะร่วมกันพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะพอเรา
เอามาคุยกันแบบนี้มันก็จะเจอประเด็น ๆ ไปเรื่อย ๆ อย่างเช่นที่ทุกท่านพูดกันมา เห็นได้ว่าทุกท่าน
ได้เรียนรู้วิธีการสังเกตผู้เรียนมากขึ้น นี่คือนวัตกรรมที่ได้พัฒนา ได้เรียนรู้จากผู้วิจัย ที่ได้ร่วมโครงการ คือสิ่งที่
เกิดขึ้นกับครู ผู้เรียนของเราก็เกิดผลพลอยได้ เราอาจจะไม่รู้ตัวหรอก ผู้เรียนอาจจะไม่รู้ตัว หรือเรายัง
ไม่รู้ว่าคุณผู้เรียนเกิดการพัฒนาขึ้นทั้งเรื่องการเข้าสังคม การพัฒนาบุคลิกภาพ หรือผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนของผู้เรียนได้ดีขึ้น อาจจะดีขึ้นระดับหนึ่ง ไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะเราได้มีการจัดการ มีการ
วางแผนที่เกิดจากปัญหา เขียนแผนแล้วก็นำไปใช้ ซึ่งคิดว่าถ้าเรายังทำในลักษณะแบบนี้ต่อไป คือมี
การเอาแผนไปใช้แล้วก็สะท้อนผล ว่าผลที่เกิดขึ้นอย่างไร เราก็จะรู้ว่าครั้งต่อไปเราควรทำอย่างไร
เพื่อแก้ไข ปรับเปลี่ยนพัฒนา หรือสิ่งที่มันดีอยู่แล้วให้มันดียิ่งขึ้นอย่างไร ถ้าเราทำแบบนี้ได้ มันก็จะทำ
ให้ผู้เรียนของเรา มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีขึ้น ครูผู้สอนของเราก็จะพัฒนา
ตนเองได้ดีขึ้น มีการเข้าร่วมในสังคมที่ดีขึ้น ก็ส่งผลต่อสถานศึกษาของเรา เป็นที่ยอมรับจากผู้เรียน
จากชุมชน จากสถานศึกษาอื่น ๆ แล้วก็นำผลไปสู่ชุมชนเพราะเราก็จะได้ คน หรือนักศึกษาที่ดีมี
คุณภาพไปสู่ชุมชนได้” (TE12)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายจากการสะท้อนผลการปฏิบัติ พบว่า เดิมทีกลุ่มเป้าหมาย
มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่แล้ว เพียงแต่ไม่ได้เน้นไปทางด้านการพัฒนาวิชาชีพ เมื่อผ่าน
กระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้จึง
ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้สร้างปฏิสัมพันธ์ทางด้านวิชาชีพให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น มีโอกาสในการเรียนรู้
ประสบการณ์จากกันและกัน พูดคุยกันถึงแนวทางการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ สร้างความแน่นแฟ้น
ให้เกิดขึ้นในฐานะผู้ร่วมเรียนรู้ ดังข้อความต่อไปนี้

“รักมากกว่าเดิม จากที่ได้ร่วมน่าจะมีความสัมพันธ์ที่ดีมากกว่าเดิม เพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน
ประสบการณ์ ได้นำประสบการณ์ที่พี่ๆ ได้แชร์กันมาใช้ ใช้อาจจะไม่หมดทุกคนนะครับแต่ก็เอามาปรับ
ใช้ได้เข้ากับกลุ่มนศ.ของเรา เป็นตัวอย่างที่ดี” (TE10)

“จากเพื่อนร่วมงานก็จะได้รูปแบบการจัดการกระบวนการสอนของเพื่อนๆ แต่ละคนก็นำรูปแบบนั้นไป
พัฒนาการเรียนการสอนของเรา ในครั้งต่อ ๆ ไป เพื่อจะได้ปรับพฤติกรรมของผู้เรียน แล้วก็ของครู

ด้วย ทำให้เราได้รู้ว่าเรายังขาดอะไรตรงไหน แล้วก็เอาของเพื่อนมาเสริม เพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ของเราสมบูรณ์ขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น” (TE9)

“ความสัมพันธ์ของเรากับเพื่อนร่วมงานที่ดีที่สุด การเปลี่ยนแปลงมีการพูดคุยเพิ่มมากขึ้น มีแนวทางในการสอน การดูแลพฤติกรรมเด็กเพิ่มมากขึ้น” (TE5)

“ในเรื่องของความสัมพันธ์ จากที่เราได้ร่วมกระบวนการ PLC เราได้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น ได้แลกเปลี่ยนร่วมกันมากขึ้น เพราะว่าจากตารางของเราที่ได้ทำปฏิทินเอาไว้ เราอาจจะได้ทำงานโดยที่ไม่รู้ตัวกัน มีการแลกเปลี่ยนกัน ได้สะท้อนความคิดเห็นของครูแต่ละคน คิดว่าทุกคนน่าจะจะได้เรียนรู้กันมากขึ้น จากแต่ก่อนที่เราไม่รู้ว่าจะได้รู้การสอนของครูแต่ละคนเป็นอย่างไร อย่าง TE10 บอกว่าที่เราสอน เราก็คิดว่าเราสอนดีอยู่แล้ว ไม่เคยไปดูของคนอื่น แต่พอเราได้ดูวิธีการสอนของคนอื่น เราก็สามารถเอามาปรับใช้ให้มันเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนของเรา ก็ถือว่าเป็นการแชร์ ประสบการณ์เราได้ทำงานเป็นทีม ได้สร้างความรัก ความสามัคคี สร้างความเข้าใจกัน ครั้งนี้นับเป็นแรก ๆ ครั้งต่อไปก็น่าจะดีขึ้น ความสัมพันธ์เราดีอยู่แล้วก็จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น” (TE12)

“เมื่อเราเข้าสู่กระบวนการ PLC ทำให้ครูได้มีความสัมพันธ์มากขึ้นจากการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนบวก การเรียนการสอน และมีเวทีให้เขาได้แลกเปลี่ยนกันมากขึ้น อย่างที่บอกว่าเดิม ต่างคนก็ต่างสอน ตอนนี้ได้โอกาสในการเห็นชั้นเรียนของเพื่อนครู แล้วก็ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ไปปรับปรุงในการจัดการเรียนการสอน สังเกตผู้เรียนมากขึ้น ได้ช่วยเหลือผู้เรียนมากขึ้น ได้เห็นความเปลี่ยนแปลง” (PE)

จากการสะท้อนผลการปฏิบัติ พบว่า การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาครูใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประสบการณ์ของครูใหม่น้อย และยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของการสอน กศน. ได้ การมีชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ก็เหมือนกับมีผู้ที่สามารถช่วยเหลือและสนับสนุนให้ครูใหม่ได้พัฒนาตนเองในด้านการจัดการเรียนการสอน และมีความมั่นใจมากขึ้น ดังข้อความต่อไปนี้

“ดีเพราะว่าเป็นน้องใหม่ เพิ่งเข้ามาเริ่มจากนับหนึ่งใหม่ เริ่มมีความสัมพันธ์ดี ๆ เพิ่มขึ้นได้ปรึกษาจากพี่ ๆ น้อง ๆ ได้รับเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการสอน ได้เทคนิคใหม่ ๆ ซึ่งเรามาจากการสอนทหาร ทำให้ทุกอย่าง จะราบเรียบมาก ไม่ค่อย active แบบพลเรือน พอมาสอนแบบพลเรือน เราก็ต้องพลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ จากสอนหน้าห้อง ถ้าสอนทหารเขาก็ไม่ค่อยได้มีความรู้สึกกับเราเท่าไร จะเข้าใจครับ รู้เรื่องครับ อ่านครับ แค่นั้น รับรู้เท่านี้ แต่พอมาสอนพลเรือน ก็มีการต้องปรับ จากที่ได้ไปแอบดู

พี่ ๆ สอนบ้าง ตอนที่ไปทำงานห้องสมุดก็ไปแอบดูบ้าง เราก็ไปเก็บเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ มา ก็เลยรู้สึก
ว่ามีความผูกพันขึ้นมา แม้จะไม่ค่อยแน่นแฟ้นเท่าไร ก็การเปลี่ยนแปลงจากที่ได้จากดูพี่ๆ แต่ละคน
จะเอาไปปรับกับการสอนของตัวเองมากขึ้น โดยเฉพาะการสอนภาษาอังกฤษของพี่ TE7 ชอบมาก ที่
เอาอักษร มาผสมกัน” (TE11)

กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้จากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในครั้งนี้จากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ได้แก่ ช่วงเวลาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่ต่อเนื่อง รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายไม่สามารถร่วมสังเกตการณ์ชั้นเรียนเพื่อนครูได้อย่างต่อเนื่อง เพราะต่างคิดภารกิจราชการต่าง ๆ กลุ่มเป้าหมายจึงเสนอข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการกระบวนการในครั้งถัดไป โดยให้ความสำคัญมากขึ้นแก่กระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ และกำหนดว่าในภาคการศึกษาหน้าวางแผนที่จะเปิดชั้นเรียนกันคนละ 2 ชั้นเรียน ซึ่งจะดำเนินการให้เป็นระบบตามแผนที่วางเอาไว้ รวมทั้งการต่อยอดเป็นกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้สอน และสถานศึกษานาภาพรวมดังข้อความต่อไปนี้

“เราต้องช่วยกันคิด จำนวนรอบที่เปิดชั้นเรียนที่เหมาะสม ถ้าครั้งเดียวก็ไม่เห็นผล ครั้งแรกคือดูแล้วกลับมาคุยกัน ไม่ไปดูติดกัน ให้ครูได้สอนหลายๆ ครั้งก่อนสะท้อนคิดกัน แล้วครูเจ้าของชั้นเรียนก็เอาไปปรับ ปรับเสร็จ เราค่อยไปดูอีกครั้ง หลังจากนั้น เรามาพูดคุยกันว่าปรับอย่างไร ได้ผลเป็นอย่างไร เราขอตั้งไว้ที่สองครั้งก่อน” (TE13)

“ใช้ความเข้าใจที่มากกว่า การเปลี่ยนแปลงเห็นชัด เราได้รู้จักผู้เรียนว่าเป็นอย่างไร ทำให้เราเก็บรายละเอียดมากขึ้น เเทมนี้โชคดี สอนเยอะ ทำให้ได้กระบวนการไปพัฒนาการสอนของคนเองทุกครั้ง ปรับการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ทุกคน เราจะไม่วิ่งใครไว้ข้างหลัง สำหรับตนเอง ถือว่าเปลี่ยนแปลง หากเราจัดได้หลายรอบ เรามีเป้าหมายที่จะทำต่อไป เป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาสถานศึกษา และที่สำคัญผลที่ได้จะไปเกิดแก่ผู้เรียน” (TE12)

“สิ่งที่พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง เราจะนำสภาพปัญหาจากเทมนี้ แล้วมีปัญหอะไรบ้าง นักศึกษาบางคนไม่แสดงออก เราจะทำอย่างไร เราจะนำกระบวนการปัญหา ไปทำแผนครึ่งหน้า เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนของเราล้าที่จะเรียนรู้ และมีผลสมฤทธิ์ทางการเรียนมากขึ้น” (TE8)

“ทุกขั้นตอนที่ทำก็มีประโยชน์ ถ้าเกิดจะทำ ควรจะเริ่มตั้งแต่ก่อนเริ่มการเขียนแผน แต่ตอนนี้เหมือนกับว่า เราเขียนแผนไปแล้ว แล้วเพิ่มทำ PLC น่าจะทำตั้งแต่เด็กสอบเสร็จแล้วก็เริ่มทำเลย

สำรวจสภาพปัญหา เพื่อจะได้เขียนแผนการสอนเพื่อแก้ปัญหาเลย อยากให้เริ่มเร็ว เราจะได้ปรับกิจกรรมในแผนการสอนของเราได้ทันเวลา นอกจากนี้ยังอยากให้การอบรม PLC นำไปสู่การวิจัยของครูได้อย่างถูกต้อง คือ เคยได้ยินว่า PLC จะนำไปทำวิจัยได้ อย่างนี้ แต่ว่ายังไม่เข้าใจว่าจะเอาไปใช้ได้อย่างไร อย่างเช่น พื้นฐานของครูแต่ละคนไม่เหมือนกัน แล้วพอเอามาทำรวมแล้วมันจะออกมาผลไปทางไหน จึงอยากให้อันนี้เป็นเป้าหมายที่ทางโครงการนำไปชี้แจง ถ้าหากครูจะนำไปต่อยอดเป็นวิจัยของครูแต่ละคนจะต้องทำอย่างไร ทิศทางไหน” (TE6)

“ตอนแรกเราไม่ได้สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนก่อน เราเพิ่งจะได้ชี้แจงเพิ่มเติม หากเราตั้งหลักกันตั้งแต่แรก ผลน่าจะดีกว่านี้ อย่างน้อยทัศนคติที่มีต่อกระบวนการจัด PLC ก็จะต้องดีกว่านี้” (PE)
“อย่างว่าครั้งแรก มันก็ขลุกขลัก ครั้งหน้าทุกคนก็บอกไม่ได้แล้วว่าไม่รู้จัก PLC หากครั้งหน้า ผู้วิจัยไม่ได้มา เราอาจจะต้องแบ่งสาย สายบน สายล่าง เราอาจจะแบ่งกลุ่มของเรา พาเพื่อนไปสังเกตการสอนทุกคน เพราะว่าการสังเกตการสอนจากสถานที่จริง มันจะดีกว่าที่เราถ่ายวิดีโอ เพราะการถ่ายวิดีโอคนถ่ายก็มุ่งไปแต่ละจุด ไม่ได้มองรอบกว้าง ถ้าเราแบ่งกันไป หาก TE13สอน มีเพื่อน ๆ มาดู ทุกคนถ่ายรูป ถ่ายวิดีโอ เราก็จะได้เห็นรายละเอียดมากขึ้น แต่เราจะมีเวลาใช้มีัย เราจะมี การพูดคุยกันมากขึ้น เพราะเรารู้แล้วว่า PLC คืออะไร เราก็จะมองเห็นปัญหา มองเห็นแนวทางที่จะเอามาแก้ไขได้มากขึ้น” (TE13)

จากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนพบว่า ขั้นตอนกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนในการค้นหาปัญหาซึ่งครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนประสบจากการจัดการเรียนการสอน และมีความต้องการที่จะแก้ไข อาจเป็นปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาพฤติกรรมผู้เรียน หรืออาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานอื่น ๆ ก็ได้ โดยจะมีระดมสมอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างสมาชิกซึ่งอาจพบปัญหาที่มีความคล้ายคลึงกัน จากนั้นจึงนำประเด็นปัญหามาจัดลำดับความสำคัญ เลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไขอภิปรายถึงสาเหตุและค้นหาแนวทางการแก้ไข

การร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ หลังจากที่ได้ร่วมกันศึกษาปัญหาและกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ อาจจัดเป็นกลุ่มร่วมกันทำ หรือจะออกแบบคนเดียวก็ได้ เพื่อแก้ไขปัญหาที่กำหนดไว้ โดยในระหว่างการวางแผนและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เมื่อออกแบบแผนการเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว จะมีการนำเสนอต่อกลุ่มสมาชิก เพื่อร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของกิจกรรมที่ผู้เรียนจะตอบสนอง

รวมถึงวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย หลังจากที่มีการแสดงความคิดเห็น ผู้ที่เป็นเจ้าของแผนการเรียนรู้สามารถพิจารณาเพื่อปรับแผนให้มีความสมบูรณ์ขึ้นตามความเห็นของตน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนำแผนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมที่ออกแบบไปใช้ในชั้นเรียน มีเพื่อนครูร่วมสังเกตการณ์ การจัดกระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยอาจมีการจดบันทึก ถ่ายรูป หรือวิดีโอ เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการนำไปใช้ในกระบวนการสะท้อนคิดต่อไป

การสะท้อนคิดและการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้วางไว้เรียบร้อยแล้ว ครูเจ้าของชั้นเรียนและเพื่อนครูจะร่วมกันสะท้อนคิด โดยการอภิปรายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจนำเสนอและอธิบายด้วยภาพถ่าย หรือวิดีโอที่ผู้สังเกตเก็บข้อมูลมา ในกระบวนการนี้ สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็น เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิธีการปฏิบัติ และการแก้ไขปัญหาที่อาจเป็นปัญหาเดียวกัน หรือใกล้เคียงเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ เมื่อสมาชิกทุกคนได้ร่วมกันเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อวิเคราะห์ และอภิปรายถึงแนวทางการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วดังกล่าวนี้จะถือเป็นทรัพยากรของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนคนอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนของตนเองต่อไป

จากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่าบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมี 6 ประการ ดังนี้

เป้าหมายหลักที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า ในการกำหนดเป้าหมายหลักของแต่ละชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น เกิดจากการระดมความคิดของกลุ่มเป้าหมาย ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาที่พบในพื้นที่และนำมาจัดลำดับความสำคัญ วิเคราะห์สาเหตุ เพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไข ซึ่งประเด็นที่กลุ่มเป้าหมายยกมาอภิปรายมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน และต้องการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ และได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจ และมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น แต่เมื่อดำเนิน

กระบวนการไปได้สักระยะ ในการประเมินผลและสะท้อนผล และปรับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในครั้งแรก กลุ่มเป้าหมายมีการปรับเป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพ ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ขยายกว้างขึ้น กล่าวคือ จากการมุ่งประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้เรียนด้านภาษาอังกฤษ เป็นการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกคนโดยไม่ได้รับบุ หรือจำกัดไปที่รายวิชาใดวิชาหนึ่ง ดังข้อความต่อไปนี้

“เป้าหมายของเราคือเราจะทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการสอนที่ดีขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น มีพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และบรรลุวัตถุประสงค์ตามตัวชี้วัด ตามแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง จะไม่มีเด็กคนใดคนหนึ่งที่เป็นเด็กหลังห้อง หรือไม่ได้ร่วมกิจกรรม...เราอาจจะต้องปรับวิธีการเรียนรู้ว่าจะทำอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนของเราบรรลุวัตถุประสงค์ของเราทุกคน จะช่วยเหลืออย่างไร” (TE12)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น สามารถกำหนดได้ทั้งในลักษณะแบบเฉพาะเจาะจง หรือครอบคลุมกว้าง ๆ ก็ได้ แต่จะต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ มุ่งเน้นที่การปรับปรุงคุณภาพการสอนของครู และการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญในการกำหนดเป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นคือ เป้าหมายหลักดังกล่าวจะต้องเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิก เป็นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน มีการพูดคุยและทำความเข้าใจร่วมกันถึงทิศทางในการพัฒนาให้ตรงกัน เพื่อให้สมาชิกทุกคนมองเห็นเป้าหมายของการดำเนินการ และตัดสินใจเห็นพ้องตกลงร่วมกัน

ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ เป็นไปตามโครงการของสถานศึกษา กล่าวคือ มีผู้อำนวยการทำหน้าที่ผู้นำในลักษณะการอนุมัติ อนุญาต ในเรื่องต่าง ๆ ที่จะดำเนินการ และมีข้าราชการครูทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการและติดตามการดำเนินการของสมาชิกชุมชน เรียกว่าได้ ผู้อำนวยการเป็นผู้นำในเชิงโครงสร้าง และครูเป็นผู้นำในเชิงการปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม กระบวนการต่าง ๆ ที่กระทำร่วมกันนั้นความยืดหยุ่นโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงออกอย่างอิสระ โดยผู้อำนวยการในฐานะผู้นำของหน่วยงานมีบทบาทอย่างมากในการกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ นับว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ทีเดียว เมื่อ PE ขอให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยการกล่าวว่า “อยากให้ลองแชร์ข้อมูลว่าแต่ละคนเคยทำอะไร” ทำให้ทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น และแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองมากขึ้น และสังเกตได้ว่าเมื่อมี PE ร่วมประชุมอยู่ด้วยก็จะทำให้ทุกคนแสดงความกระตือรือร้นเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับเวลาที่ PE ไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกหลังจากที่ได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น พบว่า เดิมทีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกนั้นดีอยู่แล้วแต่มีการพูดคุยกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมผู้เรียน และแนวทางการแก้ไขมากขึ้น ดังข้อความต่อไปนี้

“รักกันมากกว่าเดิม จากที่ได้เข้าร่วมน่าจะมีความสัมพันธ์ที่ดีมากกว่าเดิม” (TE10)

“ความสัมพันธ์ของเรากับเพื่อนร่วมงานดีที่สุดใน การเปลี่ยนแปลงมีการพูดคุยเพิ่มมากขึ้น มีแนวทางในการสอน การดูแลพฤติกรรมเด็กเพิ่มมากขึ้น” (TE5)

“ในเรื่องความสัมพันธ์ จากที่เราได้ร่วมกระบวนการ เราได้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น ได้แลกเปลี่ยนร่วมกันมากขึ้น” (TE12)

ดังนั้น จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในด้านสมาชิกของชุมชนนั้น กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำของสมาชิกในชุมชนทั้งภาวะผู้นำที่เป็นไปโดยตำแหน่ง และภาวะผู้นำร่วมที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกนั้นเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเพื่อการขับเคลื่อนกระบวนการอย่างได้ผล และต่อเนื่อง การเรียนรู้ร่วมกันอย่างเปิดกว้างและจริงใจ

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า สิ่งที่สำคัญสำหรับการเตรียมความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายคือจะต้องมีการทำความเข้าใจในกระบวนการให้ตรงกันเสียก่อนทั้งในระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการ ว่าการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้มีขั้นตอน กระบวนการวิธีการอย่างไร เพื่อให้ทุกฝ่ายรับรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินการของชุมชน แล้วกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างสมาชิก เพื่อนร่วมวิชาชีพจึงจะได้ผล โดยกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการพูดคุย และการสะท้อนคิด เป็นการอภิปรายเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาในทันที การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์กันระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพภายใต้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของการสังเกตชั้นเรียน และการสะท้อนร่วมกัน

เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ แก้ไขปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังข้อความต่อไปนี้

“ความรู้สึกครั้งแรก คือ จะอดคิดกับผู้วิจัย เพราะว่าไม่รู้ว่าจะทำอะไร แล้วทำไมจะต้องมาถ่ายเด็กเรา ทั้ง ๆ ที่เราก็กงานของเรา เด็ก ๆ เขาก็งง แล้วก็ตื่นเต้น บอกเขาว่ามีเจ้าหน้าที่มาถ่ายทำ ก็เลยเกร็ง แต่โดยปกติแล้วเด็ก ๆ เขาก็ทำงานแล้วก็คุยกัน หากถามว่าเข้าใจ PLC มั้ย ตอนแรกไม่เข้าใจ แต่ถามว่าครูทุกคนทำมั้ย ทำอยู่แล้ว การสังเกตเด็ก เริ่มตั้งแต่สอนอาทิตย์แรก ก็มีการสังเกต โดยเฉพาะกับนักศึกษาใหม่ที่เขาเข้ามา หากถามว่าครูสนใจการเรียนรู้ พฤติกรรมของทุกคนมั้ย ตอบได้ว่าสนใจ ถ้าเด็กกลุ่มไหนที่ว่า เขาแสดงความร่วมมือ เราก็ไม่ต้องไปสนใจมาก แต่ถ้ามี เด็กที่เขานิ่งเฉย นิ่งๆ ไม่ไปรวมกลุ่มกับเพื่อน เราก็ต้องหาทางจับกลุ่ม โดยให้จับกับกลุ่มที่ชอบแสดงความคิดเห็นอยู่แล้ว หลังจากเข้าร่วมโครงการเราก็มีความเข้าใจมากขึ้น แต่คือเรารู้เลยว่า เราทำของเราอยู่แล้ว เพราะทุกครั้ง ครูของเราก็ทำ คือสังเกตการณ์ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เราได้ทำอยู่แล้ว หลังจากการเข้าร่วมเราก็เข้าใจมากขึ้น ว่าสิ่งนี้เรียกว่า PLC” (TE2)

“ก่อนจะเข้าร่วมโครงการ ตอนแรกไม่เข้าใจว่า PLC คืออะไร เพราะมันเป็นเรื่องใหม่สำหรับเรา ในครั้งที่ 1 ที่มีการประชุมกัน ก็ฟังบ้างไม่ฟังบ้าง เราก็ได้คิดปัญหา ศึกษาปัญหาของแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ก็ศึกษาปัญหาของตัวเอง จับกลุ่มแล้วก็วิเคราะห์ปัญหา แล้วก็ทำเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา อันนั้นเป็นครั้งแรก ก็เริ่มเข้าใจมากขึ้นในระดับหนึ่ง คิดในใจว่ามันก็คงคล้าย ๆ กับ การวิจัยชั้นเรียน พอครั้งที่ 2 เราทำแผน พอมีผู้วิจัยเข้าร่วมก็เริ่มไม่เข้าใจว่า ผู้วิจัยไปทำอะไร ถ่ายวิดีโอทำไม ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย แล้วก็มีการไปถ่าย เราก็ได้ไป ในฐานะกรรมการนิเทศตรวจติดตาม ก็ไปแบบงงๆ ไปนั่งดู เราก็เคยไป เราก็ไปนั่งดูครูสอน ไปศึกษาไปดูนักเรียน เราก็มานั่งคุยกันตอนสะท้อนคิดถึงบ้างอ้อ ทันทีว่า เราก็ได้ดูวิดีโอของแต่ละคนแล้วเราได้นั่งคุยกัน แล้วผู้วิจัยเล่าไป เราจึงเข้าใจว่า นี่เป็นกระบวนการหนึ่งนะ ในการทำ PLC เราก็รู้สึกว่าวันนั้นเราคุยกันเยอะ แต่ละคนก็มีการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เราก็เริ่มเข้าใจ พอครั้งที่ 2 เราก็ไปอีก คราวนี้เรามีแนวทางที่ไปสังเกตผู้เรียนแล้ว เราเริ่มมีกระบวนการว่าจะสังเกตอะไร และสังเกตอย่างไร มีรูปแบบมากขึ้น เริ่มเข้าใจ PLC มากขึ้น ๆ กระบวนการ PLC ก็เหมือนกับการทำวิจัยแต่เป็นเชิงลึก แล้วก็มีคนมาร่วมด้วยช่วยเราคิด คือถ้าเราทำวิจัยเราก็ทำคนเดียว แต่อันนี้ มีคนมาช่วยบอกเราให้เราเดินไปข้างหน้า แล้วเหมือนว่าเราจะทำอะไร เราจะมองอะไร เราจะดูจากไหน ทำให้เราเข้าใจมากขึ้น เราจะใช้กระบวนการ PLC .การจัดกระบวนการเรียนการสอนของเรามากขึ้น เราได้สังเกต ดูวิธีการที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีรูปแบบที่ดีขึ้น” (TE13)

“ตอนแรก เราไม่ได้สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนก่อน เราเพิ่งจะได้ชี้แจงกันครั้งที่ 2 ที่เรามีการประชุมสะท้อนผลกัน หากเราตั้งหลักให้ตั้งตั้งแต่แรก ผลน่าจะดีกว่านี้ อย่างน้อยทัศนคติที่มีต่อกระบวนการก็จะดีกว่านี้” (PE)

นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้นั้นยังรวมไปถึงการใช้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูใหม่ที่ยังไม่มีประสบการณ์ หรือคุ้นเคยกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการสังเกตชั้นเรียน และการสะท้อนคิดด้วยสุนทรียสนทนา ทำให้ครูใหม่เกิดการเรียนรู้ พัฒนาและมีความมั่นใจมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอน ดังข้อความต่อไปนี้

“เมื่อเราเข้าสู่กระบวนการทำให้เกิดความสัมพันธ์มากขึ้นจากการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน มีเวทีให้ได้เสวนา จากที่ต่างคนต่างสอน ตอนนี้ได้โอกาสในการเห็นชั้นเรียนของเพื่อนครู ได้แลกเปลี่ยนกัน เพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง เป็นความเปลี่ยนแปลงที่สังเกตได้” (PE)

“เพราะว่าเป็นน้องใหม่ เพิ่งเข้ามาเริ่มจากนับหนึ่งใหม่ เริ่มมีความสัมพันธ์ดี ๆ เพิ่มขึ้นได้ปรึกษาจากพี่ๆ น้อง ๆ ได้รับเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการสอน ได้เทคนิคใหม่ ๆ ซึ่งเรามาจากการสอนทหาร ทำให้ทุกอย่าง จะราบเรียบมาก ไม่ค่อย active แบบพลเรือน พอมาสอนแบบพลเรือน เราก็ต้องพลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ มีการต้องปรับ จากที่ได้ไปแอบดูพี่ ๆ สอนบ้าง ตอนที่ไปทำงานห้องสมุดก็ไปแอบดูบ้าง เราก็ไปเก็บเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ มา เกิดการเปลี่ยนแปลงจากที่ได้จากดูพี่ๆ แต่ละคน จะเอาไปปรับกับการสอนของตัวเองมากขึ้น” (TE11)

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ภายในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น เป็นการเรียนรู้ผ่านการพูดคุย สะท้อนคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ใช้ประสบการณ์ของตนเองแบ่งปันเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพในการอภิปรายเพื่อค้นหา และระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาผู้เรียน บนพื้นฐานการเรียนรู้จากการสังเกตชั้นเรียนของเพื่อนครู และตนเอง เพื่อนำมาปรับการจัดการเรียนการสอนของตนเองได้ นอกจากนี้ สิ่งที่กลุ่มเป้าหมายเกิดความตระหนักคือ การให้ความสำคัญกับการสังเกตการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และพร้อมที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาได้มากที่สุดตามความสามารถศักยภาพ

โครงสร้างที่สนับสนุนการดำเนินงาน

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อม และมีสถานที่ที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มเป้าหมายได้พบปะและพูดคุยกันได้ แต่ปัญหาและอุปสรรคที่ประสบคือการจัดตารางเวลาในการดำเนินกระบวนการตามขั้นตอนต่าง ๆ ได้ไม่ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงกำหนดอยู่หลายครั้ง เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายติดภารกิจราชการต่าง ๆ ดังนั้น ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม สิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ๆ คือ การตระหนักถึงสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการนี้ และจัดให้กระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ มีความสำคัญเป็นลำดับแรก ๆ ของการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อทุกคน ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่ากระบวนการนี้มีความสำคัญ และจัดเวลาให้เพียงพอในแต่ละชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นที่ 3 การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายไม่สามารถจัดเวลาเพื่อไปสังเกตการณ์ชั้นเรียนของเพื่อนครูได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามในการดำเนินการต่อ ๆ ไป กลุ่มเป้าหมายต่างเห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกระบวนการครั้งนี้แล้ว น่าจะทำให้การดำเนินเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องมากขึ้น ดังข้อความต่อไปนี้

“เราต้องช่วยกันคิด จำนวนรอบที่เปิดชั้นเรียนที่เหมาะสม อย่างว่าครั้งแรก มันก็ซุกซลัก ครั้งหน้าเราอาจจะแบ่งกลุ่มของเรา พาเพื่อนไปสังเกตการสอนทุกคน เพราะว่าการสังเกตการณ์สอนจากสถานที่จริง มันจะดีกว่าที่เราถ่ายวิดีโอ เพราะการถ่ายวิดีโอ คนถ่ายก็มุ่งไปแต่ละจุด ไม่ได้มองรอบกว้าง ถ้าเราแบ่งกันไป หาก TE13สอน มีเพื่อน ๆ มาดู ทุกคนถ่ายรูป ถ่ายวิดีโอ เราก็จะได้เห็นรายละเอียดมากขึ้น แต่เราจะมีเวลาใช้มั้ย เราจะมีพูดคุยกันมากขึ้น เพราะเรารู้แล้วว่า PLC คืออะไร เราก็จะมองเห็นปัญหา มองเห็นแนวทางที่จะเอามาแก้ไขได้มากขึ้น” (TE13)

สำหรับการสนับสนุนในเชิงนโยบาย และโครงสร้าง ทั้งงบประมาณ และทรัพยากรอื่น ๆ นั้น เนื่องจาก ผู้อำนวยการในฐานะผู้นำเชิงโครงสร้างของชุมชน เห็นความสำคัญ และเห็นว่าการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้เป็นเรื่องที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่บุคลากร และได้มีการส่งบุคลากรบางส่วนไปอบรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เคยผ่านการอบรมมาแล้วนั้นจากกระทรวงศึกษาธิการ จะมีความคล่องแคล่ว และกระตือรือร้นในการร่วมพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูนอกระบบโรงเรียน และเป็นกำลังที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการในการพัฒนารุ่นนี้ด้วย แสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนในระดับนโยบายมีผลทำให้การดำเนินงานของชุมชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังข้อความต่อไปนี้

“เราได้ส่ง TE12 ไปอบรมพัฒนาในเรื่องนี้แล้ว และ TE9 ไปอบรมเรื่องนี้ที่สถาบันการศึกษานอกกระบบของภาคกลาง ซึ่งเราก็คิดว่าจะได้นำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาครู พัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพให้นักศึกษามีพัฒนาการเรียนที่เพิ่มมากขึ้น เห็นว่าเขาได้นำความรู้ที่เอาความรู้ที่ได้ไปอบรมพัฒนามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง อย่าง TE9 อบรมไป ก็นำมาใช้ในการพัฒนาวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน มีการนำมาต่อยอด ส่วนตัวคิดว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก ที่ครูได้นำกระบวนการที่ได้รับความรู้และประสบการณ์มาใช้กับชั้นเรียนของเขา” (PE)

กล่าวได้ว่าการสนับสนุนจากภายในและภายนอกนั้น มีความสำคัญไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน แต่ถ้าหากจะกล่าวถึงส่วนที่จะต้องใส่ใจให้มาก นั่นคือ การสนับสนุนภายในจำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการจัดสรรเวลาให้สมาชิกชุมชนได้มีโอกาสสังเกตการณ์ชั้นเรียนของกันและกันอย่างสม่ำเสมอ มีช่วงเวลาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนคิดได้อย่างเต็มที่

การประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะและต่อเนื่อง

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกกระบบโรงเรียน พบว่า การประเมินผลการดำเนินงานสามารถประเมินได้ผ่านการสะท้อนคิด เป็นระยะ ๆ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสร่วมกันประเมิน และแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้ ซึ่งในการดำเนินงานในครั้งนี้ ถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ตอนนี้ สมาชิกต่างมีความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีขึ้นและยินดีที่จะพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกกระบบโรงเรียนนี้ต่อไป พร้อมกับปรับปรุงกระบวนการให้ดียิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการได้เหมาะสมมากที่สุด ดังข้อความต่อไปนี้

“เราต้องช่วยกันคิด จำนวนรอบที่เปิดชั้นเรียนที่เหมาะสม ถ้าครั้งเดียวอาจจะยังไม่เห็นผล ครั้งแรกคือเราดูแล้วกลับมาคุยกัน มาสะท้อนคิดกัน ให้ครูเจ้าของชั้นเรียนได้ไปปรับ แล้วเราก่อยไปดูอีกครั้ง หลังจากนั้นก็คุยกันว่าปรับอะไร ปรับอย่างไร ได้ผลเป็นอย่างไร เราขอตั้งไว้ที่ 2 ครั้งก่อน” (TE13)

“ทุกขั้นตอนที่ทำก็มีประโยชน์ ถ้าเกิดจะทำ ควรจะเริ่มตั้งแต่ก่อนเริ่มการเขียนแผน แต่ตอนนี้เหมือนกับว่า เราเขียนแผนไปแล้ว แล้วเพิ่มทำ PLC น่าจะทำตั้งแต่เด็กสอบเสร็จแล้วก็เริ่มทำเลยสำรวจสภาพปัญหา เพื่อจะได้เขียนแผนการสอนเพื่อแก้ปัญหาเลย อยากให้เริ่มเร็ว เราจะได้ปรับกิจกรรมในแผนการสอนของเราได้ทันเวลา นอกจากนี้ยังอยากให้การอบรม PLC นำไปสู่การวิจัยของครูได้อย่างถูกต้อง คือ เคยได้ยินว่า PLC จะนำไปทำวิจัยได้ อย่างนี้ แต่ว่ายังไม่เข้าใจว่าจะเอาไปใช้ได้อย่างไร อย่างเช่น พื้นฐานของครูแต่ละคนไม่เหมือนกัน แล้วพอเอามาทำรวมแล้วมันจะออกมาผลไปทางไหน จึงอยากให้อนนี้เป็นเป้าหมายที่ทางโครงการนำไปชี้แจง ถ้าหากครูจะนำไปต่อยอดเป็นวิจัยของครูแต่ละคนจะต้องทำอย่างไร ทิศทางไหน” (TE6)

จะเห็นได้ว่า การประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น สิ่งที่สำคัญคือจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน และประเมินอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยหากต้องการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบมากขึ้นก็อาจมีการเขียนบันทึกรายงานในแต่ละครั้งเพิ่มเติมไว้ได้เช่นกัน

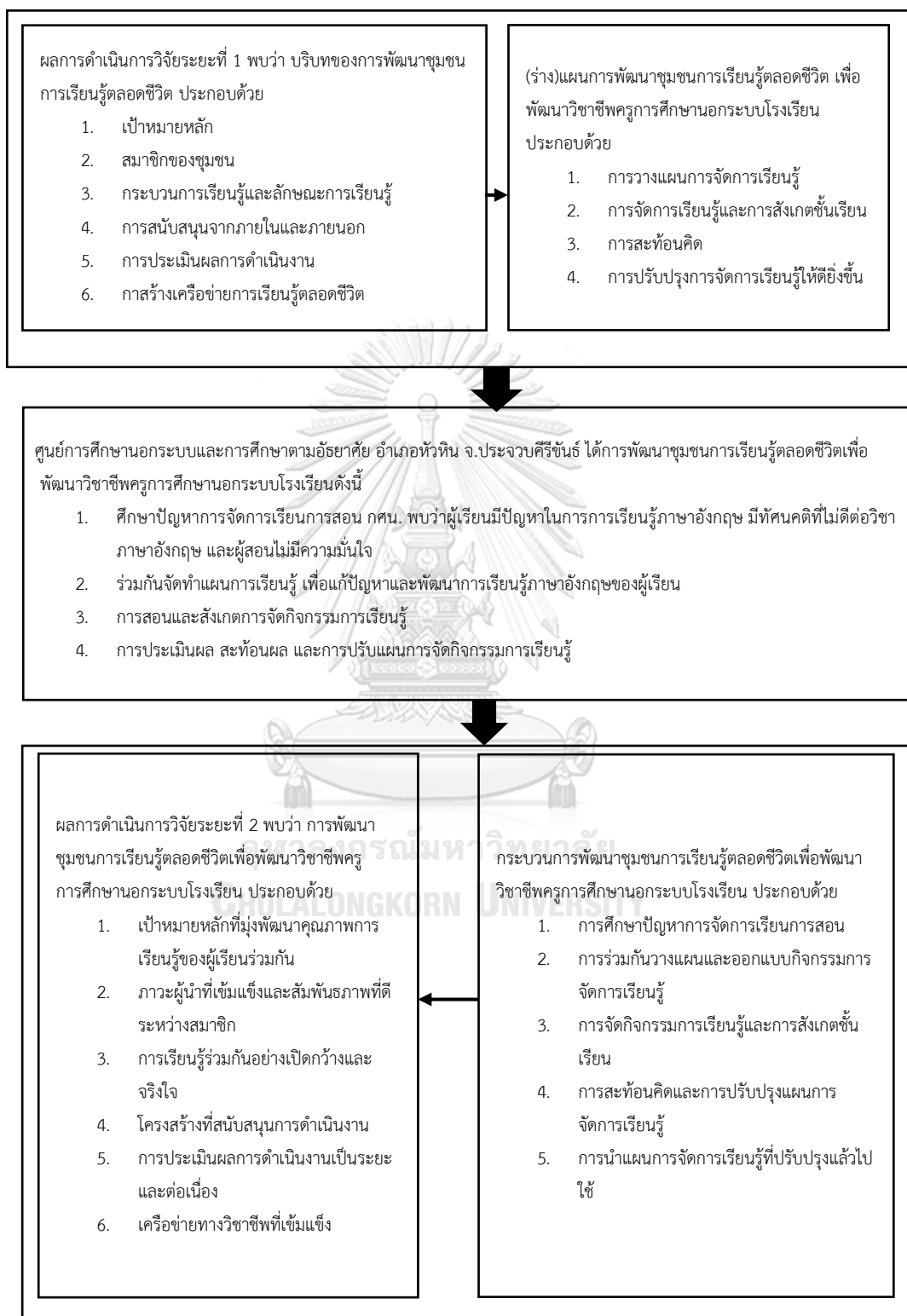
เครือข่ายทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นยังไม่มีมีการดำเนินการในขณะนี้ อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนความรู้ หรือเชิญวิทยากรจากหน่วยงานอื่น ๆ มาอบรม ให้ความรู้ นั้น เป็นเรื่องที่ทำเป็นประจำอยู่แล้ว แต่ในกรณีที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นยังไม่มี ซึ่งอาจเกิดจากการที่ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่ละแห่งกำลังพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งอยู่ จึงยังไม่มีแนวนโยบายที่จะสร้างความร่วมมือกัน และแน่นอนว่าหากแต่ละชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ก็ย่อมเป็นโอกาสที่ดีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในวงกว้างมากขึ้น ดังข้อความต่อไปนี้

“ของที่อื่นเขายังไม่มีให้เห็นเป็นรูปเป็นร่าง เราก็ตั้งใจทำของเราให้เข้มแข็งก่อน เพราะว่าถ้าหากมี คนอื่น ๆ ที่อยากจะเอา เราก็จะสามารถให้คำแนะนำเขาได้” (TE12)

จากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน กับกลุ่มครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 14 คน ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ดังรูปภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 รูปภาพแสดงผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

3.1 การจัดทำร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

การนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน มาสังเคราะห์เป็นร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ในบริบท การศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1. แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน 2. นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3. การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

ด้วยการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นการเพิ่มพูนศักยภาพของบุคคลอย่างรอบด้าน และเพื่อให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพย่อมต้องเกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองและสังคม ครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่โดยตรงที่สำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และรับผิดชอบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนนี้ จึงจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มความสามารถ ไม่ใช่เพียงแต่ความรู้และทักษะทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการพัฒนาทักษะชีวิต และทักษะสังคม ที่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ นอกจากนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต้องจัดสาระการเรียนรู้และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ จึงมีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เน้นกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากวิถีชีวิต และการเรียนรู้จากปฏิบัติจริงเหล่านี้

การเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้ในหมวดวิชาเดียวกัน หรือ สาระการเรียนรู้ต่างหมวดวิชามาร่วมกันกับสภาพวิถีชีวิตในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้ชี้แนะ โดยกระบวนการเรียนรู้จะเน้นหนักที่การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก และมีการพบกลุ่ม เพื่อนำสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ อภิปราย และสรุปร่วมกันในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการออกแบบกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังจะต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2 ความสำคัญของการสร้างความมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุดคือการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน สมาชิกทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบกระบวนการ และการตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดร่วมกัน และเพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การสร้างวิสัยทัศน์และคุณค่าร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง และต้องทำเป็นอันดับแรก เพราะการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นการมองภาพทิศทางที่จะเกิดขึ้นในอนาคตร่วมกัน เป็นการสร้างความเข้าใจและการกำหนดแนวทางในการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างกันในการทำงาน พร้อมกันนี้สมาชิกทุกคนต่างก็รับบทบาท หน้าที่ของตนเองในกระบวนการทำให้สามารถดำเนินงานไปด้วยความเชื่อมั่น และบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวัง ในที่สุด เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของผู้เรียน และเป็นโอกาสที่ครูผู้สอนเองจะได้พัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 ความสำคัญของการสะท้อนคิด และสุนทรียสนทนานำไปสู่การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ดำเนินงานด้วยการทำงานร่วมกันแบบร่วมแรงร่วมใจ ลงมือทำและเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่โดดเดี่ยว สมาชิกในชุมชนต่างให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งจะแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ที่มีในตัวเองต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ผ่านกระบวนการสุนทรียสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนคิด มีความเชื่อใจ และเปิดใจที่จะยอมรับความคิดเห็น และการสะท้อนคิดจากผู้อื่น นำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง และพฤติกรรมการแสดงออก ซึ่งเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในที่สุด โดยกระบวนการดังกล่าวจะเน้นการสะท้อนคิดเพื่อหาสาเหตุ และนำไปสู่แนวทางการแก้ไข เป็นกระบวนการในการร่วมแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนจะตระหนักถึงคุณค่าของประสบการณ์ที่ตนเองมี และยินดีที่จะนำเสนอต่อผู้อื่น เพื่อนำไปสู่การร่วมคิด ร่วมพัฒนา เป็นการสร้างบรรยากาศของการพัฒนาวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ และมีความเป็นกัลยาณมิตร

1.4 ความสำคัญของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาวิชาชีพเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และศักยภาพในการปฏิบัติงานต่อสมำเสมอ การส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่ที่จัดไว้ทั้งพื้นที่เชิงกายภาพ และออนไลน์ ในฐานะผู้สอน ครูจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และความเป็นครู กล่าวคือ ในด้านความรู้ ครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่สอนความรู้ในหลักสูตร วิธีการสอน และการจัดการเรียนรู้ ด้านทักษะ ได้แก่ การวิเคราะห์ ออกแบบ จัดทำ และประเมินหลักสูตร ทักษะการจัดการเรียนรู้ ทักษะการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัด และประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ รวมทั้ง ทักษะการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ กล่าวคือ การทบทวน สะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง การสร้างปฏิสัมพันธ์และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ และปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ด้านความเป็นครู ได้แก่ การมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในการปฏิบัติตนในวิชาชีพครู เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้มีความชำนาญในวิชาชีพเพิ่มขึ้น เป็นการพัฒนาด้านตัวเองให้พร้อมต่อความท้าทายในการแก้ปัญหา และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.5 ความสำคัญของการออกแบบกระบวนการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท

จากหลักการทรงงาน “ไม่ติดตำรา” เป็นลักษณะการพัฒนาที่อนุโลมและกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสภาพสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำราอย่างอะลุ่มอล่วยกัน ไม่

ผูกมัดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง เพราะสภาพปัญหาไม่เหมือนกัน หากใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ ครบถ้วนจะพบวิธีการพัฒนาใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน

การนำหลักทรงงานดังกล่าวมาเป็นแนวคิดพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือ ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนแต่ละขั้นตอน จะต้องให้ความสำคัญต่อบริบทของพื้นที่ โดยทำความเข้าใจ ถึงประเด็นปัญหา ความต้องการในการพัฒนา จุดเด่น และข้อจำกัดของพื้นที่นั้น ๆ ให้ดีเสียก่อนที่จะออกแบบวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถปรับกระบวนการให้เหมาะสมไปตามความต้องการ และลักษณะเฉพาะของพื้นที่

2. นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 ให้ส่วนราชการ หน่วยงานในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจัดลำดับให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้เป็นเรื่องสำคัญ และใส่ลงในแผนการดำเนินงานประจำปี โดยจัดให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยจัดให้มีการทบทวนเนื้อหาสาระ กระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาชุมชนตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพ ให้อำเภอทำไปเพื่ออะไร เหตุผลของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพ และ มีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการและขั้นตอนของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพดังกล่าว

2.2 ให้ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยพิจารณาจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับจัดสรรเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพของบุคลากรในระดับอำเภอ โดยให้พิจารณาความเหมาะสมตามลักษณะและความต้องการของแต่ละพื้นที่บริบท เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในลักษณะออนไซต์ (On-site) และออนไลน์ (Online) สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพอย่างอิสระ และสอดคล้องกับบริบทการทำงานทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.3 เปิดโอกาสให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด และ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สามารถนำเสนอรูปแบบกิจกรรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรที่หลากหลาย โดยมุ่งให้เป็นกิจกรรมที่บุคลากรได้เรียนรู้จากกันและกัน และอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงานสอนเป็นสำคัญ เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น ทั้งการพัฒนาด้านความรู้ และทักษะ เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานเป็นฐาน เพื่อให้ตรงกับความต้องการของครูในแต่ละพื้นที่และบริบท

2.4 ให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เปิดโอกาสให้มีเวทีในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการเป็นวิทยากรเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์กับพื้นที่บริบทอื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน สร้างแรงบันดาลใจจากกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จผ่านกลุ่มเครือข่ายที่มีความหลากหลายทั่วประเทศ

2.5 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ได้แก่ อบต. อบจ. เทศบาล และแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน

3. การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัติ

3.1 ประชุมชี้แจง สร้างความตระหนัก ความเข้าใจในแนวปฏิบัติให้ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ ปรับทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในกระบวนการ ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เข้าใจถึงเป้าหมาย ทิศทาง และวิธีการของกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ตรงกัน

3.2 ผลักดันให้ผู้บริหาร กศน. เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำ สร้างความ

ตระหนัก เข้าใจ อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานด้วย

3.3 กำหนดให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นหนึ่งดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) และส่งเสริมให้การแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนด้วยชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถต่อยอดเป็นงานวิจัยได้

3.4 กำหนดให้มีการดำเนินงานลงในปฏิทินการทำงานอย่างชัดเจนในแผนการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ทุกคนรับรู้และปฏิบัติร่วมกัน

3.5 จัดสรรงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ผู้บริหาร หรือครู กศน. สามารถเขียนโครงการเพื่อนำเสนอของบประมาณตามความต้องการได้จากหน่วยงานในระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อจัดหางบประมาณมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละพื้นที่

3.6 กำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ มีการติดตามผลการปฏิบัติของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอด โดยพิจารณาประเมินจากตามสภาพจริงและหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นหลัก และรายงานผลการปฏิบัติการขับเคลื่อนนโยบายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบความก้าวหน้า อุปสรรค และความสำเร็จ มีการออกแบบกระบวนการสะท้อนผลการดำเนินงานและรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ

3.7 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ เป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการเข้ามาให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3.8 ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

3.9 สนับสนุนผลงานที่ได้จากการดำเนินงานภายใต้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สามารถต่อยอดเป็นงานวิจัย และนำเสนอในเวทีวิชาการได้

3.10 เผยแพร่ผลการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับจังหวัด และระดับประเทศ ผ่านการประชุมสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย

3.11 ผลการวิพากษ์แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการวิเคราะห์การวิพากษ์ ความเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการพัฒนาครู และวิชาชีพครู ที่มีต่อ (ร่าง) แนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้แนวทางที่ได้มีความชัดเจน ถูกต้อง สมบูรณ์ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งผลจากการวิพากษ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1 ผลการวิพากษ์แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน แบ่งได้ตามรายละเอียด ดังนี้

1) ผลการวิพากษ์ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

ในหัวข้อความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาเหมาะสมแล้ว และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ แต่ให้ปรับคำ และประโยคให้มีความกระชับ และมีความเชื่อมโยงกันระหว่างเนื้อหาของแต่ละย่อหน้า ดังข้อความต่อไปนี้

“ให้ปรับคำ ‘การปฏิบัติจริง’ เป็น ‘จากการปฏิบัติจริง’ คำว่า ‘รูปแบบการจัดการเรียนรู้’ ควรเป็น ‘การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ’” (Ex7)

“มีข้อความวากวน ฟุ่มเฟือย ควรเขียนให้กระชับจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจตรงประเด็น” (Ex9)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “ให้ตัดคำว่า ‘ความสำคัญ’ ในหัวข้อออก” (Ex10)

“ให้ตัดคำฟุ่มเฟือยออกและปรับประโยคให้สื่อความหมาย เพิ่มวลี ‘ในการจัดการเรียนการสอนจะต้อง’ และมีข้อเสนอแนะ ควรฝึกเน้นปรัชญา/หลักการ/แนวคิด ที่เป็นรากฐานของบทบาทของครู ในการเป็น *facilitator, learner center* และ *critical thinking*” (Ex6)

“ตัดคำฟุ่มเฟือยออก และปรับคำให้เหมาะสมสื่อความหมาย เช่น ‘ผู้ซึ่ง’ ‘นี้’ ‘จึงจะ’ และ ‘เหล่านี้’” (Ex8)

“ควรเขียนให้เชื่อมโยงสอดคล้องกันระหว่างย่อหน้าที่ 1 ย่อหน้าที่ 2 และย่อหน้าที่ 3 ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ” (Ex5)

“การนำไปใช้จริงต้องคำนึงถึงว่าข้อเสนอนี้แตกต่างจากความคุ้นเคยเดิมซึ่งผู้ปฏิบัติอาจจะไม่แน่ใจ หรือลังเล เพราะ “กลัว” ความเปลี่ยนแปลง” (Ex3)

“ในหัวข้อ 1.1 นี้ ควรเน้นที่ย่อหน้าแรกซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มาก ย่อหน้าที่ 2 และ 3 เป็นความรู้ว่าจัดอย่างไร อาจกล่าวเพียงเล็กน้อยแต่ควรให้ความสำคัญกับย่อหน้าแรกมากกว่า” (Ex1)

2) ผลการวิพากษ์ความสำคัญของการสร้างความมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาในส่วนความสำคัญของการสร้างความมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ แต่มีข้อเสนอแนะให้ปรับภาษาให้มีความเหมาะสม และเพิ่มคำอธิบายเพื่อให้สื่อความหมายอย่างชัดเจน ดังข้อความต่อไปนี้

“ควรใช้คำว่า ‘อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล’ แทน ‘ราบรื่น’ นอกจากนี้ การกล่าวถึงการมีส่วนร่วมเฉพาะสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ในสภาพความเป็นจริงยังมีบุคคลอื่น ๆ ในองค์กรที่ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ภาควิชา หรือฝ่าย เป็นต้น โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา (ผอ.กศน.อำเภอ) ซึ่งจะมีส่วนร่วมในเชิงนโยบายและการส่งเสริม สนับสนุนอย่างมาก หากปราศจากการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู กศน. จะไม่เกิดหรือประสบความสำเร็จได้เลย ส่วนการมีส่วนร่วมของภาควิชาหรือฝ่ายก็มีความจำเป็นซึ่งจะสอดคล้องกับข้อ 2.5” (Ex7)

“ตัดคำว่า ‘ความสำคัญ’ ในหัวข้อออก และผู้วิจัยน่าจะระบุว่าสมาชิกในชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในครั้งนี้ น่าจะหมายถึงบุคคลใดบ้าง เพื่อให้เห็นความสำคัญของคนกลุ่มนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น” (Ex10)

“เปลี่ยน ‘ความมีส่วนร่วม’ เป็น ‘การมีส่วนร่วม’ ในหัวข้อ และควรเน้นย้ำแนวคิด/หลักการของการมีส่วนร่วมให้มีความชัดเจน เข้าใจตรงกัน” (Ex6)

“ต้องแยกครู กศน. กับ ข้าราชการครู กศน. ออกจากกันและผู้ที่ควรอยู่ในรูปแบบนี้คือ ครู กศน. ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติจริง หรือ “สอน” จริง” (Ex3)

“ครู กศน. กับ ครูสังกัด กศน. ไม่เหมือนกัน” (Ex2)

“อาจปรับคำว่า ‘ราบรื่น’ เป็นคำอื่น เช่น ‘เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือบรรลุเป้าหมาย’” (Ex1)

3) ผลการวิพากษ์ความสำคัญของการสะท้อนคิดและสุนทรียสนทนานำไปสู่การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาในส่วนของความสำคัญของการสะท้อนคิดและสุนทรียสนทนานำไปสู่การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ ซึ่งจะต้องอธิบายเพิ่มเติมให้ชัดเจนในคำจำกัดความและกระบวนการ ดังข้อความต่อไปนี้

“ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ กังวลอยู่ที่เรื่องความเข้าใจกระบวนการสุนทรียสนทนา หากผู้ใช้มีความเข้าใจหลักการที่เหมาะสมสามารถดำเนินการได้” (Ex9)

“ตัดคำว่า “ความสำคัญ” ในหัวข้อออก และ อยากให้ผู้วิจัยได้นำเสนอหัวใจของกิจกรรมสุนทรียสนทนา ที่ไม่ใช่แค่เพียงแค่การได้พูดสะท้อนความเห็น แต่คือการเป็นผู้ฟังที่ต้องใช้หัวใจ ความรู้สึกในการรับฟัง และใคร่ครวญสะท้อนคิดออกมา จะทำให้เห็นว่ากระบวนการที่เกิดขึ้นมีความละเอียดลึกซึ้ง และแสดงออกมาจากภายในที่ชัดเจน” (Ex10)

“ควรให้ความรู้และทักษะของกระบวนการ Dialogue และ Dialectic” (Ex6)

“ ‘สุนทรียสนทนา’ เป็นคำที่สวยงาม ดุดี แต่อาจจะไม่ทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจได้ง่าย ต้องอธิบายให้ชัดเจน” (Ex3)

“สุนทรียสนทนา คืออะไร?” (Ex2)

4) ผลการวิพากษ์ความสำคัญของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาในส่วนของความสำคัญของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้มีข้อเสนอแนะด้านการปรับภาษา และเพิ่มเติมคำอธิบายเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ดังข้อความต่อไปนี้

“ภาษาที่ใช้ขาด ๆ เกิน ๆ สามารถพัฒนาปรับได้ เล็ก ๆ น้อย ๆ” (Ex9)

“จริง ๆ ประเด็นนี้จะกล่าวถึงการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะตัวชุมชนจะไม่สามารถขับเคลื่อนตนเองได้ หากปราศจากบุคคลกลุ่มนี้ที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะต้องมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน หมั่นแสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญ” (Ex10)

“ปรับคำ ‘การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ’ และ ครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหา ‘ของ’
หลักสูตร”(Ex6)

“ ‘ศักยภาพในการปฏิบัติงาน’ = ‘ความเป็นครู หรือไม่ น่าจะขยายความ หรือใช้ศัพท์ที่ตรงกัน’
(Ex8)

“ข้อมูลจากการศึกษาไม่สร้างความมั่นใจถึงความสำคัญในเรื่องนี้ (การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่าง
ต่อเนื่อง) เท่าใดนัก” (Ex2)

“เนื้อหาค่อนข้างจะเน้นว่าครูต้องพัฒนาความรู้อะไรบ้าง ควรเพิ่มเติมข้อความให้เห็นถึง
ความจำเป็นหรือความสำคัญของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (Ex1)

5) ผลการวิพากษ์ความสำคัญของการออกแบบกระบวนการให้เหมาะสมและสอดคล้อง
กับบริบท

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาในส่วนความสำคัญของการออกแบบ
กระบวนการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ที่จะ
นำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มเติมคำอธิบาย ปรับการใช้ภาษาให้เหมาะสม และมี
ข้อคิดเห็น ดังข้อความต่อไปนี้

“การออกแบบกระบวนการอะไร น่าจะระบุให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เช่น ออกแบบ
กระบวนการเรียนรู้ หรือออกแบบกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ การออกแบบ
กระบวนการนอกจากคำนึงถึงบริบทพื้นที่แล้ว สิ่งสำคัญจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของบุคคลซึ่งได้แก่ครู
ในพื้นที่ด้วยว่าอาจมีคุณลักษณะพื้นฐานที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นหากคำนึงถึงความแตกต่างที่เป็น
ลักษณะเฉพาะของบุคคล ก็ต้องหาวิธีการออกแบบกระบวนการที่คำนึงถึงความแตกต่าง หรือ
สอดคล้องกับธรรมชาติของบุคคลกลุ่มนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน” (Ex10)

“ปรับคำ ‘ควรนำ’ หลักทรงงาน...” (Ex6)

“ระบุเพิ่มเติม ‘หลักทรงงาน’ ว่าเป็นของพระองค์ใด” (Ex8)

“คำว่าหลักการทรงงานดูเหมือนจะเป็นเรื่องเฉพาะของโครงการอุทยาน ไม่น่าจะ generalize ได้กับ
บริบทอื่น” (Ex2)

6) ผลการวิพากษ์นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สามารถแบ่งเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

ปรับแก้ไขคำให้ถูกต้อง และเหมาะสมสอดคล้องกัน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับแก้ไขคำ และข้อความที่ใช้เพื่อให้เหมาะสม สอดคล้องและสื่อความหมาย ดังข้อความต่อไปนี้

“ในข้อ 2.2 ควรใช้คำว่า ‘ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน’ แทนคำว่า ‘บุคลากร’ และข้อ 2.5 ควรใช้คำว่า ‘เครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต’ เพราะได้นิยามไว้แล้ว” (Ex7)

“ในข้อ 2.5 ควรเขียนด้วยชื่อเต็มก่อน จึงตามด้วย อบต. อบจ.” (Ex9)

“ในข้อ 2.1 ให้เพิ่มคำ ‘กำหนดนโยบายและ’ จัดลำดับความสำคัญ และเพิ่มคำ และ ‘กำหนด’ แผนการดำเนินงานประจำปี ในข้อ 2.2 คำว่า ‘สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร’ และ ‘ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต’ ข้อ 2.3 ปรับคำจาก ‘จากกันและกัน’ เป็น ‘ซึ่งกันและกัน’ และข้อ 2.4 ให้เพิ่มข้อความให้มีเวที ‘ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออนไลน์’ และข้อ 2.5 ให้ปรับคำ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/ ‘เขต’” (Ex6)

“ในข้อ 2.1 ให้ตัดวลี ‘ให้ส่วนราชการ หน่วยงานในสังกัด’ ออก และ ควรปรับแก้ไขบางคำให้ถูกต้องตามหลักภาษา และถูกต้องตามหลักวิชาเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้แก่ ข้อความที่ว่า ‘ใส่ลงในแผนการดำเนินงานประจำปี’ ควรแก้เป็น ‘บรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี’ และ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีฐานะเป็นส่วนราชการเทียบเท่าระดับกรมเพียงแต่ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล (ขึ้นอยู่กับสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล) แต่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายภายในส่วนราชการเองได้จึงควรระบุให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นผู้กำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตฯ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการนำไปใช้ ในข้อ 2.2 ให้เติมคำว่า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ‘อำเภอ’ และ ควรปรับแก้บางคำให้ถูกต้อง ได้แก่ ‘...และความต้องการของแต่ละพื้นที่บริบท...’ ปรับแก้เป็น ‘...และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่...’ (Ex5)

“ในข้อ 2.3 นั้น ไม่แน่ใจว่า “เปิดโอกาส” ต้องการสื่ออะไรจริง ๆ ควรระบุไปเลยหรือไม่ว่าเป็นหน้าที่ของ กศน. อำเภอนา ในฐานะ “สถานศึกษา” นำไปปฏิบัติ โดยมี กศน.จังหวัดกำกับและอำนวยการในการดำเนินการ ส่วนในข้อการมีเวทีในการนำเสนอในข้อ 2.4 นั้นเป็นการ “เปิดโอกาส” หรือ “จัดให้มี” (Ex3)

“ในข้อ 2.2 ให้เพิ่ม ‘โดย’ สร้างแพลตฟอร์ม และ ขอให้ผู้วิจัยตรวจสอบสมรรถนะของบุคลากรว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง เพราะ ในงานนี้มี ความรู้ ทักษะ เจตคติ, ความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความรู้ ทักษะ ความเป็นครู ในข้อ 2.3” (Ex8)

เขียนอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้ชัดเจน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะให้มีการเขียนคำอธิบายเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำศัพท์เฉพาะต่าง ๆ เพิ่มเติมหน่วยงานผู้รับผิดชอบ และกระบวนการที่จะเกิดขึ้น ดังข้อความต่อไปนี้

“ในข้อ 2.1 ควรเขียนวัตถุประสงค์ว่าพัฒนาเพื่อให้เกิดอะไรในตัวครู กศน. คือ เกิดความรู้ – ทักษะ – เจตคติ (3 Domains) ดังนี้ เพื่อให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน 2) มีทักษะ และสามารถนำกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) มีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” (Ex7)

“ในข้อ 2.5 นั้น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับ อบต. อบจ. และเทศบาล ควรระบุกลไกหรือประโยชน์ที่ทาง อบต. อบจ. และเทศบาล หรือที่เครือข่ายจะได้รับ” (Ex8)

“ในข้อ 2.2 เพื่อให้มองเห็นแนวปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งมีผลต่อการนำไปใช้ คำบางคำที่เป็น Keyword สำคัญควรมีความชัดเจนว่าหมายถึงอะไร เช่น จัดหาพื้นที่ที่เหมาะสม “พื้นที่” ในที่นี้หมายถึงอะไร ควรขยายความให้ชัดเจน และ ระบุให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้สนับสนุนการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Ex5)

“ในข้อ 2.2 นั้น ศัพท์เทคนิคบางคำอาจทำให้คนที่ไม่รู้ก็ไม่เข้าใจ ทำไม่ได้ ต้องอธิบายให้ง่าย เช่น แพลตฟอร์มดิจิทัล และ ให้ระบุว่าใครสนับสนุน” (Ex3)

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ และข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้จริง ดังข้อความต่อไปนี้

“ในข้อ 2.1 ไม่น่าจะแค่จัดลำดับ แต่สำนักงาน กศน. จะต้องทำให้การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นแผนที่จะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง หรือมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ในข้อ 2.2 นั้น ถ้าเริ่มขับเคลื่อนได้ตั้งแต่ในระดับตำบลได้ ก็น่าจะดี เพราะรวมตัวกันน่าจะง่ายกว่าระดับอำเภอ ข้อ 2.3 ควรนำเสนอรูปแบบกิจกรรมที่สามารถนำมาใช้ได้จริง เช่น การจัดการความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติงาน หรือการสอนงานจากผู้มีประสบการณ์มากกว่า การเปิดโอกาสให้เข้ารับการเรียนรู้ที่เป็นไปตามความต้องการของครู เป็นต้น และข้อ 2.5 นั้น น่าจะเพิ่ม content เข้าไปในการสร้างเครือข่าย เช่น โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน หรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันของหลาย ๆ ภาคส่วน” (Ex10)

“ในข้อ 2.1 นั้น ปัญหาของส่วนราชการคือการนำแผนไปสู่การปฏิบัติและมักจะอ้าง คน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งไม่จริงเสมอไป แต่ต้องอธิบายว่าสามารถปฏิบัติได้จริงโดยไม่ต้องมีข้อจำกัดต่าง ๆ” (Ex3)

7) ผลการวิพากษ์การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัติ

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเนื้อหาการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัตินั้นมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สามารถแบ่งเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

ปรับแก้ไขคำให้ถูกต้อง และเหมาะสมสอดคล้องกัน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับแก้ไขคำ และข้อความที่ใช้เพื่อให้เหมาะสม สอดคล้องและสื่อความหมาย ดังข้อความต่อไปนี้

“ในข้อ 3.2 ควรปรับแก้คำใหม่ เป็น ‘พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง’ ในข้อ 3.4 ควรปรับแก้คำใหม่ เป็น ‘กำหนดให้มีปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน...’ และในข้อ 3.5 ให้แก้ไขเพิ่มเติมบางคำเพื่อให้ประโยคมีความถูกต้องสมบูรณ์ ได้แก่ ‘...การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเหมาะสมเพื่อให้ผู้บริหารหรือครู กศน. ...’ และตัดบางข้อความออกไปเพราะซ้ำซ้อน และชวนให้เข้าใจผิดได้ ข้อความที่ควรตัดออกไป คือ ‘ตามความต้องการได้จากหน่วยงานในระดับอำเภอและจังหวัดเพื่อจัดทำงบประมาณมา’” (Ex5)

“ในข้อ 3.5 ควรใช้คำว่า “จัดการและบริหารงบประมาณ” เพราะงบประมาณเพื่อการนี้มักจะจัดรวมไว้ในงบฯ รายหัว เหมาจ่ายในสถานศึกษาอยู่แล้ว” (Ex3)

“ในข้อ 3.3 ให้เพิ่มคำว่า เป็นหนึ่ง ‘ใน’ ดัชนีชี้วัด ในข้อ 3.4 ให้ระบุ ว่า ดำเนินงาน ‘ด้าน...’ ลงในปฏิทิน ในข้อ 3.6 รายงานผล นำเสนอ สะท้อนคิด เผยแพร่ผลการปฏิบัติในรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และในข้อ 3.10 ให้ปรับคำ ‘มี’ เป็น ‘ด้วยการ’ จัดเวที” (Ex8)

“ในข้อ 3.4 ควรตัด “การดำเนินงานลงใน” ออก และควรใช้คำว่า “ปฏิทินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” ในข้อ 3.6 น่าจะเป็นการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไม่ใช่การขับเคลื่อนนโยบาย ในข้อ 3.8 ควรใช้คำว่า ‘ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน’ แทน ‘บุคลากรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน’ ในข้อ 3.9 ควรใช้คำว่า ‘ตามกระบวนการพัฒนา’ แทน ‘ภายใต้’ ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และในข้อ 3.10 ควรใช้คำว่า ‘ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย’” (Ex7)

เขียนอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้ชัดเจน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะให้มีการเขียนคำอธิบายเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำศัพท์เฉพาะต่าง ๆ เพิ่มเติมหน่วยงานผู้รับผิดชอบ และกระบวนการที่จะเกิดขึ้น ดังข้อความต่อไปนี้

“ ในข้อ 3.1 ควรระบุว่าเป็นผู้ประชุมชี้แจงฯ ผู้บริหารระดับใดบ้าง ส่วนข้อ 3.2 ข้อนี้ใกล้เคียงกับข้อ 3.1 จึงควรเสนอให้ชัดว่าผู้บริหารระดับใดบ้าง ควรทำอะไร และ ในข้อ 3.7 ควรขยายความหน่วยงานภายนอกได้แก่หน่วยงานใดบ้าง” (Ex1)

“ในข้อ 3.3 ควรระบุให้ชัดว่า เป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ของอะไร? หรือใคร? “เป็นหนึ่งดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ในการปฏิบัติงานของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” (Ex7)

“ในข้อ 3.3 ให้เพิ่มเติมว่าต่อยอดเป็นงานวิจัยเพื่อ... เช่น ต่อยอดเป็นงานวิจัยเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของครูคน. หรือเพื่ออะไรควรระบุ ในข้อ 3.7 ควรเพิ่มรายละเอียดว่าให้มีความร่วมมือและสนับสนุนในรูปแบบ/ลักษณะใด กลไกเป็นอย่างไร ให้เห็นแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น ในข้อ 3.8 ให้เพิ่มรายละเอียด ในข้อ 3.9 ควรขยายความ สนับสนุนให้มีการดำเนินงานเพื่อ นำเสนอ...เพื่อ...ครูนอกระบบทำวิจัยเพื่อ... นำเสนอเพื่อ...พัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพ เผยแพร่/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และในข้อ 3.10 ให้เพิ่มเติมรายละเอียดช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น Facebook website board line หรือ online onsite social media ฯลฯ” (Ex8)

“ในข้อ 3.2 ควรปรับแก้ใหม่ เป็น ‘พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และในข้อ 3.7 นั้น เพื่อให้มองเห็นแนวทางการนำไปใช้ที่ชัดเจนควรยกตัวอย่างหน่วยงานภายนอกในพื้นที่พอสังเขปว่าได้แก่หน่วยงานใดบ้าง” (Ex5)

“ในข้อ 3.7 นั้นควรมีประเด็นความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในฐานะพี่เลี้ยงในพื้นที่ และบทบาทของครูสภาในการสนับสนุนทางวิชาการ”(Ex3)

“ในข้อ 3.8 นั้น การส่งเสริมให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างไร น่าจะอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรม” (Ex10)

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ และข้อสังเกตเกี่ยวกับการการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัติ ดังข้อความต่อไปนี้

“ในข้อ 3.4 เมื่อมีแผนชัดเจนแล้ว คิดว่าข้อนี้ น่าจะอยู่ในแผนฯ ส่วน ในข้อ 3.8 ข้อนี้เนื้อหาค่อนข้างจะซ้ำกับที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น และข้อ 3.10 อันที่จริงหน่วยปฏิบัติที่สำคัญอยู่ที่ระดับอำเภอ” (Ex1)

“ในข้อ 3.5 ควรมีการวางแผนงบประมาณระยะยาวเพื่อดำเนินการ และ ควรกำหนดเรื่องการวางแผนงบประมาณเพื่อดำเนินการในอนาคต +3 +5 ปีไว้ด้วย” (Ex8)

“ในข้อ 3.5 นั้น ถ้าชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้มแข็งจริง ส่วนนี้ไม่น่าจะเป็นประเด็น ข้อ 3.6 น่าจะต้องติดตามชุมชน ไม่ใช่ติดตามปัจเจกส่วนข้อ 3.8 ข้อเสนอไม่จำเป็นถ้าเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้วและ ข้อ 3.9 ดุยังไม่ค่อยสมเหตุสมผลกับข้อสรุป” (Ex2)

“ในข้อ 3.6 นั้น ควรเพิ่มเติมเรื่องการนิเทศด้วย และเป็นการนิเทศอย่างใกล้ชิด และสม่ำเสมอ ไม่ใช่ นิเทศปีละครั้ง ข้อ 3.8 บุคคลแห่งการเรียนรู้ ดูอาจจะเป็นอุดมคติ แต่เห็นด้วยว่า ‘ครู กคน.’ ต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ แต่จะใช้คำอย่างไรให้ดูปฏิบัติได้” (Ex3)

“ข้อ 3.7 กับ ข้อ 2.5 มีความแตกต่างกันหรือไม่ ดูแล้วความหมายเหมือนกัน” (Ex7)

“ในข้อ 3.8 การสร้างความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้จะต้องถือปฏิบัติในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอจนเป็นวัฒนธรรมองค์กร” (Ex6)

“จัดกลุ่มเรื่องการขับเคลื่อนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติขององค์กร/หน่วยงาน ระดับ นโยบาย บริหารจัดการ ปฏิบัติการ และปรับการเขียนให้เป็นรูปธรรม ใครทำอะไร อย่างไร เกิดอะไร เพื่ออะไร แบ่งระดับเป็น ระดับนโยบาย (Policy) – กรม ส่งเสริม สนับสนุน ระดับบริหารจัดการ (Management) – จังหวัด รับนโยบายมาจัดการ และระดับปฏิบัติการ (Action) – อำเภอ นำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่”
(Ex4)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปและปรับแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 การพัฒนาคุณภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใน ด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็น พื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นการเพิ่มพูนศักยภาพของบุคคลอย่างรอบด้าน และเพื่อให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพย่อมต้องเกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองและสังคม ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีบทบาท และหน้าที่โดยตรงที่สำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และรับผิดชอบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนถึงกิจกรรม ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มความสามารถ ไม่ใช่เพียงแค่ พัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการพัฒนาทักษะชีวิต และทักษะสังคม ที่ จะสนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมี ความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการ จัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต้องจัดสาระการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ จึงมี กระบวนการและวิธีการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เน้นกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพ จริง เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากวิถีชีวิต และการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริง เป็นต้น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ควรเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้แบบองค์รวม ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องนำ กระบวนการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้ในหมวดวิชาเดียวกัน หรือสาระการเรียนรู้ต่างหมวดวิชา มา บูรณาการร่วมกับสภาพวิถีชีวิต ทั้งนี้ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้ชี้แนะ โดยกระบวนการเรียนรู้จะเน้นหนักที่การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก และมีการพบกลุ่ม เพื่อนำสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ อภิปราย และสรุปร่วมกันในลักษณะการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการออกแบบกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยัง จะต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุดคือการสร้างการมีส่วนร่วมของ สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งประกอบ ไปด้วย ครู กศน.ตำบล ครูอาสาสมัคร ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ข้าราชการครู ผู้บริหาร รวมไปถึง บุคลากรสนับสนุน และภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารสถานศึกษา (ผอ.กศน.) ซึ่งจะมีส่วน ร่วมในเชิงนโยบายและการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้บรรลุเป้าหมาย และประสบความสำเร็จ

สมาชิกทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบกระบวนการ และการตัดสินใจที่ จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดร่วมกัน และเพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การสร้างวิสัยทัศน์ และคุณค่าร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบ โรงเรียนนับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง และต้องทำเป็นอันดับแรก เพราะการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นการ มองภาพทิศทางที่จะเกิดขึ้นในอนาคตร่วมกัน เป็นการสร้างความเข้าใจและการกำหนดแนวทางใน การทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างกันในการทำงาน พร้อมกันนี้ สมาชิกทุกคนต่างก็รู้บทบาท หน้าที่ของตนเองในกระบวนการทำให้สามารถดำเนินงานไปด้วยความ เชื่อมั่น และบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวังในที่สุด เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของผู้เรียน และเป็นโอกาสที่ครูผู้สอนเองจะได้พัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายใน ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 การสะท้อนคิด และสุนทรียสนทนานำไปสู่การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ พัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นดำเนินงาน ด้วยการทำงานร่วมกันแบบร่วมแรงร่วมใจ ลงมือทำและเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เป็นการสร้าง บรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่โดดเดี่ยว สมาชิกในชุมชนต่างให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งจะ แบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ที่มีในตัวเองต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ผ่านกระบวนการสุนทรียสนทนา ซึ่งมี หลักปฏิบัติที่สำคัญคือ การฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อรับรู้ความคิด ความเป็นจริงโดยไม่ต่อต้าน และไม่ด่วน สรุป หรือตัดสินสิ่งที่รับรู้ มีความเคารพในความหลากหลายและความแตกต่าง รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในใจ ทั้งความคิด ความรู้สึก ความมั่นใจ และเปลี่ยนมุมมองความคิดอย่างแตกต่าง ในระหว่างการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนคิด มีความเชื่อใจ และเปิดใจที่จะยอมรับความคิดเห็น และการ สะท้อนคิดจากผู้อื่น นำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง และพฤติกรรมการแสดงออก ซึ่ง เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนใน ที่สุด โดยกระบวนการดังกล่าวจะเน้นการสะท้อนคิดเพื่อหาสาเหตุ และนำไปสู่แนวทางการแก้ไข เป็น กระบวนการในการร่วมแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนจะตระหนักถึงคุณค่าของ ประสบการณ์ที่ตนเองมี และยินดีที่จะนำเสนอต่อผู้อื่น เพื่อนำไปสู่การร่วมคิด ร่วมพัฒนา เป็นการ สร้างบรรยากาศของการพัฒนาวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ และมีความเป็นกัลยาณมิตร

1.4 การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาวิชาชีพเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็น ครูอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ การส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านชุมชนการเรียนรู้ตลอด ชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่ที่จัดไว้ทั้งพื้นที่เชิงกายภาพ และ ออนไลน์ ในฐานะผู้สอน ครูจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู กล่าวคือ ในด้านความรู้ ครูจะต้องมี ความรู้ในเนื้อหาของหลักสูตร วิธีการสอน และการจัดการเรียนรู้ ด้านทักษะ ได้แก่ การวิเคราะห์ ออกแบบ จัดทำ และประเมินหลักสูตร ทักษะการจัดการเรียนรู้ ทักษะการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ การวิจัยและประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ รวมทั้ง ทักษะการเรียนรู้ เชิงวิชาชีพ กล่าวคือ การทบทวน สะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง การสร้างปฏิสัมพันธ์และร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ และปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ด้านความเป็นครู ได้แก่ การมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในการปฏิบัติตนในวิชาชีพครู เป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้มีความชำนาญในวิชาชีพเพิ่มขึ้น เป็น การพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พร้อมต่อความท้าทายในการแก้ปัญหา และพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.5 การออกแบบกระบวนการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท

จากหลักการทรงงาน “ไม่ติดตำรา” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเป็นลักษณะการพัฒนาที่อนุโลมและรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสภาพสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำราอย่างอะลุ่มอล่วยกัน ไม่ผูกมัดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง เพราะสภาพปัญหามีไม่เหมือนกัน หากใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ ครบถ้วนจะพบวิธีการพัฒนาใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน

การนำหลักทรงงานดังกล่าวมาเป็นแนวคิดพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือ ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนแต่ละขั้นตอน จะต้องให้ความสำคัญต่อบริบทของพื้นที่ โดยทำความเข้าใจ ถึงประเด็นปัญหา ความต้องการในการพัฒนา จุดเด่น และข้อจำกัดของพื้นที่นั้น ๆ ให้ดีเสียก่อนที่จะออกแบบวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถปรับกระบวนการให้เหมาะสมไปตามความต้องการ และลักษณะเฉพาะของพื้นที่ นอกจากนี้ สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงอีกส่วนหนึ่งก็คือธรรมชาติของบุคคลซึ่งได้แก่ครูในพื้นที่ ซึ่งแต่ละคนอาจมีคุณลักษณะพื้นฐานแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อคำนึงถึงลักษณะความแตกต่างที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล จึงต้องหาวิธีการออกแบบกระบวนการที่คำนึงถึงความแตกต่าง และสอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ด้วย

2. นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกำหนดนโยบายและจัดลำดับให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้เป็นเรื่องสำคัญ และบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี โดยจัดให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพื่อให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน 2) มีทักษะ และสามารถนำกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) มีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.2 ให้ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด/กรุงเทพมหานคร และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต พิจารณาจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสม สำหรับจัดสรรเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับอำเภอ โดยให้พิจารณาความเหมาะสมตามลักษณะและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในลักษณะออนไซต์ (On-site) และออนไลน์ (Online) โดยสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital platform) เป็นฐานในการบริการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพอย่างอิสระ และสอดคล้องกับบริบทการทำงานทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.3 ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต นำเสนอรูปแบบกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรที่หลากหลาย โดยมุ่งให้เป็นกิจกรรมที่บุคลากรได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงานสอนเป็นสำคัญ เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น ทั้งการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานเป็นฐาน การจัดการความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติงาน หรือการส่งงานจากผู้มีประสบการณ์มากกว่าเพื่อให้ตรงกับความต้องการของครูในแต่ละพื้นที่ และบริบท โดยมีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร กำกับดูแลและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการ

2.4 ให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต จัดให้มีเวทีทั้งในรูปแบบออนไซต์ (Onsite) และออนไลน์ (Online) ในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการเป็นวิทยากรเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์กับพื้นที่บริบทอื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน สร้างแรงบันดาลใจจากกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จผ่านกลุ่มเครือข่ายที่มีความหลากหลายทั่วประเทศ

2.5 ให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต สนับสนุนการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขตกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตใน

ชุมชน โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน และ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันของหลาย ๆ ภาคส่วน

3. การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัติ

3.1 ผู้บริหารของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ประชุมชี้แจง สร้างความตระหนัก ความเข้าใจในแนวปฏิบัติให้ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ ปรับทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในกระบวนการ ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เข้าใจถึงเป้าหมาย ทิศทาง และวิธีการของกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ตรงกัน

3.2 ผลักดันให้ผู้บริหาร กศน. เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำ สร้างความตระหนัก เข้าใจ อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3.3 กำหนดให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ในการปฏิบัติงานของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และส่งเสริมให้การแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนด้วยชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถต่อยอดเป็นงานวิจัยเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3.4 กำหนดให้มีปฏิทินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างชัดเจนในแผนการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ทุกคนรับรู้และปฏิบัติร่วมกัน

3.5 จัดการและบริหารงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ทั้งในระยะสั้น (1-3 ปี) และ ระยะยาว (5 ปี) เพื่อให้ผู้บริหาร และครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับอำเภอและจังหวัด สามารถเขียนโครงการเพื่อนำเสนอของบประมาณมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละพื้นที่

3.6 กำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ มีการติดตามผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในการปฏิบัติของ

ผู้บริหาร และครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอด โดยพิจารณาประเมินจากตามสภาพจริงและหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นหลัก และรายงานผลการปฏิบัติการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบความก้าวหน้า อุปสรรค และความสำเร็จ มีการออกแบบกระบวนการสะท้อนผลการดำเนินงานและรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ

3.7 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ เป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ มหาวิทยาลัยในฐานะพี่เลี้ยงในพื้นที่ และครูสภาซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนเชิงวิชาการให้เข้ามามีความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน

3.8 สนับสนุนผลงานที่ได้จากการดำเนินงานภายใต้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียนให้สามารถต่อยอดเป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงาน และนำเสนอในเวทีวิชาการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาวิชาชีพได้

3.9 เผยแพร่ผลการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน ด้วยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายทั้งออนไซต์ (Onsite) และ ออนไลน์ (Online) เช่น Facebook, Website และ Social media ต่าง ๆ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระยะที่ 2 การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และระยะที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ ตอนที่ 1 การศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตอนที่ 2 การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีรายละเอียดในแต่ละตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ 3) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใน 6 ประเด็น คือ 1) เป้าหมายหลัก 2) สมาชิกชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ 4) การสนับสนุนจากภายในและภายนอก 5) การประเมินผลการดำเนินงาน และ 6) การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันสามารถสรุปผลการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ดังนี้

เป้าหมายหลัก

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอย

ข้าง จังหวัดเชียงราย และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า เป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง มีการกำหนดไปในแนวทางเดียวกันแต่แตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่ง กล่าวคือ ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนการประสบการณ์การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สมาชิกของชุมชน

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร วิทยาลัยชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า สมาชิกของชุมชนนั้นมีทั้งแบบเป็นไปตามโครงสร้าง และแบบไม่เป็นไปตามโครงสร้าง ซึ่งสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่งนั้น มีความต้องการในการเข้าร่วมชุมชนที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ มีความต้องการในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันระหว่างสมาชิกในการพัฒนาองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการปฏิบัติให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอด

กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร วิทยาลัยชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง นั้นเกิดจากการตั้งประเด็นปัญหาซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และใช้กระบวนการศึกษา ทดลอง ค้นคว้าด้วยการลองผิดลองถูก เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากกันและกันด้วยความสมัครใจ เปิดเวทีในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ และการปฏิบัติร่วมกันระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดการพัฒนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการทักษะการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

การสนับสนุนจากภายในและภายนอก

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร วิทยาลัยชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่งให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนจากภายในมากกว่าภายนอก มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้วยตนเองจากภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะสมาชิกทุกคนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนชุมชนการ

เรียนรู้ตลอดชีวิต ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง จึงมีการบริหารจัดการให้มีช่วงเวลา และพื้นที่ที่สมาชิกได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยที่รองลงมาเป็นเรื่องงบประมาณซึ่งจะเป็นปัจจัยในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้สะดวกคล่องตัวมากขึ้น

การประเมินผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง มีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทั้งในลักษณะเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ กล่าวคือ มีการประชุมประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ประจำเดือน และประจำปี เพื่อติดตามความก้าวหน้า เป็นโอกาสที่สมาชิกจะได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสามารถประเมินผลได้จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยสังเกตจาก พฤติกรรมการร่วมเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในชุมชน รวมทั้ง ทักษะคติของสมาชิกที่เปลี่ยนแปลงไปในระหว่างที่เรียนรู้ผ่านชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง จังหวัดเชียงราย และ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตพัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ต่างมีการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตนเองทั้งสิ้น ทั้งมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับท้องถิ่น และหน่วยงาน หรือองค์กรที่มีความเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 3 แห่ง ถือได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ ที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ มีผู้ที่สนใจติดต่อเพื่อศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องเสมอ

ตอนที่ 2 สรุปผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอดงหลวง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผนร่วมกัน ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ ขั้นสังเกตผลระหว่างการปฏิบัติ และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ สามารถสรุปผลขั้นตอนกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้เป็น 5 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนในการค้นหาปัญหาซึ่งครูการศึกษาจากระบบโรงเรียนประสบจากการจัดการเรียนการสอน และมีความต้องการที่จะแก้ไข อาจเป็นปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาพฤติกรรมผู้เรียน หรืออาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานอื่น ๆ เป็นการระดมความคิดเห็นในประเด็นปัญหาต่าง ๆ จากประสบการณ์ที่ได้พบ นำมาจัดลำดับเพื่อหาแนวทางแก้ไข

การร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษาปัญหาและกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข ครูการศึกษาจากระบบโรงเรียนจะร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ อาจร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม หรืออาจวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เมื่อได้แผนการเรียนรู้แล้ว จึงนำเสนอต่อกลุ่มสมาชิก เพื่อร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของกิจกรรมที่ผู้เรียนจะตอบสนอง รวมถึงวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย หลังจากที่มีการแสดงความคิดเห็น ผู้ที่เป็นเจ้าของแผนการเรียนรู้สามารถพิจารณาเพื่อปรับแผนให้มีความสมบูรณ์ขึ้นได้ก่อนนำไปใช้จริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน ครูการศึกษาจากระบบโรงเรียนนำแผนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมที่ออกแบบไปใช้ในชั้นเรียน มีเพื่อนครูร่วมสังเกตการณ์ การจัดกระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยอาจมีการจดบันทึก ถ่ายรูป หรือวิดีโอ เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการนำไปใช้ในกระบวนการสะท้อนคิดต่อไป

การสะท้อนคิดและการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้วางไว้เรียบร้อยแล้ว ครูเจ้าของชั้นเรียนและเพื่อนครูจะร่วมกันสะท้อนคิด โดยการอภิปรายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน อาจนำเสนอและอธิบายด้วยภาพถ่าย หรือวิดีโอที่ผู้สังเกตเก็บข้อมูลมา ในกระบวนการนี้ สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็น เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิธีการปฏิบัติ และการแก้ไขปัญหาที่อาจเป็นปัญหาเดียวกัน หรือใกล้เคียงเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ เมื่อสมาชิกทุกคนได้ร่วมกันเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อวิเคราะห์ และอภิปรายถึงแนวทางการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วดังกล่าวนี้จะถือเป็นทรัพยากรของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาจากระบบโรงเรียน เพื่อให้ครูการศึกษาจากระบบโรงเรียนคนอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนของตนเองต่อไป

จากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่าบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมี 6 ประการ ดังนี้

เป้าหมายหลักที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน

จากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนพบว่า การกำหนดเป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกิดจากการระดมความคิดของกลุ่มเป้าหมาย ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาที่พบในพื้นที่และนำมาจัดลำดับความสำคัญ วิเคราะห์สาเหตุ เพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไข สามารถกำหนดได้ทั้งในลักษณะแบบเฉพาะเจาะจง หรือครอบคลุมกว้าง ๆ ก็ได้ และสามารถปรับเปลี่ยนไปตามบริบท แต่จะต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ มุ่งเน้นที่การปรับปรุงคุณภาพการสอนของครู และการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเป็นความตกลงร่วมกันของระหว่างสมาชิกทุกคน

ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนพบว่า สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ เป็นไปตามโครงการของสถานศึกษา มีผู้บริหารเป็นผู้นำ และมีสมาชิกเป็นผู้นำร่วม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงออกได้อย่างอิสระ และกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกอีกด้วย

การเรียนรู้ร่วมกันอย่างเปิดกว้างและจริงใจ

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนพบว่า สิ่งที่สำคัญสำหรับการเตรียมความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายคือจะต้องมีการทำความเข้าใจในกระบวนการให้ตรงกันเสียก่อนทั้งในระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการ โดยกระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการพูดคุย และการสะท้อนคิด เป็นการอภิปรายเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาในทันที การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์กันระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพภายใต้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ แก้ไขปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูใหม่ที่ยังไม่มีประสบการณ์ หรือคุ้นเคยกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากเท่าที่ควร เป็นพื้นที่และโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ครูใหม่ได้พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ มีความมั่นใจ และพร้อมที่จะปฏิบัติการสอนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

โครงสร้างที่สนับสนุนการดำเนินงาน

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การกำหนดเวลาที่แน่นอน และมีการจัดสภาพแวดล้อมสถานที่ที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มเป้าหมายได้พบปะและพูดคุยกันได้เป็นสิ่งที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมายอย่างเห็นได้ชัด แต่ปัญหาและอุปสรรคที่ประสบคือการจัดตารางเวลาในการดำเนินกระบวนการตามขั้นตอนต่าง ๆ ทำได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะกลุ่มเป้าหมายติดภารกิจราชการต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินไปของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ จำต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้งภายใน และภายนอก กล่าวคือ การสนับสนุนจากภายใน อันได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม พื้นที่และเวลาในการพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนสะท้อนคิด ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ นโยบาย โครงสร้างการบริหาร งบประมาณ และทรัพยากรที่จำเป็น ก็เป็นสิ่งที่จะส่วนขับเคลื่อนให้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนดำเนินการได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น

การประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะและต่อเนื่อง

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การประเมินผลการดำเนินงานสามารถประเมินได้ผ่านการสะท้อนคิด เป็นระยะ ๆ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสร่วมกันประเมิน และแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกระบวนการให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้ต่อไป

เครือข่ายทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง

จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นยังไม่มีดำเนินการในขณะนี้ อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนความรู้ หรือเชิญวิทยากรจากหน่วยงานอื่น ๆ มาอบรม ให้ความรู้เป็นสิ่งที่ทำเป็นประจำอยู่แล้วซึ่งก็อาจนับได้ว่าเป็นเครือข่ายในการพัฒนาวิชาชีพได้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนความรู้ แต่ยังไม่มีการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ชัดเจนนัก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ เป็นหนึ่งในกระบวนการที่จะต้องดำเนินต่อไป

ตอนที่ 3 สรุปผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากผลการพัฒนาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และได้นำมาวิพากษ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และ นักวิชาการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ 3 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย

1.1 การพัฒนาคุณภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

จากเป้าหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ต้องการมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีบทบาทและหน้าที่โดยตรงที่สำคัญต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และรับผิดชอบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มความสามารถ เป็นพื้นฐานของการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุดคือการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย ครู กศน.ตำบล ครูอาสาสมัคร ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ข้าราชการครู ผู้บริหาร รวมไปถึงบุคลากรสนับสนุน และภาคีเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารสถานศึกษา (ผอ.กศน.) ซึ่งจะมีส่วนร่วมในเชิงนโยบายและการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ บรรลุเป้าหมาย และประสบความสำเร็จ โดยสมาชิกทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบกระบวนการ และการตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดร่วมกัน และเพื่อการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.3 การสะท้อนคิด และสุนทรียสนทนานำไปสู่การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน

กระบวนการสุนทรียสนทนามีหลักปฏิบัติที่สำคัญคือการฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อรับรู้ความคิด ความ เป็นจริงโดยไม่ต่อต้าน และไม่ด่วนสรุป หรือตัดสินสิ่งที่รับรู้ มีความเคารพในความหลากหลายและ

ความแตกต่าง รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในใจ ทั้งความคิด ความรู้สึก ความมั่นใจ และเปลี่ยนมุมมองความคิดอย่างแตกต่าง ในระหว่างการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนคิด มีความเชื่อใจ และเปิดใจที่จะยอมรับความคิดเห็น และการสะท้อนคิดจากผู้อื่น นำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง และพฤติกรรมการแสดงออก ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นดำเนินงานด้วยการทำงานร่วมกันแบบร่วมแรงร่วมใจ ลงมือทำและเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่โดดเดี่ยว สมาชิกในชุมชนต่างให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ที่มีในตัวเองต่อสมาชิกคนอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในที่สุด เน้นการสะท้อนคิดเพื่อหาสาเหตุ และนำไปสู่แนวทางการแก้ไข

1.4 การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ครูจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันในพื้นที่ที่จัดไว้ทั้งพื้นที่เชิงกายภาพ และออนไลน์ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู

1.5 การออกแบบกระบวนการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท

จากหลักการทรงงาน “ไม่ติดตำรา” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเป็นลักษณะการพัฒนาที่อนุโลมและรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสภาพสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำราอย่างอละมุลอ่วยกัน ไม่ผูกมัดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง เพราะสภาพปัญหาไม่เหมือนกัน หากใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ ครบถ้วนจะพบวิธีการพัฒนาใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน

การนำหลักทรงงานดังกล่าวมาเป็นแนวคิดพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือ ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนแต่ละขั้นตอน จะต้องให้ความสำคัญต่อบริบทของพื้นที่ โดยทำความเข้าใจ ถึงประเด็นปัญหา ความต้องการในการพัฒนา จุดเด่น และข้อจำกัดของพื้นที่นั้น ๆ ให้ดีเสียก่อนที่จะออกแบบวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถปรับกระบวนการให้เหมาะสมไปตามความต้องการ และลักษณะเฉพาะของพื้นที่ นอกจากนี้ สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงอีกส่วนหนึ่งก็คือธรรมชาติของบุคคลซึ่งได้แก่ครูในพื้นที่ ซึ่งแต่ละคนอาจมีคุณลักษณะพื้นฐานแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อคำนึงถึงลักษณะความแตกต่างที่เป็น

ลักษณะเฉพาะของบุคคล จึงต้องหาวิธีการออกแบบกระบวนการที่คำนึงถึงความแตกต่าง และสอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ด้วย

2. นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกำหนดนโยบายและจัดลำดับให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้เป็นเรื่องสำคัญ และบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี โดยจัดให้มีการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพื่อให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.2 ให้ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต พิจารณาจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสม สำหรับจัดสรรเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับอำเภอ โดยให้พิจารณาความเหมาะสมตามลักษณะและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในลักษณะออนไซต์ (On-site) และออนไลน์ (Online)

2.3 ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต นำเสนอรูปแบบกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรที่หลากหลาย โดยมุ่งให้เป็นกิจกรรมที่บุคลากรได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงานสอนเป็นสำคัญ เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น ทั้งการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานเป็นฐาน

2.4 ให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต จัดให้มีเวทีทั้งในรูปแบบออนไซต์ (Onsite) และออนไลน์ (Online) ในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการสร้างขวัญกำลังใจและแรงบันดาลใจซึ่งกันและกันผ่านเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.5 ให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต สนับสนุนการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัยยาศัยอำเภอ/เขตกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน และ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันของหลาย ๆ ภาคส่วน

3. การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัติ มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ผู้บริหารของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ประชุมชี้แจง สร้างความตระหนัก ความเข้าใจในแนวปฏิบัติให้ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ ปรับทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในกระบวนการ ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เข้าใจถึงเป้าหมาย ทิศทาง และวิธีการของกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ตรงกัน

3.2 ผลักดันให้ผู้บริหาร กศน. เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำ สร้างความตระหนัก เข้าใจ อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3.3 กำหนดให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ในการปฏิบัติงานของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และส่งเสริมให้การแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนด้วยชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถต่อยอดเป็นงานวิจัยเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3.4 กำหนดให้มีปฏิทินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างชัดเจนในแผนการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ทุกคนรับรู้และปฏิบัติร่วมกัน

3.5 จัดการและบริหารงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ทั้งในระยะสั้น (1-3 ปี) และ ระยะยาว (5 ปี) เพื่อให้ผู้บริหาร และครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับ

อำเภอและจังหวัด สามารถเขียนโครงการเพื่อนำเสนอของบประมาณมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละพื้นที่

3.6 กำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ มีการติดตามผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในการปฏิบัติของผู้บริหาร และครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอด โดยพิจารณาประเมินจากตามสภาพจริงและหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นหลัก และรายงานผลการปฏิบัติการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบความก้าวหน้า อุปสรรค และความสำเร็จ มีการออกแบบกระบวนการสะท้อนผลการดำเนินงานและรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ

3.7 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ เป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ มหาวิทยาลัยในฐานะพี่เลี้ยงในพื้นที่ และครูสภาซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนเชิงวิชาการให้เข้ามามีความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3.8 สนับสนุนผลงานที่ได้จากการดำเนินงานภายใต้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สามารถต่อยอดเป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงาน และนำเสนอในเวทีวิชาการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาวิชาชีพได้

3.9 เผยแพร่ผลการดำเนินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้วยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายทั้งออนไซต์ (Onsite) และ ออนไลน์ (Online) เช่น Facebook, Website และ Social media ต่าง ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

รายละเอียดการอภิปรายมีดังต่อไปนี้

1. การศึกษาบริบทของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 การกำหนดเป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ จากผลการวิจัยการศึกษาบริบทการพัฒนาของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า การกำหนดเป้าหมายหลักเกิดขึ้นจากความต้องการในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น ๆ โดยอาจมีความแตกต่างกันไปตามภูมิหลัง และพันธกิจของหน่วยงานองค์กร หรือชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาองค์ความรู้ และการปฏิบัติที่ดีเพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหา และความต้องการด้านวิชาชีพ ทั้งในระดับบุคคล และสังคม ครอบคลุมไปถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการพัฒนาการเรียนรู้ของ UNESCO (2003) ที่กล่าวไว้ว่า นอกเหนือจากการเรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพการทำงานแล้วนั้น จะต้องมุ่งให้ความสำคัญด้านการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน ซึ่งจะทำให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญหน้า และจัดการกับปัญหาที่มีความซับซ้อน ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความยากจน เป็นต้น ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2553) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ไว้ว่า ชุมชนการเรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อการยกระดับคุณภาพ พัฒนาและเสริมสร้างทักษะขีดความสามารถ มีการสร้างสมดุลการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย

1.2 ความเป็นสมาชิกของชุมชน จากผลการวิจัยการศึกษาบริบทการพัฒนาของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ความเป็นสมาชิกของชุมชนนั้นมีความคล้ายคลึงกัน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น มีทั้งลักษณะที่เป็นไปตามโครงสร้างหน่วยงานหรือองค์กร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และครูในโรงเรียนสาธิตพัฒนาที่มีการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกของชุมชนแตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ยังมี สมาชิกของชุมชนที่เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ เป็นไปอย่างอิสระ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียดอยช้าง และกลุ่มเกษตรกรชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เพราะเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ทราบว่าสมาชิกของชุมชนจะเป็นไปในลักษณะใดก็ตาม สิ่งที่ทุกคนพึงมีร่วมกันเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีความเชื่อ และความเข้าใจในเป้าหมายที่มีร่วมกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม รู้จักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขับเคลื่อนด้วยกันแบบกลุ่ม ดังเช่นที่ Wenger, McDermott และ Snyder (2002) ระบุว่า สมาชิกของชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่ร่วมแลกเปลี่ยนสิ่งที่สนใจ ปัญหา หรือมีความสนใจใคร่รู้ร่วมกัน และกลุ่มบุคคลที่มีความลุ่มลึกในเนื้อหาองค์ความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติของบริบทนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ วรลักษณ์ ชูกำเนิด (2557) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2558) ที่ได้เสนอว่า การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้สมาชิกทุกคนในชุมชนจะต้องมีอย่างชัดเจนเป็นค่านิยมที่ยึดเหนี่ยวกันไว้ เช่นเดียวกับที่ ครรชิต พุทธิโกษา (2554) ได้ระบุว่า สมาชิกที่มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้าร่วมคิดร่วมดำเนินการ มีส่วนความรับผิดชอบเป็นองค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ เช่นเดียวกับที่ Wenger (1998) และ รังรอง สมมิตร (2558) ได้กล่าวไว้

ว่า สมาชิกของชุมชนจะแสดงบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป โดยมีหน้าที่สำคัญคือการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ นำเสนอประเด็นใหม่ วิธีการแก้ปัญหา เพื่อให้ชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้สมาชิกที่เข้าร่วมจะต้องมาด้วยความสมัครใจ

1.3 กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้ จากผลการวิจัยการศึกษารับการพัฒนาของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า กระบวนการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เริ่มต้นจากการมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้นในพื้นที่ก่อน และชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเรียนรู้เพื่อหาทางแก้ไข ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นจากหลายวิธี ทั้งการทดลองค้นคว้าวิจัย การเรียนรู้การปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ จนได้มาซึ่งคำตอบ และนำมาประมวลแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กันระหว่างสมาชิกของชุมชน จนสามารถพัฒนาต่อยอดไปได้อีก ทั้งด้านความรู้ ทักษะคิด และการทักษะการปฏิบัติ และพร้อมที่จะเผยแพร่องค์ความรู้ที่ค้นพบให้สมาชิก และผู้ที่สนใจได้เรียนรู้ เช่นเดียวกับที่ ครรชิต พุทธิโกษา (2554) ได้กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มีการถ่ายทอดความรู้ ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับที่ Kruse, Louis และ Bryk (1994) กล่าวว่า การทำงานร่วมกัน หรือการประสานงานจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นสำหรับสมาชิกในชุมชน

1.4 การสนับสนุนจากภายในและภายนอก จากผลการวิจัยการศึกษารับการพัฒนาของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ปัจจัยที่สำคัญและสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินงานไปได้อย่างประสบความสำเร็จนั้นสมาชิกของชุมชนเป็นปัจจัยหลัก โดยมีการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งการสนับสนุนพื้นที่ และโอกาสในการพูดคุยและเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับที่ สายพิน เชิงขาว (2551) กล่าวว่า ผู้บริหาร ผู้นำองค์กร มีส่วนสำคัญ ทำให้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตประสบความสำเร็จได้ โดยมุ่งเน้นความรู้ ซึ่งสำคัญต่อกิจการขององค์กร และสมาชิกเปิดโอกาสให้พูดคุย สิ่งที่ต้องการ ให้ได้เข้าร่วมกิจกรรม สมาชิกเป็นสิ่งที่มีความหมายของชุมชนนักปฏิบัติ การร่วมแก้ไขปัญหา สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับ Hord (1997) ที่ได้เสนอว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ได้แก่ การกำหนดเวลา สถานที่ ให้สมาชิกได้พบปะพูดคุยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

1.5 การประเมินผลการดำเนินงาน จากผลการวิจัยการศึกษารับการพัฒนาของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีการประชุมประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ประจำเดือน และประจำปี อย่างต่อเนื่อง เพื่อวิเคราะห์ และติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของสมาชิก และเป็นโอกาสที่สมาชิกจะได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ว่าได้ผลเป็นอย่างไร หากมีปัญหาจะได้รับการตัดสินใจ ดังเช่นที่ Hord (2009) ได้ระบุว่า สมาชิกของชุมชน ควรมีโอกาสในการพูดคุยอย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อเป้าหมายในการพัฒนา

ชุมชน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่สมาชิกได้ร่วมแบ่งปัน พูดคุย รวมถึงตัดสินใจ สอดคล้องกับที่ สุมาลี สังข์ศรี (2556) กล่าวว่า ชุมชนการเรียนรู้นั้นจะต้องมีการติดตามและประเมินผล และเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้น

1.6 การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากผลการวิจัยการศึกษารับการพัฒนาของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะให้ความสำคัญต่อการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาองค์ความรู้ และการปฏิบัติที่ดีเพื่อเป็นตัวอย่างในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการพัฒนาทางด้านวิชาการให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ดังเช่นที่ สุมาลี สังข์ศรี (2556) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้จะต้องมีการแสวงหาภาคีเครือข่าย เพื่อช่วยสนับสนุน และช่วยจัดกิจกรรม สอดคล้องกับ ครรชิต พุทธิโกษา (2554) ที่เสนอไว้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ควรมีการสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน มีความร่วมมือในด้านทุน กิจกรรม วิชาการ องค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่ม และเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ครอบคลุมการพัฒนาเป็นองค์รวม

2. การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 เป้าหมายหลักที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน จากผลการวิจัยการพัฒนาพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า เป้าหมายหลักของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นไปเพื่อพัฒนาระบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้สูงสุด โดยเกิดจากการร่วมกันระดมความคิดเห็นร่วมกันของสมาชิกในประเด็นปัญหาที่พบ และต้องการร่วมกันหาแนวทางแก้ไข สอดคล้องกับ Dufour และคณะ (2010) ที่กล่าวว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นวงจรของการร่วมกันตั้งคำถามต่อสภาพปัจจุบันเพื่อบรรลุผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของนักเรียน ซึ่งการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้นอยู่ที่การทำงานของครูและนักศึกษา สอดคล้องกับ วรลักษณ์ ชูกำเนิด (2557) ที่ได้เสนอว่าพลังของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นเกิดจากการมีค่านิยมร่วมกัน ยึดเหนี่ยวกันด้วยอุดมการณ์แห่งวิชาชีพและคุณงามความดีเพื่อการศึกษา มุ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับ เรวดี ชัยเชาวรัตน์ (2558) ที่กล่าวว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นมีเป้าหมายร่วมกันในการจัดการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ ซึ่ง Hord (1997) ยืนยันว่า การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งด้านวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยที่สมาชิกทุกคน ได้แก่ ครูและบุคลากรสนับสนุนต่างเห็นพ้องกันที่จะมุ่งเน้นไปที่การสอน การปรับปรุงคุณภาพการสอนของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สนับสนุนและตระหนักถึงศักยภาพของนักเรียนที่จะต้องพัฒนาอย่าง

เต็มที่ เมื่อสมาชิกมีวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นบรรทัดฐานร่วมกันของทุกคน (Hord, 1997; Bryke, Camburn และ Louis, 1999)

2.2 ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก จากผลการวิจัยการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า ความเป็นสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ จะเป็นไปตามโครงสร้างซึ่งมีผู้บริหารเป็นผู้นำซึ่งจะมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และมีครูและบุคลากรร่วมสนับสนุนการดำเนินงานโดยอาจมีสมาชิกบางคนพัฒนาตนเอง มีภาวะผู้นำร่วมซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนดังกล่าวอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน สอดคล้องกับ วรลักษณ์ ชูกำเนต (2557) ผู้นำสามารถทำให้สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งตนเองและวิชาชีพ จนสมาชิกเกิดภาวะผู้นำในตนเองและเป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้นำจะต้องเริ่มต้นมาตนเองก่อนด้วยการลงมือทำงานอย่างตระหนักรู้และใส่ใจกับผู้ร่วมงานทุก ๆ คน มีการนำแบบไม่นำ กล่าวคือ ทำหน้าที่สนับสนุน และเปิดโอกาสให้สมาชิกเติบโตด้วยการสร้างความเป็นผู้นำร่วม นอกจากนี้ การตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องเกิดขึ้นจากการทำความเข้าใจ และตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิก เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม ดังเช่นที่ Hord (1997) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารจะต้องมีการกระจายอำนาจและสร้างความมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ข้อตกลงที่เกิดขึ้น จะต้องผ่านการร่วมกันตัดสินใจของทุกคนในชุมชนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2558) ที่กล่าวว่าครูทุกคนเป็นผู้นำในการตัดสินใจที่จะพัฒนาตนเอง (เรวดี ชัยเชาวรัตน์, 2558)

2.3 การเรียนรู้ร่วมกันอย่างเปิดกว้างและจริงใจ จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันภายใต้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น สิ่งที่สำคัญคือการเตรียมพร้อมของสมาชิกทุกคน ซึ่งจะต้องสร้างความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการร่วมกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน โดยกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการพูดคุยสะท้อนคิด อภิปรายให้เห็นถึงจุดสำคัญในการแก้ไขปัญหา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ เพื่อให้เกิดการต่อยอด พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ สมาชิกทุกคนจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ บนพื้นฐานของความเป็นมิตร เปิดเผยและจริงใจต่อกัน จนอาจจะกลายเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในที่สุด สอดคล้องกับ Kruse, Louis และ Bryk (1994) ที่กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของครูและความสัมพันธ์ทางวิชาชีพจะสนับสนุนให้ครูได้ร่วมแบ่งปันความคิดเห็น และเรียนรู้จากกันและกัน ซึ่งรวมไปถึงการเปิดห้องเรียนของตนให้เพื่อนครูมาร่วมสังเกตการณ์ การสะท้อนคิดด้วยการสนทนา เป็นการสนทนาระหว่างเพื่อนครู ครู และผู้บริหาร จะมุ่ง

ประเด็นไปที่ลักษณะการจัดการเรียนการสอน และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้เพื่อนครูได้ร่วมมืออภิปราย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติการสอน และร่วมกันพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ความร่วมมือ นำไปสู่ข้อสรุปของครูถึงการพัฒนาร่วมกันเกี่ยวกับทักษะที่สัมพันธ์กับความสำเร็จ หรือความเชี่ยวชาญใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานการสอน การสร้างองค์ความรู้ หรือโครงการที่สามารถช่วยให้ครูมีความเชี่ยวชาญ หรือชำนาญมากขึ้น การรวบรวมความคิดสร้างสรรค์ ภายในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สมาชิกจะได้เรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความคิดใหม่ ๆ จากการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันถึงข้อมูล และวิธีการแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้เพื่อนครูเรียนรู้จากกันและกัน เป็นการแบ่งปันบทเรียน เพื่อช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ได้ถกเถียง อภิปราย และได้แย้งกัน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว (Hord, 1997) เช่นเดียวกับที่วอร์ลัซม์ ชูกำเนด (2557) กล่าวว่า ภายใต้บรรยากาศของวัฒนธรรมแบบเปิดเผย ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตน อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและเคารพซึ่งกันและกัน โดยการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน จากการประเมินตนเอง การสังเกตการณ์จัดการเรียนการสอนของเพื่อนครู และผลการประเมินต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชน การแบ่งปันประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคลนี้จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาความเป็นมืออาชีพของครูอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2558) และ Sergiovanni (1994) ที่ได้เสนอว่าทุกคนต้องร่วมกันพิจารณาทบทวนเรื่องนโยบาย การปฏิบัติ และกระบวนการบริหารจัดการต่าง ๆ ของสถานศึกษาอีกครั้งโดยยึดหลักในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้บริการด้านการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาสู่การปฏิบัติงานวิชาชีพของครูผู้สอน และผู้บริหารให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของการทำงานที่ดีต่อกันของทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียน

2.4 โครงสร้างที่สนับสนุนการดำเนินงาน จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อม และมีสถานที่ที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มเป้าหมายได้พบปะและพูดคุยกันได้ แต่ปัญหาและอุปสรรคที่ประสบคือการจัดการเวลาในการดำเนินกระบวนการตามขั้นตอนต่าง ๆ ทำได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะกลุ่มเป้าหมายติดภารกิจราชการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม หากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนได้รับการจัดลำดับความสำคัญอยู่ในลำดับแรก ๆ ดังนั้น การที่ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย จึงต้องมีโครงสร้างที่สนับสนุนการดำเนินงานทั้งการสนับสนุนจากภายใน ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม พื้นที่และเวลาในการพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนสะท้อนคิด และการสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ ทรัพยากร งบประมาณ ตลอดจนการสนับสนุนเชิงนโยบายจากผู้บริหารระดับสูง และหน่วยงานต้นสังกัด ดังเช่นที่ Hord (1997) ได้กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่

เอื้ออำนวยนี้เป็นตัวกำหนดเวลา สถานที่ และวิธีการเพื่อให้สมาชิกของชุมชนการเรียนรู้ได้พบปะพูดคุยร่วมกัน ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของการเรียนรู้ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน และ เวลาในการเรียนรู้ สมาชิกเข้าใจความต้องการ และจัดสรรเวลาเพื่อให้ได้เรียนรู้ ครูใหญ่ ผู้บริหารต้องจัดสรรเวลาให้ พื้นที่ในการเรียนรู้ หมุนเวียนไปตามห้องเรียนต่าง ๆ ของครู เพื่อให้ทุก ๆ คนได้เห็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการปฏิบัติการสอน การจัดการเรียนรู้เพื่อนักเรียน ข้อมูลสนับสนุน การศึกษาทบทวน มีการจัดการข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นระบบเพื่อให้สมาชิกเข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ (Hord, 2009) สอดคล้องกับที่ สายพิน เชิงขาว (2551) ได้เสนอว่า ผู้บริหาร และสมาชิกมีความไว้วางใจ เชื่อใจ เลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม ง่าย และคุ้นเคยและ ดังที่ อนุชาติ พวงสำลี และรวิน ระวิวงศ์ (2550) กล่าวว่า ต้องมีการสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน และเพื่อให้ยั่งยืน ถาวร ควรทำเป็นวิถีชีวิต เป็นการทำงานตามปกติอย่างหนึ่ง กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดถือปฏิบัติ

2.5 การประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะและต่อเนื่อง จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การประเมินผลการดำเนินงานสามารถประเมินได้ผ่านการสะท้อนคิด เป็นระยะ ๆ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสร่วมกัน ประเมิน และแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกระบวนการให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้ต่อไป ดังเช่นที่ สุมาลี สังข์ศรี (2556) กล่าวว่าจะต้องมีการติดตามประเมินผล และเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2.6 เครือข่ายทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง จากการศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นยังไม่มีมีการดำเนินการในขณะนี้ อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันจากเพื่อนร่วมงาน และ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรจากหน่วยงานอื่น ๆ เป็นเรื่องที่ทำเป็นประจำจึงอาจนับได้ว่าเป็นเครือข่ายในการพัฒนาวิชาชีพได้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนความรู้ แต่ยังไม่มีการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ เป็นหนึ่งในกระบวนการที่จะต้องดำเนินต่อไป ดังเช่นที่ วีระพจน์ กิมาคม (2550) กล่าวว่า เครือข่ายการเรียนรู้นั้นมีหลายรูปแบบทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในองค์กรและนอกองค์กรที่มาร่วมกิจกรรม และดังที่ รังรอง สมมิตร (2558) ได้เสนอว่า ขั้นสุดท้าย ขั้นเจริญเติบโตของกลุ่ม เน้นการกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความสำคัญจำเป็นในการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น การสร้างแม่ข่ายหรือแกนกลางในการประสานงาน การสร้างการบริหารจัดการ การพัฒนาระบบการติดต่อสื่อสาร

ซึ่งสอดคล้องกับที่ สุมาลี สังข์ศรี (2556) ที่ได้เสนอว่า การสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3.1 เรื่องการกำหนดเป้าหมายของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า จากเป้าหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ต้องการมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีบทบาทและหน้าที่โดยตรงที่สำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ และรับผิดชอบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มความสามารถ เป็นพื้นฐานของการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับ ที่ UNESCO (2003) ได้เสนอว่า การศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ และวิธีการเรียนรู้เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ผสมผสานสภาพความเป็นจริง และประสบการณ์ในการปฏิบัติ เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดได้ ทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม และทางกายภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เช่นเดียวกับที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) กล่าวว่า บุคคลจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ที่จะมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และสังคม เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

3.2 เรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า เพื่อให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูบรรลุเป้าหมายนั้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นและจะต้องตระหนักมากที่สุด ความสำเร็จของการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ไม่อาจดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดการสนับสนุนและส่งเสริมจากผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อำนวยการ กศน. ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในเชิงนโยบายและการสนับสนุนให้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนดำเนินงานอย่างดี และมีประสิทธิผล นอกจากนี้ สมาชิกในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วย ครู กศน.ตำบล ครูอาสาสมัคร ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ข้าราชการครู รวมไปถึงบุคลากรที่สนับสนุน จะต้องมีส่วนร่วมช่วยกันวางแผน และออกแบบกระบวนการ และถือว่าเป็นภารกิจร่วมกันในพัฒนา สอดคล้องกับที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2554) กล่าวว่า สิ่งที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้

คือจะต้องมีผู้นำที่ดีในการบริหารจัดการงานและกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกที่มีคุณภาพ เข้าร่วมคิด ร่วมดำเนินการ รับผิดชอบร่วมกัน ในทุกระบวนการ

3.3 เรื่องกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษานอกระบบโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมุ่งเน้นการสะท้อนคิด และการใช้สุนทรียสนทนา ด้วยหลักการของกระบวนการสุนทรียสนทนาซึ่งจะเน้นที่การฟังอย่างลึกซึ้ง การแสดงความคิดเห็นกัน ด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน จะทำให้บรรยากาศการทำงาน การสะท้อนคิด และการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีพร้อมทั้งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นำไปสู่การแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพการจัดการ กระบวนการเรียนรู้เช่นเดียวกับที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2554) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของต้นแบบชุมชนการเรียนรู้จะต้องมีการเรียนรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มีการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ Stoll et al. (2006) ยังยืนยันว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันความเชี่ยวชาญผ่านการร่วมมือรวมพลัง นำไปสู่การชี้แนะการปฏิบัติให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการสอนและความสัมพันธ์ในหน่วยงานด้วย การพูดคุยสะท้อนถึงผล การปฏิบัติงานการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้ครูสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของครูได้ เกิดความเข้าใจในกระบวนการสอน ผลผลิตของการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.4 เรื่องการส่งเสริมให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องเรียนรู้และพัฒนานตนเองให้เป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ มีความสนใจและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนับได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่ สำคัญของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยครูจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา ศักยภาพของตนเอง ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู การพัฒนา ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะเป็นแนวทางในการ ส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันในพื้นที่ที่จัดไว้ทั้งพื้นที่เชิงกายภาพ และออนไลน์ ทั้ง ด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู ซึ่ง เป็นไปดังที่ Grabowski (อ้างถึง ในชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร, 2546) ได้เสนอว่า บุคคลที่เป็นครูสอนตลอดจนผู้บริหารจัดการศึกษา ผู้ใหญ่ควรเป็นบุคคลที่มีความใส่ใจ ใฝ่ในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับที่ อาชญญา รัตนอุบล (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า ผู้ที่ทำงานการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีการพัฒนาและงูใจตนเองเพื่อเรียนรู้ ให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง

3.5 เรื่องการออกแบบกระบวนการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จะสามารถ

ตอบสนองความต้องการของครูการศึกษาในระดับโรงเรียน และแก้ไขประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญคือการทำความเข้าใจ เข้าถึงประเด็นปัญหาและความต้องการ จุดเด่นและข้อจำกัดของบริบทพื้นที่นั้น ๆ เสียก่อน เพื่อการวางแผนและออกแบบกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และปรับให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะและธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ ด้วยสอดคล้องกับที่สุมาลี สังข์ศรี (2556) ได้เสนอว่า ในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยนั้นจะต้องมีการวิเคราะห์สภาพและปัญหาของชุมชน พร้อมทั้งจัดทำแผนชุมชน จากนั้นจึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีกิจกรรมหลากหลายประเภท หลากหลายรูปแบบเพื่อให้สามารถสนองตอบความต้องการของคนในชุมชนได้

3.6 เรื่องการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระดับโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า ควรกำหนดให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระดับโรงเรียนนี้เป็นเรื่องสำคัญ และบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี การพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระดับอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง สอดคล้องกับที่ Sergiovanni (1998) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดลำดับความสำคัญและกำหนดตารางเวลาในการพบปะเพื่อแก้ปัญหา การจัดตารางเวลาเพื่อให้ครูได้มีปฏิสัมพันธ์กันนี้ถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ และ Hord (2009) ได้เน้นย้ำว่า การจัดตารางเวลาในการเรียนรู้นับเป็นหนึ่งในเงื่อนไขการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสรรพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพของครูการศึกษาในระดับโรงเรียนอย่างเหมาะสม

3.7 เรื่องการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระดับโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า ควรจัดให้มีพื้นที่ หรือเวทีในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระดับโรงเรียน เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ และแรงบันดาลใจซึ่งกันและกันผ่านเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาในระดับโรงเรียน โดยให้ผู้บริหารพิจารณาความเหมาะสมตามลักษณะและสอดคล้องตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในรูปแบบออนไซต์ (Onsite) และ ออนไลน์ (Online) สอดคล้องกับที่ Hord (2009) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องกำหนดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยการจัดกิจกรรมที่บุคลากรได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงานสอนเป็นสำคัญ เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น ทั้งการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ ศักยภาพในการปฏิบัติงาน และความเป็นครู เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานเป็นฐาน เช่นเดียวกับที่ Hord (1997) ได้เสนอว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้เรียนรู้จากกันและกัน ได้

แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งในด้านที่ประสบความสำเร็จ และล้มเหลว นอกจากนี้ สายพิน เชิงเชาว์ (2551) ยังเสนอว่าการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนการเรียนรู้ควรเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3.8 เรื่องการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากผลการวิจัย พบว่า การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตระหว่างศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ/เขตกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน และ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันของหลาย ๆ ภาคส่วน สอดคล้องกับที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553) ได้เสนอว่า จะต้องมีการประสานงานแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนอาสาสมัครต่าง ๆ เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรม

3.9 เรื่องการสร้างความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จะต้องมีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเสียก่อน จึงจะสามารถสั่งการ และนำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจปรับทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในกระบวนการ ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เข้าใจถึงเป้าหมาย ทิศทาง และวิธีการของกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ตรงกัน โดยผู้บริหารจะมีบทบาทเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำ สร้างความตระหนัก เข้าใจ อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สอดคล้องกับที่ สายพิน เชิงเชาว์ (2551) ได้เสนอว่า ผู้บริหาร หรือผู้นำองค์กรน่าจะมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จได้ โดยสามารถสนับสนุนได้ด้วยวิธีการ เช่น มุ่งเน้นที่ความรู้ซึ่งสำคัญต่อองค์กร และสมาชิกในองค์กร สนับสนุนการจัดตั้งชุมชน และเปิดโอกาสให้พูดคุยในสิ่งที่สมาชิกต้องการ และให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

3.10 เรื่องโครงสร้างที่สนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องมีโครงสร้างที่

สนับสนุนการดำเนินงาน กล่าวคือ จะต้องมีการกำหนดให้มีปฏิทินปฏิทินการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอบรมโรงเรียนอย่างชัดเจนในแผนการพัฒนาคณะภาพครู เพื่อให้ทุกคนรับรู้และปฏิบัติร่วมกัน นำไปสู่การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว สอดคล้องกับที่ Hord (1997) ได้เสนอว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ทั้งการกำหนดเวลา สถานที่ และวิธีการเพื่อให้สมาชิกของชุมชนได้พบปะ พุดคุยร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน เช่นเดียวกับที่ อนุชาติ พวงสำลี และรวิน ระวิวงศ์ (2550) กล่าวว่า ต้องมีการสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน และควรปฏิบัติให้เป็นวัฒนธรรมองค์กรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3.11 เรื่องการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอบรมโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า การกำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ มีการติดตามผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอบรมโรงเรียน ในการปฏิบัติของผู้บริหาร และครูการศึกษาอบรมโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอด โดยพิจารณาประเมินจากตามสภาพจริงและหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นหลัก และรายงานผลการปฏิบัติการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอบรมโรงเรียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบความก้าวหน้า อุปสรรค และความสำเร็จ มีการออกแบบกระบวนการสะท้อนผลการดำเนินงานและรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับที่ สุมาลี สังข์ศรี (2556) กล่าวว่า จะต้องมีการติดตามประเมินผลและเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้

3.12 เรื่องการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอบรมโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอบรมโรงเรียนสามารถสร้างเครือข่ายขยายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ เป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ได้แก่ มหาวิทยาลัยในฐานะพี่เลี้ยงในพื้นที่ และครูสภาซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนเชิงวิชาการให้เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินการในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอบรมโรงเรียน สอดคล้องกับที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2554) ได้เสนอว่า ชุมชนการเรียนรู้ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท และวิระพจน์ กิมาคม (2550) เสนอว่า เครือข่ายการศึกษานั้นมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อบริการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในองค์กรและนอกองค์กรที่มาร่วมกิจกรรม เช่นเดียวกับที่ สุมาลี สังข์ศรี (2556) ได้กล่าวว่า ควรมีการแสวงหาภาคีเครือข่ายเพื่อช่วยสนับสนุนและช่วยจัดกิจกรรม

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยพบว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความแตกต่างจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ทั้งในแง่มุมมองของผู้เรียน หลักสูตร สื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ดังนั้น ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะที่สอดคล้อง เป็นการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีพื้นฐานหลากหลาย ทั้งที่จบการศึกษาโดยตรงสายการสอน และที่ไม่ตรงสายการสอน รวมทั้งประสบการณ์ที่คลุกคลีกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความแตกต่างกัน โดยชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในมิติต่าง ๆ ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้งครูใหม่ และ ครูอาวุโส จะได้เรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนสะท้อนคิด โดยมีพื้นฐานสำคัญในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประสบการณ์ทั้งที่ประสบความสำเร็จ และที่ล้มเหลว (Experiential Learning) เพื่อให้เป็นบทเรียนแก่เพื่อนครู เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาชีพ และส่งเสริมให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกิดการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเรียนรู้ตลอดชีวิต

กระบวนการและขั้นตอนที่พัฒนาขึ้นจะต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยก่อนที่จะเริ่มกระบวนการทั้งหมด จะต้องมีการชี้แจงทำความเข้าใจให้ตรงกันก่อน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับข้อมูล และมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ออกแบบ และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งปันประสบการณ์ และการตัดสินใจ เพราะเมื่อตัดสินใจว่า จะร่วมกันพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนแล้ว นับว่าเป็นคำมั่นสัญญาของทุกคน ดังนั้น ทุกคนจะจัดให้มีการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีลำดับความสำคัญอยู่ในอันดับต้น ๆ ได้รับการจัดสรรเวลา และทรัพยากรอย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีที่จะทำให้ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย

การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน ได้แก่

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน

การร่วมกันวางแผนและออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการสังเกตกิจกรรมการเรียนรู้

การสะท้อนคิดและการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้

การนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้

ทั้งนี้ ในแต่ละขั้นตอนของการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้สนับสนุนให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมพิจารณาในทุก ๆ ขั้นตอน สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมาย เน้นการมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้มีการวางแผนและกำหนดการประเมินด้วยตนเอง ให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ของสมาชิกทุกคน ในการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านกระบวนการการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สะท้อนคิด และอภิปราย ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและเป็นการเรียนรู้ที่สร้างการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด จนสามารถพัฒนาองค์ความรู้เป็นทรัพยากรอันมีค่า ที่จะเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนการศึกษานอกระบบต่อไป

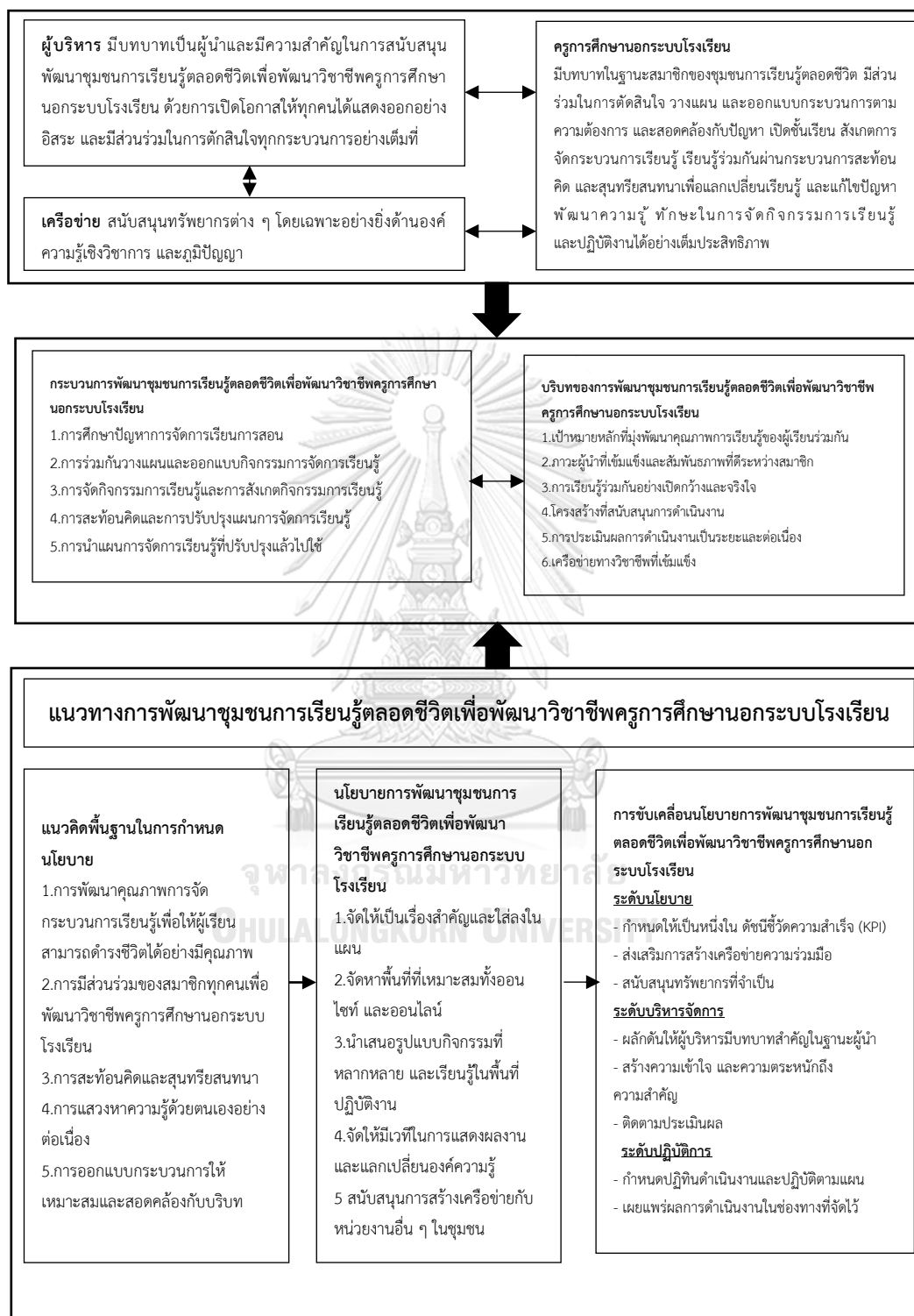
กระบวนการที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการแบ่งปันประสบการณ์ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสังเกตการณ์ชั้นเรียน ซึ่งทักษะการสังเกตนั้นเป็นสิ่งที่ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องฝึกฝนเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสะท้อนคิดโดยปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์ และการแสดงความคิดเห็นในเชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ เป็นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยในระหว่างกระบวนการ การสนับสนุนจากผู้บริหารถือเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นขวัญกำลังใจที่ดีสำหรับสมาชิกในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้น มีลักษณะที่สำคัญที่เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในบริบทของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวคือ บรรยากาศการทำงานของครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมีความเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพได้สูง ทั้งบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเปิดกว้าง เอื้อให้เกิดการทำงาน การสะท้อนคิดและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนาชุมชนเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะยึดหยุ่นไปตามประเด็นความต้องการ และปัญหาของผู้เรียน ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะเป็นพื้นที่ให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ร่วมกันระดมความคิด ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนดังกล่าวได้ อีกทั้งครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนยังมีความสามารถในการเลือก และแนะนำแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนได้ดี ในส่วนของผู้เรียนนั้น ก็มีความคล่องตัวในการเรียนรู้ และสามารถนำ

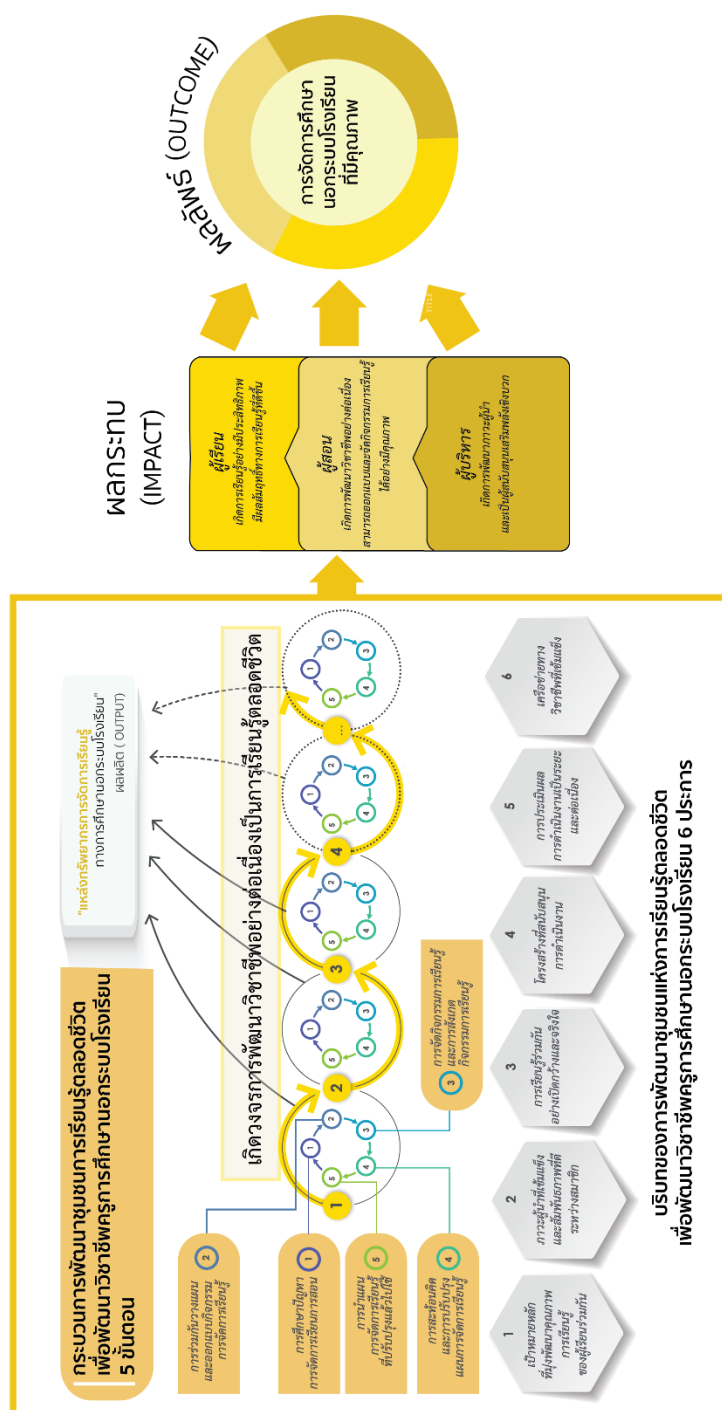
ความรู้ ทักษะที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ต่อยอดได้ โดยในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ เนื่องจากครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะแยกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ประจำ กศน.ตำบลของแต่ละคน ดังนั้นผู้อำนวยการจะมีบทบาทสำคัญในการจัดระบบสนับสนุนให้ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้มีช่วงเวลาพบกันเป็นประจำ พร้อมทั้งมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน จึงต้องมีการพัฒนาแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนควบคู่กันไปด้วย ซึ่งเป็นการสนับสนุนในระดับนโยบาย การส่งเสริมและบริหารจัดการในระดับบริหาร และการดำเนินงานของระดับปฏิบัติการ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการขับเคลื่อนและเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับปฏิบัติการ (ระดับสถานศึกษา) ระดับบริหารจัดการ (ระดับจังหวัด) และระดับนโยบาย (ระดับกระทรวง) เป็นเครือข่ายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นดังรูปภาพที่ 3 และรูปภาพที่ 4 ในหน้าถัดไป

รูปภาพที่ 3 รูปภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

รูปภาพที่ 4 รูปภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. กระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคูการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะครูใหม่ที่อาจยังไม่มีประสบการณ์ ความรู้หรือทักษะในการจัดการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะเป็นพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันที่สำคัญในการพัฒนาการออกแบบ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์จากครูใหม่ และครูอาวุโส ซึ่งครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีความสนใจ หรือมีความต้องการจะพัฒนาวิชาชีพของตนเองสามารถนำกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ไปประยุกต์ใช้ในทันที หรือสามารถวิเคราะห์พื้นฐานความต้องการเพิ่มเติมก่อนเพื่อปรับกระบวนการให้เหมาะสมกับบริบทความต้องการที่หลากหลาย

2. ผู้นำและภาวะผู้นำนับเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนั้นจึงควรมีนโยบายจัดอบรมพัฒนาศักยภาพผู้นำ และความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้ผู้บริหารทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งมีบทบาทสำคัญเห็นภาพรวมของกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม และสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีคุณภาพ

3. สำหรับองค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยกระบวนการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพ โดยเสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ศึกษา พิจารณาความเหมาะสมของการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ อาจกำหนดเป็นนโยบายกลางกำหนดให้การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นหนึ่งในดัชนีวัดความสำเร็จ (KPI) เพื่อผลักดันให้มีการปฏิบัติและขยายผลการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แพร่หลาย และใช้อย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งเป็นฝ่ายสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้น

4. การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีลักษณะเป็นวงจรการพัฒนาซึ่งจะเกิดการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นเก็บรวบรวมเป็นแหล่งทรัพยากรทางการจัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และ ควรมีการจัดเวที

เพื่อเผยแพร่ผลงานจากการปฏิบัติที่ดี และองค์ความรู้ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในวงกว้างทั้งในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ทั้งในลักษณะออนไซต์ (On-site) และออนไลน์ (Online)

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียนซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียนด้วยการใช้แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) เป็นพื้นฐานในการออกแบบขั้นตอนซึ่งมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด กลุ่มเป้าหมายอาจยังไม่คุ้นเคยในช่วงแรก ดังนั้น ในอนาคตอาจมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนกระบวนการหรือเทคนิคอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดกระบวนการ หรือวิธีการที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การดำเนินการวิจัยในระยะการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียนนั้น ใช้ระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวยังไม่อาจสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในผู้เรียนอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังนั้น อาจมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียน ในอนาคต

3. การวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ที่เฉพาะเจาะจงเพียงพื้นที่เดียว ดังนั้น การศึกษาวิจัยในอนาคตอาจมีการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งอาจนำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการที่เกิดขึ้น นำไปสู่การพัฒนากระบวนการและสามารถสรุปเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

4. การวิจัยการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียนในครั้งนี้ ขอบเขตการวิจัยนั้นเป็นไปเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาณาระบบโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ส่วนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น ในอนาคตอาจมีการขยายขอบเขตการวิจัยไปในส่วนอื่น ๆ ของการศึกษานาระบบโรงเรียน เช่น การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- Bryk, A., Camburn, E., & Louis, K. S. (1999). Professional community in Chicago elementary schools: facilitating factors and organizational consequences. *Educational Administrative Quarterly*, 35, 751-781.
- Bulkley, K. E. a. H., J. (2005). Managing Community: Professional Community in Charter Schools Operated by Educational Management Organizations. *Educational Administration Quarterly*, 41, 306-348.
- Cerbin, W., & Kopp, B. (2006). Lesson study as a model for building pedagogical knowledge and improving teaching. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 18(3), 250-257.
- Dave, R. (1976). *Foundations of lifelong education*. Oxford: Pergamon.
- Dave, R. H. (1973). *Lifelong education and school curriculum*. Hamburg: UNESCO Institute for Education.
- DuFour, R., DuFour, R., & Eaker, R. (2008). Revisiting professional learning communities at work: New insights for improving schools. Retrieved from <http://www.solution-tree.com/revisiting-professional-learning-communities-at-worktm.html>
- Faure E, a. a. (1972). *Learning to Be*: UNESCO.
- Fernandez, C. (2002). Learning from Japanese approaches to professional development: The case of lesson study. *Journal of Teacher Education*, 53(5), 398-405.
- Fraure, E. e. a. (1972). *Learning To Be: The World of Education Today and Tomorrow*. Paris: UNESCO.
- Galbraith, D. (1992). Conditions for discovery through writing. Instructional Science. In M. Sharples (Ed.), *Computers in Writing: Issues and Implementation* (Vol. 21, pp. 45-72). Dordrech: Kluwer Associates.
- Hord, S. (1997). Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement. Retrieved from www.sedl.org/pubs/change34/plc-cha34.pdf
- Iksan, Z., H., Zakariaand, E., & Daud, M. Y. (2014). Model of Lesson Study Approach during Micro Teaching. *International Education Studies*, 7(13), 253-260.

- Kruse, S. D., Louis, K. S., & Bryk, A. S. (1994). Building professional community in schools. *Issues in Restructuring Schools*, 6(3), 67-71.
- Lewis, C., Perry, R., & Hurd, J. (2009). Improving mathematics instruction through lesson study: a theoretical model and North American case. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 12(4), 285-304.
- Lewis, C. (2012). How do Japanese Teachers Improve their Instruction? Synergies of Lesson Study at the School, District and National Levels Retrieved from http://sites.nationalacademies.org/dbasse/cs/groups/dbassesite/documents/web_page/dbasse_084385.pdf
- Mee, L. S., & Oyao, S. G. (2013). Establishing Learning Communities among Science Teachers through Lesson Study. *Journal of Science and Mathematics Education in Southeast Asia*, 36(1), 1-22.
- O'Brien, R. (1998). An Overview of the Methodological Approach of Action Research. Overview of Action Research Methodology. Retrieved from <http://www.web.ca/~robrien/papers/arfinal.html>
- OECD. (2005). *Teachers matter. Attracting, developing and retaining effective teachers*. Paris: OECD.
- Perry, R. R., & Lewis, C. C. (2009). What is successful adaption of lesson study in the US? *Journal of Educational Change – Springer*, 10(4), 365-391.
- Pjanic, K. (2014). The Origins and Productions of Japanese Lesson Study. *Teaching Innovations*, 27(3), 83-93.
- Roberts, S. M., & Pruitt, E. Z. (2009). *Schools as professional learning communities: Collaborative activities and strategies for professional development*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Salleh, H. (2008). *Teacher professional development in the TSLN era: Current challenges and future direction*. In J. Tan & P. T. Ng (Eds.), *Thinking Schools, Learning Nation: Contemporary issues and challenges*. Singapore: Pearson.
- School, R. f. B. (2005). Lesson study: Frequently asked questions. Retrieved from www.rsb.org/lessonstudy
- Senge, P. (1990). *The fifth discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. London: Century Business.

- Sergiovanni, T. J. (1994). *Building community in schools*. San Francisco: Jossey- Bass.
- Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M., & Thomas, S. (2006). Professional learning communities: a review of the literature. *Journal of Educational Change*, 7, 221-258.
- Taggart, P. (1998). A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems. *European Journal of Political Research*, 33, 363-388. doi:10.1111/1475-6765.00387
- Takahashi, A., & Yoshida, M. (2004). Ideas for Establishing Lesson-Study Communities. *Teaching Children Mathematics*, 436-443.
- UNESCO. (1996). *Learning: the Treasure Within*.
- Vescio, V., Ross, D., & Adams, A. (2008). A Review of Research on the Impact of Professional Learning Communities on Teaching Practices and Student Learning. *Teaching and Teacher Education*, 24, 80-91.
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Wenger E. , M. R. a. S. W. M. (2002). *Cultivation communities of practice: A guide to managing Knowledge*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- กมล สดุดประเสริฐ. (2540). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการสำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
- กรมการปกครอง. (2553). ชุมชนนักปฏิบัติ CoP (Community of Practice). Retrieved from http://iad.dopa.go.th/km/dopa_km.htm
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). 22 ปี กศน. ...สู่การศึกษาตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กิตติพร ปัญญาภิบาล. (2549). วิจัยเชิงปฏิบัติการ แนวทางสำหรับครู. เชียงใหม่: นันทพันธ์พรินติ้ง.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). การเรียนรู้ตลอดชีวิต. Retrieved from http://www.thaiwriter.org/intv_kriangsak.htm
- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. (2558). ระบบพี่เลี้ยง (mentoring). Retrieved from http://www.plc2learn.com/attachments/view/?attach_id=88079
- ชาโรณี ตรีวิทย์. (2550). การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษิตตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน. (ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

- ชาโรณี ตรีวรัญญ. (2552). การศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study): ทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. วารสารครุศาสตร์, 37(3), 131-149.
- ชิดขงศ์ ส.นันทนาเนตร. (2546). เอกสารประกอบคำสอน “หลักการเรียนรู้และการสอนผู้ใหญ่”. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นภมณท์ เจียมสุข. (2555). การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- นภาพร วรเนตรสุดาพิทย์. (2554). การศึกษาชั้นเรียน (Lesson study) :แนวคิดใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพครู. วารสารวิจัย มข., 1(2), 86-99.
- นฤมล อินทร์ประสิทธิ์. (2552). การศึกษาชั้นเรียน: นวัตกรรมเพื่อการปฏิรูปครู. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 32(2), 12-21.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. (2550). การทำ COP เพื่อจัดการความรู้ในองค์กร.กทม. นครปฐม: สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา.
- ปฐม นิคมานนท์. (2558). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์อักษร.
- ไผ่ วสยางกูร. (2556). กระบวนการและผลของการศึกษาบทเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ของครู: การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พรพิพัฒน์ ชี้อัสตัย. (2555). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของครู กศน. ตำบลโนนเขตภูมิภาควัดวันตก. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- พันทิพย์ รามสุต. (2540). การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. นครปฐม: บริษัท พี.เอ.ลิฟวิ่ง จำกัด.
- มินตรา ลายสนธิเสรีกุล และ ปิยพงษ์ สุเมตติกุล. (2557). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบุรพา กรุงเทพมหานคร.
- Retrieved from [Error! Hyperlink reference not valid.](#)
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. (2537). หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- รังรอง สมมิตร. (2558). “การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กด้วยแนวคิดชุมชนนักปฏิบัติ”. วารสารครุศาสตร์, 43(4)(ตุลาคม ธันวาคม), 189-201.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). การศึกษากับกำลังอำนาจของชาติ. Retrieved from http://onec.go.th/pubpublication/4312019/tea_poll.pdf
- เรวณี ชัยเชาวรัตน์. (2558). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC. Retrieved from http://www.plc2learn.com/attachments/view/?attach_id=88075

- วรรณดี สุทธิธนากร. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเพื่อเสรีภาพและการสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2557). โรงเรียนแห่งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ. วารสารวิทยาบบริการ.
- วรลักษณ์ ชูกำเนิด เอกรินทร์ สังข์ทอง และชวลิต เกิดทิพย์. (2557). รูปแบบการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย. Retrieved from <http://www.hu.ac.th/ejournal2/Document/y12/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B8%9B%E0%B9%81%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%9E%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B9.pdf>
- วาสนา ประवालพฤษ. (2538). นักวางแผนวิจัยปฏิบัติการ *The Action Research Planner*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย ต้นศิริ. (2539). แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารข้าราชการครู, 16(3), 12-16.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). “สี่เสาหลักของการเรียนรู้”. In สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 (pp. 511 - 515). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2558). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. In สารานุกรมการศึกษาร่วมสมัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558 (pp. 334-338). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- วิเชียร ไชยบัง. (2555). PBL อย่างโรงเรียนนอกกะลา และ การเดินทางนอกกะลา Model. Retrieved from <http://lamplaimatpattanaschool.blogspot.com/2012/>
- วิมลศรี ศุภิลวรรณ. (2556). การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 : เพลินพัฒนาโมเดล : ทั้งนักเรียนและครูพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: โรงเรียนเพลินพัฒนา.
- วีระพจน์ กิมาคม. (2550). ชุมชนนักปฏิบัติ (*Community of Practice - CoP*). กรุงเทพฯ.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สนอง โลหิตวิเศษ. (2544). ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมนึก ปฏิพานนท์. (2549). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา บุคลิกภาพ ประชาธิปไตย และทักษะกระบวนการกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบสตอรี่ไลน์ แบบการใช้การวิจัยเป็นฐาน และแบบปกติ. กรุงเทพมหานคร: ครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายพิน เชิงเขาว์. (2551). เทคนิคการ COP อย่างมีผลสัมฤทธิ์. กทม.: กรมประชาสัมพันธ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543a). ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543b). ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. สำนักงานคุรุสภา กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช). (2553). “คู่มือการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ NRCT Office of the National Research Council of Thailand ,” Retrieved from http://www.phetchabunpao.go.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=238&Itemid=203
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). เอกสารสาระหลักและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.: คัมภีร์ กศน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ. รัตนะเทรตตั้ง.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553). หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: บริษัท ไทย พับบลิค เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2554). รายงานการศึกษาปัญหาและความต้องการของหัวหน้า กศน.ตำบลในเขตภาคเหนือในการดำเนินงาน กศน.ตำบล. ลำปาง: สถาบัน กศน.ภาคเหนือ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). การถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต

กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำราญ ไชยนนท์ เฟื่องฟ้า. (2555). ครู กศน. คิดอย่างไรกับการพัฒนาตนเองให้เป็น "ครูยุคใหม่ ทันสมัย เก่ง". Retrieved from <https://www.gotoknow.org/posts/419094>

สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). หลักปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต. In เอกสารคำสอนชุดรายวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ (pp. 1-14). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2544). เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุภางค์ จันทรวาณิช. (2547). โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว.การเตรียมความพร้อมเพื่อการคุ้มครองแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 : รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545a). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาดูชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สุมาลี สังข์ศรี. (2545b). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อการศึกษาดูชีวิต. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุมาลี สังข์ศรี. (2546). รายงานการวิจัยการศึกษาดูชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุมาลี สังข์ศรี. (2556). แนวทางการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., 6(2)(ก.ค.-ธ.ค.).

องอาจ นัยพัฒน์. (2548). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อนุชาติ พวงสำลี และ รวิน ระวิวงศ์. (2550). คู่มือการพัฒนาและขับเคลื่อนชุมชนแนวปฏิบัติ (COP). กทม.: สำนักพัฒนาคุณภาพ.

อภิชาติ จีระวุฒิ. (2553). คู่มือการปฏิบัติงาน ครู กศน. ตำบล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.

อรรณน น้อยวัฒน์. (2554). ชุมชนนักปฏิบัติ : เครื่องมือสำคัญของการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการ
ความรู้. Retrieved from <http://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/booklet>
อัษฎา บัวบุญ. (2544). ปัญหาการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตการศึกษา 11.
(ครุศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
อาชัญญา รัตนอุบล. (ม.ป.ป.). เพื่อนร่วมทางการเรียนรู้กับงานการศึกษาตลอดชีวิต (เอกสารอัดสำเนา).

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย จำนวน 7 ท่าน มีรายนามดังนี้

1. รศ.ดร.ดวงกมล.ไตรวิจิตรคุณ

อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. รศดร.บังอร เสรีรัตน์.

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ

3. รศดร.พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์.

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. ดรสมบัติ สุวรรณพิทักษ์.

อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

5. ดรวิรุฬห์ นิลโมจน์.

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านส่งเสริมมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน

6. นายปรเมศวร์ สุขมาก

อดีตผู้อำนวยการสถาบันพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สำนักงาน กศน.

7. นายวรวิทย์ กิตติคุณศิริ

อดีตผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดเพชรบุรี.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาฯ โทร. 82565-97 ต่อ 6732
 ที่ ศธ 0512.6(2791.01)/61-0399 วันที่ มกราคม 2561
 เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงมล ไตรวิจิตรคุณ

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
 โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการ
 เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา
 รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย
 ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ
 ต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)
 รองคณบดี

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศธ 0512.6(2791.01)/61-0400

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน นายวรวิทย์ กิตติคุณศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐภา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศธ 0512.6(2791.01)/61-0401

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน นายปรเมศวร์ สุขมาก

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศร 0512.6(2791.01)/61-0402

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศธ 0512.6(2791.01)/61-0403

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ
โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการ
เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา
รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย
ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ
ต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศร 0512.6(2791.01)/61-0404

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.บงอร เสรีรัตน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐภา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศร 0512.6(2791.01)/61-0405

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศธ 0512.6(2791.01)/61-0675

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

กุมภาพันธ์ 2561

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือ

เรียน เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ
โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการ
เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษาอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา
รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปิ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลและ
ทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อ
ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือ
ดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศธ 0512.6(2791.01)/61-3866

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

ตุลาคม 2561

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ ศธ 0512.6(2791.01)/61-0398

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

มกราคม 2561

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตพัฒนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลและทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับ ผู้บริหารและครูโรงเรียนสาธิตพัฒนา ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ อว 64.6(279.01) / 62- 3650

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

24 ตุลาคม 2562

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ด้วย นางสาวจิรัฐา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ร่วมกับบุคลากรในหน่วยงานของท่าน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชินกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

ที่ อว 64.6(279.01) / 62- 3651

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

24 ตุลาคม 2562

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอหัวหิน

ด้วย นางสาวจิรัฐรา จารุพิสิฐธร นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร. ปาน กิมปี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ร่วมกับบุคลากรในหน่วยงานของท่าน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ชีโนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

กลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายสนับสนุนวิชาการ

โทร. 0-2218-2565-97 ต่อ 6732

เบอร์โทรศัพท์ผู้วิจัย: 086-904-4655 email: kaewjitha@gmail.com

แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงาน

(ผู้บริหารหน่วยงาน หรือ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในหน่วยงาน)

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....
 หน่วยงานที่สังกัด..... ตำแหน่ง.....
 ระดับการศึกษา.....
 ประสบการณ์การทำงานในหน่วยงาน.....
 หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ.....
 วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....
 เวลา..... สถานที่.....

ข้อคำถามการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงาน

1. เป้าหมายหลัก

1.1. การเริ่มต้นก่อตั้งชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานมีความเป็นมาอย่างไร

.....
 .....

1.2. การดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานที่ผ่านมา และที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....
 .....
 .....

1.3. เป้าหมายในการริเริ่มชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานมาจากอะไร ปัจจุบันบรรลุเป้าหมายดังกล่าว แล้วหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

.....
 .....
 .....

1.4. การดำเนินงานในปัจจุบันเป็นอย่างไร รวมทั้งทิศทางที่จะดำเนินต่อไปในอนาคต คิดว่าจะเป็นแบบใด โปรดยกตัวอย่างประกอบ

2. ความเป็นสมาชิก

2.1. การทำงานของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่มีลักษณะเป็นอย่างไร (ทั้งโครงการการบังคับบัญชา และลักษณะความสัมพันธ์) โปรดยกตัวอย่างประกอบ

2.2. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมของหน่วยงานที่เป็นจุดเด่นของท่านคืออะไร มีสภาพเป็นอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

2.3. การทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน มีสภาพเป็นอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

2.4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกหน่วยงานในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนการเรียนรู้ เป็นอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

3. กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้

3.1. ในการทำงานร่วมกัน มีขั้นตอนในการวางแผน และการปฏิบัติอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

3.2. มีการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

3.3.ในการทำงานร่วมกันดังกล่าวพบปัญหาอะไรบ้าง และมีการแก้ไขอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

3.4. กิจกรรมที่ดำเนินในในชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานมีอะไรบ้าง เป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ หรือเฉพาะช่วงเวลา มีลักษณะอย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

3.5. การนัดหมาย พูดคุย หรือทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกเป็นอย่างไร ประเด็นใดบ้าง โปรดยกตัวอย่างประกอบ

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก

4.1. ที่ผ่านมามีการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ หรือไม่ เพราะเหตุใด

4.2. ท่านเห็นว่าสิ่งจำเป็นที่จะสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานของท่าน ให้ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และดียิ่งขึ้นไปอีก คืออะไร เพราะเหตุใด

4.3. หากไม่มี หรือไม่ได้รับการสนับสนุนดังกล่าว ท่านคิดว่าชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานของท่าน จะได้รับผลกระทบอย่างไร และจะดำเนินการต่ออย่างไร

4.4. เมื่อท่านต้องการพูดคุย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานของท่าน ท่านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันที่ไหน (ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ)

.....

.....

.....

4.5. มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสม ที่ท่านจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

5. การประเมินผลการดำเนินงาน

5.1. โดยปกติแล้วจะประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานอย่างไร

.....

.....

.....

ตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

5.2. เมื่อทราบผลการดำเนินงานดังกล่าวแล้วมีการนำผลดังกล่าวไปใช้ในด้านใดบ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.3. ชุมชนการเรียนรู้ในหน่วยงานของท่านมีการติดต่อประสานงาน หรือดำเนินกิจกรรมกับหน่วยงาน หรือชุมชนอื่นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

5.4. หากมี มีกิจกรรมใดบ้าง และมีลักษณะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

5.5. หากไม่มี ท่านคิดว่าควรมีหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

.....

.....

.....

5.6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก

.....

.....

5.7. ท่านคิดว่า หน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนต่าง ๆ ควรเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการทำงาน
ร่วมกับหน่วยงานของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาชุมชนนักปฏิบัติในชุมชน

(ผู้นำชุมชน หรือ ชาวบ้านสมาชิกของชุมชน)

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....

ชื่อชุมชน.....บทบาทในชุมชน.....

ระดับการศึกษา.....

ประสบการณ์การทำงานในการขับเคลื่อนชุมชน.....

หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

เวลา.....สถานที่.....

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน

1. สภาพทั่วไปในอดีตและปัจจุบันของชุมชนเป็นอย่างไร

.....

2. คนในชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ประกอบอาชีพอะไร

.....

3. ท่านคิดว่าอะไรคือจุดเด่นของชุมชนของท่าน

.....

4. ที่ผ่านมา ภายในชุมชนประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมใดบ้าง อย่างไร

.....

5. เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา อุปสรรค ชุมชนแก้ปัญหา หรืออุปสรรคอย่างไร

.....

ข้อคำถามการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาชุมชนนักปฏิบัติในชุมชน

1. เป้าหมายหลัก

1.1. ชุมชนมีการรวมตัวกันในลักษณะนี้ได้อย่างไร มานานเพียงไร

.....

1.2. เป้าหมายของการรวมตัวกันคืออะไร ดำเนินการอย่างไร

.....

1.3. กิจกรรมที่ดำเนินไปของชุมชนที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และคิดว่าจะเป็นอย่างไรต่อไปในอนาคต เพราะเหตุใด

.....

2. ความเป็นสมาชิก

2.1. ผู้ที่เป็นแกนหลักในการดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชนคือใครบ้าง

.....

2.2. ผู้นำชุมชนเป็นใครบ้าง ได้มาอย่างไร (คัดเลือก อาสาสมัคร ฯลฯ)

.....

2.3. การทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน และสมาชิกชุมชน รวมทั้งระหว่างสมาชิกชุมชนด้วยกัน เป็นอย่างไร

.....

2.4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นอย่างไร

.....

3. กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้

3.1. ในการจัดกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน มีขั้นตอนวางแผน และปฏิบัติอย่างไร

.....

3.2. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันอย่างไร

.....

3.3. การจัดกิจกรรมของชุมชนดังกล่าวพบปัญหาอะไรบ้าง และมีการแก้ไขอย่างไร

.....

3.4. กิจกรรมที่ทำให้มีลักษณะที่ทำประจำหรือขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และมีลักษณะการจัดอย่างไร

.....

3.5. การนัดหมาย พูดคุย หรือทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกชุมชนเป็นอย่างไร ประเด็นใดบ้าง

4. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก

4.1. ที่ผ่านมากิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนประสบความสำเร็จ หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

4.2. ท่านเห็นว่าสิ่งจำเป็นที่จะสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนของท่านให้ประสบความสำเร็จ
บรรลุเป้าหมาย และดียิ่งขึ้นไปอีก คืออะไร เพราะเหตุใด

.....

4.3. หากไม่มี หรือไม่ได้รับการสนับสนุนดังกล่าว ท่านคิดว่าชุมชนของท่านจะได้รับผลกระทบ
อย่างไร และจะดำเนินการต่ออย่างไร

.....

4.4. เมื่อท่านต้องการพูดคุย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในชุมชนของท่าน ท่านพบปะ
พูดคุยกันที่ไหน

.....

4.5. มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสม ในการพบกันของสมาชิกชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

5. การประเมินผลการดำเนินงาน

5.1. โดยปกติแล้วจะประเมินความสำเร็จของการจัดกิจกรรมของชุมชนอย่างไร

.....

5.2. สิ่งชี้วัดความสำเร็จดังกล่าว มีอะไรบ้าง

.....

5.3. เมื่อทราบผลการจัดกิจกรรมแล้ว ชุมชนได้นำผลไปใช้ในด้านใดบ้าง อย่างไร

.....

6. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6.1. ชุมชนของท่านมีการติดต่อประสานงาน หรือดำเนินกิจกรรมกับหน่วยงาน หรือชุมชนใดบ้าง

.....

6.2. หากมี มีกิจกรรมใดบ้าง และมีลักษณะเป็นอย่างไร

.....

6.3. หากไม่มี ท่านคิดว่าควรมีหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

.....

6.4. ท่านมีความคิดเห็นต่อการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกอย่างไร เพราะเหตุใด
โปรดยกตัวอย่างประกอบ

6.5. ท่านคิดว่า หน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนต่าง ๆ ควรเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการทำงาน
ร่วมกับชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด โปรดยกตัวอย่างประกอบ

แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

(ผู้บริหารโรงเรียน หรือ ครูในโรงเรียน)

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....

หน่วยงานที่สังกัด.....ตำแหน่ง .....

ระดับการศึกษา.....

ประสบการณ์การทำงานในหน่วยงาน.....

หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

สถานที่.....

ข้อคำถามการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

**ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) เป็นการรวมกลุ่มกันของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ในลักษณะของชุมชนเชิงวิชาการที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การถอดบทเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2558)

1. เป้าหมายหลัก

1.1. การดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ผ่านมา และที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

1.2. การเริ่มก่อตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนี้เป็นมาอย่างไร และมีเป้าหมายของการก่อตั้งอย่างไร

1.3. ปัจจุบันการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวแล้วหรือไม่ อย่างไร

1.4. ทิศทางการดำเนินงานต่อไปในอนาคตคิดว่าควรจะเป็นอย่างไร

ความเป็นสมาชิก

1.5. ลักษณะการทำงานของผู้บริหาร และครูเป็นอย่างไร

1.6. ในการดำเนินการของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนี้เป็นอย่างไร สมาชิกของชุมชนมีการแบ่งหน้าที่ หรือมีการกระจายความรับผิดชอบอย่างไร

1.7. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของท่าน คืออะไร

1.8. บรรยากาศการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และครู และเพื่อนครูเป็นอย่างไร

1.9. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเป็นอย่างไร

2. กระบวนการเรียนรู้ และลักษณะการเรียนรู้

2.1. ในการทำงานร่วมกันในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนี้ มีขั้นตอน วางแผน ปฏิบัติอย่างไร

2.2. มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างไร

2.3. ในการทำงานดังกล่าว พบปัญหาบ้างหรือไม่ แก้ไขอย่างไร

กิจกรรมที่ดำเนินในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพนี้เป็นกิจกรรมที่ทำประจำหรือขึ้นอยู่กับการนัดหมายเฉพาะช่วงเวลา และมีลักษณะอย่างไร

การนัดหมาย เพื่อพูดคุยกันระหว่างสมาชิกเป็นอย่างไร ประเด็นใดบ้าง

3. การสนับสนุนจากภายในและภายนอก

- 3.1. เมื่อท่านต้องการพูดคุย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของท่าน ท่านใช้ที่ไหนเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และพื้นที่ดังกล่าวควรมีลักษณะเป็นอย่างไร (ความพร้อม สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ)

.....
มีการกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสม ที่ท่านจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกันหรือไม่ อย่างไร

- 3.2. ที่ผ่านมาการดำเนินงานประสบความสำเร็จ หรือไม่ประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับอะไร และเพราะเหตุใด

.....
ท่านเห็นว่าสิ่งจำเป็นที่จะสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของท่านให้ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และดียิ่งขึ้นไปอีก คืออะไร เพราะเหตุใด

- 3.3. หากไม่มี หรือไม่ได้รับการสนับสนุน ดังข้อ 4.4 ท่านคิดว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของท่านจะได้รับ ผลกระทบอย่างไร และจะดำเนินการต่ออย่างไร เพราะเหตุใด

4. การประเมินผลการดำเนินงาน

- 4.1. โดยปกติแล้วจะประเมินผลการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพอย่างไร

.....
ตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานมีอะไรบ้าง

- 4.2. เมื่อทราบผลการดำเนินงานดังกล่าวแล้วมีการนำผลดังกล่าวไปใช้ในด้านใดบ้าง อย่างไร

5. การสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 5.1. ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของท่านมีการติดต่อประสานงาน หรือดำเนินกิจกรรมกับหน่วยงาน หรือชุมชนใดบ้าง

- 5.2. หากมี มีกิจกรรมใดบ้าง และมีลักษณะเป็นอย่างไร

5.3. หากไม่มี ท่านคิดว่าควรมีหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

5.4. ท่านมีความคิดเห็นต่อการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก อย่างไร

5.5. ท่านคิดว่า หน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนต่าง ๆ ควรเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการทำงาน
ร่วมกับหน่วยงานของท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

**แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู
การศึกษานอกระบบโรงเรียน**

วันที่ ..... เวลา ..... สถานที่ .....

ผู้เข้าร่วมประชุม

1.	6. ....
2.	7. ....
3.	8. ....
4.	9. ....
5.	10. ....

ประเด็นการสังเกตการณ์ประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. บรรยายภาคการประชุม

1.1 สถานที่และสภาพแวดล้อมในการประชุม

.....
.....

1.2 บรรยายภาคระหว่างการประชุม

.....
.....

**2. การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายผ่านการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนา
วิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน**

2.1 ความกระตือรือร้น

.....
.....

2.2 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

.....
.....

2.3 การรับฟัง ยอมรับความคิดเห็น และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

.....

.....

ภาคผนวก จ
จดหมายเชิญเป็นวิทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๔๔๐๘/๒๐๘๐

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน ถ.แนบเคหาสน์
อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ๗๗๑๑๐

๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากร

เรียน คุณจิรภัฐา จารุพิสิฐธร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการโครงการฯ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. แบบตอบรับการเป็นวิทยากร

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ดำเนินการจัดโครงการพัฒนาบุคลากรด้าน PLC: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ครูมีอาชีพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ โรงแรมแกรนด์แปซิฟิก ซอฟเฟอร์ริส รีสอร์ทแอนด์สปา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ในการนี้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน ได้พิจารณาเห็นว่าท่านมีความรู้และทักษะด้าน PLC : การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ครูมีอาชีพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ จึงขอเชิญท่านเป็นวิทยากรเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ โรงแรมแกรนด์แปซิฟิก ซอฟเฟอร์ริส รีสอร์ทแอนด์สปา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยโครงการจัดอาหารกลางวัน อาหารเย็น อาหารว่างและเครื่องดื่ม และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หากผลการพิจารณาเป็นประการใดกรุณาติดต่อผู้ประสานงาน นางสาวณัฐกฤตา ทับทิม เบอร์โทรศัพท์ ๐๙ ๘๒๘๗ ๘๕๐๔

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวสุธิกานต์ แยมนิล)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน

งานการศึกษานอกระบบฯ

กศน. อำเภอหัวหิน

โทร./โทรสาร ๐ ๓๒๕๑ ๔๒๕๐

E-mail : prachuap_nfe004@dei.ac.th

กำหนดการ

โครงการพัฒนาศักยภาพด้าน PLC: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่ครูมืออาชีพ

และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

ในวันที่ ๒๖-๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒

ณ โรงแรมแกรนด์ แปซิฟิก ซอฟเฟอร์น รีสอร์ทแอนด์สปา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๖๒

เวลา	๐๘.๐๐ – ๐๘.๓๐ น.	รายงานตัว/ลงทะเบียน
เวลา	๐๘.๓๐ – ๐๘.๕๐ น.	พิธีเปิดโครงการ นางสาวณัฐกฤตา ทับทิม เป็นผู้กล่าววัตถุประสงค์ของการอบรม
เวลา	๐๘.๕๐ – ๐๙.๐๐ น.	ทดสอบก่อนการอบรม/ทำแบบสอบถามก่อนการอบรม
เวลา	๐๙.๐๐ – ๑๐.๑๕ น.	ความสำคัญและประโยชน์ของ PLC: การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ วิทยากร โดย นางสาวจิรัชญา จารุพิสิษฐ และผู้ช่วยวิทยากร ได้แก่ นางสาวณัฐกฤตา ,ทับทิม และนางวิภารัตน์ ชาแจ้ง
เวลา	๑๐.๑๕ – ๑๑.๓๐ น.	หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ - การพัฒนาหลักสูตร - การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (นางสาวณัฐกฤตา ทับทิม นางวิภารัตน์ ชาแจ้ง และนางวณิษา อนุตวง)
เวลา	๑๑.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.	สถานศึกษาด้านแบบ (Best Practice) ด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยากรโดยนางสาวอนงค์นารถ เหลี่ยมฤดี ผอ.กศน.อำเภอแก่งกระจานและคณะ)
เวลา	๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา	๑๓.๐๐ – ๑๔.๓๐ น.	สถานศึกษาด้านแบบ (Best Practice) ด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ) (วิทยากรโดย นางสาวอนงค์นารถ เหลี่ยมฤดี ผอ.กศน.อำเภอแก่งกระจาน และคณะ)
เวลา	๑๔.๓๐ – ๑๗.๓๐ น.	PLC: แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย - การทบทวนปัญหา ศึกษาสภาพปัญหา - การทบทวน วางแผน ออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/กระบวนการ เรียนรู้ - การสังเกตการณ์สอน /วิธีการ/การบันทึกข้อมูล - การสะท้อน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิทยากร โดย นางสาวจิรัชญา จารุพิสิษฐ และผู้ช่วยวิทยากร ได้แก่ นางสาวณัฐกฤตา ทับทิม และนางวิภารัตน์ ชาแจ้ง

กำหนดการ (ต่อ)

โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้าน PLC: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผู้ครุมีมืออาชีพ

และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

ในวันที่ ๒๖-๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒

ณ โรงแรมแกรนด์ แปซิฟิก ซอฟเฟอร์น รีสอร์ทแอนด์สปา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒

เวลา ๐๘.๓๐ – ๐๙.๓๐ น.	หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ต่อ) - กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต (นางวนิชยา อนุดวง และนางสาวพนิดา ณ พัทลุง
เวลา ๐๙.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.	- การเทียบโอนผลการเรียน (นางสาวณัฐกฤตา ทับทิม นางวนิชยา อนุดวง นางสาวพนิดา ณ พัทลุง และคณะ)
เวลา ๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.	การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (กลุ่มเป้าหมายในหน่วยทหาร) โดย นางวิภารัตน์ ขาแจ้ง ครูชำนาญการพิเศษ กศน.อำเภอปรางบุรี
เวลา ๑๖.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.	มอบหมายภารกิจ วางแผนการนิเทศ ทดสอบหลังการอบรม และประเมินผลความพึงพอใจ

หมายเหตุ ๑. กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

๒. รับประทานอาหารว่าง เวลา ๑๐.๓๐ น. และเวลา ๑๔.๓๐ น.

๓. รับประทานอาหารเย็น เวลา ๑๘.๐๐ น.

ภาคผนวก ฉ
แผนพัฒนาบทเรียน (Lesson Study)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการแก้ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้

ประเด็นปัญหา “นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ”

*****

1. การกำหนดปัญหา

สถานศึกษาประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูอาสาสมัคร กศน. ครู กศนตำบล ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูประจำกลุ่ม ร่วมกันคิดวิเคราะห์สาเหตุที่นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ โดยการวิเคราะห์ระบบปัญหาการจัดการเรียนรู้ พบว่านักศึกษาไม่ชอบภาษาอังกฤษ ไม่มีความมั่นใจ ไม่กล้าพูด สื่อสารภาษาอังกฤษ ขาดความมั่นใจในการแสดงออก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีความรู้พื้นฐานภาษาอังกฤษที่แตกต่างกัน ด้านครูผู้สอน มีแผนการจัดการเรียนรู้ ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง สื่อ ใบงาน ครูขาดความมั่นใจและทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ การสื่อสารระหว่างครูและผู้เรียนไม่ตรงกัน ครูมีความรู้ด้านภาษาอังกฤษน้อย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร กิจกรรมยังไม่ค่อยน่าสนใจ สื่อการสอนยังไม่ค่อยหลากหลายและตรงตามความต้องการ บางกิจกรรมยังไม่นำไปสู่การนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตหรืออาจขาดความเชื่อมโยงไปสู่การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่ลงทะเบียนที่ปรับหรือบูรณาการในแผนการจัดการเรียนรู้

2. การร่วมกันจัดทำแผนการเรียนรู้

สถานศึกษาประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูอาสาสมัคร กศน. ครู กศนตำบล ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูประจำกลุ่ม ร่วมกันวางแผนออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้นักศึกษามีความชอบภาษาอังกฤษ มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก กล้าสื่อสารภาษาอังกฤษได้มากขึ้น สามารถนำความรู้และทักษะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัว การประกอบอาชีพ และสังคมได้

โดยการออกแบบผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่งให้เริ่มในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว มีความจำเป็นที่นักศึกษาต้องเรียนรู้แล้วนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้ อาทิ คำศัพท์ ภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษเพื่ออาชีพ การสื่อสารภาษาอังกฤษพื้นฐาน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษาได้เรียนรู้จากคำศัพท์ง่าย ๆ ผ่านการเล่นเกมส์ ฝึกการสนทนา เชื่อมโยงไปสู่การนำไปปรับประยุกต์ใช้ และการให้นักศึกษาได้เรียนรู้แบบ Active Learning

3. การสอนและสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สถานศึกษาประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูอาสาสมัคร กศน. ครู กศน.ตำบล ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูประจำกลุ่ม ร่วมกันออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ เน้นกระบวนการกลุ่ม มีทักษะการแสวงหาความรู้จากสื่อที่หลากหลาย เช่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญา พัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้มีความรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีทักษะการคิดเป็น คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ นำผลสรุปการเรียนรู้ที่ได้ไปทดลองปฏิบัติ การฝึกปฏิบัติจริง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ

ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย ขั้นเตรียมตนเองของครูผู้สอน เตรียมนักศึกษา เตรียมวัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ และเตรียมสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นสอน ประกอบด้วย

(1) ชำนาญ

1. ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยการให้ผู้เรียนเล่นเกมสับัตรคำศัพท์ เกี่ยวกับ ผัก ผลไม้ หรืออาหาร

2. เปิดเพลงหรือคลิปวิดีโอหรือบทสนทนาภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการทำแซนวิช

(2) ขั้นสอนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้แบบONIE MODEL

1. ครูทบทวนคำศัพท์เกี่ยวกับการทำแซนวิช

2. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มละ 5-6 คน แล้วส่งตัวแทนเพื่อไปรับวัสดุ อุปกรณ์ และ วัสดุดิบในการทำแซนวิช

3. ให้นักศึกษาศึกษาบทสนทนาภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการทำแซนวิช

4. ให้นักศึกษาทุกคนลงมือปฏิบัติทำแซนวิช ตามคำสั่งของครูผู้สอนในแต่ละ

ขั้นตอน

5. ให้นักศึกษาร่วมกันเขียนขั้นตอนการทำแซนวิชเป็นภาษาอังกฤษ และส่งตัวแทนนำเสนอ

6. ให้นักศึกษาเลือกคำศัพท์เกี่ยวกับการทำแซนวิช คนละ 1 คำ ไม่ซ้ำกัน แล้วให้วาดภาพคำศัพท์นั้นไว้ตรงกลางกระดาษ บอกชื่อเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย แล้วให้สืบค้นข้อมูลด้านโภชนาการของคำศัพท์นั้น ได้แก่ Carbohydrate, Protein, Fats, Water, Fiber

7. ให้นักศึกษาติดกระดาษตามฝาผนัง หรือจุดประชาสัมพันธ์ เพื่อนำเสนอแลกเปลี่ยนกันกับเพื่อนในห้องเรียน

(3) ขั้นสรุป ครูผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาสรุปการเรียนรู้ที่ได้ ด้วยการตั้งคำถามและให้นักศึกษาตอบคำถามความคิดรวบยอดที่ได้จากการศึกษาเรื่องนี้

(4) ขั้นประเมินผล ประกอบด้วย

1) ประเมินความก้าวหน้า ด้วยวิธีการ

(1) การสังเกต

(2) การซักถาม ตอบคำถาม

(3) การตรวจเอกสารการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กรต.)

2) ประเมินผลรวม ด้วยวิธีการ ตอบแบบทดสอบวัดความรู้รายวิชา

สื่อและแหล่งเรียนรู้

1. สื่อเอกสาร ได้แก่

1.1 ใบงาน

1.2 ใบความรู้

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่

2.1 VDO

2.2 เว็บไซต์

3. สื่อแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่

3.1 หอสมุดรชมังคลาภิเษกวงไกลกังวล อำเภอหัวหิน

3.2 ห้องสมุดประชาชนอำเภอหัวหิน

3.3 ห้องสมุดการรถไฟฯ หัวหิน

4. การประเมินผลและสะท้อนผล

การประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมจากกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การลงมือปฏิบัติ ทำกิจกรรม การแสดงออก การนำเสนอ และแสดงความคิดเห็นต่อผู้อื่น ประเมินผลจากภาระงาน ชิ้นงาน จากใบงาน เอกสารการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบประเมินผล

การสะท้อนผล โดยการนำผลการประเมินผลมาแลกเปลี่ยนกับผู้อำนวยการสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูอาสาสมัคร กศน. ครู กศน.ตำบล ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูประจำกลุ่ม เพื่อพัฒนาต่อยอดให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้านทักษะกระบวนการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนด

5. การนำไปใช้ ปรับแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้อำนวยการสถานศึกษาและคณะครู ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พิจารณาถึงความสำเร็จ คัดว่า นักศึกษาจะมีการกล้าแสดงออกมากขึ้น มีทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการคิดเป็น โดยการที่นักศึกษาได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเริ่มจากการฝึกการคิดสิ่งที่เกิดจากตนเอง แล้วนำไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อน แต่จะต้องมีการปรับและพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น แบบฝึกหัดหรือชุดกิจกรรม การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่จะส่งผลต่อนักศึกษามีความชอบภาษาอังกฤษ มีความมั่นใจ กล้าพูดสื่อสารภาษาอังกฤษมากขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

6. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายผล

ผู้อำนวยการสถานศึกษาและคณะครู ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พิจารณาถึงความสำเร็จ บรรยายภาคการเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วมของนักศึกษา รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงควรขยายผลโดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้นี้ให้กับ กศน.ตำบลในอำเภอและ กศน.อำเภออื่นในจังหวัด หรือจังหวัดอื่นต่อไป

แผนพัฒนาการเรียน รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา

สภาพปัญหา

เนื่องด้วยบริบทของเมืองหัวหิน เป็นเมืองท่องเที่ยว มีชาวต่างชาติ เข้ามาท่องเที่ยวและอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีสถานประกอบการด้านงานบริการที่สำคัญ เช่น โรงแรม 5 ดาว ศูนย์การค้า โรงพยาบาล ที่มีความจำเป็นต้องสื่อสารกับชาวต่างชาติ ผู้เรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริการ ทำให้ต้องการสื่อสารกับชาวต่างชาติ ภาษาอังกฤษจึงมีความจำเป็นในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย

1.1 ขั้นเตรียมตนเองของครูผู้สอน ด้วยการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ในหมวดของสัตว์ ผลไม้ อาหาร ของใช้ อวัยวะในร่างกาย และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้พร้อม

1.2 เตรียมผู้เรียน ด้วยการให้ข้อมูลวิธีการศึกษาเรียนรู้ เรื่อง คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ในหมวดของสัตว์ ผลไม้ อาหาร ของใช้ อวัยวะในร่างกายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย

1.3 เตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ บัตรรูปภาพ บัตรคำศัพท์ภาษาอังกฤษในหมวดของสัตว์ ผลไม้ อาหาร ของใช้ อวัยวะในร่างกาย และบัตรตัวอักษรภาษาอังกฤษ

1.4 เตรียมสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการจัดเตรียมโต๊ะเก้าอี้ให้เพียงพอจำนวนผู้เรียน ดูแลความพร้อมของแสงไฟฟ้าหรืออุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ดูแลการระบายอากาศให้มีการถ่ายเทที่ดี ตลอดจนบรรยากาศโดยรอบของหน่วยจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ขั้นสอน ประกอบด้วย

2.1 ขั้นนำ ครูทักทายผู้เรียน และอธิบายขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ฐานการเรียนรู้ มีการกำหนดเวลา และกฎกติกาในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 ขั้นสอน ครูผู้สอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

2.2.1 ครูอธิบายฐานการเรียนรู้แต่ฐาน

1) ฐานการเรียนรู้ที่ 1 หมวดของสัตว์ จับคู่บัตรคำรูปภาพสัตว์ให้ตรงกับคำศัพท์

2) ฐานการเรียนรู้ที่ 2 หมวดของผลไม้ เติมคำลงในช่องว่าง โดยมีรูปภาพผลไม้ และให้ผู้เรียนเลือกบัตรตัวอักษรที่หายไปมาเติมลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

3) ฐานการเรียนรู้ที่ 3 หมวดของอาหาร โยงเส้นรูปภาพให้ตรงกับคำศัพท์

4) ฐานการเรียนรู้ที่ 4 หมวดของใช้ มีรูปภาพ และให้ นักศึกษาสะกดคำศัพท์โดยใช้บัตรอักษรมาเรียงให้ถูกต้อง

5) ฐานการเรียนรู้ที่ 5 หมวดของอวัยวะในร่างกาย วาดรูปตามคำศัพท์ ตามบัตรคำ

2.2.2 แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 – 4 กลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน โดยเลือกตัวแทน 1 คน เป็นหัวหน้ากลุ่ม

2.2.3 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเข้าฐานการเรียนรู้ทั้ง 5 ฐาน ๆ ละ 15 นาที

2.3 ขั้นสรุป ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากกิจกรรม เรื่อง คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ด้วยการตั้งคำถามและให้ผู้เรียนตอบคำถาม

3. ขั้นประเมินผล

3.1.1 การสังเกต

3.1.2 การซักถาม ตอบคำถาม

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อวัสดุ ได้แก่

1.1 บัตรรูปภาพและบัตรคำศัพท์ภาษาอังกฤษในหมวดของสัตว์ ผลไม้ อาหาร ของใช้ และอวัยวะในร่างกาย

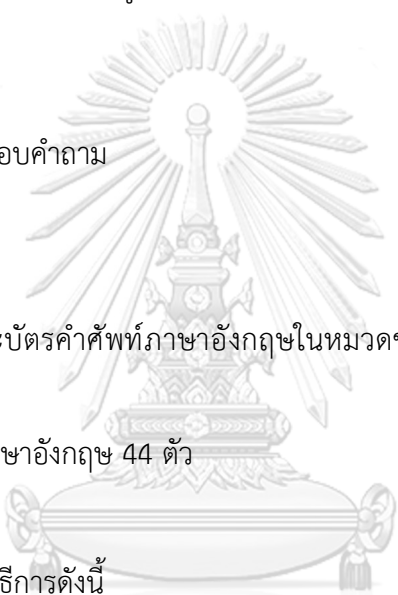
1.2 บัตรตัวอักษรภาษาอังกฤษ 44 ตัว

การวัดและประเมินผล

วัดและประเมินผล โดยวิธีการดังนี้

1. การสังเกต

2. การซักถาม ตอบคำถาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนพัฒนาบทเรียน
รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สภาพปัญหา

เนื่องด้วยบริบทของเมืองหัวหิน เป็นเมืองท่องเที่ยว มีชาวต่างชาติ เข้ามาท่องเที่ยวและอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีสถานประกอบการด้านงานบริการที่สำคัญ เช่น โรงแรม 5 ดาว ศูนย์การค้า โรงพยาบาล ที่มีความจำเป็นต้องสื่อสารกับชาวต่างชาติ ผู้เรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริการ ทำให้ต้องการสื่อสารกับชาวต่างชาติ ภาษาอังกฤษจึงมีความจำเป็นในการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย

1.1 ขั้นเตรียมตนเองของครูผู้สอน ด้วยการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ภาษาอังกฤษสำหรับงานบริการ และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ให้พร้อม

1.2 เตรียมผู้เรียน ด้วยการให้ข้อมูลวิธีการศึกษาเรียนรู้ เรื่อง ภาษาอังกฤษสำหรับงานบริการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัย

1.3 เตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ คลิป VDO เรื่อง การสนทนาในอาชีพ (1) พนักงานโรงแรม (2) พนักงานขาย (3) พนักงานนวด และสินค้าตัวอย่างสำหรับฝึกขาย 10 ชนิด เช่น โทรศัพท์มือถือ กาแฟสด ของแถมเมด ผลไม้ เสื้อผ้า รองเท้า เมนูอาหารตามสั่ง เครื่องสำอางค์ เบเกอรี่ คอกเทล (สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของพื้นที่ กศน.ตำบล)

1.4 เตรียมสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการจัดเตรียมโต๊ะเก้าอี้ให้เพียงพอจำนวนผู้เรียน ดูแลความพร้อมของแสงไฟฟ้าหรืออุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ดูแลการระบายอากาศให้มีการถ่ายเทที่ดี ตลอดจนบรรยากาศโดยรวมของหน่วยจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ขั้นสอน ประกอบด้วย

2.1 ขั้นนำ ครูทักทายผู้เรียน และสอบถามผู้เรียนเป็นรายบุคคล ว่าประกอบอาชีพอะไรบ้าง และเคยสนทนาได้ตอบกับชาวต่างชาติหรือไม่

2.2 ขั้นสอน ครูผู้สอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

2.2.1 ครูยกตัวอย่างอาชีพที่ต้องดำเนินงานที่เกี่ยวกับงานทางด้านอาชีพบริการ การพูด สอบถามความต้องการ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานบริการในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการเสนอขอความช่วยเหลือและบริการผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็นและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น

อาชีพทุกอาชีพจึงมีความจำเป็นที่ผู้พูดจะต้องศึกษาคำศัพท์ สำนวนและมารยาททางสังคมในการสนทนากับผู้อื่น เพื่อให้คู่สนทนารับรู้และเข้าใจได้ตรงกันและเกิดมิตรภาพที่ดีต่อกัน เมื่อท่านเผชิญสถานการณ์เหล่านี้จะทำให้ท่านสามารถใช้คำศัพท์ สำนวน และประโยคภาษาอังกฤษได้ถูกต้องเหมาะสม จากนั้นครูเปิดคลิป VDO เรื่อง การสนทนาในอาชีพ (1) พนักงานโรงแรม (2) พนักงานขาย (3) พนักงานนวด ที่เตรียมไว้

2.2.2 ครูและผู้เรียนสรุปบทสนทาร่วมกัน

2.2.3 แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 – 4 กลุ่ม ๆ ละเท่า ๆ กัน ให้แต่ละกลุ่มเลือกตัวแทน 1 คน

2.2.4 ครูนำสินค้าตัวอย่างสำหรับฝึกขาย 10 ชนิด เช่น โทรศัพท์มือถือ กาแฟสด ของแถม เมด ผลไม้ เสื้อผ้า รองเท้า เมนูอาหารตามสั่ง เครื่องสำอางค์ เบเกอรี่ คอกเทล (สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของพื้นที่ กศน.ตำบล) มาให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มเลือกสินค้าตัวอย่างมา 1 ชนิด

2.2.5 ครูกำหนดเวลา 1 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มคิดบทสนทนาโต้ตอบระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ โดยให้จำลองเหตุการณ์ตามความถนัดของผู้เรียน ตามชนิดสินค้าที่แต่ละกลุ่มได้

2.2.6 ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียนในเวลา 3 – 5 นาที และให้กลุ่มที่เหลือแปลและสรุปผลการสนทนาของกลุ่มที่เรียนออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

2.3 ขั้นสรุป

ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากกิจกรรม เรื่อง ภาษาอังกฤษสำหรับงานบริการ ด้วยการตั้งคำถามและให้ผู้เรียนตอบคำถาม ครูสรุปการนำเสนอของนักเรียนทุกคนและให้คำแนะนำเพิ่มเติม

3. ขั้นประเมินผล

3.1.1 การสังเกต

3.1.2 การซักถาม ตอบคำถาม

3.1.3 การให้คะแนนการนำเสนอผลงาน

สื่อการเรียนรู้

1. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่

1.1 คลิป VDO เรื่อง การสนทนาในอาชีพ (1) พนักงานโรงแรม (2) พนักงานขาย (3) พนักงานนวด

2. สื่อวัสดุ ได้แก่

2.1 สินค้าตัวอย่างสำหรับผู้ฝึกขาย 10 ชนิด เช่น โทรศัพท์มือถือ กาแฟสด ของแถม ผลไม้ เสื้อผ้า รองเท้า เมนูอาหารตามสั่ง เครื่องสำอางค์ เบเกอรี่ คอกเทล (สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของพื้นที่ กศน.ตำบล)

การวัดและประเมินผล

วัดและประเมินผล โดยวิธีการดังนี้

1. การสังเกต
2. การซักถาม ตอบคำถาม
3. การให้คะแนนการนำเสนอผลงาน

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ
พัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพ
ครูการศึกษาณอกระบบโรงเรียน จำนวน 10 ท่าน ดังนี้

1. ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี.

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลิสุวรรณ.

ข้าราชการบำนาญ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์.

อดีตรองเลขาธิการสภาการศึกษา

4. ดร. สมบัติ สุวรรณพิทักษ์.

อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

5. ดร.วิรุฬห์ นิธิโฉม.

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านส่งเสริมมาตรฐานการศึกษาณอกระบบโรงเรียน

6. ดร.วีระกุล อรัณยะนาค.

อดีตผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ

7. ดร.กุลธิดา รัตนโกศล.

ครูเชี่ยวชาญ หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถาบัน กศนภาคตะวันออก.

8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จุฑาพงศ์.

คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

9. อาจารย์ ดร.ชไมพร ดิสถาพร.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

10. อาจารย์ ดร. ชุติศักดิ์ เอื้องโชคชัย.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวก ซ

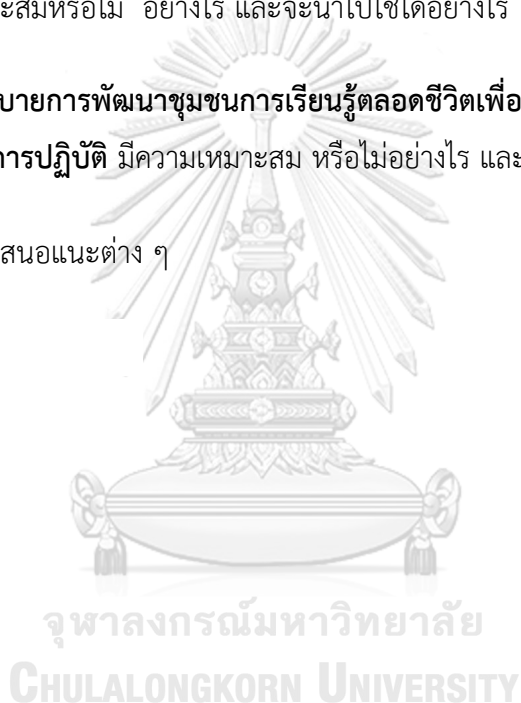
ประเด็นคำถามสำหรับการวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประเด็นคำถามสำหรับการวิพากษ์ร่างแนวทางการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนา
วิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นต่อไปนี้

- 1) แนวคิดพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และจะนำไปใช้ได้อย่างไร
- 2) นโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และจะนำไปใช้ได้อย่างไร
- 3) การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูการศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่การปฏิบัติ มีความเหมาะสม หรือไม่อย่างไร และการนำไปใช้ได้อย่างไร
- 4) ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะคาเดเมียตอยช้าง จังหวัดเชียงราย

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประมวลภาพการลงพื้นที่ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
ณ ศูนย์การศึกษาทางเลือกและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	จิรัชฐา จารุพิสิฐธร
วัน เดือน ปี เกิด	27 ตุลาคม 2528
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	483 ซอยร่วมศิริมิตร ถนนวิภาวดี - รังสิต แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
ผลงานตีพิมพ์	Lifelong learning community development: A case study of Thailand

